butler

În curînd în librării:

— Vasile Alecsandri
nr. 4 — CĂLĂTORIE ÎN AFRICA
nr. 5 — DRIDRI

— Henrik Ibsen
nr. 1426 — ÎMPĂRAT ȘI GALILEAN

— Ion Horea
nr. 1428 — TIMPUL ȘI CEASUL

— Jan Mårtenson
nr. 1431 — CRIMĂ LA VENEȚIA

— Petre Sălcudeanu
nr. 1435-1436 — BIBLIOTECA DIN ALEXANDRIA

N 973-21-0290-X
973-21-0289-6

1430

900 Lei

editura minerva

1430

butler și tu vei fi țărînă • vol. II

biblioteca bpt pentru toți

samuel butler

și tu vei fi țărînă

vol. II

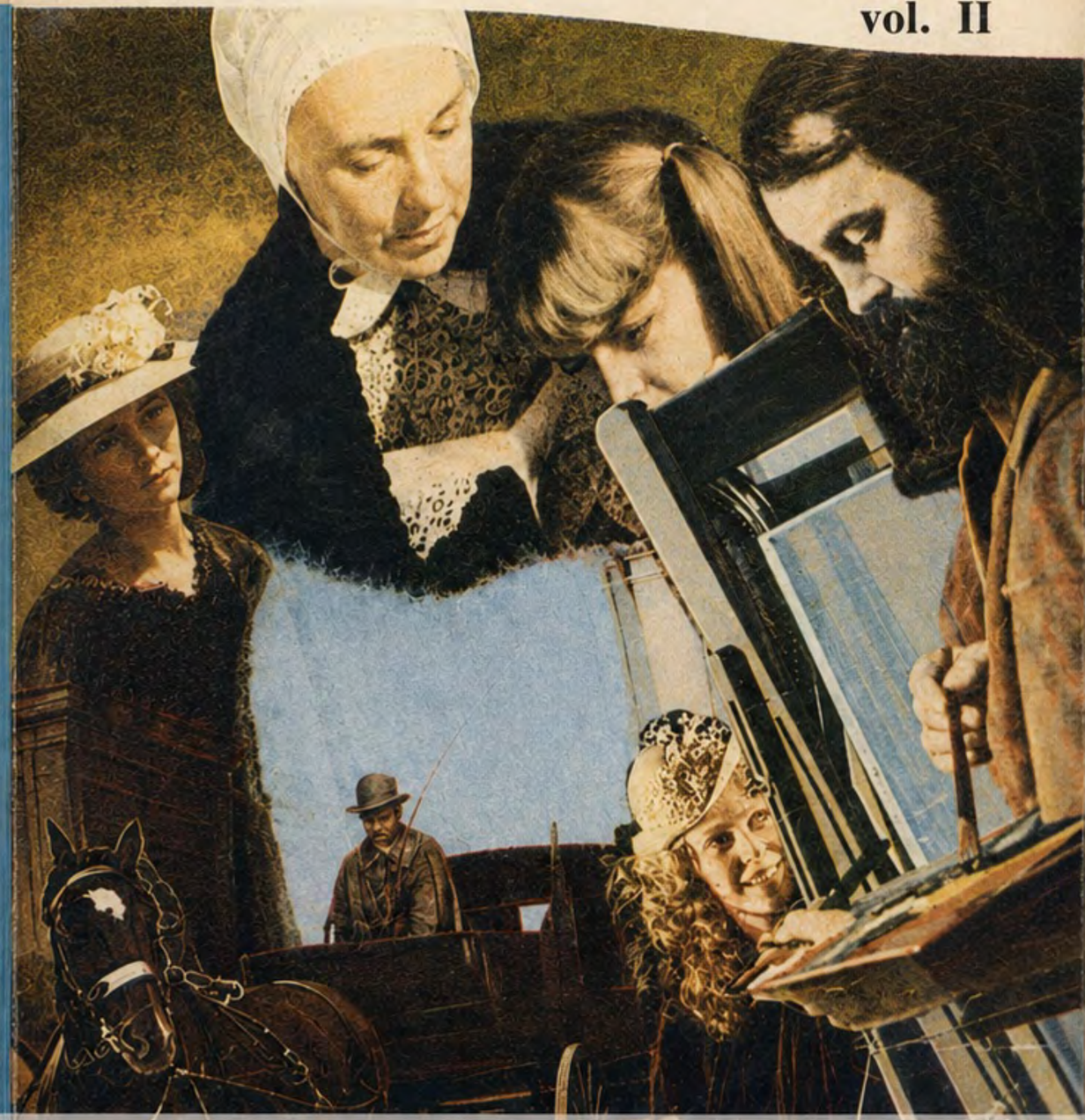

BIBLIOTECA ALEPH
CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

Ilustrația copertei de FRANCISC KALAB

Samuel Butler — *Și tu vei fi jărtvă* (*The Way of All Flesh*).
E.L.U., București, 1967.

samuel butler

și tu vei fi țărînă

ROMAN

**

TRADUCERE ȘI NOTE DE ANDREI BANTAȘ

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1994
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

ISBN 973-21-0290-X
ISBN 973-21-0289-6

CAPITOLUL XLV

Unii spun că anii de şcoală au fost cei mai fericiţi din viaţa lor. Se prea poate să aibă dreptate, dar eu îi privesc întotdeauna cu ochi bănuitori pe oamenii pe care-i aud vorbind în felul acesta. În zilele noastre e destul de greu să ştii dacă un om e sau nu fericit, şi încă şi mai greu e să compari fericirea sau nefericirea relativă în diferite epoci ale vieţii tale; tot ce se poate spune este că sîntem destul de fericiţi atîta vreme cît nu ne dăm limpede seama că sîntem nenorociţi. Vorbind nu demult cu Ernest despre aceste lucruri, îmi spuse că acum se simte atît de fericit cum, absolut sigur, n-a mai fost niciodată în viaţă; şi că nici nu doreşte să fie mai fericit. Din ceea ce spunea, reieşea că la Cambridge s-a simţit pentru prima dată fericit în mod conştient şi continuu.

Cum ar putea vreun băiat să nu se simtă în culmea bucuriei, cînd se găseşte pentru prima dată într-o locuinţă despre care se ştie că urmează să fie castelul lui timp de cîţiva ani de zile? Acolo nu va fi silit să părăsească locul cel mai confortabil de îndată ce s-a instalat, pentru că se întîmplă să intre în odaie tăticul sau mămica, şi trebuie să le cedeze acest

loc. Acolo scaunul cel mai comod este chiar pentru el, nu e nimeni altcineva cu care să împartă odaia, sau care să-l împiedice să facă ce vrea – inclusiv să fumeze. O, chiar dacă o asemenea cameră ar avea ferestre care să dea atît în față cît și în spate spre un perete gol, și încă ar fi un paradis; dar mi-te cînd are o vedere frumoasă spre o curte liniștită, cu iarbă, sau către un peristil sau o grădină, cum se întîmplă să fie ferestrele celor mai multe camere de la Oxford și Cambridge. Theobald, în calitatea lui de fost preparator universitar și meditator la colegiul Emmanuel – unde intrase Ernest – izbuti să obțină de la șeful actual o anumită favoare în alegerea apartamentului; așa că cel al lui Ernest era foarte plăcut, cu ferestrele dînd spre curtea cu iarbă, mărginită de grădinile agregaților universitari.

Theobald îl însoți pînă la Cambridge și se dovedi mai mult ca oricînd la înălțime. Îi făcu plăcere plimbarea și era stăpînit în mare măsură de un anumit sentiment de mîndrie că are un fiu mare, la universitate. Îngăduia unora din razele reflectate de splendoarea lui să cadă și asupra lui Ernest. Theobald zise că „vrea să spere" – ăsta era tot un clișeu de-al lui – că fiul său o să apuce pe un drum nou, acum că a părăsit școala; cît despre el, era „chiar foarte dispus" – ăsta era alt clișeu – să șteargă cu buretele tot ce a fost.

Nefiind încă trecut în evidență, Ernest avu posibilitatea să cineze cu taică-su la masa agregaților la unul dintre celelalte colegii, răspunzînd invitației unui vechi prieten de-al lui Theobald. Acolo luă cunoștință de diverse delicatese ale acestei vieți, al căror nume era cu totul nou pentru el și, mîncîndu-le, simțea că acum, într-adevăr, i se dă o educație liberală. Cînd, într-un tîrziu, veni timpul să meargă la colegiul Emmanuel, unde urma să doarmă în propria lui locuință, taică-su îl însoți pînă la poartă și-l văzu că a intrat cu bine la colegiu; peste cîteva minute se afla singur într-o cameră a cărei cheie o avea numai el.

Din acel moment au început pentru el multe zile, care, chiar dacă n-au fost cu totul ferite de nori, au fost în general foarte fericite. Dar nu-i nevoie să le descriu, întrucît viaţa unui student liniştit şi serios a fost descrisă în cel puţin douăzeci de romane mult mai bine decît aş putea eu s-o fac. Unii dintre colegii lui Ernest veniră la Cambridge cam în acelaşi timp cu el, şi cu aceştia menţinu prietenia tot timpul petrecut la universitate. Alţi foşti colegi erau cu un an sau doi înaintea lui. Aceştia îl vizitau, aşa că izbuti să-şi facă o *entrée*[1] destul de favorabilă în viaţa universitară. Integritatea caracterului său, care i se citea pe faţă, umorul şi un temperament înclinat mai curînd spre conciliere decît spre ceartă, compensa în mare măsură stîngăcia lui şi lipsa de *savoir faire*[2]. Curînd deveni un membru destul de simpatizat al găştii celei mai bune din anul său şi, cu toate că nici nu era capabil să devină conducător şi nici nu aspira la un asemenea titlu, fu primit de către conducătorii grupului printre intimii lor.

În momentul acela nu avea nici măcar o fărîmă de ambiţie; măreţia sau chiar superioritatea de vreun fel i se părea atît de îndepărtată şi de neînţeles, încît nu-i trecu niciodată prin minte ideea de a o lega de persoana lui. Considera un triumf suficient pentru el dacă putea să treacă neobservat de cei cu care simţea că nu se potriveşte. Nu ţinea deloc să-şi ia examenele strălucit; atîta doar că trebuia să le ia destul de bine ca să nu stîrnească nemulţumirea lui taică-su şi a maică-si. Nici măcar nu visa să fie vreodată în stare să capete un post de preparator; dacă ar fi visat aşa ceva, s-ar fi străduit din răsputeri să-l obţină, deoarece începu să-i placă atît de mult la Cambridge, încît suferea numai la gîndul că va trebui cîndva să plece de acolo; într-adevăr, singurul lucru care-l tulbura cu adevărat acum era

[1] Intrare (fr.).
[2] Iscusinţă, pricepere (fr.).

gîndul că fericirea lui actuală n-o să dureze decît o perioadă foarte scurtă.

Fiind mai puțin ocupat de dezvoltarea lui și avînd capul ceva mai limpede, se apucă mai serios de citit, nu atît pentru că-i plăcea, ci pentru că i se spusese că trebuie s-o facă, și instinctul lui firesc, ca al tuturor tinerilor care sînt buni la ceva, îi dicta că trebuie să se supună preceptelor oamenilor cu autoritate. La Battersby intenția părinților era (întrucît doctorul Skinner spusese că Ernest n-o să se poată niciodată ridica la rangul de asistent) să-și ia destul de bine diploma ca să poată obține un post de meditator sau învățător la vreo școală, înainte de hirotonisire. La douăzeci și unu de ani avea să intre în posesia banilor lui, și cel mai bun lucru ce-l putea face cu ei era să cumpere dreptul de opțiune asupra unei parohii al cărei preparator ar fi fost în vîrstă, și să trăiască din salariul de învățător sau meditator, pînă cînd devenea vacantă parohia. Cu suma la care se ridica acum moștenirea rămasă de la bunicul lui, își putea cumpăra o parohie bună, întrucît Theobald nu avusese niciodată cu adevărat intenția de a-i reține fiului său sumele cheltuite cu întreținerea și educația lui, așa că banii acumulați între timp se ridicau la vreo cinci mii de lire! Theobald îl amenințase doar că-i va reține pentru a-l stimula pe băiat, în măsura posibilului, să facă eforturi mai mari, lăsîndu-l să creadă că asta era singura lui șansă de a scăpa de mizerie – sau, poate, pur și simplu, din plăcerea de a-l necăji.

Cînd Ernest avea să ocupe parohia cu un venit de șase sute de lire pe an, o casă la dispoziție, și nu prea mulți enoriași – ei, la asta putea foarte bine să mai adauge cîte ceva, sporindu-și veniturile prin deschiderea unei școli sau măcar prin lecții particulare, și apoi, să zicem pe la treizeci de ani, putea să se căsătorească. Pentru Theobald era cel mai înțelept plan pe care-l putea concepe. Nu-l putea lansa pe Ernest în afaceri, întrucît nu avea legături de afaceri – și în afară de asta băiatul nici nu știa ce-nseamnă afacerile; nici avocatura nu-l interesa;

profesia de medic supunea studenţii la chinuri şi ispite, la care aceşti părinţi drăgăstoşi nici nu voiau să se gîndească, atunci cînd era vorba de fiul lor; în decursul studiilor Ernest ar fi venit în contact cu colegi şi fapte de viaţă care l-ar fi putut corupe, şi cu toate că n-ar fi fost exclus ca el să se păstreze pur, era totuşi „foarte posibil" să cadă în ispită. Şi pe urmă, preoţia reprezenta calea cunoscută şi înţeleasă de Theobald, de fapt singura cale despre care avea o idee; aşadar nu trebuie să fim deloc surprinşi că tocmai pe aceasta a ales-o pentru fiul său, Ernest.

Toate astea îi fuseseră strecurate şi în minte eroului meu încă din fragedă tinereţe, exact cum se întîmplase şi cu Theobald, şi cu acelaşi rezultat – şi anume convingerea că trebuie neapărat să se facă preot, dar că mai are încă destul timp pînă atunci, şi el credea că totul e în regulă. Cît despre datoria de a citi mult şi de a-şi lua o diplomă cît mai bună, asta era destul de limpede. Aşadar, după cum am spus, se apucă serios de treabă, şi, spre marea mirare a tuturor, chiar şi a lui însuşi, căpătă o bursă, nu dintre cele mai substanţiale, dar în orice caz o bursă, şi încă în primul an de Universitate. Inutil să spun, cred, că Theobald pretinse să-i predea lui toată suma, socotind că cei cîţiva gologani de buzunar ce-i dă lui Ernest îi sînt suficienţi, şi ştiind ce primejdios este ca tinerii să aibă bani pe mînă. Nu cred că i-a trecut măcar prin minte să încerce a-şi aminti ce simţise cînd taică-su procedase în acelaşi mod faţă de el.

Situaţia lui Ernest în ceea ce priveşte banii era aproape aceeaşi ca şi la şcoală, afară doar de faptul că aci lucrurile se desfăşurau pe o scară mai largă i se plăteau facturile meditatorului şi bucătăresei: taică-su îi trimitea vin, în plus mai avea şi cincizeci de lire pe an, din care să-şi acopere alte cheltuieli, inclusiv îmbrăcămintea; cam aşa se desfăşurau lucrurile în mod obişnuit la colegiul Emmanuel pe vremea lui Ernest, deşi mulţi dintre studenţi aveau mult mai puţini bani pe

mînă. Ernest făcea exact ce făcuse şi la şcoală – cheltuia cît putea de îndată ce-şi primea banii; după aceea contracta cîteva mici şi modeste datorii, şi apoi trăia pe sponci pînă în semestrul următor, cînd îşi achita imediat datoriile şi făcea altele, cam la fel de mari ca cele abia plătite. Cînd căpătă cele cinci mii de lire şi deveni independent de taică-su, cincisprezece sau douăzeci de lire îi ajunseră pentru a-şi acoperi toate cheltuielile neautorizate.

Se înscrise în clubul de canotaj, şi frecventa asiduu antrenamentele. Tot mai fuma, dar nu bea niciodată atîta vin sau bere încît să i se facă rău. Asta se întîmpla cel mult cu prilejul vreunui banchet al clubului; dar chiar şi atunci îşi dădea seama de consecinţele neplăcute ale băuturii şi curînd învăţă cum să nu depăşească anumite limite. Se ducea la capelă ori de cîte ori era obligat s-o facă; se împărtăşea de două sau trei ori pe an, pentru că meditatorul îi spusese că aşa trebuie să facă; în general se poate spune că ducea o viaţă sobră şi curată, cum cred că-l îndemnau toate instinctele, şi cînd cădea în greşeală – dar parcă ce fiinţă zămislită din pîntecele unei femei se poate feri să nu cadă uneori în greşeală? – asta se întîmpla numai după ce dădea o luptă înverşunată cu o ispită ce depăşea puterea de rezistenţă a cărnii şi a sîngelui lui; apoi se arăta foarte pocăit şi multă vreme nu mai păcătuia deloc; şi aşa a fost întotdeauna cu el, de cînd ajunsese la vîrsta neînţelepciunii.

Pînă la sfîrşitul studenţiei lui la Cambridge tot nu ajunsese încă să-şi dea seama că e capabil să facă ceva în viaţă, dar alţii începuseră să vadă că nu-i lipsesc posibilităţile şi uneori îi spuneau acest lucru. El însă nu credea; ba chiar ştia foarte bine că dacă-l cred deştept, se înşeală, dar el se bucura că-i poate păcăli şi încerca să împingă mai departe această iluzie. Prin urmare, era mereu în căutare de idei originale pe care le prindea din zbor şi le aplica apoi la momentul potrivit, şi ar fi putut să intre în situaţii neplăcute dacă n-ar fi fost întotdeauna

gata să renunțe la orice idee de îndată ce găsea o alta mai pe gustul lui; prietenii spuneau despre el că atunci cînd se înalță, zboară ca o becață, repezindu-se de mai multe ori în diferite direcții, înainte de a se așterne pe un zbor continuu, în linie dreaptă, dar că o dată pornit pe această cale, așa va merge pînă la sfîrșit.

CAPITOLUL XLVI

Cînd era în anul trei, se înființă la Cambridge o revistă ai cărei colaboratori urmau să fie exclusiv studenți, mai ales cei din ultimii ani. Ernest trimise o lucrare despre drama elină, pe care a refuzat să mă lase s-o reproduc aici, înainte de a i se da voie s-o revadă și s-o pună la punct. Prin urmare, n-am putut s-o redau în forma ei originală, dar iată cum arată ea, după ce a fost curățată de unele lungimi (pentru că asta e tot ce i s-a făcut):

„În limitele care-mi stau la dispoziție mi-ar fi greu să încerc să fac un rezumat al dezvoltării și progresului teatrului grecesc; mă voi limita să cercetez dacă reputația de care se bucură principalii tragici greci – Eschil, Sofocle și Euripide – are un caracter permanent, sau dacă, dimpotrivă, într-o bună zi se va ajunge la concluzia că au fost lăudați în mod excesiv.

Mă întreb de ce găsesc atîtea lucruri care-mi stînesc ușor admirația la Homer, Tucydide, Herodot, Demostene, Aristofan, Teocrit, în anumite părți din Lucrețiu, în *Satirele* și *Epistolele* lui Horațiu, ca să nu mai vorbim de alți scriitori antici, și pe de altă parte, îmi produc repulsie chiar și acele opere ale lui Eschil, Sofocle și Euripide, care suscită o admirație aproape universală.

Cu scriitorii pomeniţi mai întîi, mă simt printre oameni care au sentimente, chiar dacă nu identice cu ale mele, în orice caz pe care le pot înţelege şi care să mă intereseze la ei; pentru cei din a doua categorie am atît de puţină înţelegere încît nu văd cum a putut cineva să simtă vreodată cît de cît interes pentru ei. Pentru mine cele mai înalte avînturi ale lor sînt neinteresante, pompoase şi artificiale şi, dacă s-ar produce acum pentru prima dată, cred că această primă apariţie a lor a echivala fie cu un eşec total, fie cu o critică extrem de severă din partea cronicarilor. Aş vrea să ştiu dacă eu greşesc în această privinţă, sau dacă nu cumva tragicii aceştia poartă chiar ei o parte de vină.

Mă întreb în ce măsură le plăceau într-adevăr atenienilor aceşti poeţi, şi în ce măsură aplauzele ce le erau dăruite se datorau unei mode sau unei afectări. Sau, dacă admiraţia pentru tragicii ortodocşi ocupa la atenieni acelaşi loc pe care-l ocupă la noi mersul la biserică?

Aceasta este o întrebare destul de îndrăzneaţă, avînd în vedere aprecierea universală de care se bucură de peste două mii de ani, şi nu mi-aş îngădui s-o pun dacă nu mi-ar fi fost sugerată de o persoană a cărei reputaţie este la fel de mare şi consacrată de tot atîta vreme ca şi cea a tragicilor, şi anume de Aristofan.

Numărul lucrărilor, autoritatea sa puternică şi timpul s-au unit, pentru a-l face pe Aristofan să ocupe o adevărată culme a literaturii, la fel de înaltă ca a oricărui alt scriitor din vechime, cu excepţia lui Homer, poate. El nu ascunde cîtuşi de puţin faptul că-i ura din suflet pe Euripide şi pe Sofocle, iar eu bănuiesc că-l laudă pe Eschil numai pentru a-i putea lua în rîs pe ceilalţi doi, fără să rişte nimic. Pentru că, la urma urmei, nu e mare diferenţă între Eschil şi urmaşii lui, sau în orice caz nu o diferenţă atît de mare încît să-l facă pe el foarte bun, iar pe ceilalţi foarte proşti; iar săgeţile împotriva lui Eschil, pe care

Aristofan le pune în gura lui Euripide, lovesc atît de bine ţinta, încît e greu de presupus că ar fi fost aruncate de un admirator.

Se poate remarca faptul că în timp ce Euripide îi acuză pe Eschil că este „îngăimat şi pompos", ceea ce înseamnă, bănuiesc, că era bombastic şi înclinat spre fanfaronadă, Eschil îl dă replica lui Euripide spunînd că e „colportor de bîrfeli, un portretist al cerşetorilor, un gunoier care adună zdrenţe de ici şi de colo"; de unde se poate deduce că de fapt Euripide era mai aproape decît Eschil de adevărul vieţii din timpul lui. Or, se ştie că redarea fidelă a vieţii contemporane este tocmai calitatea care conferă maximum de interes permanent oricărei opere de artă, atît în literatură cît şi în pictură, şi urmarea firească a acestui fapt este că în timp ce ni s-au transmis numai şapte piese de Eschil, şi tot atîtea de Sofocle, avem nu mai puţin de nouăsprezece opere ale lui Euripide.

Dar aceasta este o digresiune; în faţa noastră se ridică problema dacă lui Aristofan i-a plăcut cu adevărat Eschil, sau numai s-a prefăcut că-i place. Nu trebuie să uităm că pretenţiile lui Eschil, Sofocle şi Euripide de a ocupa locul întîi printre tragedieni, au fost considerate de greci la fel de incontestabile cum sînt considerate de către italienii din zilele noastre pretenţiile lui Dante, Petrarca, Tasso şi Ariosto la locul celui mai mare poet italian. Dacă ne putem închipui un scriitor spiritual şi agreabil, să zicem din Florenţa, plictisit la culme de toţi poeţii pomeniţi acum, putem totuşi fi siguri că acest scriitor n-o să vrea să admită că nu i-a plăcut absolut nici unul dintre ei. Va prefera să creadă că a găsit totuşi ceva, măcar la Dante, pe care-l poate idealiza mai uşor, cu atît mai mult cu cît e şi mai îndepărtat în timp; pentru a-i convinge şi mai uşor pe compatrioţii lui să-i împărtăşească concepţia, s-ar strădui să facă mai multe concesii gustului lor decît ar fi înclinat în mod obişnuit s-o facă. Fără un asemena compromis ca admiraţia faţă de cel puţin unul dintre tragicii greci, ar fi fost aproape tot atît de periculos pentru Aristofan să-i atace, cum ar fi pentru

un englez din zilele noastre să spună că nu dă doi bani pe dramaturgii elisabetani. Şi totuşi căruia dintre noi îi place, într-adevăr, cît de puţin, un alt dramaturg elisabetan, în afară de Shakespeare? Dar parcă ce sînt ei altceva decît nişte Struldbrugi[1] literari?

În general trag concluzia că lui Aristofan nu i-a plăcut nici unul dintre tragicii elini: şi totuşi, nimeni nu va nega că acest scriitor ager, spiritual şi îndrăzneţ era un judecător al valorilor literare, la fel de bun şi la fel de capabil să vadă toate frumuseţile conţinute în tragediile greceşti ca cel puţin nouă zecimi dintre noi. Pe lîngă asta mai avea şi avantajul de a înţelege pe deplin punctul de vedere din care se aşteptau tragicii să li se aprecieze opera. Şi care i-a fost concluzia? Pe scurt, această concluzie suna cam în felul următor: aceste tragedii sînt o înşelătorie sau cam aşa ceva. În ceea ce mă priveşte, sînt întru totul de acord cu el. Sînt liber să mărturisesc că, poate cu excepţia unora dintre psalmii lui David, nu cunosc alte scrieri să merite mai puţin reputaţia de care se bucură. Nu cred că m-ar supăra dacă le-ar citi surorile mele, dar eu personal mă voi strădui să nu le citesc niciodată."

Partea de la sfîrşit, referitoare la psalmi, era îngrozitoare, şi a fost o luptă cumplită cu redactorul-şef dacă s-o lase sau nu să apară în forma ei iniţială. Pînă şi Ernest era speriat de ce scrisese, dar auzise odată pe cineva spunînd că unii dintre psalmi sînt foarte proşti şi, cercetîndu-i mai îndeaproape, după ce i se spusese acest lucru, îşi dăduse seama că nu pot exista două păreri deosebite în această privinţă. Aşadar prinsese din zbor observaţia, o trecuse pe numele lui şi o reprodusese ca atare, trăgînd concluzia că probabil aceşti psalmi nici nu fuseseră măcar scrişi de David, ci se strecuraseră din eroare printre psalmii acestuia.

---

[1] Struldbrug – personaj din Călătoriile lui Swift, blestemat să fie nemuritor.

Lucrarea lui Ernest stîrni o adevărată senzaţie – poate, mai ales, din pricina pasajului referitor la psalmi – şi în general fu bine primită. Prietenii lui Ernest i-o lăudară mult mai mult decît merita, iar el persoanal se arătă tare mîndru de ea, deşi nu îndrăzni niciodată să le-o arate celor de la Battersby. Mai ştia şi că acum se află la capătul posibilităţilor sale; asta era singura lui idee (sînt convins că mai mult de jumătate din ea prinsese de pe la alţii) şi nu mai avea nici un alt subiect despre care ar fi putut să scrie. Se trezi deodată ţsîndit la o mică reputaţie, ce i se părea mult mai mare decît era în realitate, şi totodată cu conştiinţa că n-o să şi-o poată menţine. Nu trecu mult timp pînă cînd simţi că această nefericită lucrare era pentru el o podoabă scumpă şi iubită pe care trebuia s-o păstreze şi de aceea se lansă în tot felul de încercări înfrigurate de a-şi depăşi triumful; după cum îşi poate închipui oricine, aceste încercări erau sortite de la bun început eşecului.

Ernest nu înţelegea că dacă o să aştepte, o să mai asculte, şi o să mai observe, într-o bună zi îi va trece prin minte o altă idee, şi că dezvoltarea acestei idei avea la rîndul ei să-i sugereze altele. Nu cunoştea încă marele adevăr că cea mai proastă cale de a găsi idei este să pleci anume la vînătoare după ele. Ca să le găseşti, cel mai bine e să cercetezi un lucru care-ţi place mult de tot, şi să aşterni pe hîrtie tot ce-ţi trece prin minte în legătură cu el, fie în timpul studiului, fie în timpul ceasurilor de răgaz, într-un carneţel pe care să-l păstrezi întotdeauna la îndemînă, în buzunarul de la vestă. Acum Ernest a ajuns să ştie toate astea, dar i-a trebuit multă vreme pînă să le descopere, pentru că asemenea lucruri nu se predau nici la şcoală, nici la universitate.

Şi el nu ştia că ideile, la fel ca şi fiinţele vii în mintea cărora se nasc ideile, trebuie să fie zămislite de părinţi care nu pot fi foarte diferiţi de ele, întrucît nici cele mai originale nu se deosebesc decît în prea mică măsură de părinţii care le-au dat naştere. Viaţa este o compoziţie muzicală în genul fugii,

unde totul se dezvoltă din interiorul subiectului şi nimic nou nu trebuie să apară. El n-a văzut nici cît de greu e să spui unde se termină o idee şi unde începe alta, şi nici asemănarea dintre acest fapt şi dificultatea de a spune unde începe viaţa şi unde se sfîrşeşte, sau unde începe o acţiune, sau orice altceva, întrucît există o unitate, în ciuda diversităţii infinite, şi există o diversitate infinită în ciuda unităţii. Credea că ideile apar în capul oamenilor deştepţi, printr-un fel de încolţire spontană, fără a fi zămislite în gîndurile altora sau în cursul observaţiilor; pentru că deocamdată credea în geniu, despre care ştia bine că nu-l posedă, dacă era într-adevăr acel lucru frumos şi nebunesc ce şi-l închipuia.

Nu demult ajunsese la majorat şi Theobald îi dăduse banii lui, care se ridicau la suma de cinci mii de lire; îi investi cu o dobîndă de cinci la sută, aşa că-i aduceau un venit anual de două sute cincizeci de lire. Însă trecu tare multă vreme pînă cînd ajunse să-şi dea seama (nu-şi putea da seama de ceva care era atît de străin experienţei sale) că este independent de tatăl lui; ce-i drept, însă, nici Theobald nu-şi schimbă absolut cu nimic purtarea faţă de el. Atît de mare era puterea obişnuinţei şi a amintirilor atît la tată cît şi la fiu, încît unul considera că are acelaşi drept dintotdeauna să dicteze, iar celălalt că are la fel de puţine drepturi ca şi înainte să contrazică spusele tatălui.

În timpul ultimului an petrecut la Cambridge, Ernest se surmenă, datorită respectului orb pentru dorinţele lui taică-su, deoarece n-avea nici un motiv să-şi ia o licenţă mai bună decît cea obişnuită, în afară doar de faptul că taică-su insistase atîta ca Ernest să obţină o menţiune specială. Ernest se îmbolnăvi atît de grav, încît se crezu la un moment dat că nu va fi în stare nici măcar să termine facultatea; pînă la urmă izbuti totuşi şi cînd se afişă lista celor admişi, văzu că este pe un loc mult mai bun decît se aşteptase el sau altcineva, fiind printre primii trei sau patru din grupa lui la matematică. Peste cîteva săptămîni

ieşiră şi rezultatele de la Secţia clasică şi văzu că a absolvit şi anul doi cu un rezultat mulţumitor.

Deşi era încă bolnav cînd ajunse acasă, Theobald îl sili să refacă, împreună cu el toate tezele de la examene, ba chiar îl puse să şi reproducă cît mai exact cu putinţă răspunsurile date în scris profesorilor. Atît de lipsit de energie era Ernest şi atît de adînc făgaşul pe care intrase, încît, acasă fiind, petrecea cîteva ceasuri pe zi continuîndu-şi studiile clasice şi de matematică, de parcă încă nu ar fi absolvit.

CAPITOLUL XLVII

Ernest se întoarse la Cambridge în semestrul care începea în luna mai 1858; trebuia să se pregătească pentru examenul de teologie, în vederea hirotonisirii; avea într-adevăr de dat piept cu acest examen şi încă mult mai curînd decît ar fi vrut. Pînă atunci, deşi nu manifesta nici un fel de înclinaţie religioasă, nu pusese vreodată la îndoială adevărul a nimic din ce i se spusese despre creştinism. Nu văzuse pînă atunci vreun om cuprins de îndoială şi nici nu citise vreodată ceva care să stîrnească în mintea lui cea mai mică îndoială cu privire la adevărul istoric al miracolelor înfăţişate în Vechiul şi Noul Testament.

Nu trebuie să uităm că anul 1858 a fost ultimul dintr-o perioadă cînd pacea bisericii anglicane a rămas netulburată, aşa cum nu se mai întîmplase înainte. Între 1844, cînd apăruseră *Vertigiile creaţiei*, şi 1859, cînd *Eseuri şi recenzii* marcară începutul acelei furtuni care bîntui timp de mulţi ani de atunci încolo, nu se publică în Anglia nici măcar o carte care să producă vreo zguduire gravă în sînul bisericii. Poate

doar *Istoria civilizației*[1] de Buckle și *Libertatea* de Mill[2] au fost cele mai îngrijorătoare; dar nici una dintre ele n-a ajuns pînă la straturile inferioare ale publicului cititor, iar Ernest și cu prietenii lui nici nu auziseră măcar de existența lor. Mișcarea evanghelică, cu o mică excepție despre care voi vorbi îndată, ajunsese aproape de domeniul istoriei, și încă al istoriei vechi. Tractarianismul[3] devenise cu totul neinteresant; funcționa, dar nu făcea gălăgie. *Vestigiile* fură date uitării, înainte chiar ca Ernest să ajungă la Cambridge; gogorița agresiunii catolice își mai pierduse ceva din caracterul ei înspăimîntător; ritualismul[4] nu ajunsese încă să fie cunoscut de marea majoritate a publicului din provincie, iar controversele legate de numele lui Gorham și Hampden[5] se stinseseră de cîțiva ani; sectele eretice nu se răspîndeau în momentul acela; singurul subiect de natură a absorbi atenția publicului era războiul Crimeii, căruia aveau să-i urmeze răscoala indienilor și războiul franco-austriac. Aceste mari evenimente abăteau gîndurile oamenilor de la temele de speculație filozofică și nu exista nici un singur dușman al religiei care să poată strîrni cît

---

[1] Henry Thomas Buckle (1821–1862) – istoric englez.

[2] John Stuart Mill (1806–1873) – filozof pozitivist, logician și economist englez.

[3] Tractarianism sau *puseyism*, mișcare ritualistă, inițiată de teologul englez *Edward Bauverie*, denumit *Pusey* (1800–1882), care a dus o fracțiune a bisericii anglicane spre catolicism.

[4] În Anglia, curent care căuta să mărească importanța ceremoniilor religioase, după modelul catolicismului și să reintroducă în biserica anglicană practicile bisericii romane. Ritualiștii au avut un mare număr de partizani în acea aripă a bisericii anglicane denumită *High Church* (Biserică Înaltă) și au fost violent combătuți de membrii celeilalte aripi, denumită *Low Church* (Biserica de Jos). (Aceste două curente au apărut de la început în biserica anglicană exprimînd două concepții diferite despre biserică). Și astăzi încă, ritualiștii ocupă un loc important în biserica Angliei.

[5] Hampden Renn Dickson (1793–1868) – teolog englez, în calitate de profesor de filozofie morală a ținut prelegeri în care susținea teoria că autoritatea Sfintei Scripturi are o mai mare greutate decît cea a Bisericii.

de cît interes. Probabil că în nici o perioadă de la începutul secolului n-ar fi putut un observator obişnuit să detecteze mai puţine semne ale unei furtuni ce se apropia decît în perioada la care mă refer.

Inutil, cred, să mai spun că acest calm era doar de suprafaţă. Oamenii mai vîrstnici, care ştiau mai multe decît ar fi putut să ştie studenţii, şi-au dat seama probabil că valul de scepticism ce se şi abătuse asupra Germaniei se îndrepta spre propriile noastre tărîmuri, şi într-adevăr nici n-a trecut mult pînă să ajungă aci. Abia apucase Ernest să fie hirotonisit, că şi apărură trei lucrări, într-o succesiune foarte rapidă, atrăgînd şi fixînd chiar şi atenţia oamenilor cărora le păsa prea puţin de controversele pe teme teologice. Mă refer la *Eseuri şi Recenzii*, *Origina Speciilor* de Charles Darwin şi *Critici asupra Pentateuhului* de episcopul Colenso[1].

Dar aceasta constituie o digresiune; trebuie neapărat să mă întorc la singura fază a activităţii religioase care a avut puţină viaţă în ea, în perioada cînd Ernest se afla la Cambridge – adică la rămăşiţele renaşterii evanghelice, ce avusese loc cu o generaţie mai înainte, sau chiar mai devreme, şi care era legată de numele lui Simeon[2].

Existau încă destul de mulţi simeoniţi, sau, aşa cum li se spunea pe vremea lui Ernest, printr-o prescurtarte, „Sims". În fiecare colegiu erau cîţiva, dar sediul lor principal se afla la colegiul Caius, pentru că într-acolo îi atrăgea domnul Clayton – pe atunci preparator de rangul întîi – şi mai erau mulţi şi printre studenţii bursieri de la colegiul Sfîntul Ion.

---

[1] John William Colenso (1814–1883) – preot anglican în Natal (Uniunea Sud-Africană).

[2] Este vorba de Sfîntul Simion Stylit sau Stîlpnicul (390-459), primul şi cel mai cunoscut sihastru, de o austeritate excesivă. Şi-a făcut locuinţa pe un stîlp de vreo doi metri înălţime, unde a trăit treizeci de ani şi de unde ţinea predici, convertind numeroşi păgîni şi exercitînd o influenţă asupra politicii ecleziastice.

În spatele capelei acestui colegiu se afla un „labirint" (chiar aşa se şi numea) de odăi dărăpănate şi sărăcăcioase, unde locuiau numai studenţii cei mai sărmani, care nu aveau alt mijloc de existenţă, pînă cînd îşi luau diplomele, decît bursele şi serviciile mărunte făcute colegilor înstăriţi. Mulţi studenţi, chiar şi de la colegiul Sfîntul Ion, habar n-aveau că există acest labirint mai ales de bursieri, şi cam pe unde e aşezat; pe vremea lui Ernest, unii studenţi care locuiau în prima curte, nu ajunseseră niciodată să treacă, sau mai bine zis să găsească drumul prin trecătoarea întortocheată spre acest labirint.

Aici locuiau studenţi de toate vîrstele, de la flăcăiandri pînă la oameni cărunţi, care intraseră mai tîrziu în viaţă. Pe aceştia aproape că nu-i vedeau, decît cel mult în sufragerie, în capelă sau în amfiteatre, unde erau ţinuţi de rău pentru felul lor de a mînca, de a se ruga şi de a învăţa; nimeni nu ştia de unde vin, unde se duc, sau ce fac, pentru că nu se arătau niciodată nici pe terenul de crichet, nici la antrenamentele de canotaj; constituiau o *confrerie* de oameni mohorîţi, şi prăpădiţi la înfăţişare, care nu se puteau mîndri nici cu îmbrăcămintea, nici cu manierele, şi nici cu muşchii lor.

Ernest şi cu prietenii lui se socoteau adevăraţi maeştri ai economiei, pentru că izbuteau s-o scoată la capăt cu atît de puţini bani, dar cei mai mulţi dintre locuitorii „labirintului" ar fi considerat şi o jumătate din ceea ce cheltuiau ei un lux excesiv; şi fără îndoială că tirania familială suportată de Ernest era un fleac faţă de ceea ce trebuise să îndure oricare dintre bursierii de la colegiul Sfîntul Ion.

Cîţiva dintre ei au ieşit imediat în evidenţă, cînd s-a constat de la primul lor examen că au şanse să devină adevărate podoabe ale colegiului lor; aceştia cîştigau burse foarte substanţiale, permiţîndu-le să trăiască în condiţii de oarecare confort şi să vină în contact cu cei mai studioşi elevi din categoriile sociale superioare; dar chiar şi ei, cu oarecari

excepții, aveau nevoie de multă vreme pînă să lepede stîngăcia pe care o aduceau cu ei la universitate; iar originea lor nu înceta să se vadă de la o poștă, pînă ce nu ajungeau profesori sau preparatori. Am văzut pe unii dintre acești oameni ajungînd la situații înalte, în politică sau știință, și totuși parcă păstrau ceva din înfățișarea caracteristică de locuitor al labirintului și de bursier al colegiului Sfîntul Ion.

Nedecorativi deci ca trăsături, ținută și maniere, neșlefuiți și prost îmbrăcați, într-un hal aproape de nedescris, acești bieți oameni formau o categorie aparte, gîndurile și obiceiurile lor fiind diferite de gîndurile și obiceiurile lui Ernest și ale prietenilor lui. Tocmai printre ei înflorea în primul rînd simeonismul.

Majoritatea lor fiind destinați să slujească biserica (pentru că pe vremea aceea nu se prea auzeau cuvintele „Sfîntul ordin"), simeoniții socoteau că au o chemare foarte puternică pentru amvon și erau gata să suporte timp de ani de zile cele mai mari privațiuni, pentru a se pregăti în vederea acestei cariere, prin studiile teologice necesare. Pentru cei mai mulți dintre ei faptul că deveneau clerici avea să fie o *entrée* către o poziție socială, de care, în momentul acela, îi despărțeau niște bariere socotite de ei absolut de necrezut; prin urmare, hirotonisirea le deschidea vaste cîmpuri pentru împlinirea ambițiilor, care constituiau punctul central al gîndurilor lor, mult mai mult decît în cazul lui Ernest; acestuia i se părea, dimpotrivă, că hirotonisirea este ceva ce bănuia că trebuie făcut într-o bună zi, dar era, ca și moartea unul din lucrurile cu care deocamdată nu trebuia să-și bată capul.

Ca să se pregătească cît mai complet cu putință, acești studenți se întruneau cînd în odaia unuia, cînd în odaia altuia, să bea ceai, să se roage și să facă și alte exerciții spirituale. Punîndu-se sub oblăduirea cîtorva mediatori binecunoscuți, ei predau la școlile duminicale, și țineau, fie că era cazul, fie că

nu era, să împărtășească învățătura religioasă tuturor acelor pe care-i puteau convinge să-i asculte.

Dar terenul oferit de minţile şi caracterele studenţilor mai avuţi nu era deloc potrivit pentru sămînţa pe care încercau s-o semene. Micile elemente pioase cu care-şi împănau cuvîntările, dacă norocul îi ajuta să ajungă în preajma unei persoane considerate de ei om de lume, nu stîrneau nimic altceva decît aversiune în minţile celor cărora le erau destinate. Cînd distribuiau cărţulii şi broşuri, băgîndu-le peste noapte în cutiile de scrisori ale oamenilor de treabă, în timp ce aceştia dormeau, cărţuliile lor sau ajungeau pe foc, sau erau supuse unor insulte şi mai grave; ei înşişi constituiau ţinta batjocurii, dar considerau cu mîndrie că nu fac decît să împărtăşească soarta adevăraţilor adepţi ai lui Crist din toate epocile. Adeseori, cînd se întruneau pentru a se ruga, se făceau referiri la pasajul din epistolele Sfîntului Pavel, unde acesta îi îndemna pe Corintienii convertiţi de el să nu uite că în marea lor majoritate nu sînt oameni binecrescuţi, nici intelectuali. Simeoniţii remarcau cu trufie că nici ei n-au motive să se laude în aceste privinţe şi, ca şi Sfîntul Pavel, se mîndreau cu faptul că nici în ce priveşte cele trupeşti nu prea au cu ce se lăuda.

Ernest avea cîţiva prieteni printre studenţii de la colegiul Sfîntul Ion, şi în felul acesta ajunse să audă de simeoniţi şi chiar să vadă vreo cîţiva; i-i arătară colegii cu degetul, cînd treceau prin curte. Aceşti oameni îi provocară un sentiment de repulsie; dar în acelaşi timp se simţea atras de ei; îi detesta, dar nu se putea împiedica să nu-i observe. O dată i se întîmplă chiar să meargă pînă acolo încît să scrie o parodie a uneia din broşurile distribuite de ei peste noapte şi puse să se arunce cîte un exemplar în cutia de scrisori a mai tuturor căpeteniilor simeonite. Subiectul ce şi-l alese era *Curăţenia personală.* Curăţenia, spunea el, este vecină cu pietatea; ar fi vrut să ştie dacă trebuie plasată înainte sau după pietate şi încheia cu o

exortație adresată simeoniților, să folosească mai des și mai mult baia. Mi-e imposibil să laud umorul eroului meu în această împrejurare; pamfletul lui nu era deloc strălucit, dar menționez faptul, întrucît arată că în epoca respectivă Ernest era un fel de Saul și-i făcea plăcere să persecute pe cei aleși; dar, așa cum am spus, nu pentru că ar fi fost cîtuși de puțin înclinat spre scepticism, ci pentru că, la fel ca și țăranii din satul lui taică-su, nu suferea să-și bată cineva joc de religia creștină, dar nici nu-i plăcea să fie luată în serios. Prietenii lui Ernest găseau că antipatia lui pentru simeoniți se datora faptului că e fiu de preot, și încă al unui preot care, după cum știa toată lumea, îl teroriza; pe de altă parte, era mai probabil că sentimentul lui Ernest să fi izvorît totuși dintr-o simpatie aproape inconștientă pentru ei, simpatie care, ca și în cazul sfîntului Pavel, pînă în cele din urmă l-a atras în rîndurile oamenilor pe care-i disprețuise și-i urîse cel mai tare.

CAPITOLUL XLVIII

O dată, nu prea demult, cînd se dusese acasă după ce-și luase diploma, maică-sa avusese cu el o scurtă conversație cu privire la apropiata lui carieră preoțească. Fusese pusă la cale de Theobald, care se ferea să abordeze personal acest subiect. De data asta conversația avu loc în timpul unei plimbări prin grădină, și nu pe canapea – care era rezervată pentru ocaziile supreme.

– Știi, scumpul meu băiat, îi spuse ea, că tăticul (în conversațiile cu Ernest îi spunea întotdeauna lui Theobald tăticul) dorește foarte mult ca tu să nu intri cu ochii închiși în Biserică și fără a-ți da seama pe deplin de greutățile ce le implică situația unei fețe bisericești. El le-a cercetat bine pe

toate, şi a văzut cît de neînsemnate sînt de fapt aceste greutăţi, cînd dai piept vitejeşte cu ele; dar ar vrea ca şi tu să-ţi dai seama de ele cît mai bine şi mai deplin cu putinţă, înainte de a te angaja să depui un jurămînt fără întoarcere, pentru ca niciodată, niciodată să nu te vezi în situaţia de a regreta pasul făcut.

Ernest auzea pentru prima dată că există şi unele dificultăţi, aşa că în mod destul de firesc puse cîteva întrebări vag referitoare la natura lor.

– Asta, dragă băiete, reluă Cristina, este o chestiune pentru care nici prin firea şi nici prin educaţia mea nu sînt chemată s-o discut. S-ar putea foarte bine să nu fac altceva decît să-ţi tulbur echilibrul sufletesc, fără a izbuti să-l restabilesc ulterior. A, nu, cel mai bine este ca femeile să nu se amestece în asemenea chestiuni şi, după părerea mea, cred că nici bărbaţii n-ar trebui să le discute. Însă tăticul a dorit să-ţi vorbesc despre acest subiect, pentru ca să nu se săvîrşească vreo greşeală după aceea, şi eu m-am conformat. Prin urmare, acuma ştii totul.

Conversaţia se încheie aci, cel puţin în ce priveşte subiectul acesta, şi Ernest socoti că acum ştie totul. Maică-sa nu i-ar fi spus că ştie totul – sau cel puţin nu într-o chestiune de această natură, dacă el n-ar fi ştiut într-adevăr totul; ei bine, mare lucru nu prea aflase; bănuia că există unele dificultăţi, dar taică-su, care era în orice caz un mare învăţat şi un erudit fără pereche, avea probabil dreptate în privinţa lor, şi deci nu mai era nevoie să-şi bată capul cu acest subiect. Atît de puţină impresie făcu această conversaţie asupra lui, încît abia mult mai tîrziu, amintindu-şi din întîmplare de ea, îşi dădu seama cum căzuse victimă unui scurt număr de iluzionism. În schimb Theobald şi Cristina erau convinşi că şi-au făcut datoria, deschizînd fiului lor ochii asupra dificultăţilor ce le implică acceptarea tuturor dogmelor de către un preot. Dar asta era de ajuns: era un prilej de bucurie că, deşi aceste dificultăţi îi fuseseră înfăţişate în mod atît de complet şi totodată de sincer,

el nu le-a găsit prea grave. Nu degeaba se rugaseră ei timp de atîţia ani să fie *„cu adevărat* cinstiţi şi conştiincioşi".

– Iar acum, dragul meu, reluă Cristina, după ce reuşise să înlăture toate dificultăţile ce ar fi putut să se ridice în calea carierei preoţeşti a lui Ernest – mai e o altă chestiune în privinţa căreia aş vrea să stau puţin de vorbă cu tine. În legătură cu sora ta, Charlotte. Ştii bine ce deşteaptă e şi ce soră bună şi iubitoare a fost şi va fi întotdeauna pentru tine şi Joey. Tare aş dori, scumpul meu Ernest, să întrezăresc vreo şansă mai sigură ca ea să-şi găsească un bărbat mai potrivit decît îi pot găsi aici la Battersby, şi uneori mă gîndesc că tu ai putea face mult mai mult decît pînă acum pentru a-i veni în ajutor.

Ernest începu să se enerveze la auzul acestor vorbe, pentru că maică-sa i le repetase de nenumărate ori, dar nu zise nimic.

– Ştii, dragul meu, un frate poate face atît de mult pentru sora lui, dacă-şi dă cît de cît osteneala! O mamă nu poate face decît prea puţin – de fapt nici nu e atribuţia unei mame să caute bărbaţi tineri, în schimb e de datoria unui frate să se străduiască a-i găsi surorii lui un tovarăş de viaţă potrivit; tot ce pot face eu este să mă străduiesc să fac din Battersby o casă cît mai atrăgătoare cu putinţă, pentru toţi prietenii pe care i-ai pofti. Şi în privinţa asta, adăugă ea cu o mişcare bruscă a capului, nu cred că m-am dovedit a fi cîtuşi de puţin mai prejos de datoria mea.

Ernest zise că în repetate rînduri îşi invitase cîţiva prieteni.

– Da, dragul meu, dar trebuie să recunoşti că nici unul dintre ei nu era exact tipul de tînăr pe care ne-am fi putut aştepta să-l îndrăgească Charlotte. De fapt ar trebui să mărturisesc că am fost puţin dezamăgită că tu ţi-ai ales asemenea băieţi drept cei mai buni şi mai apropiaţi prieteni.

Ernest tresări din nou ca ars cu fierul roşu.

– Tu nu l-ai adus niciodată aici pe Figgins, cîtă vreme ai fost la şcoală la Roughborough; ori eu socotisem întotdeauna

că Figgins ar fi fost tocmai genul de băiat pe care l-ai fi putut pofti să ne viziteze.

Pe Figgins îl mai discutaseră de nu ştiu cîte ori. Ernest nici nu-l cunoscuse bine, căci Figgins, fiind cu aproape trei ani mai mare decît Ernest, absolvise şcoala cu mult înaintea lui. Şi în afară de asta, nici nu fusese măcar prea drăguţ, se purtase urît cu el, în diferite feluri.

– Dar acuma, continuă maică-sa, mai e Towneley. Te-am auzit vorbind de Towneley şi o dată chiar ai spus că ai canotat împreună la Cambridge. Ei bine, dragul meu, aş dori să cultivi cunoştinţa ta cu Towneley şi să-l pofteşti să ne facă o vizită. Numele lui are o rezonanţă aristocratică şi am impresia că te-am auzit spunînd că e cel mai mare dintre fraţi.

Ernest se făcu roşu ca racul cînd auzi pomenind de Towneley.

Ceea ce se întîmplase de fapt în legătură cu prietenii lui Ernest era, pe scurt, cam aşa: maică-si îi plăcea să cunoască numele colegilor, şi în special ale acelora care erau cît de cît în relaţii mai apropiate cu fiul ei; cu cît auzea mai multe nume, cu atît voia să afle şi mai multe; era cu neputinţă să-i saturi pofta; era ca un pui de cuc cu o foame nepotolită, hrănit de o codobatură pe o pajişte înverzită: era gata să înghită toate firimiturile ce i le putea aduce Ernest, şi totuşi rămînea veşnic la fel de flămîndă ca şi înainte. Şi întotdeauna prefera să fie hrănită de Ernest decît de Joey, pentru că Joey era fie mai prost, fie mai impenetrabil – în orice caz dintre ei doi pe Ernest îl putea trage de limbă mult mai uşor.

Din cînd în cînd i se aruncase drept hrană chiar şi cîte un băiat în carne şi oase, fie că era capturat şi adus la Battersby, fie că-i era prezentat dacă se întîmpla să vină ea la Roughborough. În general Cristina izbutea să se facă agreabilă, sau relativ agreabilă, atîta vreme cît era de faţă băiatul străin, dar întorcea foaia îndată ce-i rămînea numai Ernest pe mînă. În orice formă îşi redacta criticile, pînă la

urmă se reduceau la un singur lucru: că prietenul lui nu e bun de nimic şi nici Ernest nu valorează mare lucru, şi că ar fi trebuit ca Ernest să-i aducă pe altcineva, întrucît cu ăsta nu e nimic de făcut.

Cu cît băiatul era sau se presupunea a fi mai bun prieten cu Ernest, cu atît mai necorespunzător era declarat, pînă ce, într-un tîrziu, lui Ernest îi trecu prin minte o idee straşnică, şi anume să spună despre oricare băiat la care ţinea mai mult că nu e unul dintre camarazi lui mai apropiaţi, şi că de fapt nici nu ştie de ce l-a poftit; dar constată curînd că se lovea de Scilla încercînd să se ferească de Caribda, pentru că, dacă băiatul era bine apreciat, Ernest era acuzat că e un netrebnic, deoarece nu are o părere mai bună despre colegul lui.

O dată ce Cristina prindea un nume, nu-l mai uita defel.

„Ce mai face Cutărică?" exclama ea deodată, pomenind de vreun fost prieten de-al lui Ernest, cu care acesta sau se certase între timp, sau care se dovedise de multă vreme o simplă cometă şi nicidecum o stea fixă. Ce rău îi părea lui Ernest că pomenise vreodată numele lui Cutărică! Şi cum făcea mii de jurăminte în sinea lui că pe viitor n-o să mai pomenească, niciodată de vreun prieten! Dar după cîteva ceasuri uita şi începea să flecărească tot atît de imprudent ca întotdeauna; atunci maică-sa se năpustea pe furiş asupra celor spuse de el, aşa cum se repede o cucuvaie la un şoricel; iar apoi era în stare să scoată la iveală acest bol alimentar peste şase luni, cînd ceea ce spusese Ernest nu mai era în armonie cu noile împrejurări.

Şi pe urmă mai era şi Theobald. Dacă vreun băiat sau vreun camarad de la colegiu era invitat la Battersby, la început Theobald se dădea peste cap să fie agreabil. Cînd voia izbutea destul de bine. De altfel, faţă de străini îi şi plăcea s-o facă. Preoţii de prin vecinătate, şi de fapt chiar toţi vecinii lui, îl respectau din ce în ce mai mult o dată cu trecerea anilor, şi i-ar fi dat lui Ernest suficiente motive de a-şi regreta imprudenţa,

dacă ar fi îndrăznit să lase să se creadă că are cel mai neînsemnat motiv să se plîngă. Mintea lui Theobald raţiona în felul următor: „Mă rog, eu ştiu că Ernest i-a spus băiatului ăstuia ce om nesuferit sînt, aşa că am să-i arăt că nu sînt cîtuşi de puţin nesuferit, ci că dimpotrivă, sînt un bătrînel de treabă, un tip simpatic, deşi de vîrstă înaintată, ba chiar un băiat bun, cum s-ar zice, şi atunci ăsta o să vadă că Ernest este cel ce greşeşte."

Aşadar, la început se purta foarte frumos cu musafirul, care se arăta încîntat, şi se solidariza cu el împotriva lui Ernest. Bineînţeles, dacă Ernest îl aducea pe băiat să stea un timp la Battersby, voia ca el să se bucure de vizită, şi deci îi părea bine că Theobald se poartă atît de frumos; totodată însă, avea atîta nevoie de un sprijin moral, încît constituia cu adevărat o durere pentru el să vadă cum unul dintre cei mai apropiaţi prieteni ai lui trece în tabăra duşmanului; pentru că n-are importanţă cît de bine putem cunoaşte un lucru, cît de limpede putem vedea, de pildă, că o anumită pată e de culoare roşie; ceea ce ne tulbură şi ne zdruncină convingerile este să constatăm că altcineva o vede sau e în mare măsură înclinat s-o vadă verde.

În general, Theobald începea să se enerveze înainte de sfîrşitul vizitei, dar impresia formată în prima parte a ei era cea cu care rămînea musafirul. Theobald nu discuta niciodată cu Ernest despre vreunul dintre băieţi. Lucrul acesta cădea în sarcina Cristinei. Theobald îi lăsa să vină, fiindcă insista Cristina într-un mod calm, dar perseverent; după cum am mai spus, cînd veneau băieţii se purta politicos, deşi nu-i făcea nici o plăcere, în timp ce Cristina era fericită; în ceea ce o priveşte ar fi fost dispusă să primească jumătate din şcoala de la Roughborough şi jumătate din studenţii de la Cambridge să vină şi să stea la Battersby, dacă ar fi putut aranja acest lucru, şi dacă n-ar fi costat-o atîţia bani; dorea să-i vadă venind, pentru ca să poată face noi cunoştinţe; şi pe urmă îi plăcea

grozav să-i foarfece, să-i facă praf şi să-i azvîrle bucăţele lui Ernest, de îndată ce se sătura de ei.

Mai rău ca orice era faptul că avusese adesea dreptate. Băieţii şi tinerii fac pasiuni violente, dar foarte puţine dintre ele se dovedesc a fi statornice; abia cînd mai înaintează în vîrstă, îşi dau seama cu adevărat ce fel de prieteni doresc; în primele lor încercări tinerii nu fac altceva decît să înveţe să judece caracterele oamenilor. Nici Ernest nu făcuse excepţie de la regula generală. Prietenii după care se dădea în vînt se dovediseră, rînd pe rînd, a fi mai mult sau mai puţin gîşte şi nu lebede, cum îi considerase el, şi aproape că începuse să fie convins că maică-sa apreciază mai bine decît el caracterele oamenilor; cred, însă, că se poate presupune cu oarecare certitudine că dacă Ernest i-ar fi adus o adevărată lebădă tînără, ea ar fi declarat-o cea mai urîtă şi mai rea gîscă pe care a văzut-o în viaţa ei.

La început Ernest nu bănuise cîtuşi de puţin că prietenii lui sînt doriţi ca eventuali pretendenţi la mîna surorii lui; se înţelegea de la sine că nu era imposibil ca Charolotte să se îndrăgostească de vreunul din băieţi, şi băiatul de ea; şi asta ar fi fost foarte drăguţ, nu? Dar el nu-şi dădea seama că lucrurile sînt puse la cale dinainte. Acum însă, dat fiind că se trezise şi înţelegea ce înseamnă toate astea, nu prea mai avea chef să-şi aducă prietenii la Battersby. Pentru mintea lui crudă şi naivă părea un lucru aproape necinstit să-ţi poftească prietenul acasă în vizită, cînd de fapt ceea ce voiai să spui era: „Te rog, ia-o pe soră-mea de nevastă." Era ca şi cum ai încerca să obţii bani de la oameni, prin mijloace frauduloase. Dacă ar fi ţinut la Charlotte, poate că lucrurile s-ar fi schimbat, însă el o considera una dintre cele mai nesuferite domnişoare din tot cercul cunoştinţelor lui.

Se spunea că ar fi foarte deşteaptă. Toate tinerele domnişoare sînt fie foarte frumoase, fie foarte deştepte, fie foarte dulci; ele sînt absolut libere să-şi aleagă categoria în

care vor să intre, însă într-una din ele trebuie neapărat să se încadreze. Ar fi fost o trudă zadarnică şi fără speranţă să încerci a o prezenta pe Charlotte ca fiind frumoasă sau dulce. Aşadar, ea deveni deşteaptă, ca fiind singura alternativă rămasă disponibilă. Ernest nu putu să afle niciodată care anume ramură de studii îi demonstrase talentul, întrucît nu ştia să cînte nici din gură, nici la vreun instrument, şi nici măcar să deseneze, dar femeile sînt atît de agere la minte, încît maică-sa şi cu Charlotte l-au convins pur şi simplu că Charlotte se apropie, mai mult decît oricare alt membru al familiei, de geniu. Însă nici unul, absolut nici unul dintre atîţia prieteni pe care Ernest – îmbrobodit de maică-sa – încercase la rîndul lui să-i îmbrobodească, invitîndu-i la ei acasă, nu se arătase cîtuşi de puţin a fi atît de impresionat de capacităţile extraordinare ale Charlottei, încît să dorească să le stăpînească pe vecie; nu este de altfel imposibil să existe o legătură între acest amănunt şi faptul că Cristina îi expedia rapid şi definitiv, unul după altul, manifestîndu-şi apoi dorinţa expresă ca Ernest să aducă un alt musafir.

Şi acum îl voia pe Towneley. Ernest prevăzuse acest lucru, şi se străduise să-l evite, fiindcă ştia că este cu totul imposibil să-l invite pe Towneley, chiar dacă ar fi dorit. Towneley făcea parte dintr-o gaşcă dintre cele mai exclusiviste de la Cambridge, şi se bucura de o mare popularitate în rîndul tuturor studenţilor. Era voinic şi foarte frumos – după cît i se părea lui Ernest, cel mai frumos bărbat pe care îl văzuse vreodată sau ar putea să-l vadă, fiindcă era cu neputinţă să-ţi închipui o faţă mai vioaie şi mai agreabilă. Era un foarte bun jucător de cricket şi un foarte bun canotor, avea o fire plăcută, nu se supăra niciodată şi nu era absolut deloc îngîmfat, nu strălucea ca inteligenţă, dar era foarte cumpănit, şi, în sfîrşit, taică-su şi maică-sa se înecaseră, răsturnîndu-se cu barca cînd el avea doar doi ani şi, ca fiu unic, rămăsese singurul moştenitor al unuia dintre cele mai frumoase domenii din

sudul Angliei. Uneori, deşi destul de rar, se întîmpla ca norocul să-l ajute pe un om în toate privinţele; Towneley era unul dintre aceia pe care îl îndrăgise norocul şi verdictul tuturor în cazul lui era că norocul făcuse o alegere foarte înţeleaptă.

Ernest îl văzuse pe Towneley, după cum îl văzuse toată lumea de la universitate (bineînţeles cu excepţia îndrumătorilor), pentru că se distingea de ceilalţi, şi, fiind foarte impresionabil, îl îndrăgise pe Towneley chiar mai mult decît ceilalţi; dar pe de altă parte nici măcar nu-i trecuse măcar prin minte că ar fi putut ajunge să-l cunoască. Îi plăcea să-l urmărească cu privirea cînd avea prilejul – fiindu-i foarte ruşine de ce face – şi atîta tot.

Cînd Ernest era în ultimul an de studii, se traseră la sorţi componenţii echipajelor de patru la campionatul de canotaj; întîmplarea făcu să fie cîrmaci al ambarcaţiunii în care se afla, în calitate de coechipier, însuşi eroul său favorit, Towneley; ceilalţi trei erau doar nişte muritori de rînd, însă vîsleau destul de bine, aşa că în linii mari echipajul era bunicel.

Ernest fu cum se poate mai speriat, însă, cînd se întîlni faţă în faţă cu Towneley, îşi dădu seama că acesta se remarcă atît prin lipsa totală de aere şi prin darul de a-i face pe cei din jur să se simtă în largul lor, cît şi printr-o bunăcreştere desăvîrşită; singura diferenţă pe care o găsi el între Towneley şi alţi oameni era că acesta se dovedea a fi un om mult mai agreabil, cu care te puteai înţelege mult mai uşor decît cu ceilalţi. Era deci firesc să sporească şi mai mult cultul lui Ernest pentru el.

O dată cu încheierea cursei respective se încheiară şi relaţiile dintre membrii echipajului; dar niciodată de atunci încolo Towneley nu trecu pe lîngă Ernest fără a-l saluta şi a-i spune cîteva cuvinte amabile. Într-un moment nenorocit, Ernest pomenise numele lui Towneley la Battersby, şi care era rezultatul? Maică-sa îl bătea la cap de zor, îndemnîndu-l să-l poftească pe Towneley la Battersby şi s-o ia de nevastă pe

Charlotte. Dar dacă ar fi crezut că există cea mai vagă şansă ca Towneley să se însoare cu Charlotte, s-ar fi dus în genunchi la el şi i-ar fi spus ce fată nesuferită e soră-sa şi l-ar fi implorat pur şi simplu să-şi caute salvarea cît mai era încă timp.

Ernest însă nu se rugase tot atîţia ani cît se rugase Cristina, să devină un om *„cu adevărat* cinstit şi conştiincios". Făcu tot posibilul pentru a-şi ascunde cît mai bine sentimentele şi gîndurile şi conduse conversaţia înapoi către dificultăţile ce le poate întîmpina un preot în calea hirotonisirii sale – nu pentru că ar fi avut vreo presimţire rea, ci doar ca o diversiune. Maică-sa, însă, considera că a rezolvat toate astea, şi, deci, mai multe nu putu obţine de la ea. Curînd după aceea, descoperi mijloacele de scăpare şi nu întîrzie să le folosească din plin.

CAPITOLUL XLIX

Întorcîndu-se la Cambridge în semestrul de primăvară al anului 1858, Ernest, împreună cu cîţiva prieteni care erau şi ei destinaţi carierei preoţeşti, ajunseră la concluzia că a venit momentul să privească mult mai serios situaţia în care se află. Prin urmare, se duseră mai regulat decît pînă atunci la biserică, ţinură seara întruniri cu un caracter oarecum clandestin, în cadrul cărora studiau *Noul Testament*. Ba chiar începură să memoreze epistolele sfîntului Pavel în original, adică în greceşte. Începură să-l studieze pe Beveridge[1] cu privire la cele 39 de articole şi pe Pearson[2] în legătură cu Crezul; în

[1] William Beveridge (1637–1708) – episcop englez, care s-a remarcat prin cucernicie şi evlavie. Predicile lui au apărut în 9 volume.
[2] John Pearson (1613–1686) – prelat şi erudit englez.

ceasurile lor libere citeau cartea lui More[1] *Misterele dumnezeirii,* pe care Ernest o considera simpatică, şi cartea lui Taylor[2] *Cum să trăieşti şi să mori ca un sfînt,* ce-l impresiona de asemenea foarte mult, prin ceea ce considera a fi frumuseţea limbii în care era scrisă. Se lăsară călăuziţi de notele vicarului Alford asupra testamentului elinesc, note care-l făcură pe Ernest să înţeleagă mai bine în ce constau „dificultăţile", dar totodată îl făcură să simtă cît de superficiale şi neputincioase sînt concluziile neologienilor[3] germani; neştiind absolut deloc germana, nu putea cunoaşte direct aceste opere. Unii dintre prietenii care îl întovărăşeau în aceste ocupaţii erau de la colegiul Sfîntul Ion şi întrunirile lor se ţineau adesea acolo.

Nu ştiu cum aflară simeoniţii despre aceste întruniri clandestine, dar în orice caz, într-un fel sau altul trebuie să fi aflat, pentru că nu trecură multe săptămîni şi tuturor tinerilor participanţi li se trimise o circulară, informîndu-i că reverendul Gideon Hawke, un binecunoscut predicator evanghelic londonez, despre a cărui elocinţă se vorbea mult pe atunci, urma să-l viziteze pe tînărul său prieten Badcock de la Colegiul Sfîntul Ion şi ar fi fost bucuros să spună cîteva cuvinte oricui era dispus să le asculte, în locuinţa lui Badcock, într-o seară oarecare din luna mai.

Badcock era unul dintre cei mai cunoscuţi reprezentanţi ai simeoniţilor. Nu numai că era urît, murdar, prost îmbrăcat, pisălog şi antipatic din toate punctele de vedere, dar era şi diform şi mergea bălăbănindu-se ca o raţă; cîştigase porecla pe care n-aş putea s-o redau decît sub forma „Aici mi-e dosul, şi

---

[1] Henry More (1614–1687) – teolog englez, unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai şcolii Platoniştilor de la Cambridge.

[2] Jeremy Taylor (1613–1667) – episcop englez, autor al unora dintre cele mai importante lucrări religioase scrise în englezeşte.

[3] Adepţi ai neologismului, curent teologic care preconizează adoptarea de concepţii religioase raţionaliste.

acolo mi-e dosul", pentru că, la fiecare pas ce-l făcea, părţile de jos al spatelui ieşeau atît de demonstrativ în relief, încît parcă s-ar fi pregătit să zboare în două direcţii, ca cele două note extreme ale acordului de sextă mărită. Nu e greu de închipuit, deci, că primirea circularei avu în primul moment un efect aproape paralizant asupra celor cărora le era adresată, datorită uluirii pricinuite. Fără doar şi poate era o îndrăzneală surprinzătoare, dar ca atîţia alţi estropiaţi, Badcock era foarte înfipt şi greu de oprit cînd îşi punea ceva în gînd; dădea din coate cît putea, şi ocazia de faţă era tocmai ceea ce dorise pentru a muta ostilităţile în tabăra duşmanului.

Ernest şi cu prietenii lui se consultară. Înţelegînd că întrucît acuma se pregăteau să se facă preoţi, n-ar fi trebuit să mai păstreze diferenţele sociale cu o stricteţe tot atît de inflexibilă, şi totodată, pătrunşi poate şi de dorinţa de a-l vedea bine şi de aproape pe un predicator al cărui nume se afla atunci pe buzele mai tuturor oamenilor, se hotărîră să accepte invitaţia. La timpul potrivit, puţin ruşinaţi şi cu sentimentul că se înjosesc, se duseră la locuinţa acelui tînăr pe care pînă atunci îl priviseră de sus, ca de la o înălţime incomensurabilă, şi cu care, doar cu cîteva săptămîni mai înainte, n-ar fi vrut să creadă nici în ruptul capului că vor ajunge să-şi dea măcar bună ziua.

Domnul Hawke era o persoană cu o înfăţişare cu totul diferită de cea a lui Badcock. Era remarcabil de frumos, sau în orice caz ar fi fost, dacă n-ar fi avut buzele atît de subţiri şi o expresie prea ţeapănă şi neîndurătoare. Trăsăturile lui semănau în mare măsură cu cele ale lui Leonardo da Vinci. În afară de asta, era un om foarte îngrijit, părea robust, şi faţa îi strălucea de sănătate. Avea maniere deosebit de curtenitoare şi îi dădea foarte multă atenţie lui Badcock. Ai fi zis că are o părere extrem de bună despre el. În general, tinerii noştri prieteni fură surprinşi şi deconcertaţi, şi începură să le mai scadă entuziamul de propria lor persoană şi să le crească entuziamul faţă de Badcock, într-o măsură mai mare decît îi făcea plăcere

bătrînului Adam, care mai sălăşuia încă în ei. Erau de faţă cîţiva binecunoscuţi simeoniţi de la Sfîntul Ion şi de la alte colegii, dar nu destui ca să-i pună în minoritate pe prietenii lui Ernest, cum voi numi grupul lor pentru a fi mai scurt.

După o conversaţie preliminară în care nu se spuse nimic ofensator, începu activitatea programată pentru seara respectivă: domnul Hawke se ridică în picioare, la un capăt al mesei, şi spuse „Domnului să ne rugăm". Prietenilor lui Ernest nu le plăcu povestea asta, dar întrucît n-aveau încotro, îngenunchează şi ei şi repetară *Tatăl Nostru* şi încă vreo cîteva rugăciuni după domnul Hawke, care le rostea deosebit de frumos. Apoi, după ce se aşezară cu toţii, domnul Hawke le ţinu o cuvîntare liberă, vorbind fără note şi alegîndu-şi drept subiect cuvintele: „Saule, Saule, de ce mă prigoneşti?" Fie datorită tonului de-a dreptul impresionant al domnului Hawke, fie datorită binecunoscutei sale reputaţii de om capabil, fie pentru că prietenii lui Ernest ştiau că fiecare dintre ei fusese în mai mare sau mai mică măsură un prigonitor al simeoniţilor deşi simţea în mod instinctiv că simeoniţii seamănă de fapt mult mai mult cu primii creştini decît semănau ei – în orice caz, textul respectiv, oricît de familiar le-ar fi fost, săgeta drept în plin conştiinţa lui Ernest şi a prietenilor lui, mai mult decît altădată. Chiar dacă domnul Hawke s-ar fi oprit aci, încă ar fi fost aproape de ajuns; trecînd în revistă feţele întoarse către el, şi văzînd impresia produsă, se poate să fi avut intenţia de a-şi încheia predica înainte de o fi început. Dar chiar dacă aşa vor fi stat lucrurile, pînă la urmă îşi revizui atitudinea şi continuă, după cum urmează (redau în întregime predica, deoarece este foarte caracteristică şi va contribui la lămurirea unei stări de spirit, care peste încă o generaţie sau două, va avea probabil o nevoie de explicaţii):

– Tinerii mei prieteni, zise domnul Hawke, sînt pe deplin convins că nu există aci printre voi nici unul care să se îndoiască de întruparea Domnului. Dacă ar exista vreunul, fără

doar şi poate că m-aş adresa mai întîi lui. Dacă mă înşel cumva în credinţa mea că toţi cei întruniţi aici acceptă existenţa unui Dumnezeu prezent printre noi, deşi noi nu-l vedem, şi al cărui ochi pătrunde pînă şi cele mai tainice gînduri ale noastre, permiteţi-mi să-l rog în genunchi pe cel ce se îndoieşte să discute cu mine între patru ochi, înainte de plecarea mea; mă voi strădui să-i dezvălui o serie de argumente pe care Domnul-Dumnezeul nostru s-a milostivit să mi le arate, în măsura în care e în stare un muritor de rînd să-i înţeleagă voia; cît priveşte aceste argumente am descoperit că au fost în stare să aducă tihna şi împăcarea şi altor minţi ce erau pline de îndoială.

Pe de altă parte bănuiesc că nu este nimeni aci care să se îndoiască de faptul că Dumnezeu, după chipul şi asemănarea căruia am fost făcuţi şi noi, s-a îndurat în decursul timpului de orbirea omului şi s-a întrupat în firea noastră, luîndu-ne înfăţişarea şi coborîndu-se printre noi, şi sălăşuind printre noi, ca un om întru nimica deosebit de noi din punctul de vedere al aspectului exterior. Cel care a făurit soarele, luna şi stelele, lumea şi toate cele cuprinse în ea, s-a pogorît din ceruri, sub înfăţişarea fiului său, urmărind anume ţelul de a duce o viaţă dispreţuită de alţii, şi de a muri de moartea cea mai sălbatică şi mai ruşinoasă ce a putut s-o inventeze o minte diabolică.

Atîta vreme cît a fost pe pămînt, a făcut nenumărate minuni. Le-a redat orbilor vederea, a înviat pe morţi, a săturat mii de oameni cu cîteva pîini şi cîţiva peşti, şi a fost văzut mergînd în picioare pe valuri, dar la sfîrşitul vremii hărăzite a murit pe cruce, după cum era dinainte prevăzut, şi a fost îngropat de cîţiva prieteni credincioşi. Dar aceia care l-au trimis la moarte, au pus o pază straşnică la mormînt.

Sînt sigur, că nu e nimeni în această încăpere care să se îndoiască în vreun fel de cele de mai sus; de va fi fiind, însă, iarăşi îl rog să vină să stea de vorbă cu mine între patru ochi, şi

nu mă îndoiesc că, datorită harului ceresc, îndoielile lui vor fi risipite.

Două zile după îngropăciunea Domnului nostru Isus Hrisots, mormîntul fiind încă păzit cu străşnicie de duşmani, se văzu un înger pogorînd din ceruri, cu veşmînt strălucitor şi cu chipul dogoritor ca focul. Această fiinţa, scăldată în lumină, dădu la o parte lespedea de pe mormînt şi însuşi Domnul Dumnezeul nostru ieşi dinăuntru, sculîndu-se din morţi.

Tinerii mei prieteni, asta nu e o poveste fantezistă, ca acelea referitoare la zeităţile din antichitate, ci e un adevăr istoric la fel de sigur ca şi prezenţa voastră şi a mea aci. Dacă există vreun fapt mai bine garantat din toată seria de certitudini, apoi acesta îl constituie învierea lui Isus Hristos; şi tot atît de sigur este că la cîteva săptămîni după ce înviase din morţi, Domnul Dumnezeul nostru fu văzut de mai multe sute de bărbaţi şi femei înălţîndu-se în văzduh, însoţit de o ceată de îngeri într-o călătorie către sferele cereşti, pînă ce norii îl acoperiră şi-l ascunseră vederii.

Se prea poate să spună cineva că au venit unii să nege adevărul acestor afirmaţii, dar daţi-mi voie să vă întreb ce s-a întîmplat cu aceşti oameni care se îndoiau. Unde se află ei acum? Îi mai vedem? Îi mai auzim? Au izbutit ei să păstreze bruma de teren cîştigat în timpul supunerii oarbe din veacul trecut? Există cineva, printre părinţii, rudele sau prietenii voştri, care nu i-au dat pe aceşti oameni de gol? Există oare măcar un singur profesor sau predicator de la această mare universitate care să nu fi cercetat spusele acestor oameni şi să nu fi găsit că ele nu valorează nimic? Aţi întîlnit voi oare vreun om din aceştia, sau aţi găsit că vreuna din cărţile lor se bucură de atenţia respectuasă a oamenilor competenţi să emită o judecată în privinţa lor? Eu cred că nu; şi mai cred, de asemenea, că voi ştiţi la fel de bine ca şi mine de ce s-au prăbuşit ei înapoi în genunea din care ieşiseră o vreme: pentru că, după cea mai atentă şi mai răbdătoare studiere de către

minţile cele mai limpezi şi mai înţelepte ale învăţaţilor din multe ţări, argumentele lor au fost dovedite a fi atît de puţin susţinute, încît chiar şi ei au renunţat la ele. Au părăsit în derută cîmpul de bătaie, înfricoşaţi şi cerşind pacea; şi nu s-au mai întors niciodată la luptă, în nici o ţară civilizată.

Voi cunoşteţi aceste lucrări. Atunci de ce insist asupra lor? Dragii mei prieteni, propria voastră conştiinţă, a fiecăruia dintre voi, va fi dat pînă acum răspunsul la fiecare dintre aceste întrebări; şi, pentru că, deşi ştiţi atît de bine că aceste lucruri s-au întîmplat cu adevărat, mai ştiţi şi că nu vi le-aţi însuşit întru totul, aşa cum ar fi fost de datoria voastră s-o faceţi, şi nici n-aţi ţinut seama de deosebita lor importanţă, de teribila lor semnificaţie.

Şi acum să merg mai departe. Ştiţi cu toţii că într-o bună zi o să muriţi, sau dacă n-o să muriţi – fiindcă există destule semne care mă fac să sper în întoarcerea Domnului Dumnezeul nostru, pe care unii dintre noi se prea poate s-o apucăm – în orice caz o să vă schimbaţi; căci trîmbiţa va suna şi morţii se vor ridica neîntinaţi, pentru că această întinare trebuie să ducă la neîntinare, şi cei muritori să devină nemuritori, şi se vor înfăptui atunci vorbele: „Moartea fi-va înghiţită de triumful nostru".

Credeţi sau nu credeţi că într-o bună zi vă veţi înfăţişa înaintea lui Hristos, care se afla aşezat pe jilţul Judecăţii de Apoi? Credeţi sau nu credeţi că va trebui să daţi socoteală de vorba nechibzuită pe care aţi rostit-o vreodată? Credeţi sau nu credeţi că veţi fi chemaţi să trăiţi, nu după vrerea omului, ci după vrerea acelui Crist, care s-a pogorît din ceruri din dragoste pentru voi, care a pătimit şi a murit pentru voi, care vă cheamă la el şi care vi se oferă vouă, ca voi să nu treceţi în vieţile voastre pe lîngă el, fără a-l băga în seamă – dar care, de nu-l veţi băga în seamă, vă va judeca pre voi într-o bună zi? Şi

nu aveţi nicidecum putinţa să vă feriţi sau înturnaţi din faţa judecăţii lui.

Dragii mei prieteni nevîrstnici, strîmtă e poarta şi îngustă e poteca ce duce spre viaţa veşnică, şi puţini sînt acei ce găsesc această potecă. Puţini, puţini, puţini, căci cel ce nu vrea să renunţe la TOT de dragul lui Hristos, acela nu a renunţat la nimic.

Dacă vreţi să trăiţi în prietenie cu lumea asta, dacă într-adevăr nu sînteţi gata să renunţaţi la tot ce îndrăgiţi mai mult, atunci cînd v-ar cere-o Domnul Dumnezeul nostru, atunci, adevăr grăiesc vouă, lăsaţi dintr-o dată şi cu toată hotărîrea la o parte orice gînd de a vă apropia de Hristos. Scuipaţi-l, loviţi-l, răstigniţi-l din nou, faceţi tot ce vreţi, pentru a vă asigura prietenia acestei lumi, atîta vreme cît mai aveţi încă puterea s-o faceţi; poate că plăcerile acestei scurte vieţi nu merită să fie plătite cu chinuri veşnice, dat atîta vreme cît durează, ele sînt în orice caz ceva. Dacă, pe de altă parte, aţi trăi în prietenie cu Dumnezeu şi v-aţi număra printre cei pentru care Isus nu a murit în zadar; dacă, într-un cuvînt, preţuiţi fericirea voastră veşnică, atunci renunţaţi la prietenia lumii acesteia; cu siguranţă că voi trebuie să alegeţi între Dumnezeu şi Mammon, căci pe amîndoi deodată nu-i veţi putea sluji.

Vă înfăţişez deci toate aceste consideraţii, ca o simplă chestiune de afaceri, dacă mi se poate ierta folosirea unui termeni atît de familiar. Nu e nimic josnic sau nemernic în asta, aşa cum au pretins unii în ultima vreme, pentru că întreaga natură ne arată că nimic nu e mai plăcut ochilor lui Dumnezeu, decît o părere luminată şi înţeleaptă cu privire la propriile interese ale fiecărui om în parte; în privinţa aceasta nu vă lăsaţi înşelaţi de nimeni; este o simplă chestiune de fapt; s-au întîmplat anumite lucruri, ori nu s-au întîmplat? Dacă s-au întîmplat într-adevăr, nu este oare înţelept să presupuneţi că vă veţi face şi voi şi alţii mai fericiţi adoptînd o anumită comportare mai degrabă decît alta?

Şi acum daţi-mi voie să vă întreb ce răspuns aţi dat pînă acum la această întrebare. A cui prietenie aţi ales-o? Dacă, ştiind ceea ce ştiţi, n-aţi început să vă purtaţi în concordanţă cu imensitatea de cunoştinţe ce le posedaţi, atunci, în comparaţie cu voi, chiar şi cel ce-şi clădeşte casa şi-şi îngroapă comoara pe marginea craterului unui vulcan în erupţie, e un om mai raţional şi mai înţelept. Vă spun acest lucru nu ca o figură de stil, şi nici ca o gogoriţă cu care să vă sperii, ci ca o afirmaţie lipsită de exagerare sau de înfloriturі pe care nici voi, nici eu nu o vom dezminţi.

Şi cu aceasta domnul Hawke, care pînă atunci vorbise pe un ton deosebit de calm îşi schimbă atitudinea, înflăcărîndu-se mult mai mult, şi continuă:

— O, Tinerii mei prieteni, întorceţi-vă, întorceţi-vă, întorceţi-vă acum, cît mai e încă vreme — astăzi, în ceasul acesta, ba nu, chiar în clipa aceasta; nu mai aşteptaţi nici măcar să vă îmbrăcaţi hainele; nu vă uitaţi nici o clipă înapoi, ci zburaţi către pieptul acelui Crist pe care-l poate găsi oricine-l caută, şi feriţi-vă de acea înspăimîntătoare mînie a lui Dumnezeu care-i aşteaptă pe cei ce nu cunosc interesele propriei lui tihne. Căci fiul Omului va veni ca hoţul în faptul nopţii şi nici unul dintre noi nu poate să spună în care zi i se va cere să-şi înfăţişeze sufletul. Dacă e aci de faţă măcar un singur om care mi-a luat în seamă vorbele — şi aci domnul Hawke îşi aruncă o clipă privirea asupra mai tuturor ascultătorilor lui, dar în special asupra grupului lui Ernest — voi şti că nu degeaba am simţit chemarea Domnului şi am auzit, după cum mi s-a părut, un glas în noapte, care m-a trimis să vin fără zăbavă încoace, fiindcă aici era o corabie aleasă ce avea nevoie de ajutorul meu.

Şi domnul Hawke îşi încheie astfel destul de brusc predica; tonul serios, înfăţişarea remarcabilă şi dicţiunea ireproşabilă avură un efect mult mai puternic decît am putut să transmit eu cititorului prin cuvintele reproduse ca atare; calităţile

aparţineau mai mult omului decît spuselor sale; cît despre ultimele cuvinte misterioase, referitoare la glasul auzit în toul nopţii, efectul lor fu pur şi simplu magic; nici unul dintre cei de faţă nu se putu opri să lase ochii în jos, şi toţi, pînă la unul, crezură, măcar pe jumătate, în sinea lor, că ei sînt corabia aleasă, de hatîrul căreia îl trimisese Dumnezeu pe domnul Hawke la Cambridge.

Chiar dacă lucrurile nu stăteau întocmai aşa, fiecare dintre ei simţi că pentru prima oară se află într-adevăr în prezenţa unei persoane ce a comunicat direct cu Atotputernicul şi, în felul acesta, se vedea fiecare dintre ei adus dintr-o dată de o sută de ori mai aproape de miracolele cuprinse în Noul Testament. Tinerii erau uluiţi, ca să nu zic speriaţi, şi, ca printr-un fel de acord tacit, se adunară laolaltă, îi mulţumiră domnului Hawke pentru predică, le spuseră bună seara pe un ton umil şi respectuos lui Badcock şi celorlalţi simeoniţi şi părăsiră încăperea. N-auziseră nimic altceva decît ceea ce auzeau de o viaţă întreagă; atunci cum se face că erau atît de copleşiţi de cele auzite? Bănuiesc că asta se datora în parte faptului că în ultima vreme începuseră să gîndească mai serios şi erau deci susceptibili de a fi impresionaţi, şi în parte manierei oarecum mai directe în care predicatorul păruse că se adresează fiecăruia dintre ei, şi se simţiseră direct vizaţi, mai ales că predica fusese ţinută într-o cameră, şi în parte coerenţei logice, lipsei de exagerare a tonului de profundă convingere cu care vorbise domnul Hawke. Simplitatea şi seriozitatea lui evidentă îl impresionaseră chiar şi înainte ca el să facă vreo aluzie la misiunea sa specială; dar această aluzie adusese lucrurile la un punct culminant şi cuvintele: „O, Doamne, oare despre mine-i vorba?" erau nu numai pe buzele, ci şi în inimile tuturor, în timp ce grupul se îndrepta gînditor spre casă, trecînd prin curţile şi peristilurile luminate de razele lunii.

Nu ştiu ce s-a întîmplat în rîndurile simeoniţilor după plecarea grupului lui Ernest, dar ar însemna ca ei să fi fost cu

mult deasupra muritorilor de rînd, dacă nu s-ar fi arătat foarte entuziaşti de rezultatele acelei seri. Ce mai! Unul dintre prietenii lui Ernest făcea parte din echipa de rugby a Universităţii şi totuşi venise în locuinţa lui Badcock şi se furişase afară, după ce spusese noapte bună, ca un mieluşel, la fel de blînd ca şi toţi ceilalţi. Nu era deloc puţin lucru să înregistrezi o asemenea izbîndă.

CAPITOLUL L

Ernest simţea că a venit momentul hotărîtor al vieţii sale. Va renunţa la tot pentru Hristos – chiar şi la fumat.

Îşi strînse deci pipele şi pungile de tutun, şi le încuie în geamantanul de sub pat, ca să le ascundă de priviri şi, pe cît posibil, chiar de propriile lui gînduri. De ars nu le arse, pentru că s-ar fi putut întîmpla să vină la el cineva care dorea să fumeze, şi dacă-i era permis să-şi îngrădească propria libertate, totuşi, întrucît fumatul nu era un păcat, nu vedea nici un motiv pentru care ar fi trebuit să-i chinuie şi pe alţii.

După micul dejun plecă de acasă, pentru a se duce în vizită la un student cu numele de Dawson – unul dintre auditorii domnului Hawke din seara precedentă – care se pregătea să fie hirotonisit cînd vor intra în postul următor, adică peste numai patru luni. Acest om avusese întotdeauna un mod de a gîndi serios – după gesturile lui Ernest chiar puţin cam prea serios; însă vremurile se schimbaseră şi sinceritatea neîndoielnică a lui Dawson părea să-l facă în momentul de faţă sfetnicul cel mai potrivit pentru Ernest. Trecînd prin prima curte a colegiului Sfîntul Ion, în drum spre locuinţa lui Dawson, Ernest se întîlni cu Badcock şi îl salută cu oarecare deferenţă. Avansul pe care i-l făcea astfel fu primit cu una din acele raze

de fericire extatică ce strălucea cînd şi cînd pe faţa lui Badcock; dacă Ernest ar fi fost mai cult, acest aspect i-ar fi amintit de Robespierre. Aşa, însă, el nu făcu decît să-l observe şi inconştient să-şi dea seama de zbuciumul şi ambiţia acestui om; dar nu era încă în stare să formuleze în mod clar aceste observaţii; începu să-l antipatizeze pe Badcock mai mult ca oricînd, dar întrucît avea să profite de avantajele spirituale ce i le pusese la dispoziţie, se vedea obligat să fie politicos cu el, ceea ce şi făcu.

Badcock îi spuse că domnul Hawke s-a întors la Londra de îndată ce şi-a terminat cuvîntarea, dar că înainte de plecare s-a interesat în mod deosebit cine era Ernest şi încă vreo doi-trei băieţi. Sînt convins că fiecăruia dintre prietenii lui Ernest i se dădu să înţeleagă clar că domnul Hawke s-a interesat în mod mai mult sau mai puţin special de el. Orgoliul lui Ernest – dat fiind că o moştenise de bună seamă pe maică-sa – fu flatat de această afirmaţie; îi reveni în minte ideea că s-ar putea să fie el acea persoană pentru binele căreia fusese trimis acolo domnul Hawke. Pe de altă parte ceva din atitudinea lui Badcock sugera că dacă ar fi vrut, ar fi putut să spună mai mult, dar din păcate i se ceruse să păstreze o discreţie absolută.

Ajungînd în camera lui Dawson, îşi găsi prietenul entuziasmat la culme de cuvîntarea ascultată cu o seară înainte. Şi aproape tot atît de încîntat se arătă şi de efectul produs de această cuvîntare asupra lui Ernest. Îi spuse că ştia dintotdeauna că Ernest o să se dea pe brazdă; fusese sigur de asta, dar nu se aşteptase să se producă atît de brusc convertirea. Ernest zise că nici el nu s-ar fi aşteptat, dar acum cînd îşi vedea atît de limpede datoria, avea să se pregătească să fie hirotonisit cît mai curînd cu putinţă şi-şi va lua o parohie, chiar dacă, făcînd acest lucru, ar trebui să plece mai devreme de la Cambridge, ceea ce ar fi o mare durere pentru el. Dawson îl felicită pentru această hotărîre şi stabiliră împreună că întrucît, într-o măsură mai mare sau mai mică, Ernest era

încă un frate mai slab în ce priveşte credinţa, Dawson îl va lua o vreme, ca să spunem aşa, la remorca sa spirituală, pentru a i-o întări şi consolida.

Prin urmare, se stabili o alianţă ofensivă şi defensivă între aceşti doi oameni (care în realitate erau îngrozitor de nepotriviţi) şi Ernest se puse pe treabă ca să-şi însuşească lucrările din care avea să-l examineze episcopul. Treptat-treptat li se alăturară şi alţii, pînă ce ajunseră să formeze un mic grup sau o bisericuţă (fiindcă la urma urmei e vorba de aceleaşi lucruri) şi în loc ca efectul predicii domnului Hawke să se mai estompeze în cîteva zile, aşa cum ar fi fost de aşteptat, dimpotrivă, se accentuă din ce în ce mai mult, într-atît încît prietenii lui Ernest trebuiră mai degrabă să-l reţină decît să-l îndemne, pentru că altfel părea că se transformă într-un fanatic religios – ceea ce s-a şi întîmplat o bună bucată de vreme.

Numai într-o singură privinţă se dovedi, el în mod făţiş, un apostat. După cum am mai spus, îşi încuiase lulelele şi tutunul ca să nu fie ispitit să le folosească. A doua zi după predica domnului Hawke, le lăsă, cu curaj, să zacă pînă seara în geamantan; nu-i veni din cale-afară de greu, întrucît de la o vreme nu mai fuma pînă nu se întorcea acasă de la studii. În ziua aceea, nu fumă după ce se întoarse de la studii pînă la ora cînd trebui să se ducă la capelă, şi apoi plecă într-acolo ca o măsură de autoapărare. Revenind, se hotărî să privească chestiunea dintr-un punct de vedere mai înţelept, mai practic. Din acel moment îşi dădu seama că, atîta vreme cît fumatul nu-i face rău în ceea ce priveşte sănătatea – şi doar nu constatase nici un fel de semn în acest sens – tutunul se afla cam pe picior de egalitate cu ceaiul sau cafeaua.

Tutunul nu este interzis de nici un pasaj din *Biblie*, dar pe de altă parte e drept că nici nu fusese încă descoperit pe vremea aceea, şi deci, probabil scăpase de proscriere numai datorită acestui motiv. Ni-l putem închipui pe Sfîntul Pavel,

sau chiar pe Tatăl Atotțiitorul, bînd o ceașcă de ceai, dar nu ni-l putem închipui pe nici unul din ei fumînd o țigară sau o lulea. Ernest nu putea nega acest lucru și recunoștea că Sfîntul Pavel aproape cu siguranță ar fi osîndit tutunul în termeni foarte clari și aspri, dacă ar fi știut măcar de existența lui. Atunci nu însemna oare că profita în mod josnic de bunătatea apostolului, dacă se prevala de faptul că acesta nu-l interzisese cu adevărat? Pe de altă parte, era posibil ca Dumnezeu să fi știut că Pavel ar fi interzis fumatul, și de aceea aranjase ca descoperirea tutunului să se producă anume într-o perioadă pe care să n-o mai apuce Sfîntul Pavel. Părea o mică nedreptate față de Pavel, dacă luăm în considerație toate cîte le făcuse el pentru creștinătate, dar, fără doar și poate, i se adusese o compensație pe alte căi.

Aceste reflecții îl convinseseră pe Ernest că în general era mai bine pentru el să fumeze, și deci se duse pe furiș la geamantan și-și scoase iarăși pipele și tutunul. Era sigur că în toate lucrurile, chiar și în virtute, trebuie să existe o oarecare moderație; deci în seara aceea fumă fără moderație. Și totuși era păcat că făcuse prostia de a se lăuda în fața lui Dawson că s-a lăsat de fumat. Cel mai bine ar fi fost să țină o săptămînă sau două lulelele într-un dulap, pînă ce ar fi apucat să-și dovedească statornicia în alte privințe, în care acest lucru era mai ușor de realizat. Iar apoi pipele ar fi putut să iasă încetul-cu-încetul, prudent, la iveală, – ceea ce s-a și întîmplat.

Ernest să apucă să scrie acasă o scrisoare formulată într-un stil cu totul diferit decît cel al scrisorilor lui obișnuite. În general scrisorile lui erau toate la fel, pline de banalități și umplutură, pentru că, după cum am explicat și mai înainte, dacă scria despre ceva ce-l interesa cu adevărat, maică-sa întotdeauna voia să afle tot mai mult și mai mult despre acest subiect – fiecare răspuns pe care i-l dădea el semănînd în mare măsură cu retezarea unuia dintre capetele Hidrei, întrucît dădea naștere la aproape o duzină de alte întrebări – dar pînă

în cele din urmă, negreşit ajungea la acelaşi rezultat, şi anume că Ernest ar fi trebuit să facă altceva, sau ar trebui să înceteze să mai facă ceea ce-şi propusese. Acum însă era vorba de a porni pe un drum nou, şi pentru a mia oară Ernest ajunse la concluzia că e pe punctul de a adopta o cale pe care taică-su şi maică-sa aveau s-o aprobe şi-i va interesa, aşa că, în sfîrşit, se va putea înţelege cu ei mult mai bine decît pînă atunci. Prin urmare, scrise o scrisoare plină de pasiune şi efuziune, care mă amuză teribil cînd îmi căzu în mînă, dar e mult prea lungă pentru a putea fi reprodusă aci. Iată doar un pasaj din această scrisoare: „Acum mă îndrept către Isus; mă tem că cei mai mulţi dintre prietenii mei de la colegiu se îndepărtează de el; trebuie să ne rugăm pentru ei, pentru ca şi ei să găsească pacea pe care o aduce Hrisots, aşa cum am găsit-o eu." Ernest îşi îngropă faţa în mîini de ruşine citind acest extras din teancul de scrisori încredinţate mie (taică-su i le înapoiase la moartea mamei lui, care le păstrase cu multă grijă).

– Să scot pasajul ăsta? l-am întrebat. Dacă vrei, îl scot.

– Ba nu, de ce? mi-a răspuns. Şi dacă prietenii mei binevoitori au păstrat mai multe documente referitoare la prostiile mele, alege cîte stafide vrei, dacă-ţi poţi amuza cititorii, şi lasă-i să rîdă cît or pofti.

Dar închipuiţi-vă ce efect trebuie să fi produs la Battersby o scrisoare ca aceasta – cu atît mai mult cu cît era şi cu totul neaşteptată! Pînă şi Cristina se abţinu să nu cadă în extaz auzind că fiul ei a descoperit puterea cuvintelor lui Isus, dar Theobald se sperie cumplit. Era bine că fiul lui n-o să aibă îndoieli sau dificultăţi şi că o să se lase hirotonisit fără să facă prea multă zarvă, dar el mirosea ceva necurat şi primejdios în această bruscă convertire a unui om care nu manifestase pînă atunci nici un fel de înclinaţie religioasă. Ura oamenii care nu ştiu unde să se oprească. Ernest era întotdeauna atît de *outré*[1] şi

[1] Exagerat (fr.).

de straniu; nu puteai şti niciodată care o să-i fie pasul următor; cel mult puteai să spui că o să fie ceva neobişnuit şi stupid. Dacă va scăpa din frîu, după ce va fi hirotonisit şi-şi va cumpăra parohia, va juca oamenilor chiar mai multe feste decît le jucase el, Theobald. Fără îndoială, hirotonisirea în sine şi cumpărarea parohiei vor contribui în mare măsură la potolirea lui, iar dacă se va însura, de toate celelalte avea să se îngrijească soţia; asta era singura lui şansă, şi, ca să fim drepţi cu Theobald, trebuie să recunoaştem că era destul de înţelept ca în adîncul inimii să n-aibă o părere prea bună despre această şansă.

Cînd Ernest veni în iunie la Battersby făcu imprudenţa de a încerca să deschidă o cale de comunicare cu taică-su, ceva mai puţin rezervată decît avusese obiceiul pînă atunci. Prima linie, pe care-şi luase brusc zborul după ce fusese entuziasmat de predica domnului Hawke, era în direcţia ultraevanghelismului. Theobald personal fusese în mai mare măsură adept al curentului Low Church decît al curentului High Church. Aceasta era dezvoltarea normală a preotului de ţară, în timpul primilor lui ani de viaţă clericală, să zicem cam între anii 1825 şi 1850; dar nu era pregătit să accepte concepţia vecină cu dispreţul adoptată acum de Ernest faţă de doctrinele regenerării prin botez şi a absolvirii de păcate de către preot (ei, nu zău, dar ce-l priveau pe el asemenea chestiuni?) şi nici dorinţa lui Ernest de găsi vreun mijloc de reconciliere a metodiştilor cu biserica. Theobald ura biserica Romei, dar îi ura şi pe disidenţi, pentru că în general avusese ocazia să-şi dea seama că sînt nişte oameni destul de incomozi; lui i se părea întotdeauna că e greu să ai de-a face cu oamenii care nu se declară de acord cu el; în afară de asta, asemenea oameni pretindeau că ştiu la fel de multe ca şi el; şi totuşi, dacă ar fi fost lăsat în pace, ar fi înclinat spre ei, mai degrabă decît spre High Church. Numai că preoţii de prin vecinătate nu-l lăsau în pace. Unul cîte unul căzuseră sub influenţa directă sau

indirectă a mişcării de la Oxford[1] ce luase fiinţă cu vreo douăzeci de ani înainte. Era surprinzător să vezi cîte practici tolera el acum, pe care în tinereţe le-ar fi considerat papistăşeşti; prin urmare, ştia foarte bine cum merg lucrurile în treburile bisericeşti şi vedea că, la fel ca întotdeauna, Ernest se pune de-a curmezişul. Prilejul de a-i spune fiului său că e un tîmpit era mult prea favorabil pentru a-l lăsa să-i scape, şi Theobald se grăbi să profite de el. Ernest fu supărat şi surprins, pentru că nu mai înţelegea: oare nu taică-su şi maică-sa îi ceruseră toată viaţa să fie mai religios? Iar acum, că ajunsese mai religios, tot nu erau mulţumiţi. Ernest îşi spuse că nimeni nu e profet în ţara lui, dar în ultima vreme – sau cel puţin în ultima vreme – avusese prostul obicei de a răsturna proverbele, obicei foarte neplăcut, aşa că-i veni în minte că nimeni nu face mai multă cinste unei ţări decît profetul ei. Atunci îl apucă rîsul şi în tot restul zilei se simţi acelaşi om dintotdeauna, adică la fel ca înainte de a fi auzit predica domnului Hawke.

Se întoarse la Cambridge în vacanţa mare din 1858 – de altfel nu prea devreme, dat fiind că trebuia să dea examenul facultativ de teologie, asupra căruia începuseră să insiste în ultima vreme episcopii. Tot timpul cît studia, îşi închipuia că înmagazinează cunoştinţe ce o să-i servească foarte bine pentru profesia aleasă. În realitate nu făcea decît să tocească pentru ca să obţină o notă de trecere. La timpul potrivit, obţinu nota de trecere – ba chiar o notă bunişoară, şi fu hirotonisit diacon, împreună cu vreo cinci-şase din prietenii lui, în toamna anului 1858. Tocmai împlinise douăzeci şi trei de ani.

[1] La Oxford a fost iniţiată în 1830 mişcarea ritualistă numită *puseyism*.

CAPITOLUL LI

Ernest căpătase o parohie într-unul din cartierele centrale ale Londrei. Deocamdată ştia foarte puţin despre Londra, însă instinctiv era atras într-acolo. A doua zi după hirotonisire începu să-şi îndeplinească îndatoririle – aproximativ cu aceleaşi sentimente pe care le avusese şi taică-su cînd se pomenise închis în trăsură cu Cristina, în dimineaţa căsătoriei. Înainte de a se fi scurs primele trei zile, înţelese că lumina fericirii pe care o cunoscuse în timpul celor patru ani petrecuţi la Cambridge s-a stins; Ernest era înspăimîntat de caracterul irevocabil al pasului făcut – în prea mare pripă, după cum îşi dădea seama acum.

Nu pot găsi o scuză mai indulgentă pentru rătăcirile ce voi avea datoria să le înregistrez, decît că şocul atîtor schimbări cum au fost brusca lui convertire la religiozitate, hirotonisirea şi părăsirea universităţii Cambridge, îl covîrşise pe eroul meu şi îi dereglase echilibrul insuficient susţinut de experienţă, şi deci, firește, extrem de instabil.

Orice om are în el o mare cantitate de trăsături negative, pe care trebuie să se străduiască să le elimine, înainte de a putea face ceva mai bun în viaţă; şi într-adevăr, cu cît opera lui definitivă va fi mai durabilă, cu atît mai sigur este că trebuie să treacă printr-o perioadă, şi poate una foarte lungă, în care nu întrezăreşte mai nici o speranţă. Cu toţii trebuie să ne facem de cap, pe plan spiritual, pînă ajungem la maturitate şi în acest domeniu. Ceea ce-i reproşez finului meu nu este că simţea nevoia de a-şi face de cap, ci că rezultatul acestor aventuri n-avea să fie decît mult prea banal, şters şi neinteresant. Umorul şi tendinţa către o gîndire independentă, personală, de care păruse să dea dovadă, în mod promiţător, cu cîteva luni mai înainte, fură deodată înăbuşite în faşă, ca nişte muguri arşi de un ger neaşteptat, în timp ce vechiul obicei de a crede tot ce-i

spuneau oamenii cu autoritate şi a duce pînă în pînzele albe totul, oricît de absurd ar fi, îi reveni cu şi mai mare putere parcă. Presupun că la asta ne puteam aştepta de la oricine s-ar fi găsit în situaţia lui Ernest, mai ales dacă ţineam seamă de trecutul lui Ernest, dar acest lucru îi surprinsese şi-i dezamăgise pe unii dintre prietenii lui de la Cambridge, care judecau lucrurile mai la rece şi începuseră să creadă în posibilităţile lui. Era convins că religia e incompatibilă cu jumătăţile de măsură, şi chiar cu compromisul. Împrejurările l-au făcut să îmbrăţişeze cariera preoţească; pentru moment îi părea rău că s-a întîmplat aşa, dar de vreme ce făcuse această faptă, n-avea încotro şi trebuia să meargă pînă la capăt pe acest drum. Aşadar, se apucă să descopere ce se aşteaptă de la el şi să acţioneze în consecinţă.

Parohul lui era un adept moderat al curentului High Church, cu opinii nu prea pronunţate – un bătrînel care avusese la viaţa lui ca ajutori prea mulţi diaconi ca să nu fi descoperit de timpuriu că legătura dintre parohi şi diaconi, ca şi cea dintre patroni şi angajaţi în orice altă sferă a vieţii sociale, era o simplă chestiune de afaceri. Acum avea doi diaconi, Ernest fiind cel mai tînăr; celălalt se numea Pryer şi cînd acest gentleman să arătă destul de binevoitor cu Ernest, făcîndu-i imediat oarecari avansuri, Ernest fu încîntat să le accepte, dată fiind starea de deprimare în care se găsea atunci.

Pryer avea vreo douăzeci şi opt de ani. Învăţase la Eton şi la Oxford. Era înalt şi în general trecea drept un bărbat frumos; nu l-am văzut decît o dată, timp de cinci minute, şi mi s-a părut un tip odios, atît ca maniere, cît şi ca înfăţişare. Dar poate din cauză că m-a luat într-un fel care nu mi-a plăcut. Îl citasem pe Shakespeare pentru că nu-mi venise în minte ceva mai bun ca să completez o frază – şi spusesem că o fărîmă de natură te apropie de lumea întreagă.

– A, zise Pryer într-un mod îndrăzneț și impertinent care-mi displăcu, dar o fărîmă din ce e contra naturii te face să te apropii și mai mult de lume.

Și mă privi cu aerul că mă consideră un bătrîn pisălog și că puțin îi pasă în fond dacă mă supăr sau nu de obrăznicia lui. E firesc, deci, că din acel moment mi-a ieșit complet din inimă.

Dar a povesti astfel înseamnă a anticipa, pentru că eu l-am întîlnit pe acest coleg al lui Ernest abia după ce finul meu stătuse vreo trei-patru luni la Londra. Și de fapt trebuie să mă ocup mai degrabă de impresia produsă de Pryer asupra lui Ernest, decît asupra mea. În afară de faptul că era socotit de multă lume un băiat frumos, era îmbrăcat ireproșabil, și, în general, era genul de om de care, fără îndoială, Ernest avea să se lase intimidat și, totodată, tras pe sfoară. Se îmbrăca în stilul Highchurchmen-ilor, iar cunoștințele lui erau exclusiv extremiști ai curentului High Church; dar nu-și expunea părerile în prezența parohului său care, deși se uita puțin chiorîș la unii dintre prietenii lui Pryer, nu avea suficiente motive să se plîngă împotriva lor pentru a-i cere efectiv să întrerupă legăturile cu ei. Pe de altă parte, Pryer era și un predicator apreciat; în general se poate spune că era mai ușor să găsești mulți diaconi mai proști ca el decît unul singur mai bun. Cînd venea la eroul meu, de îndată ce rămîneau singuri, Pryer îl măsura cu privirea lui ageră și pătrunzătoare – și nu se arăta prea mulțumit de rezultatul acestei analize; pentru că trebuie să spun că înfățișarea lui Ernest se schimbase simțitor în bine, dat fiind tratamentul mult mai acceptabil pe care-l primise la Cambridge. De fapt Pryer îl aprecia destul de mult ca să se poarte politicos cu el, iar Ernest era omul pe care-l cîștigi imediat prin politețe. Nu după multă vreme descoperi că High Church și chiar biserica Romei prezentau de fapt mult mai multe argumente în apărarea lor decît considerase el. Asta a fost prima modificare de direcție în zborul lui de becață.

Pryer îl prezentă mai multor prieteni de-ai lui. Erau cu toţii preoţi tineri, aparţinînd, după cum am mai spus, cercurilor extremiste ale curentului High Church, dar Ernest fu surprins să vadă că atunci cînd erau între ei nu se deosebeau aproape cu nimic de alţi oameni. Asta fu un şoc pentru el; după foarte puţină vreme fu supus unui şoc şi mai mare, obsevînd că anumite gînduri împotriva cărora se luptase din răsputeri, socotindu-le fatale pentru sufletul lui şi de care crezuse că trebuie să se decotorosească pentru totdeauna cu ocazia hirotonisirii, îl deranjau în aceeaşi măsură ca şi pînă atunci, de asemenea vedea destul de limpede că tinerii gentlemani care formau cercul prietenilor lui Pryer se aflau aproape în aceeaşi situaţie nefericită ca şi el. Era deplorabil. Singurul mijloc întrezărit de Ernest pentru a ieşi din această situaţie era să se însoare de îndată. Dar nu cunoştea nici o femeie pe care ar fi dorit s-o ia de nevastă. Realitatea este că nu cunoştea nici o femeie despre care să nu socoată că ar prefera să moară, decît s-o ia de nevastă. Unul din scopurile principale ale lui Theobald şi ale Cristinei fusese să-l ferească din calea femeilor, ţinîndu-l la cît mai mare distanţă, şi izbutiseră atît de bine, încît femeile deveniseră pentru el nişte obiecte misterioase şi de nepătruns, pe care trebuia să le tolerezi, dacă-ţi era cu neputinţă să le eviţi, dar nu să le cauţi vreodată sau să le dai nas. Considera drept foarte posibil ca un bărbat să iubească sau să ţină cît de cît la o femeie, dar era convins că cea mai mare parte a oamenilor care afirmau că au asemenea sentimente sînt nişte mincinoşi. Pe de altă parte, însă, era limpede că sperase mult prea mult, fără nici o şansă, şi că singurul lucru pe care-l avea de făcut era să se ducă şi să-i ceară primei femei dispusă a-l asculta să vină şi să se mărite cu el cît de curînd posibil.

Abordă acest subiect în conversaţiile cu Pryer şi fu surprins să afle că acest domn, deşi atent faţă de enoriaşele lui tinere şi frumoase, susţinea cu căldură ideea celibatului în rîndurile clerului; de aceeaşi părere erau şi ceilalţi tineri clerici, cu aere

de mironosiță, pe care-i cunoscuse Ernest prin colegul său Pryer.

CAPITOLUL LII

– Știi, dragul meu Pontifex, îi spuse Pryer, cînd se plimbau amîndoi într-o zi prin Kensington Gardens, la cîteva săptămîni după ce făcuseră cunoștință, știi, dragul meu Pontifex, e foarte frumos să te cerți cu Roma, dar Roma a făcut din tratamentul sufletului omenesc o adevărată știință, pe cînd propria noastră biserică, deși se arată în multe privințe cu mult mai pură, nu are un sistem organizat, nici de diagnostic, nici de tratament – bineînțeles, vreau să spun diagnostic și tratament spiritual. Biserica noastră nu prescrie remedii pe baza nici unui sistem bine stabilit și, ceea ce e mai rău, chiar cînd medicii ei au stabilit boala și au arătat remediul, după cum s-au priceput, ea nu impune o disciplină care să asigure în fapt aplicarea acestui remediu. Dacă bolnavii noștri nu se arată dispuși să facă ceea ce le spunem, n-avem nici un mijloc de a-i sili. Dar poate că ținînd seama de situația de fapt, acesta e un lucru foarte bun, întrucît din punct de vedere spiritual, noi sîntem niște simpli agenți veterinari, în comparație cu clerul romano-catolic, și nici nu putem spera să obținem rezultate eficace în lupta împotriva păcatelor și mizeriei din jurul nostru, pînă ce nu vom reveni în unele privințe la metodele strămbunilor noștri și ale părții celei mai însemnate a creștinătății.

Ernest întrebă în ce privințe dorea prietenul lui o întoarcere la metodele strămbunilor noștri.

– Cum, dragul meu, e oare posibil să n-ai habar de lucrul ăsta? E vorba pur și simplu de următoarele: sau preotul este într-adevăr o călăuză spirituală, capabilă să arate oamenilor

cum ar trebui să trăiască mai bine decît îşi pot da seama singuri, sau nu e nimic – adică nu are nici un fel de *raison d'être*. Dacă preotul nu este un vindecător şi îndrumător al sufletelor oamenilor, aşa cum doctorul e vindecătorul şi îndrumătorul trupurilor lor, atunci ce este? Istoria tuturor vremurilor a arătat – şi fără îndoială că şi tu ştii aceste lucruri la fel de bine ca şi mine – că după cum oamenii nu pot să vindece trupurile pacienţilor lor, dacă au fost instruiţi cum se cuvine, în spitale, sub conducerea unor profesori pricepuţi, tot aşa nu se poate vorbi nici de vindecarea sufletelor de bolile lor mai ascunse, fără ajutorul unor oameni versaţi în ştiinţa sufletelor, cu alte cuvinte, fără ajutorul preoţilor.

Ce altceva dacă nu asta pot oare să însemne cărţile noastre rituale şi îndrumătoarele noastre? Cum putem noi oare, în numele raţiunii, să descoperim caracterul exact al unei maladii spirituale, dacă nu am căpătat experienţă în alte cazuri similare? Cum putem să obţinem acest lucru fără o instruire specială? În momentul de faţă trebuie să începem să facem singuri toate probele, fără a profita de experienţa organizată a predecesorilor noştri, întrucît experienţa aceasta nu este niciodată organizată sau coordonată. Prin urmare, la început fiecare dintre noi trebuie să ajungă la distrugerea multor suflete, care ar putea să fie mîntuite prin cunoaşterea cîtorva principii elementare.

Ernest fu cît se poate de impresionat de toate acestea.

– Cît despre ideea că oamenii ar putea să se trateze singuri, continuă Pryer, realitatea este că ei nu sînt în stare să-şi tămăduiască singuri sufletele, după cum nu sînt în stare nici să-şi vindece singuri trupurile, sau să-şi rezolve singuri treburile juridice. În aceste două privinţe, ei îşi dau seama limpede şi destul de uşor că ar fi o nebunie să se amestece în propriile lor cazuri şi, de aceea, în mod cu totul firesc, se duc să ceară sfatul competent al unui om de profesie; or, nu se poate tăgădui că sufletul omului e un lucru mult mai greu şi

mai complicat de tratat şi, în acelaşi timp, că e mai important pentru el să fie tratat bine, decît i-ar fi îngrijit trupul sau avutul. Ce putem gîndi despre practicile unei biserici care încurajează oamenii să se bizuie pe sfaturi neprofesioanale în chestiuni care le afectează fericirea veşnică, în schimb nici n-ar vrea să audă de primejduirea treburilor lor lumeşti printr-o purtare atît de nesăbuită?

Într-adevăr, Ernest nu vedea nici un punct slab în acest raţionament. Într-un mod foarte vag, asemenea idei îi trecuseră şi lui prin minte, dar nu le fixase niciodată şi nu şi le formulase niciodată într-un mod organizat. Pe de altă parte nici nu avea mintea destul de ageră pentru a detecta unele false analogii şi folosirea abuzivă a metaforelor; în realitate era doar ca un copilaş în mîinile colegului său.

– Şi ce arată toate astea? reluă Pryer. În primul rînd, necesitatea spovedaniei – şi protestul împotriva ei este la fel de absurd cum ar fi protestul împotriva disecţiei, ca parte integrantă a instrucţiunii studenţilor în medicină. Dacă acceptăm ideea că aceşti tineri trebuie să vadă şi să facă o mulţime de lucruri la care nouă nu ne place nici măcar să ne gîndim, atunci ajungem desigur la concluzia că dacă ei nu sînt pregătiţi să facă aceste lucruri, trebuie să-şi aleagă o altă profesie; s-ar putea chiar ca ei să fie contaminaţi cu otrăvuri de la un cadavru şi să-şi piardă viaţa. Totuşi trebuie să-şi încerce şansele. Aşadar, dacă năzuim să fim preoţi şi în fapt, nu numai cu numele, trebuie să ne familiarizăm cu cele mai amănunţite şi mai nesuferite detalii ale tuturor genurilor de păcat, ca să-l putem recunoaşte în toate stadiile sale. În cadrul acestor cercetări, unii dintre noi trebuie, fără îndoială, să piară din punct de vedere spiritual. Acest lucru nu-l putem împiedica; orice ştiinţă trebuie să-şi aibe martirii săi şi nici unul dintre ei nu va binemerita mai mult de la omenire decît acei care au căzut sacrificîndu-se pentru cercetarea patologiei spirituale.

Pe Ernest îl interesa din ce în ce mai mult problema, dar, fiind atît de blînd şi supus de felul lui, nu spuse nimic.

– Nu doresc acest martiriu pentru mine, continuă interlocutorul său, dimpotrivă, mă voi strădui să-l evit din răsputeri, dar dacă cumva o să fie voia Domnului să cad răpus căutînd ceea ce consider că este spre slava lui – atunci, mai bine, zic eu, să se facă nu pre voia mea, Doamne, ci pre voia ta.

Asta era prea mult, chiar şi pentru Ernest.

– Am auzit odată de o irlandeză, zise el zîmbind, care spunea că e o martiră a băuturii.

– Se prea poate, îi răspunse Pryer înfierbîntîndu-se, şi-i dădu drumul înainte, demonstrîndu-i că această femeie de treabă era o experimentalistă al cărei experiment, deşi cu efecte dezastruoase asupra ei însăşi, era totodată plin de învăţăminte pentru alţi oameni. Aşadar, ea era o adevărată martiră sau martoră a consecinţelor înfiorătoare ale lipsei de cumpătare, contribuind astfel, fără îndoială, la mîntuirea multor oameni, care, dacă n-ar fi fost martiriul ei, ar fi căzut în patima beţiei. În ceea ce o priveşte, orice nădejde era pierdută şi eşecul încercării ei de a cuceri o anumită poziţie dovedea că această poziţie este de necucerit şi că, prin urmare, orice altă încercare trebuie abandonată. Asta echivala pentru omenire cu un cîştig aproape la fel de mare cum ar fi fost şi cucerirea efectivă a acestei poziţii.

În afară de asta, adăugă el, vorbind mai repede, din nefericire graniţele dintre viciu şi virtute sînt îngrozitor de prost determinate. Jumătate din viciile condamnate cît se poate de vehement de oameni au în ele seminţele binelui şi pretind mai degrabă o folosire moderată decît o abstinenţă totală.

Ernest ceru cu multă timiditate un exemplu ilustrativ.

– Nu, nu, spuse Pryer, nu vreau în nici un caz să-ţi ilustrez acest lucru, însă îţi voi da o formulă care să îmbrăţişeze toate exemplele. E vorba de următorul lucru: nici o deprindere nu

este pe de-a-ntregul vicioasă, dacă nu a fost extirpată cu totul în sînul raselor celor mai frumoase, mai viguroase şi mai civilizate ale omenirii, în ciuda a secole întregi de strădanii pentru a o nimici. Dacă în ciuda unor asemenea eforturi, un viciu se mai poate menţine printre naţiunile cele mai rafinate, el trebuie neapărat să se întemeieze pe vreo realitate de necontestat şi de neclintit, în natura umană, şi trebuie neapărat să aibă vreun avantaj compensator de care nu putem să ne dispensăm cu totul.

– Bine, zise timid Ernest, dar asta nu înseamnă oare o eliminare virtuală a oricărei distincţii dintre bine şi rău, şi nu echivalează oare cu o încercare de a-i lăsa pe oameni fără nici un fel de călăuză morală?

– Nu pe oameni, sună răspunsul; pe oameni noi avem datoria să-i călăuzim, fiindcă ei sînt şi vor fi întotdeauna incapabili să se călăuzească în suficientă măsură singuri. Noi trebuie să le spunem ce trebuie să facă şi, într-o stare ideală a lucrurilor, ar tebui să avem mijloace de a-i sili s-o facă; poate cînd vom fi mai bine instruiţi, această stare ideală se va ivi; nimic nu o va promova într-o mai mare măsură decît o mai bună cunoaştere din partea noastră a patologiei spirituale. Pentru asta e nevoie de trei lucruri: în primul rînd să avem noi, preoţii, libertatea absolută de a recurge la experienţe; în al doilea rînd, să ştim exact ce fac şi ce gîndesc laicii, precum şi ce gînduri şi acţiuni duc la anumite condiţii spirituale; iar în al treilea rînd, să avem o mai bună organizare şi să existe o mai mare solidaritate printre noi.

Dacă urmează să facem ceva bun pe lumea asta, trebuie neapărat să fim un organism strîns unit, iar pe de altă parte, trebuie să fim întrutotul despărţiţi şi deosebiţi de laici. De asemenea, trebuie să fim slobozi de acele legături pe care le reprezintă soţia şi copiii. N-am cuvinte să-mi exprim oroarea de care sînt cuprins cînd îi văd pe preoţii englezi trăind în ceea ce nu pot numi altfel decît o „căsătorie deschisă". Este un

lucru pur şi simplu deplorabil. Preotul trebuie să fie o fiinţă complet lipsită de sex – dacă nu în practică, cel puţin în teorie, complet – şi asta tot pe baza unei teorii atît de universal acceptate, încît nimeni să nu îndrăznească s-o pună la îndoială.

– Dar, zise Ernest, *Biblia* nu le-a spus oamenilor ce trebuie şi ce nu trebuie să facă? Şi nu ar fi oare de ajuns ca noi să insistăm asupra a ceea ce stă scris în *Biblie*, fără să ne mai preocupăm de tot restul?

– Dacă începi cu *Biblia*, sună răspunsul, atunci înseamnă că eşti căzut pe trei sferturi în mlaştina necredinţei, şi vei pieri cu totul, înainte de a-ţi da bine seama unde te afli. *Biblia* nu e lipsită total de valoare pentru noi, slujitorii bisericii, dar pentru comunitatea laică este un bolovan de care se împiedică întotdeauna, şi pe care nu izbutim niciodată să-l îndepărtăm din calea ei destul de devreme şi de complet. Bineînţeles, spun asta, presupunînd că mirenii citesc *Biblia*, ceea ce, din fericire, se întîmplă foarte rar. Dacă o citesc aşa cum o citeşte englezul bisericos sau englezoaica bisericoasă de rînd, atunci într-adevăr *Biblia* nu face rău nimănui; dar dacă se întîmplă ca ei s-o citească cu atenţie – ceea ce am putea să presupunem că ar face-o, dacă le-am da-o – atunci ea are un efect de-a dreptul fatal asupra lor.

– Ce vrei să spui? întrebă Ernest, din ce în ce mai uluit, dar din ce în ce mai convins că cel puţin a încăput pe mîinile unui om care are nişte idei precise.

– Întrebarea ta îmi dovedeşte că n-ai citit niciodată *Biblia*. Niciodată n-a fost aşternută pe hîrtie o carte pe care te poţi bizui mai puţin. Ascultă-mi, te rog, sfatul, şi n-o citi, sau cel puţin pînă peste cîţiva ani, cînd sper să fii mai matur, şi cînd o vei putea citi fără nici un fel de primejdie.

– Dar desigur că şi tu crezi în cuvîntul *Bibliei*, cînd îţi spune de pildă cum a murit şi a înviat Cristos. Fără îndoială că asemenea lucruri le crezi, nu? zise Ernest, aşteptîndu-se totuşi să i se spună că Pryer nu crede nicidecum asemenea lucruri.

– Asta nu cred, ştiu.

– Dar cum, din moment ce mărturia *Bibliei* nu este valabilă?

– Prin mărturia glasului viu al bisericii, despre care ştiu că este infailibilă şi că a învăţat-o însuşi Isus.

CAPITOLUL LIII

Conversaţia de mai sus, ca şi altele în acelaşi gen, produceau o profundă impresie asupra eroului meu. Dacă a doua zi s-ar fi plimbat cu domul Hawke şi l-ar fi ascultat apărînd celălalt punct de vedere, ar fi fost tot atît de profund impresionat şi tot atît de dispus să arunce peste bord tot ce-i spusese Pryer, după cum era acum dispus să dea la o parte absolut tot ce auzise de la alţi oameni în afară de Pryer; însă întrucît nu exista un domn Hawke pe undeva prin preajmă, Pryer înregistră o victorie deplină, rămînînd singur stăpîn pe cîmpul de luptă.

Minţile embrionare, ca şi trupurile embrionare, trec printr-o serie întreagă de metamorfoze stranii, înainte de a ajunge la forma lor definitivă. Prin urmare, nu trebuie cîtuşi de puţin să ne mirăm de faptul că cineva care urmează să se prefacă într-un romano-catolic convins trece mai întîi prin alte studii, fiind pe rînd metodist, apoi liber-cugetător; după cum nu trebuie să ne mirăm nici de faptul că un om a fost cîndva în trecut o simplă celulă, iar mai tîrziu un animal nevertebrat. Dar era greu să ne aşteptăm ca Ernest să fi ştiut toate acestea; embrionii nu sînt capabili de aşa ceva. În fiecare stadiu al dezvoltării lor embrionii îşi închipuie că au ajuns în singura stare care li se potriveşte cu adevărat. Ei spun că acesta trebuie să fie cu siguranţă ultimul lor studiu, întrucît sfîrşitul lui va fi

un şoc atît de puternic, încît nimic nu-i va putea supravieţui. Fiecare schimbare este un şoc; fiecare şoc este o moarte *pro tanto*[1]. Ceea ce numim moarte, este doar un şoc destul de puternic pentru a ne distruge capacitatea de a recunoaşte trecutul şi prezentul, ca fiind asemănătoare între ele. Este ceea ce ne face să considerăm elementele ce diferenţiază prezentul de trecutul nostru mult mai mari decît elementele de asemănare; de aceea nu mai putem, în sens propriu, să socotim prezentul o continuare a trecutului, ci ni se pare mult mai simplu să-l concepem ca fiind ceva nou, cum ne place să-l denumim.

Dar, lăsînd astea la o parte, era limpede că patologia spirituală (mărturisesc că în ceea ce mă priveşte nu ştiu ce înseamnă patologie spirituală – dar Pryer şi cu Ernest, fără îndoială, ştiau) reprezenta marele deziderat al epocii. Lui Ernest i se părea că a făcut chiar el această descoperire, încă de multă vreme, şi că de fapt nici nu ştiuse vreodată altceva. Ernest se apucă să le scrie prietenilor de la colegiu scrisori lungi, în care-şi expunea părerile, de parcă ar fi fost unul dintre părinţii apostolici. Cît despre autorii Vechiului Testament, aceştia îl scoteau din sărite. „Fă-mi te rog plăcerea, îi scria unui prieten, şi citeşte-l pe profetul Zaharia, iar apoi fii bun şi expune-mi părerea ta sinceră în privinţa lui. Scrie tare prost, şi e lăudăros ca yankeii; îţi vine greaţă să trăieşti într-o epocă în care palavre dintr-astea umflate pot să fie admirate cu un aer grav, fie ca poezie, fie ca profeţie."

Toate astea se datorau faptului că Pryer îl montase împotriva lui Zaharia. Nu ştiu prea precis ce făcuse Zaharia; dar eu personal aş crede că Zaharia a fost un proroc foarte bun; poate pentru că era unul dintre autorii *Bibliei*, şi nu dintre cei mai de frunte, îl alesese Pryer ca un instrument pentru deprecierea *Bibliei* în comparaţie cu biserica.

[1] Într-o oarecare măsură (lat.).

Am constatat că puțin mai tîrziu Ernest îi scria prietenului său Dawson; „Îmi continui plimbările cu Pryer, și în felul acesta ne clarificăm reciproc gîndurile. La început el era singurul care gîndea, dar acum am impresia că pot să țin pasul cu el și chiar îmi vine să rîd pe sub mustață cînd îl văd că deja începe să-și modifice o parte din părerile pe care le susținea cu multă hotărîre cînd l-am cunoscut. Pe atunci cred că se afla pe drumul către Roma și înainta cu pași mari într-acolo; acum însă mi s-a părut că e profund influențat de o sugestie de-a mea, care s-ar putea eventual să te intereseze și pe tine. Vezi tu, trebuie neapărat ca într-un fel sau altul să turnăm viață nouă în vinele bisericii; altfel va fi imposibil să ne menținem terenul cîștigat în lupta împotriva Romei sau împotriva necredincioșilor. (În treacăt fie sus, cred că Ernest nici măcar nu dăduse vreodată cu ochii de un necredincios – ca să nu mai vorbim de faptul că nu avusese ocazia să discute cu vreunul.) Prin urmare, acum cîteva zile i-am propus lui Pryer (și el s-a declarat imediat de acord cu propunerea, ba a fost și entuziasmat, de îndată ce a văzut că am mijloacele de a o duce la îndeplinire) să punem bazele unei mișcări religioase oarecum similare mișcării Tînăra Anglie[1], de acum 20 de ani; scopul acestei mișcări ar trebui să fie să venim de hac pe de o parte papalității, iar pe de altă parte scepticismului. În acest scop, găsesc că nimic nu poate fi mai recomandabil decît întemeierea unui institut sau colegiu unde natura și tratarea păcatului să fie studiate pe baze mult mai științifice decît în momentul de față. Vrem – ca să realizăm un Colegiu al patologiei spirituale, unde tineretul (bănuiesc că Ernest considera că nu mai e tînăr) să poată studia natura și

[1] Secțiune a partidului conservator englez care a început prin 1842 o mișcare condusă de Disraeli și lordul John Manners. Mișcarea urmărea o redeșteptare a religiilor între grupurile sociale antagoniste, ca un antidot împotriva rapidei răspîndiri a principiilor democrate. Spiritul și scopul mișcării sînt expuse de Disraeli în romanul său *Coningsby*.

scopul acestei mişcări ar trebui să fie să venim de hac pe de o parte papalităţii, iar pe de altă parte scepticismului. În acest scop, găsesc că nimic nu poate fi mai recomandabil decît întemeierea unui institut sau colegiu unde natura şi tratarea păcatului să fie studiate pe baze mult mai ştiinţifice decît în momentul de faţă. Vrem – ca să realizăm un Colegiu al patologiei spirituale, unde tineretul (bănuiesc că Ernest considera că nu mai e tînăr) să poată studia natura şi tratamentul păcatelor sufletului, exact aşa cum cercetează studenţii în medicină infirmităţile trupului la bolnavi. Un asemenea colegiu, după cum vei recunoaşte probabil şi tu, se va apropia ca valoare pe de o parte de Roma şi pe de altă parte de ştiinţă – de Roma întrucît va da clerului mai multă abilitate şi deci va netezi calea spre obţinerea unor puteri sporite, şi de ştiinţă întrucît va recunoaşte că pînă şi gîndirea liberă are o anumită valoare, într-un fel sau altul, în cercetările spirituale. Pryer şi cu mine am hotărît ca de aci înainte să ne închinăm trup şi suflet acestui scop.

Bineînţeles, ideile mele nu au prins încă un contur precis şi totul va depinde de oamenii care vor conduce la început acest colegiu. Nu sînt încă preot, dar Pryer este, şi dacă ar fi să iniţiem acest colegiu, Pryer ar putea să preia conducerea lui o vreme, iar eu ar urma să lucrez formal sub îndrumarea lui, ca subaltern. Lucrul acesta l-a propus chiar Pryer. Nu ţi se pare că e foarte generos din partea lui?

Partea cea mai proastă e că nu avem destui bani; e adevărat că eu am cinci mii de lire, dar ne-ar trebui măcar zece mii, înainte de a putea porni, sau cel puţin aşa spune Pryer; după ce vom fi pornit treaba voi putea să locuiesc la colegiu şi să primesc salariu de la această fundaţie, aşa că e cam acelaşi lucru, dacă-mi investesc banii în felul acesta sau îmi fac rost de o parohie; de altceva nu cred că aş mai avea nevoie; e sigur că nu mă voi căsători niciodată; nici un preot n-ar trebui să se gîndească la una ca asta şi un om necăsătorit poate trăi cu te

miri ce şi mai nimic. Totuşi, nu prea văd limpede cum o să fac rost de banii de care am nevoie, şi Pryer sugerează că întrucît deocamdată nu prea avem multe şanse de a cîştiga alţi bani, trebuie să-i obţinem printr-o serie de investiţii chibzuite. Pryer cunoaşte cîteva persoane care cîştigă sume frumuşele cu un capital foarte mic, sau chiar, aş putea spune, fără nici un capital, cumpărînd diverse lucruri dintr-o instituţie care se numeşte bursă; deocamdată nu ştiu prea multe în privinţa ei, dar Pryer zice că voi afla curînd; într-adevăr, el socoate că mi-am manifestat un adevărat talent în această direcţie şi că, sub auspicii corespunzătoare, o să ajung un foarte bun om de afaceri. Bineînţeles că alţii, şi nu eu, urmează să stabilească acest lucru; dar un om poate realiza orice, dacă-şi pune mintea la contribuţie şi, cu toate că nu aspir să am o avere mai mare doar aşa pentru mine, năzuiesc la ea, gîndindu-mă la binele ce l-aş putea face cu banii, mîntuind sufletele oamenilor de chinurile îngrozitoare care-i aşteaptă pe lumea cealaltă. A, dacă planul nostru reuşeşte, şi nu văd ce piedici ar putea să se ivească în calea lui, e aproape cu neputinţă să-i exagerăm importanţa sau proporţiile pe care ar putea să le atingă în ultimă instanţă" etc.etc.

Şi în cazul de faţă l-am întrebat pe Ernest dacă are ceva împotrivă să public această scrisoare. A tresărit, dar mi-a răspuns:

– Nu, nu mă supăr dacă asta te ajută în naraţiunea ta; dar nu ţi se pare că e prea lungă?

I-am spus că scrisoarea îi va permite cititorului să-şi dea singur seama de felul cum mergeau lucrurile, în mult mai puţin timp decît mi-ar trebui mie să i le lămuresc.

– Ei bine, atunci păstreaz-o.

Şi continuînd să răsfoiesc dosarul cu scrisorile lui Ernest, am găsit şi următorul text:

„Îţi mulţumesc pentru ultima ta epistolă şi ca răspuns îţi trimit o ciornă a unei scrisori pe care am adresat-o ziarului

Times, acum vreo două zile. N-a fost publicată, dar ea cuprinde, aproape în întregime, ideile mele cu privire la chestiunea vizitelor făcute de enoriaşi; Pryer e întru totul de acord cu conţinutul ei. Te rog meditează pe îndelete asupra ei şi trimite-mi-o înapoi, după ce ai citit-o, pentru că nu-mi pot permite s-o pierd, dat fiind că e o expresie absolut exactă a crezului meu actual.

Tare mult aş dori să am o discuţie *viva voce*[1] în privinţa acestor chestiuni: singurul lucru pe care-l văd limpede şi de care sînt sigur este că am suferit o pierdere îngrozitoare, din momentul în care am încetat să ne bucurăm de dreptul la excomunicare. Ar trebui să-i excomunicăm pe bogaţi şi pe săraci deopotrivă, pe capete. Dacă ni s-ar reda această putere, cred că am putea foarte curînd să punem capăt celei mai mari părţi a păcatelor şi nenorocirilor din jurul nostru."

Aceste scrisori au fost aşternute pe hîrtie doar la cîteva săptămîni după hirotonisirea lui Ernest, dar ele nu sînt nimic faţă de cele scrise puţin mai tîrziu.

În zelul său entuziast şi nerăbdător de a regenera biserica anglicană (şi prin ea universul întreg) prin mijloacele sugerate de Pryer, lui Ernest îi veni în minte să încerce a se familiariza cu obiceiurile şi gîndurile săracilor, ducîndu-se să trăiască în mijlocul lor. Cred că această idee îi fusese inspirată de romanul lui Kingsley[2] *Alton Locke*; deşi Ernest era pe atunci adept al curentului High Church, îl devorase pur şi simplu, exact aşa cum citise pe nerăsuflate şi *Viaţa lui Arnold* de Stanley[3], romanele lui Dickens şi orice altă maculatură literară contemporană, cît se poate de primejdioasă pentru el; în orice caz, el îşi puse cu adevărat planul în aplicare, şi se instală în

---

[1] Prin viu grai (lat.).

[2] *Charles Kingsley* (1819-1875) – romancier englez, unul din promotorii mişcării socialiste creştine.

[3] *Thomas Stanley* (1625-1678) – scriitor şi erudit englez.

casa unei văduve de birjar în Ashpit Place, o stradelă de pe lîngă teatrul Drury Lane.

Proprietăreasa ocupa tot parterul. În bucătăria din față stătea un tinichigiu. Bucătăria din dos era închiriată unui meșteșugar care repara foale. La etajul întîi Ernest își luă două camere, și le mobilă destul de confortabil, dat fiind că în orice trebuie să existe totuși o limită. Celelalte două etaje erau împărțite între patru grupuri diferite de locatari: în față un croitor, pe nume Holt, un bețivan care-și bătea nevasta noapte de noapte, pînă ce țipetele ei sculau toată casa în picioare; deasupra lui un alt croitor care avea nevastă, dar n-avea copii; această familie, adeptă a lui Wesley, obișnuia și ea să bea, dar nu făcea niciodată zgomot. Odăile din dos erau închiriate unor femei nemăritate, care îi părură lui Ernest să aibă relazii onorabile în lumea bună, deoarece niște tineri domni bine îmbrăcați și cu înfățișare de gentlemeni tot urcau și coborau scările, trecînd prin dreptul apartamentului lui Ernest, și făcînd vizite, dacă nu chiar la amîndouă duduile, în orice caz cu siguranță domnișoarei Snow; Ernest auzea ușa ei trîntindu-se după trecerea lor. Dar avea impresia că unii dintre acești domni urcau și în camera domnișoarei Maitland. Doamna Jupp, proprietăreasa, îi spuse lui Ernest că erau frații și verii domnișoarei Snow; aceasta căuta un post de guvernantă, însă deocamdată avea un angajament ca actriță la teatrul Drury Lane. Ernest întrebă dacă și domnișoara Maitland, care ocupa odaia din fund de la ultimul etaj, e în căutarea unui post și i se răspunse că ea dorește o slujbă de modistă. Ernest crezu tot ce-i spuse doamna Jupp.

CAPITOLUL LIV

Gestul lui Ernest suscită comentarii diverse în rîndurile prietenilor lui, părerea generală fiind că de la Pontifex nici nu te puteai aştepta la altceva, întrucît oriunde se ducea trebuia să facă ceva neobişnuit, deşi în linii mari ideea era destul de bună. Cristina nici nu-şi mai încăpu în piele de bucurie cînd, sondînd preoţii din vecinătate, constată că sînt gata să-i laude fiul pentru purtarea lui în care vedeau mult mai mult sacrificiu de sine decît era în realitate. Cristinei nu-i prea plăcea faptul că Ernest s-a instalat într-un cartier atît de puţin aristocratic; dar era foarte probabil ca ziarele să vorbească de fapta lui, şi atunci aveau să înceapă să-i dea atenţie şi personajele importante ale ţării. În afară de asta, locuinţa era probabil ieftină; acolo, printre oameni săraci, putea trăi cu bani foarte puţini, şi deci avea posibilitatea să pună la o parte o sumă bunicică din venitul său. Cît despre ispite, evident într-un asemenea loc puteau să fie, în cel mai rău caz, foarte puţine, iar în cel mai bun, nici una. Tocmai cu acest argument referitor la ieftinătate îl putea convinge cel mai uşor pe Theobald; taică-su bombăni *more suo*[1], spunînd că nu-i place deloc extravaganţa şi îngîmfarea lui fiu-său. Cînd Cristina sublinie faptul că locuinţa o să coste puţin, el răspunse că într-adevăr asta e ceva.

Efectul produs asupra lui Ernest fu confirmarea părerii bune despre propria sa persoană, care tot creştea de cînd începuse să-şi pregătească hirotonisirea; ba chiar el ajunse să se felicite singur pentru faptul că era printre puţinii oameni cu adevărat gata să renunţe la toate pentru Hristos. Nu după multă vreme Ernest se crezu un om care a primit o misiune importantă şi pe care-l aşteaptă un viitor strălucit. Cele mai

[1] După obiceiul său (lat.).

superficiale şi mai pripite părerei zămislite de mintea lui începură să capete pentru el o importanţă covîrşitoare şi, după cum am arătat şi mai înainte, începea să-şi bombardeze cu ele vechii prieteni devenind cu fiecare săptămînă ce trecea tot mai *entêté*[1] de propria lui persoană şi de propriile lui aiureli. Mi-ar place foarte mult să am posibilitatea de a învălui în tăcere această parte a vieţii eroului meu, dar n-aş putea s-o fac, fără a-mi strica povestea.

Iată ce am descoperit că a scris în primăvara anului 1859:

„Nu ştiu cum aş putea numi creştină Biserica pe care o vedem, atîta vreme cît roadele ei nu sînt creştineşti, adică atîta vreme cît roadele membrilor comunităţii anglicane nu sînt nici măcar într-o oarecare măsură conforme cu învăţăturile ei. Mă declar de acord din toată inima cu învăţăturile bisericii anglicane în multe privinţe, numai că ea spune un lucru şi face altul; şi iarăşi nu ştiu cum aş putea s-o numesc creştină, atîta vreme cît nu recurge la excomunicare – da, la excomunicare în masă. Eu aş începe cu parohul nostru, şi dacă s-ar dovedi necesar să continui cu excomunicarea episcopului, nu m-aş da îndărăt nici de la aceasta.

Actualii parohi din Londra sînt nişte oameni cu care este pur şi simplu imposibil să faci ceva. Al meu e unul dintre cei mai buni, şi totuşi de îndată ce Pryer şi cu mine manifestăm cumva dorinţa de a lua ofensiva împotriva unui rău, într-un fel care nu e recunoscut de practicile şablon, sau dorinţa de a remedia vreun lucru care n-a fost deocamdată criticat în public, el ni se împotriveşte cu vorbele: „Nu-nţeleg ce vreţi voi cu toată agitaţia asta; nici un alt membru al clerului nu vede astfel situaţia şi n-am nici un chef să fiu primul care să răstoarne totul cu susul în jos". Şi cînd te gîndeşti că toţi oamenii îl socotesc o fiinţă cu scaun la cap. Lumea asta mă şi

[1] Vrăjit (fr.). Aici e folosit în sensul de încîntat, fermecat.

enervează. Şi totuşi noi ştim ce vrem şi, după cum i-am scris deunăzi lui Dawson, am pus la cale un plan care, cred, va face faţă necesităţilor cazului respectiv. Dar avem nevoie de mai mulţi bani, şi prima mea acţiune întreprinsă în acest scop nu a ieşit pînă la urmă chiar atît de mulţumitor cum sperasem împreună cu Pryer; nu mă îndoiesc însă că vom recupera foarte curînd această pierdere."

Cînd veni la Londra, Ernest avea intenţia să umble cît mai mult din casă în casă, însă Pryer îl convinsese să renunţe la acest plan, înainte chiar de a se fi instalat în apartamentul său nou şi atît de ciudat ales. Linia pe care o adoptă acum era oarecum în sensul că dacă oamenii îl doreau pe Isus, atunci trebuiau să-şi dovedească această dorinţă, dîndu-şi oarecare osteneală; şi anume, ceea ce li se cerea, era să-şi dea osteneala de a veni să-l caute pe el, pe Ernest; iată-l instalat acolo, chiar în mijlocul lor, şi gata oricînd să le ofere învăţătura lui; dacă oamenii nu se arătau dispuşi să vină la el, asta nu putea în nici un caz să fie vina lui.

„Aici ocupaţia mea principală este să observ ce se petrece în juru-mi, îi scria iarăşi lui Dawson. N-am de gînd să fac prea multe treburi în parohie, în afară doar de îndatoririle zilnice care cad în sarcina mea. Am un curs de iniţiere în tainele *Bibliei* pentru adulţi şi un altul similar pentru băieţi, precum şi foarte mulţi tineri şi elevi pe care-i instruiesc într-un fel sau altul; apoi mai sînt şi copiii de la şcoala duminicală; cu ei îmi umplu camera pînă la refuz duminică seara, şi-i pun să cînte imnuri şi cîntece religioase, ceea ce le place grozav. Pe de altă parte citesc foarte mult – mai ales cărţi pe care Pryer şi cu mine le considerăm a fi de cel mai mare ajutor; nimic nu ni se pare mai potrivit decît operele iezuiţilor. Pryer este un gentleman desăvîrşit şi totodată un admirabil om de afaceri, care izbuteşte să dea toată atenţia cuvenită atît lucrurilor ce se petrec pe lumea asta, cît şi celor din sferele cereşti; printr-o genială lovitură de bursă, a reuşit să recupereze aproape total o

pierdere destul de gravă, care amenința să întîrzie o bună bucată de vreme punerea în aplicare a marelui nostru plan. Amîndoi acumulăm în fiecare zi principii noi. Am convingerea că mă așteaptă lucruri mari și speranța tot atît de fermă că foarte curînd voi fi în stare să realizez foarte mult.

În ceea ce te privește, nu pot decît să-ți urez succes în toate. Dumnezeu să te ajute să fii îndrăzneț, dar logic, plin de inițiative, dar prudent, curajos pînă la aventură, însă totodată circumspect, atît cît se cuvine să fii" etc.etc.

Cred că deocamdată e suficient.

CAPITOLUL LV

După cum era și firesc, l-am căutat pe Ernest de îndată ce a sosit la Londra, dar nu l-am găsit. Cînd a trecut el pe la mine să-mi întoarcă vizita, s-a nimerit să nu fiu acasă, așa că s-au scurs cîteva săptămîni bune de la sosirea sa în oraș, pînă am reușit să-l văd. Asta s-a întîmplat la puțină vreme după ce se instalase în noua locuință. Mi-a plăcut firea lui, însă afară de legătura ce o stabilea între noi muzica, în privința căreia aveam gusturi extraordinar de asemănătoare, am impresia că n-aș prea fi știut cum să mă înțeleg cu el. Ca să nu-l nedreptățesc, trebuie să spun că nu s-a apucat să-și expună planurile în fața mea, pînă ce n-am început să-l trag de limbă în legătură cu ele. Ca să folosesc cuvintele proprietăresei lui Ernest, doamna Jupp, „nu prea eram eu dus la biserică" (cercetînd-o mai îndeaproape am descoperit că doamna Jupp fusese dusă la biserică o dată, cînd își botezase băiatul, pe nume Tom, cu vreo douăzeci și cinci de ani în urmă, dar niciodată mai înainte, și nici după aceea; mă tem chiar că nu se dusese la biserică nici pentru a se căsători, pentru că, deși

îşi spunea „Doamnă", nu purta verighetă şi vorbea despre persoana care fireşte ar fi trebuit să fie domnul Jupp, folosind cuvintele „tatăl bietului meu băiat", în locul cuvintelor „soţul meu"). Dar să revenim. Mă supăra faptul că Ernest se hirotonisise. Eu nu eram hirotonisit şi nu-mi plăcea ca prietenii mei să fie hirotonisiţi, după cum nu-mi place nici să mă prefac că am maniere foarte alese şi purtări exemplare, sau să fac pe distantul şi asta tocmai faţă de un băiat pe care-l cunoşteam de cînd ştia zilele săptămînii doar sub forma cuvintelor „ieri" şi „mîine", dar nu şi pe nume, nici măcar duminica, şi de cînd zicea că nu-i place pisicuţa, fiindcă are ace la degete.

Mă uitam la el şi mă gîndeam la mătuşa lui, Alethea, la rapiditatea cu care sporea averea ce i-o lăsase; şi-mi ziceam că toţi banii au să-i parvină acestui tînăr, care, foarte probabil, avea să-i folosească cu totul altfel decît ar fi dorit domnişoara Pontifex. Eram tare necăjit. În sinea mea îmi spuneam: „Ea se temea întotdeauna că o să încurce rău luçrurile în chestiunea testamentului, dar nu mi-aş fi putut închipui că o să le încurce chiar în halul ăsta." Pe urmă însă m-am gîndit că poate dacă ar fi trăit mătuşa lui, băiatul n-ar fi ajuns aşa.

Ernest s-a purtat foarte drăguţ cu mine şi trebuie să mărturisesc că numai eu am fost de vină dacă discuţia a alunecat spre subiecte primejdioase. Eu am fost agresorul, prevalîndu-mă probabil de avantajele pe care mi le oferea vîrsta şi faptul că-l cunoşteam de atîta vreme, socotind că acestea îmi dau dreptul să mă fac dezagreabil într-un mod destul de voalat.

Atunci, băiatul mi s-a destăinuit, şi partea exasperantă era că pînă la un punct avea întru totul dreptate. Dacă-i acceptam premisele însemna că şi concluziile sînt destul de juste; iar pe de altă parte, o dată ce era hirotonisit, nu puteam să-i pun la îndoială premisele într-o discuţie în contradictoriu, aşa cum fără îndoială aş fi făcut-o dacă aş fi avut ocazia să-i prezint argumentele, înainte de a se fi consacrat carierei preoţeşti.

Rezultatul a fost că a trebuit să bat în retragere, şi că am plecat de la el într-o dispoziţie nu prea bună. Sînt convins că de fapt îmi plăcea foarte mult Ernest, şi eram supărat doar fiindcă îmbrăcase haina preoţească şi fiindcă un preot avea perspectiva de a intra în posesia unei sume atît de însemnate.

Ieşind de la el, am avut o scurtă conversaţie cu doamna Jupp. De la prima vedere făcurăm amîndoi constatarea că nu sîntem nici unul nici celălalt „prea duşi la biserică", aşa că-şi dădu foarte repede drumul la gură. Zise pur şi simplu că Ernest o să moară. Era un om prea de treabă pentru lumea asta, şi avea o înfăţişare tare tristă „exact ca tînărul Watkins, de la localul *Coroana* de peste drum, care a murit acum o lună şi avea, săracul băiat, pielea albă ca alabastrul; sau cel puţin lumea zice că s-a puşcat. L-au luat de la cîrciuma lui Mortimer, că eu i-am întîlnit tocmai cînd mă duceam cu Roza mea, să mă cinstească cu o halbă de bere, şi ea avea braţul prins în lopăţele. I-a spus soră-si că vrea să se ducă la Perry să ia nişte lînă, dar cînd colo, asta era doar aşa, o minciunică, ca să-mi dea mie o halbă de bere, că e tare de treabă, sărăcuţa; nimeni altcineva n-ar fi în stare să facă atît de mult pentru biata bătrînă Jupp şi e o minciună gogonată să zică cineva că e destrăbălată; nu că mie nu mi-ar place femeile dezmăţate; mai bine dau unei femei, ştii colea, mai dezmăţate o jumătate de coroană, decît să-i plătesc o cană de bere unei femei cuminţi, dar nici n-aş putea să zic că-mi place să mă înhăitez cu fete dintr-alea stricatele. Aşa că l-au luat de la Mortimer; nici n-a vrut să-l mai lase să se ducă acasă; şi să vezi cum le ticluise el de bine. Nevastă-sa era la ţară, că stătea la maică-sa, şi ea întotdeauna vorbea cu mult respect despre Roza mea. Bietul de el, trag nădejde că sufletul lui a ajuns în cer. Zău, domnule, dacă vreţi să mă credeţi, pe faţa domnului Pontifex vezi ezact acelaşi lucru ca şi pe cea a tînărului Watkins; uneori pare la fel de îngîndurat şi de necăjit, dar nu pentru aceleaşi pricini,

fiindcă el habar n-are de nimic, e ca un prunc nou-născut; zău că şi maimuţele alea pe care le plimbă flaşnetarii italieni prin Londra ştiu mai multe decît ştie domnul Pontifex. El habar n-are – adică deh, cred că...".

Tocmai atunci se întîmplă să intre un copil trimis de vreun vecin cu cine ştie ce treabă, şi o întrerupse, pentru că, altfel, nu văd cînd şi cum şi-ar fi încheiat vorbăria. Am profitat de ocazie ca s-o şterg de acolo, însă nu înainte de a-i fi dat femeii cinci şilingi şi de a o fi pus să noteze adresa mea, fiind cam speriat de ceea ce-mi spusese. Am mai rugat-o să vină şi să mă anunţe dacă i se va părea că starea locatarului ei se agravează.

Trecură săptămîni întregi fără s-o mai văd. Întrucît făcusem ceea ce mi se păruse a fi fost de datoria mea, mă simţeam absolvit de orice obligaţie, şi-l lăsam în pace pe Ernest, socotind că altfel ne-am plictisi unul de altul.

Se scurseseră vreo patru luni de cînd îmbrăcase haina preoţească, dar aceste luni nu-i aduseseră nici fericirea, nici mulţumirea. Toată viaţa şi-o petrecuse într-o casă de preot şi era de aşteptat să ştie exact ce înseamnă să fii preot; şi chiar aşa era, cunoştea foarte bine viaţa preoţilorde ţară; dar îşi făurise un ideal cu privire la rolul unui preot de oraş şi încerca în mod neîndemînatic şi timid să-l traducă în viaţă, fără să ştie cum şi de ce nu izbutea deloc.

Trăia printre săraci, dar îşi dădea bine seama că n-a ajuns să-i cunoască. Ideea că săracii au să vină la el se dovedi a fi fost greşită. Într-adevăr, vizită cîţiva favoriţi, cuminţi şi de treabă, pe care-l rugase parohul să-i aibă în vedere. Era un bătrîn cu nevastă-sa, care stăteau foarte aproape de Ernest; apoi era un instalator pe nume Chesterfield; o doamnă în vîrstă pe nume Gover, oarbă şi ţintuită la pat, şi care în timp ce Ernest îi vorbea sau îi citea, molfăia, molfăia întruna, cu gingiile bătrîne şi bolnave, fără dinţi, neputînd face nimic altceva; un oarecare domn Brookes, negustor de cîrpe şi sticle vechi, din Birdsey's Rents, bolnav de dropică în ultimul hal, şi

poate încă vreo cinci-şase oameni. Dar care era rezultatul acestor vizite? Instalatorul simţea nevoia să fie măgulit şi avea o adevărată plăcere să-şi bată joc de un „domn", făcîndu-l să-şi piardă vremea scărpinîndu-l pe el în ureche. Bătrîna doamnă Gover voia bani; biata de ea era foarte de treabă şi supusă, şi cînd Ernest îi dădu un şiling din donaţia lăsată de Lady Anne Jones, ea zise că suma e „mică, dar binevenită" şi molfăi, molfăi întruna, plină de recunoştinţă. Ernest îi mai dădu cîţiva gologani şi din buzunarul lui, dar, după cum spune acum, suma nu reprezenta nici jumătate din cît ar fi trebuit să-i dea.

Ce altceva ar fi putut face, ca să-i vie măcar cît de cît în ajutor acestei femei? Absolut nimic; dar dîndu-i cînd şi cînd cîte o jumătate de coroană doamnei Gover nu regenera universul, iar Ernest nu voia nici mai mult nici mai puţin decît asta. Lumea întreagă şi-a ieşit din matcă şi în loc să simtă că e un blestem infam că s-a născut el ca s-o îndrepte[1], i se părea că e tocmai omul potrivit pentru această sarcină şi era nerăbdător să se apuce de treabă, numai că nu ştia prea precis de unde să pornească, dat fiind că începutul pe care-l făcuse cu domnul Chesterfield şi cu doamna Gover nu era prea promiţător.

Şi pe urmă mai era şi domnul Brookes, care suferea foarte mult, ba chiar îngrozitor; el nu bani voia. Voia să moară şi nu putea, exact cum vrem uneori să aţipim şi nu putem. Fusese un om cu concepţii grave şi moartea îl speria, aşa cum foarte probabil sperie pe oricine care crede că toate gîndurile sale cele mai intime vor fi curînd dezvăluite în public. Cînd i-am citit lui Ernest descrierea felului cum taică-su îi făcea vizite doamnei Thompson la Battersby, s-a înroşit şi mi-a spus:

– Este exact ceea ce îi spuneam şi eu întotdeauna domnului Brookes.

[1] Parafrază a versurilor 187-188 rostite de Hamlet în actul întîi, scena a doua.

Ernest își dădu seama că vizitele sale, departe de a-l consola pe domnul Brookes, îl făceau să se teamă din ce în ce mai tare de moarte. Dar ce-ar fi putut să facă? N-avea încotro.

Chiar și Pryer, care era de vreo doi ani diacon, nu cunoștea personal decît cel mult două sute de oameni din parohie, și nu făcea vizite acasă decît la un număr foarte mic dintre aceștia; pe de altă parte însă e drept că Pryer avea puternice obiecții de principiu împotriva vizitelor la domiciliu. Oamenii cu care el și Pryer au intrat în contact direct erau ca o picătură în mare în comparație cu toți cei la care trebuiau să ajungă și să-i miște, dacă ar fi fost să producă vreun efect oarecare, fie într-un sens, fie într-altul. În parohie existau vreo cincisprezece-douăzeci de mii de sărăntoci, dintre care numai o fracțiune infimă veneau la lăcașurile de rugăciune. Foarte puțini se duceau pe la capelele sectelor, mai erau cîțiva romano-catolici; însă cea mai mare parte erau practic necredincioși, dacă nu de-a dreptul ostili, dar în orice caz indiferenți la religie, în timp ce mulți se declarau pe față atei – admiratori ai lui Tom Paine[1] despre care Ernest auzea acuma pentru prima oară; însă pe acești oameni nu i-a întîlnit niciodată și nici n-a avut vreodată ocazia să stea de vorbă cu ei.

Dar făcea oare cu adevărat tot ce era de așteptat de la el? Se putea desigur spune că făcea la fel de mult ca și ceilalți preoți tineri; totuși nu era genul de răspuns pe care Isus Cristos l-ar fi acceptat; e foarte probabil că și fariseii făceau la fel de mult ca și ceilalți farisei. Ceea ce ar fi trebuit să facă, era să iasă la drumul mare, ca și pe străduțele dosnice, și să-i silească pe oameni să vină în brațele bisericii. Dar făcea el lucrul ăsta? Sau poate oamenii îl sileau să rămînă afară – cel puțin să nu le treacă pragul casei? Începea să aibă un sentiment de neliniște

[1] Thomas Paine (1737-1809) scriitor și om politic american, apărător al revoluțiilor americană (1775) și franceză (1789). În lucrarea *Age of Reason* (*Secolul rațiunii*) a atacat vehement orice religie revelată.

şi jenă, de parcă în scurtă vreme, dacă nu băga bine de seamă, avea să se transforme într-un impostor.

E adevărat, totul se va schimba de îndată ce va izbuti să dea banii pentru întemeierea colegiului de patologie spirituală; treburile n-au mers însă prea bine cu „lucrurile pe care le cumpăra lumea din locul acela numit bursă". Pentru a înainta mai repede, au hotărît ca Ernest să cumpere mai multe lucruri dintr-acestea decît putea el să le plătească, cu ideea că în cîteva săptămîni, dacă nu chiar zile, valoarea lor va spori într-atît încît va putea vinde cu un beneficiu imens; dar, din nefericire, în loc să crească, ele scăzuseră de îndată ce le cumpărase Ernest, şi refuzau cu încăpăţînare să crească la loc; aşadar, după cîteva tranzacţii, Ernest se cam sperie, pentru că citise un articol într-un ziar, unde se spunea că aceste lucruri vor scădea şi mai mult, şi contrar sfaturilor lui Pryer, ţinu morţiş să le vîndă, pierzînd circa cinci sute de lire. Dar nici nu apucă bine s-o facă, şi acţiunile crescură la loc, şi văzu atunci ce prost a fost el şi ce înţelept s-a dovedit Pryer, pentru că, dacă ar fi urmat sfatul acestuia, ar fi cîştigat cinci sute de lire în loc să le piardă. Dar îşi spuse că omul cît trăieşte învaţă.

Apoi făcu Pryer o greşeală. Cumpăraseră nişte acţiuni, şi cursul lor urcă foarte frumos, timp de vreo două săptămîni. Asta fu într-adevăr o epocă fericită, pentru că pe la sfîrşitul acestei perioade, cele cinci sute de lire pierdute le eseră recuperate şi, în plus, mai cîştigaseră vreo trei-patru sute de lire. Toată aşteptarea chinuitoare din cele şase săptămîni nefericite, cînd pierduseră cinci sute de lire, fusese acum recompensată cu vîrf şi îndesat. Ernest voia să vîndă acţiunile şi să-şi asigure beneficiul, dar Pryer nici nu vru să audă de aşa ceva; acţiunile vor creşte şi mai mult şi el îi arătă lui Ernest un articol dintr-un ziar, care dovedea că părerea lui este întemeiată; şi, într-adevăr, acţiunile mai crescură puţin – dar foarte puţin – pentru ca apoi să scadă mereu, şi Ernest văzu cum se duce pe copcă beneficiul lui de trei sau patru sute de

lire şi apoi şi cele cinci sute de lire pierdute, pe care crezuse că le-a recuperat, totul strecurîndu-i-se printre degete, cu scăderi de un punct sau o jumătate de punct de fiecare dată; apoi mai pierdu încă două sute de lire. Atunci citi într-un ziar că aceste acţiuni sînt cele mai mari prostii băgate vreodată pe gîtul publicului englez şi Ernest nu mai putu rezista, le vîndu pe toate, contravenind din nou sfatului lui Pryer; şi cînd acţiunile se ridicară iar, ceea ce se întîmplă foarte curînd, Pryer înregistră o a doua victorie asupra lui Ernest.

Ernest nu era deprins cu asemenea vicisitudini ale soartei şi, pînă la urmă, supărările îl consumară atît de mult, încît îi zdruncinară sănătatea. De aceea se înţeleseră ca ar fi mult mai bine ca el să nu ştie nimic din ceea ce se petrece. Pryer era un om de afaceri mult mai priceput, şi deci Pryer avea să se ocupe de toate. Acest aranjament îl scuti pe Ernest de foarte multe necazuri şi bătaie de cap şi, de fapt, era mult mai bine şi pentru investiţii; pentru că, după cum spunea pe bună dreptate Pryer, un om care are inima slabă nu poate reuşi în speculaţiile de bursă, iar nervozitatea lui Ernest îl contamina şi pe el – sau cel puţin aşa spunea. Astfel că banii treceau tot mai mult în mîinile lui Pryer. În ceea ce-l priveşte nu avea decît veniturile procurate de slujba de diacon şi o mică alocaţie ce i-o trimitea taică-su.

Unii dintre prietenii lui Ernest deduseră din scrisoarea lui ce intenţionează să facă; se străduiră din răsputeri să-l abată de la hotărîrea luată, dar era la fel de prins ca orice îndrăgostit în vîrstă de douăzeci şi doi de ani. Văzînd că prietenii lui nu sînt de acord cu el, se îndepărtă tot mai mult de ei, iar aceştia, plictisiţi la culme de egocentrismul şi de ideile lui aiurite îl lăsară în plata Domnului, fără măcar să le pară rău. Bineînţeles, Ernest nu spuse nimic despre speculaţiile întreprinse şi nici nu concepea măcar că un lucru făcut în slujba unei cauze atît de nobile se poate numi speculaţie. La Battersby, cînd taică-su îl îndemna să-şi caute vreun loc de

paroh pe care să-l cumpere, indicîndu-i chiar vreo două parohii atrăgătoare, el aduse tot felul de obiecţii şi se eschivă, dar făgădui să facă foarte curînd pe placul lui Theobald.

CAPITOLUL LVI

Curînd Ernest căzu pradă din ce în ce mai mult unui rău greu de definit. Am văzut o dată un mînz foarte tînăr care încerca să manînce nişte gunoaie infecte şi nu izbutea să se hotărască dacă trebuie să le considere bune sau nu. Era limpede că trebuia să-i spună cineva ce să facă. Dacă maică-sa ar fi văzut ce face, ar fi pus lucrurile la punct într-o clipă, şi foarte repede l-ar fi lămurit că mănîncă o porcărie, şi atunci mînzul şi-ar fi dat seama despre ce e vorba şi n-ar mai fi avut nevoie să i se atragă vreodată atenţia; dar mînzul nu izbutea să rezolve singur chestiunea, sau să stabilească în mintea lui, fără un ajutor dinafară, dacă-i place ceea ce încearcă să mănînce sau nu. Bănuiesc că foarte curînd ar fi ajuns la o concluzie, dar asta ar fi însemnat pierdere de vreme şi bătaie de cap inutilă, de care l-ar fi scutit o singură privire aruncată de maică-sa; exact ca şi maiaua de la bere care ar creşte mult mai repede dacă i s-ar pune nitică drojdie. În privinţa cunoaşterii lucrurilor care ne fac plăcere, noi sîntem ca şi maiaua: dacă nu sîntem ajutaţi dinafară, nu putem să fermentăm decît încet, şi cu multă cazmă.

În vremea asta, nefericitul meu erou semăna foarte mult cu mînzul, sau mai degrabă simţea cam aceleaşi lucruri pe care le-ar fi simţit şi mînzul, dacă maică-sa şi toţi ceilalţi cai în toată firea de pe cîmp ar fi jurat că ceea ce mănîncă el constituie hrana cea mai bună şi mai nutritivă ce se poate găsi. Era atît de doritor să facă ceea ce trebuie şi atît de dispus să

creadă că toţi ceilalţi oameni ştiu lucrurile mai bine ca el, încît nu îndrăznea niciodată să recunoască în sinea lui că s-ar putea să meargă tot timpul pe o cale greşită şi lipsită de speranţă. Nu-i dădea prin minte că s-ar putea să existe undeva o greşeală, şi încă şi mai puţin îi dădea prin minte să încerce să descopere unde e această greşeală. Cu toate acestea, zi de zi suferea tot mai mult şi cu fiecare zi ce trecea, fără să-şi dea seama, era tot mai copt pentru o explozie, în cazul cînd ar fi căzut pe el o scînteie.

Un singur lucru însă începu într-adevăr să se desluşească din ceaţa aceea vagă. Către acest lucru se îndreptă el în mod instinctiv, şi încercă să-l prindă – mă refer la faptul că mîntuia foarte puţine suflete, deşi erau de jur împrejur mii şi mii de suflete care o apucau ceas de ceas pe calea pierzaniei şi n-ar fi fost nevoie decît de o neînsemnată cheltuială de energie, ca cea a domnului Hawke, pentru a le putea mîntui. Însă zilele treceau una după alta şi el ce făcea? Se ţinea de eticheta profesională, şi se ruga lui Dumnezeu ca acţiunile să-i crească sau să scadă, după cum dorea, pentru a-i aduce banii necesari ca să poată regenera universul. Dar între timp oamenii mureau. Cîte suflete nu aveau să fie osîndite la ani nesfîrşiţi de chinuri cumplite, dintre cele mai îngrozitoare pe care le putea concepe mintea omenească, înainte de a putea să le vină el în ajutor, cu acel salvator aparat al patologiei spirituale! De ce n-ar fi putut şi el să se ridice în picioare şi să predice, aşa cum văzuse uneori că fac disidenţii, în Lincoln's Inn Fields, şi pe alte artere principale? Putea foarte bine să spună şi el tot ce spusese domnul Hawke. Domnul Hawke era acum în ochii lui Ernest o fiinţă foarte măruntă şi prăpădită, dat fiind că aparţinea curentului Low Church, dar nu trebuie niciodată să nesocotim posibilitatea de a învăţa de la oricine, şi desigur ar fi putut produce un efect la fel de puternic asupra ascultătorilor săi, cum produsese şi domnul Hawke asupra lui; pentru asta nu-i trebuia altceva decît curajul de a se apuca de treabă.

Oamenii pe care-i văzuse predicînd prin piețe atrăgeau uneori un public foarte mare. În orice caz el putea să predice mai bine decît ei.

Ernest abordă acest subiect în conversațiile cu Pryer, care tratá părerile lui drept niște lucruri mult prea scandaloase ca să te poți măcar gîndi la ele. Spunea că nimic n-ar fi contribuit mai mult la înjosirea demnității clerului și la atîtarea disprețului împotriva bisericii. Vorbi cu violență și chiar jignitor.

Ernest îndrăzni să spună cu blîndețe că nu este de acord; recunoștea și el că nu e un lucru obișnuit, dar ceva trebuia făcut, în orice caz. Așa începuseră și Wesley și cu Whitefield[1] marea mișcare ce aprinsese focul religiei în mințile a sute de mii de oameni. Nu era timpul să se gîndească numai la demnitate. Tocmai pentru că Wesley și cu Whitefield făcuseră ceea ce nu voia biserica, izbutiseră să cîștige adepți, pe care acuma biserica îi pierduse.

Pryer îi aruncă o privire scrutătoare lui Ernest, și apoi, după o pauză, îi spuse:

– Nu știu ce să cred despre tine, Pontifex; tu ai totodată foarte multă dreptate și pe de altă parte greșești cumplit. Sînt de acord cu tine că ar trebui făcut ceva, dar nu într-un mod despre care experiența ne învață că nu duce la nimic altceva decît la fanatism și disidență. Tu iei apărarea adepților lui Wesley? Pui atît de puțin preț pe jurămintele de la hirotonisire încît socoți că n-are importanță dacă serviciile religioase sînt ținute în biserici și cu toate ceremoniile corespunzătoare? Dacă asta e părerea ta, atunci, sincer vorbind, nu trebuia să te hirotonisești; dacă nu-i asta părerea ta, atunci nu uita că una dintre primele îndatoriri ale unui tînăr diacon este supunerea

[1] Fiindu-le interzis să predice în fonuri oficiale, John Wesley și Whitefield, propagatori ai ideilor *metodismului*, propovăduiau învățătura metodistă în aer liber, bucurîndu-se de mare succes în rîndurile maselor.

față de autoritate. Nici biserica catolică și nici biserica anglicană nu permit clerului ei să predice pe străzile orașelor unde nu lipsesc bisericile.

Ernest simți forța acestui argument, iar Pryer îl văzu că șovăie.

– Trăim, continuă el cu mai multă blîndețe, într-o epocă de tranziție și într-o țară care, deși a cîștigat mult de pe urma Reformei, nu-și dă seama și cît de mult a pierdut totodată. Nu poți și nu trebuie să-i faci reclamă lui Cristos pe stradă, ca telalii, de parcă ai fi într-o țară locuită de păgîni, care n-au auzit în viața lor de el. Oamenii de aici de la Londra au fost preveniți în destul rînduri. Fiecare biserică pe lîngă care trec înseamnă pentru ei un protest împotriva vieții ce o duc și totodată un îndemn la pocăință. Fiecare sunet de clopot pe care-l aud constituie o mărturie împotriva lor, iar toți oamenii pe care-i întîlnesc ei duminică ieșind de la biserică sau ducîndu-se acolo reprezintă un avertisment al lui Dumnezeu. Dacă toate aceste nenumărate influențe nu au nici un efect asupra lor, atunci nu vor avea efect nici cuvintele efemere ce le vor auzi de la tine. Tu ești ca bogatul cel rău[1], care credea că dacă cineva s-ar scula din morți ca să vorbească celor vii, aceștia i-ar da ascultare. Poate că așa ar trebui să se întîmple; dar pe de altă parte nu poți pretinde că te-ai sculat din morți.

Cu toate că aceste ultime cuvinte fură rostite rîzînd, ele conțineau și un sarcasm voalat ce-l făcu pe Ernest să tresară; dar se stăpîni și conversația se încheie aci. Îl lăsă totuși pe Ernest, și nu pentru prima dată, conștient nemulțumit de Pryer, și înclinat să pună la index părerea prietenului său – nu fățiș, ci în taină, și fără a-i spune lui Pryer nimic în privința aceasta.

[1] Referire la o legendă din *Noul Testament*, *Luca*, cap.16, vers.19.

CAPITOLUL LVII

Nici nu se despărţise bine de Pryer, că se produse un alt incident, de natură să-i sporească nemulţumirea. După cum am mai arătat, căzuse în mîinile unei bande de pungaşi, sau calpuzani spirituali, care-i strecurau în palmă monezile cele mai lipsite de valoare, fără ca el să-şi dea seama, fiind copilăros şi lipsit de experienţă în privinţa tuturor lucrurilor, în afară doar de acele bulboane negre ale lumii – şcolile şi universităţile. Printre bănuţii falşi ce i se dăduseră şi pe care el îi păstra pentru micile plăţi de fiecare ceas era şi observaţia că oamenii săraci sînt mult mai agreabili decît cei bogaţi şi cu o educaţie aleasă. Ernest spunea acum că el călătoreşte cu clasa a treia nu pentru că e mai ieftin, ci pentru că oamenii întîlniţi în vagoanele de clasa a treia sînt mult mai plăcuţi şi mai binecrescuţi. Cît despre tinerii care asistau la cursurile lui serale, Ernest spunea că sînt mai inteligenţi şi în general mai disciplinaţi decît majoritatea studenţilor obişnuiţi de la Oxford şi Cambridge. Tînărul nostru prieten cu mintea necoaptă îl auzise pe Pryer vorbind în acest sens, prinsese cuvintele din zbor şi le reproducea în felul lui.

Într-o seară însă, cam prin vremea asta, pe cine văzu venind pe o străduţă nu prea depărtată de a lui? Ei bine, din toată lumea de pe acest pămînt îl văzu tocmai pe Towneley, arătînd mai plin de viaţă şi mai bine dispus ca oricînd şi, dacă ar fi fost posibil, chiar mai frumos decît era la Cambridge. Oricît de mult îl simpatiza, Ernest se simţi stingherit să-i vorbească şi încercă să treacă pe lîngă el făcîndu-se că nu-l observă, cînd Towneley îl văzu şi-l opri îndată, încîntat că se întîlneşte cu o veche cunoştinţă de la Cambridge. O clipă Towneley se simţi destul de încurcat că-l vede cineva într-un asemenea cartier, dar îşi reveni atît de repede încît Ernest aproape nici nu băgă de seamă, şi apoi vorbi cu amabilitatea

despre vremurile bune de altădată. Ernest tresări cînd văzu că privirile lui Towneley se îndreaptă către cravata lui albă, şi-şi dădu seama că fostul lui coleg descoperă, şi descoperă cu destulă dezaprobare, că e preot. Pe faţa lui Towneley trecu doar o umbră, dar lui Ernest nu-i scăpă acest amănunt.

Towneley îi spuse aşa de formă cîteva banalităţi cu privire la profesia lui, ca fiind ceea ce i se păru mai probabil să-l intereseze, iar Ernest, tot stînjenit şi timid, şi negăsind nimic mai bun să-i spună, îi oferi banul lui fals – ideea că oamenii săraci sînt cît se poate de agreabili. Towneley preluă această afirmaţie la valoarea nominală şi încuviinţă din cap; atunci Ernest făcu imprudenţa de a merge mai departe, spunînd:

– Nu-i aşa că şi dumitale îţi plac foarte mult săracii?

Towneley avu o uşoară strîmbătură ironică, lipsită însă de răutate, şi-i spuse calm, dar rar şi cu hotărîre:

– Nu, nu, nu.

Apoi plecă.

Din momentul acela, Ernest simţi că totul s-a sfîrşit. Ca de obicei nu-şi dădu seama, dar trecu la o altă reacţie. Towneley luase pur şi simplu în mîna moneda falsă a lui Ernest, se uitase la ea şi-o înapoiase ca fiind lipsită de orice valoare. Cum de văzuse Towneley într-o clipă că moneda e falsă, deşi Ernest nu izbutise să vadă acest lucru, cînd o luase de la Pryer? Bineînţeles, unii săraci sînt foarte simpatici, şi aşa au să rămînă întotdeauna, dar, ca şi cum i s-ar fi luat o pînză de pe ochi, văzu că nici un om nu e mai simpatic prin simplul fapt că e sărac, şi că între clasele de sus şi cele de jos există o prăpastie care, practic vorbind, devine o barieră de netrecut.

În seara aceea, Ernest stătu mult de tot pe gînduri. Dacă Towneley avea dreptate, şi Ernest simţea că acel „nu" se aplicase nu numai observaţiei referitoare la sărăcime, ci şi tiparului şi tuturor ideilor ce şi le însuşise de curînd, atunci fără doar şi poate că el şi cu Pryer se aflau pe o pistă greşită. Towneley nu discutase în contradictoriu cu el; spusese doar un

singur cuvînt şi încă unul dintre cele mai scurte cuvinte ale limbii, însă Ernest era într-o stare prielnică pentru inocularea şi minuscula particulă de virus începu deîndată acţiunea.

Acum el se gîndea: care din cei doi era mai probabil să fi adoptat o părere greşită despre viaţă şi lucruri, şi pe care ar fi fost cel mai bine să-l imite: pe Towneley, ori pe Pryer? Inima lui îi dădu răspunsul fără o clipă de şovăială. Feţele unor oameni ca Towneley erau deschise şi binevoitoare; se părea că oamenii cu aceste feţe se simt bine şi că izbutesc, pe cît posibil, să-i facă pe toţi cei cu care au de-a face să se simtă bine. Nu tot aşa erau însă feţele lui Pryer şi ale prietenilor lui. De ce se simţise el dojenit pe tăcute, de îndată ce-l întîlnise pe Towneley? Oare Towneley nu era creştin? Desigur; credinţa lui în biserica anglicană era un lucru de la sine înţeles. Atunci cum putea el însuşi să greşească încercînd să trăiască în conformitate cu credinţa ce le era comună amîndurora? El încerca să ducă o viaţă liniştită, retrasă, altruistă, pe cînd Towneley, în măsura în care-şi putea da el seama, nu căuta deloc să facă un asemenea lucru; acesta dorea doar să se descurce bine în lume, să fie şi să arate cît mai drăguţ cu putinţă. Într-adevăr era drăguţ, iar Ernest ştia că el personal şi cu Pryer, ca şi oamenii de felul lor, nu sînt deloc drăguţi; aşa se face că-l cuprinse din nou veche lui deznădejde.

Apoi îl copleşiră nişte gînduri şi mai negre: nu cumva se întîmplase să cadă în mîinile unor pungaşi, atît pe plan material, cît şi pe plan spiritual? Nu mai ştia nimic ce se întîmplă cu banii lui; îi dăduse absolut toţi pe mîna lui Pryer, şi cu toate că Pryer îi dădea bani de cheltuială ori de cîte ori voia, părea că se enervează dacă-l întreabă ce a făcut cu toată suma. Spunea că s-au înţeles ca această chestiune să rămînă pe seama lui, şi că Ernest ar face bine să respecte această înţelegere, pentru că altfel dînsul, adică Pryer, o să renunţe complet la ideea colegiului de patologie spirituală; aşa că Ernest fu constrîns să cedeze, fie prin ameninţări, fie prin

vorbe blînde în funcţie de starea de spirit a lui Pryer. Lui Ernest i se păru că dacă ar mai pune întrebări, ar avea aerul că se îndoieşte de cuvîntul lui pryer, şi-şi dădu seama că a mers prea departe ca să mai poată da înapoi, în cadrul limitelor impuse de bună-cuviinţă şi de onoare. Ar fi însemnat să-şi pună capul sănătos sub evanghelie. Pryer fusese puţin nervos, dar era un gentleman şi un admirabil om de afaceri, aşa că, fără nici o îndoială, într-o bună zi banii aveau să se întoarcă la el.

Ernest se consolă în privinţa acestei ultime surse de nelinişte, dar în privinţa celeilalte, ajunse la concluzia că dacă urma să fie mîntuit, un bun samaritean trebuia să se grăbească să-i vină în ajutor – deşi nu ştia de unde.

CAPITOLUL LVIII

A doua zi se simţi din nou mai puternic. Cu o noapte înainte ascultase glasul diavolului şi era hotărît să nu mai parlamenteze cu asemenea gînduri. El îşi alesese profesia, şi datoria lui era să persevereze în ea. Dacă era nefericit asta era probabil din pricină că nu renunţase la toate pentru Cristos. Trebuie să vadă dacă nu putea face mai mult decît făcea, şi atunci eventual o făclie avea să-i lumineze calea.

Nu era rău deloc să faci descoperirea că nu-ţi plac prea mult oamenii săraci, dar tot trebuia să se deprindă cu ei, întrucît în mijlocul lor avea să-şi desfăşoare activitatea. Oameni ca Towneley erau foarte buni şi înţelegători, dar el ştia foarte bine că rămîneau aşa, numai cu condiţia să nu le ţină predici. Cu săracii se putea descurca mai uşor, şi n-avea decît să-şi bată joc Pryer cît poftea, Ernest era hotărît să meargă tot mai des printre ei şi să caute să-l aducă pe Isus în mijlocul lor,

dacă ei nu veneau să-l caute. Ernest avea de gînd să înceapă cu propria lui casă.

Atunci cine urma să fie primul? Fără îndoială că cel mai bun lucru era să înceapă cu croitorul care locuia exact deasupra lui. Asta ar fi fost de dorit, nu numai pentru că era persoana ce părea să aibă cea mai mare nevoie de convertire, ci şi pentru că, o dată convertit, nu şi-ar mai fi bătut nevasta la ora două după miezul nopţii şi, în consecinţă, casa ar fi fost mult mai agreabilă. Prin urmare, se va duce imediat sus şi va avea o convorbire liniştită cu acest om.

Înainte de a porni la treabă, socoti că n-ar fi rău să alcătuiască un fel de plan de luptă; prin urmare, reflectă asupra unor conversaţii amabile care ar fi fost foarte potrivite, dacă domnul Holt ar fi avut cumva bunătatea să dea la locul potrivit răspunsurile sugerate de Ernest. Însă individul era o huidumă de om, cu o fire sălbatică, şi Ernest fu nevoit să admită că s-ar fi putut stîrni evenimente neprevăzute care să-l descumpănească. Se zice că e nevoie de nouă croitori ca să facă un om, dar lui Ernest i se păru că ar fi nevoie de cel puţin nouă oameni ca el, pentru ca să-l facă pe domnul Holt. Dacă, cine ştie, imediat după intrarea lui Ernest, croitorul avea să recurgă la violenţă şi insulte? Ce putea face el? Domnul Holt se afla în propria lui locuinţă şi dorea să fie lăsat în pace. Bineînţeles avea acest drept din punct de vedere juridic, dar oare îl avea şi din punct de vedere moral? Ernest socotea că nu, ţinînd seama de modul său de viaţă. Dar deocamdată să lăsăm la o parte acest lucru; ce-ar fi putut face, dacă omul ar fi recurs la violenţă? Apostolul Pavel se luptase cu animalele sălbatice din Efes – şi asta trebuie să fi fost cu adevărat îngrozitor – dar poate că nu erau animale sălbatice foarte sălbatice; un iepure sau un canar sînt tot animale sălbatice; dar înspăimîntătoare sau nu, aceste animale sălbatice n-aveau nici cea mai mică şansă în lupta cu sfîntul Pavel, dat fiind că pe el îl inspira harul divin; miracolul ar fi fost dacă ar fi scăpat animalele sălbatice, iar nu faptul că

a scăpat sfîntul Pavel; dar oricum ar fi fost, Ernest simți că nu îndrăznește să înceapă a-l converti pe domnul Holt, luîndu-se de piept cu el. Cînd o auzise în alte ocazii pe doamna Holt țipînd „Mă omoară!" se făcuse mic de tot sub plapumă, și așteptase îngrozit să audă sîngele picurînd prin tavan, pînă în odaia lui. Fiecare sunet era tradus de imaginația lui într-un pic-pic-pic; de vreo două ori chiar i se păruse că simte sîngele picurîndu-i pe plapumă, dar asta nu-l determinase niciodată să se ducă sus și să încerce s-o salveze pe biata doamnă Holt. Din fericire, a doua zi dimineață se dovedea că doamna Holt se bucură de aceeași sănătate înfloritoare dintotdeauna.

Ernest pierduse nădejdea de a găsi vreun mijloc mai potrivit pentru a începe o comunicare spirituală cu vecinul său, cînd deodată îi dădu prin gînd că cel mai bine ar fi să înceapă prin a se duce și a bate foarte încet în ușa domnului Holt; apoi se va lăsa călăuzit de Sfîntul Duh și va acționa după cum îi va sugera ocazia – ceea ce, bănuiesc, era un alt nume al Sfîntului Duh. Înarmat cu aceste reflecții, urcă scările, cu pas ușor, și tocmai se pregătea să bată la ușă, cînd auzi dinăuntru glasul lui Holt înjurîndu-și cumplit nevasta. Asta îl făcu să se oprească pentru a chibzui dacă la urma urmei e momentul potrivit, și, în timp ce șovăia dacă să intre sau nu, domnul Holt, care auzise pași pe scări, deschise ușa și scoase capul afară. Dînd ochii cu Ernest, făcu un gest neplăcut, ca să nu zic ofensator, care ar fi putut să-i fie adresat lui Ernest, după cum s-ar fi putut foarte bine să nu-i fi fost adresat lui, și în general era atît de urît, încît eroul meu căpătă pe dată și fără echivoc din partea Sfîntului Duh inspirația divină de a continua imediat să urce scările – ca și cum nici n-ar fi avut vreodată intenția să se oprească la ușa domnului Holt, – și de a începe prin a-i converti pe doamna și domnul Baxter, metodiștii din odaia din față de la ultimul etaj. Așadar, asta și făcu.

Acești oameni de treabă îl primiră cu brațele deschise și se arătară foarte doritori să stea de vorbă. Începuse tocmai să-i

convertească de la metodism la anglicanism, cînd deodată se găsi într-o situaţie destul de stînjenitoare, descoperind că nu ştie de la ce trebuia să-i convertească. Cunoştea biserica anglicană, sau cel puţin credea că o cunoştea, dar despre metodism nu ştia nimic altceva decît titlul. Cînd, după informaţiile furnizate de domnul Baxter, descoperi că adepţii lui Wesley au un sistem foarte viguros de disciplină bisericească (care acţionează admirabil în practică) şi avu impresia că John Wesley anticipase aparatul spiritual pe care-l pregătea el şi cu Pryer, iar cînd părăsi încăperea, îşi dădu seama că în materie de religie îşi găsise, fără să se aştepte, naşul. Dar trebuia neapărat să-i explice lui Pryer că adepţii lui Wesley au un sistem de disciplină bisericească. Asta era foarte important.

Domnul Baxter îl sfătui pe Ernest să se ferească pe cît posibil să aibă cîtuşi de puţin de-a face cu domnul Holt, ceea ce-i aduse lui Ernest o imensă uşurare. Dacă se va ivi vreodată ocazia de a ajunge la inima acestui om, evident că va profita de ea; îi va mîngîia copiii pe cap, cînd îi va întîlni pe scări, şi va căuta să şi-i apropie în măsura în care îndrăznea. Erau nişte flăcăiandri destul de voinici şi lui Ernest îi era teamă chiar şi de ei, pentru că păreau gata să răspundă obraznic şi ştiau cam prea multe pentru vîrsta lor. Ernest socoti că într-adevăr ar fi fost mai bine pentru el să i se atîrne un pietroi aruncat în mare, decît să-l supere cumva pe unul dintre micuţii lui Holt. Dar el se va strădui să nu-i supere; poate chiar cîte un penny sau doi oferiţi din cînd în cînd, ar fi putut să-i atragă de partea lui. Asta era tot ce putea face, deoarece vedea limpede că în ciuda poruncilor sfîntului Pavel, strădania de a converti oamenii la un moment potrivit sau nepotrivit, se sfîrşea printr-un eşec.

Doamna Baxterr o vorbi de rău pe domnişoara Emily Snow, care locuia la etajul doi, alături de domnul Holt, în partea din fund. Versiunea ei se deosebea total de cea a doamnei Jupp, proprietăreasa. Desigur că ea ar fi fost

bucuroasă să primească atenţiile lui Ernest sau ale oricărui alt domn, dar nu era nicidecum guvernantă de meserie, ci făcea parte din corpul de balet de la teatrul Drury Lane, şi pe lîngă asta era o tînără foarte stricată, iar dacă doamna Baxter ar fi fost proprietăreasă, nu i-ar fi permis nici în ruptul capului să mai rămînă în casa ei măcar un ceas.

Domnişoara Maitland, din camera vecină cu doamna Baxter, era o tînără liniştită şi respectabilă, după toate aparenţele; doamna Baxter nu ştia să se fi petrecut ceva necuviincios în camera aceea, dar, cine ştie? Doamne fereşte, pentru că apele liniştite sînt adînci, şi toate fetele astea sînt din acelaşi aluat, una mai stricată ca alta. Pleca de acasă la orice oră din zi şi din noapte, şi asta era de ajuns ca să te lămureşti asupra unei femei.

Ernest nu dădu prea multă atenţie acestor aluzii ale doamnei Baxter. Doamna Jupp izbutise să atragă de partea ei cele mai multe dintre numeroasele laturi oarbe ale firii lui şi îl avertizase să n-o creadă pe doamna Baxter, care avea, zicea ea, o limbă afurisită.

Ernest auzise că femeile sînt întotdeauna geloase una pe alta, şi era limpede că aceste tinere erau mai atrăgătoare decît doamna Baxter, aşa că probabil la baza clevetirilor stătea gelozia. Dacă erau cumva nedreptăţite de aceste bîrfeli, nu ar fi existat nici un impediment la dorinţa lui de-a face cunoştinţă cu ele, iar dacă totuşi vorbele spuse pe socoteala lor se dovedeau întemeiate, atunci de-abia că avea nevoie de ajutorul lui. Avea să le aducă îndată pe calea binelui.

Îi vorbi doamnei Jupp despre intenţiile sale. La început doamna Jupp încercă să-i mute gîndul, dar văzîndu-l neclintit, îi propuse să se ducă mai întîi să vorbească ea personal cu domnişoara Snow ca nu cumva, primind pe nepregătite vizita lui, să se sperie. Acum nu era acasă, dar în cursul zilei următoare lucrurile puteau să se aranjeze. Între timp ar fi fost poate mai bine să încerce să vorbească cu domnul Shaw,

tinichigiul din bucătăria din față. Doamna Baxter îi spusese lui Ernest că domnul Shaw e din nordul țării și e un liber-cugetător declarat; foarte probabil, zicea ea, o să-i facă plăcere o vizită, dar nu credea că Ernest va izbuti să-l convertească.

CAPITOLUL LIX

Înainte de a coborî în bucătărie, pentru a-l converti pe tinichigiu, Ernest parcurse în grabă o lucrare a lui – analiza dovezilor lui Paley – și vîrî în buzunar un exemplar din *Îndoieli istorice* de arhiepiscopul Whateley. Apoi coborî scările întunecoase și putrezite de vechime, și bătu la ușa tinichigiului. Domnul Shaw se arătă foarte politicos; îi zise că s-a nimerit să fie destul de aglomerat cu lucrul, dar dacă pe Ernest nu-l supără ciocănitul, o să fie foarte bucuros să aibe o conversație cu el. Eroul nostru se declară de acord și imediat aduse vorba de cartea lui Whateley *Îndoieli istorice*, o carte care – după cum poate știe deja cititorul – pretinde să arate că n-a existat niciodată o persoană cu numele de Napoleon Bonaparte, satirizînd în felul acesta argumentele celor care au atacat miracolele creștine. Domnul Shaw zise că-i era foarte cunoscută.

– Și ce părere aveți despre ea? întrebă Ernest, care considera această broșură drept o capodoperă a spiritului și logicii.

– Dacă vreți cu adevărat să știți, zise domnul Shaw clipind șiret din ochi, cred că acela care a fost atît de dornic și de capabil să dovedească că ceea ce a existat, de fapt n-a existat, ar putea fi, dacă asta ar corespunde scopurilor sale, tot atît de dornic și capabil să inventeze un caz pentru a dovedi că ceea ce n-a existat, a existat totuși.

Ernest fu îngrozitor de surprins. Cum era oare posibil ca dintre toţi oamenii deştepţi de la Cambridge nici unul să nu-i fi dat vreodată această replică simplă? Răspunsul e foarte uşor: ei n-au ajuns la această replică, pentru acelaşi motiv pentru care nici găina n-a ajuns să aibă labă de gîscă – adică pentru că n-au avut nevoie; dar asta era înainte de teoria evoluţionistă şi Ernest nu putea să ştie atunci nimic despre marele principiu care stă la baza ei.

– Vedeţi, continuă domnul Shaw, toţi autorii ăştia îşi cîştigă existenţa scriind într-un anumit fel, şi cu cît scriu mai mult în felul ăsta, cu atît au mai multe şanse să parvină în viaţă. N-ar trebui să-i socotiţi pentru asta necinstiţi, după cum nici un judecător n-ar trebui să-l numească pe un avocat necinstit, pentru că-şi cîştigă existenţa apărînd o persoană în a cărei nevinovăţie nu crede cu seriozitate; dar înainte de a lua o hotărîre şi de a da o sentinţă într-un proces, trebuie neapărat să asculţi şi avocatul părţii adverse.

Iată deci o nouă lovitură directă. Ernest nu izbuti decît să se bîlbîie, spunînd ceva în sensul că s-a străduit să cerceteze aceste chestiuni cu toată grija şi atenţia.

– Aşa vi se pare, zise domnul Shaw; dumneavoastră, domnişorii de la Oxford şi Cambridge, socotiţi că aţi cercetat totul. Eu personal am cercetat foarte puţin, afară doar de fundurile crătiţelor şi tigăilor, dar dacă o să-mi răspundeţi la cîteva întrebări, am să va spun dacă dumneavoastră aţi cercetat mult mai multe chestiuni decît mine.

Ernest se declară gata să se supună interogatoriului.

– Atunci, zise tinichigiul, spune-ţi-mi povestea învierii lui Isus Cristos, aşa cum este relatată în Evanghelia Sfîntului Ioan.

Spre marele meu regret trebuie să mărturisesc că Ernest încurca îngrozitor cele patru Evanghelii; ba chiar ajunse să spună că îngerul s-a pogorît, a dat piatra de mormînt la o parte şi s-a aşezat pe ea. Îl covîrşi ruşinea, cînd tinichigiul îi atrase atenţia să se uite în carte, asupra unora dintre numeroasele sale

inexactităţi, şi apoi verifică criticile aduse, referindu-se chiar la Noul Testament.

– Acuma, zise domnul Shaw cu multă blîndeţe, realitatea este că eu sînt bătrîn, iar dumneavoastră sînteţi tînăr, aşa că poate n-o să vă supăraţi dacă am să vă dau un mic sfat. Îmi sînteţi foarte simpatic, pentru că presupun că aveţi numai intenţii bune, dar aţi fost crescut foarte prost, şi nu cred că aţi avut pînă acum cea mai mică şansă de a vedea lucrurile cum trebuie; dumneavoastră nu cunoaşteţi cîtuşi de puţin argumentele sectei noastre şi v-am dovedit chiar acum că nu prea le cunoaşteţi nici pe cele ale sectei dumneavoastră; socot însă că într-o bună zi să ajungeţi un fel de Carlyle. Acuma duceţi-vă sus şi citiţi cum trebuie *Învierea din morţi*, fără să încurcaţi lucrurile, şi străduiţi-vă să căpătaţi o idee limpede despre ce ne relatează fiecare dintre autori în parte, iar apoi, dacă veţi mai dori să-mi faceţi o vizită, am să mă bucur foarte mult să vă văd, pentru că am să ştiu că sînteţi pe calea cea bună şi vreţi să vă ţineţi de treabă. Pînă atunci, domnule, n-am încotro şi trebuie să vă spun bună ziua.

Ernest se retrase cu coada între picioare. Un ceas îi ajunse ca să îndeplinească sarcina ce i-o încredinţase domnul Shaw; iar la sfîrşitul acelui ceas exclamaţia „Nu, nu, nu!", care-i mai răsuna încă în urechi, aşa cum o auzise de la Towneley răsună şi mai răspicat, din însăşi paginile *Bibliei* şi în legătură cu cel mai important dintre toate evenimentele înregistrate în ea. Fără îndoială, prima zi cînd Ernest încercase să facă vizite la domiciliu unor oameni cît mai diferiţi şi să-şi traducă în viaţă principiile într-un mod cît mai complet, nu fusese infructuoasă. Dar trebuia să se ducă să stea de vorbă cu Pryer. Aşadar, luă masa şi apoi plecă la locuinţa lui Pryer. Negăsindu-l acasă, se duse agale în sala de lectură a Muzeului Britanic, de curînd deschisă, şi ceru *Vestigiile creaţiei*, lucrare pe care n-o văzuse încă în viaţa lui, şi-şi petrecu restul după-amiezii citind-o.

Ernest nu-l văzu pe Pryer în ziua discuției sale cu domnul Shaw, dar îl văzu a doua zi dimineață și-l găsi într-o dispoziție bună, așa cum rareori fusese în ultima vreme. Într-adevăr, uneori purtarea lui Pryer față de Ernest nu părea să prevestească nimic bun pentru armonia în care urma să funcționeze colegiul patologiei spirituale, după ce se va fi înființat. S-ar fi zis chiar că el încercă să obțină un ascendent moral asupra lui Ernest, ca să-l transforme într-o creatură a lui.

Nu i se părea că merge prea departe și, într-adevăr, cînd mă gîndesc la naivitatea și lipsa de experiență a eroului meu, i s-ar putea aduce multe scuze lui Pryer pentru că ajunsese la această concluzie.

De fapt, însă, nu era chiar așa. Încrederea lui Ernest în Pryer fusese mult prea mare ca s-o piardă toată într-o clipă, dar în ultima vreme fusese zdruncinată în repetate rînduri. Ernest se străduise din răsputeri să nu recunoască acest lucru, totuși orice persoană care-i cunoștea pe cei doi ar fi putut să vadă că legătura dintre ei putea înceta în orice clipă, pentru că oricînd ar fi sosit momentul pentru Ernest să-și schimbe direcția zborului său de becață ar fi făcut-o foarte repede; dar timpul nu sosise încă și prietenia dintre cei doi părea să fie aceeași dintotdeauna. Doar chestiunea aceea oribilă de bani (așa își spunea Ernest în sinea lui) producea o oarecare jenă între ei, și fără îndoială că Pryer avea dreptate, iar el, Ernest, era prea sperios. De altfel, pentru moment putem abandona acest subiect.

Deși primise un șoc în urma discuției sale cu domnul Shaw și a consultării *Vestigiilor*, era deocamdată mult prea uluit pentru a-și da seama de schimbarea ce-l amenința. În tot cazul vechile sale obiceiuri îl împingeau înainte în aceeași direcție. Prin urmare, se duse la Pryer și stătu cu el un ceas și mai bine.

Nu-i spuse că a făcut vizite prin vecini; lui Pryer asta i s-ar fi părut că o cîrpă roșie agitată în fața taurului. Nu făcu altceva decît să vorbească pe tonul său obișnuit despre propunerea

înființării colegiului, despre lamentabila lipsă de interes pentru cele sufletești, o caracteristică a societății moderne, și despre alte chestiuni de același gen; încheie spunînd că pentru moment se teme că Pryer are într-adevăr dreptate, și că nu-i nimic de făcut.

– În ceea ce-i privește pe laici, zise Pryer, nu-i nimic de făcut; în nici un caz nu înainte de a avea o disciplină pe care s-o putem impune cu ajutorul chinurilor și pedepselor. Cum poate un dulău de stînă să călăuzească o turmă de oi, dacă pe lîngă lătrat n-ar putea din cînd în cînd să mai și muște? Dar în ceea ce ne privește pe noi înșine, putem face foarte mult.

Comportarea lui Pryer fu ciudată de-a lungul întregii conversații, de parcă gîndurile i-ar fi fost tot timpul în altă parte. Ochii lui îl măsurau pe Ernest cu curiozitate din cap pînă în picioare. Ernest mai observase și altădată aceste priviri fugare; vorbea într-adevăr despre disciplina bisericii, dar nu știu cum se făcea că partea din peroratie referitoare la disciplină avea tendința de a dispărea, după ce de nenumărate ori afirmase foarte apăsat că se aplică laicilor și nu clerului; ba chiar o dată Pryer și exclamase supărat:

– O, dă-l încolo de colegiu de patologie spirituală!

În privința clerului, diavolul își tot arăta copita despicată, și încă una mare de tot, de sub anteriul sfînt al conversației lui Pryer, în sensul că atîta vreme cît era vorba de niște păcate mărunte, chiar mărunțele, dacă se poate spune așa ceva – astea aveau mult mai puțină importanță. El era neliniștit și agitat, de parcă ar fi dorit să abordeze un subiect pe care nu prea îndrăznea să-l atace, și tot insista întruna (asta o făcea cu regularitate cam o dată la trei zile) asupra blestematei lipse a unei definiții privitoare la limitele dintre viciu și virtute și asupra felului în care jumătate dintre vicii aveau mai degrabă nevoie de o încadrare în reguli decît de o interdicție. Vorbi de asemenea pe larg despre avantajele abandonării totale a reticențelor și făcu aluzie la faptul că există mistere în care

Ernest n-a fost inițiat, dar care au să-l lumineze, cînd o să ajungă să le cunoască, ceea ce prietenii îi vor permite atunci cînd își vor da seama că e destul de călit pentru asta.

Pryer se mai comportase astfel și altă dată, dar, după cît i se păru lui Ernest, niciodată nu avusese aerul de a se apropia atît de mult de o anumită chestiune cheie – deși care anume era această chestiune, Ernest nu izbutea să înțeleagă pe deplin. Neliniștea lui i se comunica și lui Ernest, care foarte probabil ar fi ajuns curînd să știe tot ce-i putea spune Pryer, dar conversația fu brusc întreruptă de apariția unui vizitator. Nu vom ști niciodată cum s-ar fi sfîrșit de fapt conversația, deoarece asta fu ultima dată cînd îl mai văzu Ernest pe Pryer. Poate că Pryer intenționa să-i dea niște veşti proaste, referitoare la speculațiile sale financiare.

CAPITOLUL LX

Ernest se duse acasă și pînă la prînz se ocupă de studierea notelor vicarului Alford, cu privire la diferitele relatări din evanghelie despre Înviere, făcînd ceea ce-i spusese domnul Shaw și încercînd să descopere nu dacă sînt toate exacte ci dacă sînt sau nu exacte. Lui nu-i păsa la ce rezultat va ajunge, dar era hotărît să ajungă la un rezultat. După ce termină cu notele, descoperi că nimeni nu reușise să realizeze o armonie cît de cît satisfăcătoare între cele patru relatări și că vicarul, neîntrezărind nici o șansă de a izbuti mai bine decît predecesorii săi, recomandase ca toată povestea să fie luată pe încredere – ori acest lucru Ernest nu voia cîtuși de puțin să-l facă.

Își luă prînzul, ieși să facă o plimbare lungă, și se întoarse la șase și jumătate pentru masa de seară. În timp ce doamna

Jupp îi pregătea cina – o friptură şi o halbă de bere – îi spuse că domnişoara Snow o să fie încîntată să-l primească peste vreun ceas. Vestea aceasta îl descumpăni, deoarece avea mintea prea tulburată ca să mai dorească să convertească pe cineva tocmai atunci. Stătu puţin pe gînduri şi descoperi că în ciuda şocului puternic ce-l suferiseră opiniile lui, se simţea totuşi irezistibil ispitit să facă acea vizită de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. N-ar fi fost prea frumos să nu se ducă, dat fiind că ştia toată lumea că e acasă. Nu trebuia în nici un caz să se arate prea grăbit în a-şi schimba dintr-o dată opiniile într-o chestiune atît de importantă ca mărturiile referitoare la Învierea Mîntuitorului, şi pe urmă nu era absolută nevoie să vorbească tocmai azi despre acest subiect cu domnişoara Snow – mai erau şi alte lucruri despre care puteau să vorbească. Care alte lucruri? Ernest simţi că-i bate inima să-i spargă pieptul, şi un monitor interior îl preveni că de fapt se gîndeşte la orice, numai la sufletul domnişoarei Snow nu. Ce să facă? Să fugă, să fugă, să fugă – asta era singura mîntuire. Dar oare Cristos ar fi fugit? Chiar dacă Isus n-ar fi murit şi n-ar fi înviat din morţi, totuşi nu era nici urmă de îndoială că El era exemplul ce trebuia neapărat să-l urmeze. Isus n-ar fi fugit de domnişoara Snow; de data asta era sigur, fiindcă El se ocupa în mod deosebit de prostituate şi de oameni cu o reputaţie îndoielnică. Acum, ca şi atunci, era de datoria adevăratului creştin să-i aducă la căinţă nu pe cei ce nu se abăteau de la calea cea dreaptă, ci tocmai pe păcătoşi. N-ar fi fost convenabil ca el să-şi schimbe locuinţa şi nici n-o putea ruga pe doamna Jupp să le dea afară din casă pe domnişoara Snow şi pe domnişoara Maitland. Care era deci limita unde trebuia să se oprească? Care erau oamenii destul de buni pentru a merita să locuiască în aceeaşi casă cu el, şi care nu erau?

Şi pe lîngă asta, unde erau să se ducă bietele fete? Trebuia să le alunge el din casă în casă, pînă ce n-ar mai fi găsit un acoperămînt sub care să doarmă? Absurd! Datoria lui era

limpede: se va duce imediat în vizită la domnişoara Snow şi va încerca să vadă dacă n-o poate convinge să-şi schimbe actualul ei fel de viaţă; dacă va vedea că ispita devine prea puternică pentru el, va fugi; se duse deci cu *Biblia* sub braţ şi cu un foc mistuitor în inimă.

O găsi pe domnişoara Snow, o fiinţă foarte drăguţă, într-o odaie, curat – ca să nu zic chiar cochet – mobilată şi aranjată. Cumpărase cred chiar în dimineaţa aceea vreo două texte din Sfînta Scriptură împodobite cu ilustraţii colorate şi le prinsese în perete deasupra căminului. Domnişoara Snow îl încîntă întru totul pe Ernest, care maşinal puse *Biblia* pe masă. Tocmai începuse o conversaţie foarte timidă şi se roşise pînă în vîrful urechilor, cînd se auzi un pas grăbit urcînd scările două-cîte-două, de parcă legea gravităţii n-ar fi avut nici o influenţă asupra omului respectiv; şi un bărbat dădu buzna în odaie, zicînd:

– Am sosit puţin mai devreme.

Era Towneley.

Făcu o mutră lungă cînd dădu cu ochii de Ernest.

– Cum, tu erai aici, Pontifex? Ei nu, că asta-i bună!

Mi-e greu să reproduc explicaţiile pripite date pe rînd de către cele trei personaje; ajunge doar să spun că în mai puţin de un minut, Ernest, roşind mai tare ca oricînd, se strecură pe uşă afară, cu *Biblie* cu tot, profund umilit de contrastul pe care-l sesiză între el şi Towneley. Înainte de a fi coborît toate treptele pentru a ajunge la camera lui, auzi rîsul voios al lui Towneley răsunînd prin uşa domnişoarei Snow şi blestemă ceasul în care se născuse.

Apoi îi trecu fulgerător prin minte gîndul că dacă n-a putut să stea de vorbă cu domnişoara Snow, ar putea cel puţin să stea de vorbă cu domnişoara Maitland. Acum ştia destul de bine ce vrea; cît despre *Biblie*, o împinse cît mai departe de el, tocmai în capătul celălalt al mesei. *Biblia* căzu jos şi el o aruncă cu piciorul într-un colţ. Era *Biblia* pe care i-o dăduse, la botez,

măcuşa lui iubitoare, Elizabeth Allaby. E drept că ştia prea puţin despre domnişoara Maitland, dar tinerii naivi şi neştiutori, aflaţi în starea lui Ernest, nu gîndesc şi nu raţionează îndeajuns. Doamna Baxter îi spusese că domnişoara Maitland şi domnişoara Snow sînt de aceeaşi teapă şi probabil că doamna Baxter ştia mai bine adevărul decît mincinoasa aia bătrînă de doamna Jupp. Shakespeare zice:

O, tu, Prilej! Grea vină te apasă;
Tu înlesneşti trădarea-nveninată;
Pe lup l-aşezi să-i cadă mielu-n leasă;
Prin tine celui rău ceas bun s-arată;
Sfidezi dreptate, lege, judecată;
Păcatul, din chilia-ţi neguroasă,
Pîndeşte orice suflet care pasă[1].

Dacă vina mare o poartă prilejul ce se oferă, atunci cu atît mai vinovat este ceea ce pare a fi un prilej, dar în realitate e departe de a fi aşa ceva. Dacă înţelepciunea este partea cea mai însemnată a vitejiei, atunci nu e oare înţelepciunea şi partea cea mai însemnată a viciului?

La vreo zece minute după ce ne-am despărţit noi de Ernest o fată speriată şi jignită, cu faţa roşie ca focul şi tremurînd toată de indignare, ieşi în grabă din casa doamnei Jupp, mergînd cît putea de repede în starea de agitaţie în care se afla, şi peste alte zece minute, tot din casa doamnei Jupp, ieşiră doi poliţişti, avînd între ei, mai mult tîrîndu-se decît ţinîndu-se pe propriile lui picioare ce i se împleticeau, pe nefericitul nostru prieten, Ernest, cu ochii ieşiţi din orbite, privind în gol, palid ca un cadavru, şi cu pecetea desperării imprimată limpede pe fiecare trăsătură a feţei.

[1] Shakespeare: *Răpirea Lucreţiei*. (În româneşte de Dan Duţescu.)

CAPITOLUL LXI

Pryer făcuse bine că-l prevenise pe Ernest împotriva acestor vizite făcute la întîmplare din casă în casă. Iată că nici nu ieşise măcar de pe poarta casei doamnei Jupp, şi care era rezultatul? Domnul Holt l-a făcut să se teamă pentru viaţa lui; domnul şi cu doamna Baxter erau cît p-aci să-l prefacă într-un metodist; domnul Shaw îi subminase credinţa în Învierea Mîntuitorului; farmecele domnişoarei Snow îi distruseseră – sau erau cît p-aci să-i distrugă, dacă nu s-ar fi întîmplat un accident – reputaţia morală. Cît despre domnişoara Maitland, făcuse tot ce putuse ca să-i distrugă reputaţia şi, ca urmare, îşi făcuse lui un rău îngrozitor şi ireparabil. Singurul locatar care nu-i făcuse nici un rău era reparatorul de foale, pe care nu-l vizitase.

Alţi clerici tineri, mult mai proşti decît el în numeroase privinţe, n-ar fi intrat în atîtea buclucuri. Se părea că Ernest căpătase o aptitudine specială de a da de bucluc, încă din ziua cînd se hirotonisise. Nici să predice nu putea fără să facă vreun îngrozitor *faux pas*[1]. Într-o duminică dimineaţă cînd episcopul se afla în biserica parohului său, ţinuse o slujbă şi îşi construise întreaga predică pe tema: ce fel de prăjitură intenţionase văduva lui Zarephath să facă atunci cînd o găsise Prorocul Ilie adunînd găteje. El demonstrase că era vorba de o plăcintă cu susan. Predica era de fapt foarte amuzantă, şi în repetate rînduri văzu cum trece un zîmbet pe faţa oceanului de oameni de la picioarele lui. Episcopul se supără foarte tare şi-i făcu eroului meu reproşuri severe în altar, după încheierea serviciului; singura scuză ce i-o putu găsi era că ţinuse predica

[1] Greşeală, gafă (fr.).

ex tempore[1] şi nu se gîndise la acest amănunt special înainte de a se urca în amvon, iar atunci îl luase gura pe dinainte.

Altă dată, îşi alesese ca temă a predicii smochinul vestejit care nu mai rodea, şi descrise nădejdile proprietarului, urmărind deschiderea florii plăpînde ce-i făgăduia fructe frumoase în toamna aceea. A doua zi primi o scrisoare de la un enoriaş, întîmplător botanist de meserie, care-i explică ce greu ar fi fost să se întîmple un asemenea fenomen, întrucît smochinul îşi produce mai întîi fructul, şi florile se găsesc înlăuntrul acestuia, sau în orice caz sînt atît de ascunse, încît cineva care nu e specialist nu le poate vedea. Dar sigur că acesta era un accident şi s-ar fi putut să se întîmple oricui, afară doar de oamenii de ştiinţă sau de scriitorii foarte inspiraţi.

Singura scuză ce i-o pot găsi este că era foarte tînăr – nici nu împlinise încă douăzeci şi patru de ani, şi că atît mintea cît şi trupul, ca şi în cazul majorităţii celor care pînă la urmă ajung să gîndească singuri, i se dezvoltau extrem de lent. Mai mult încă, cea mai mare parte a educaţiei lui fusese o încercare permanentă a altora de a-i pune ochelari de cal, dar nu chiar şi de a-i scoate ochii de tot.

Dar, să revin la povestea mea. Mai tîrziu se află că domnişoara Maitland nu avusese nicidecum intenţia de a-l da pe Ernest pe mîna poliţiei, cînd ieşise în fugă din casa doamnei Jupp. Fugea, pentru că era speriată dar, din întîmplare, prima persoană care-i ieşi în cale se nimeri a fi un poliţist cu concepţii foarte grave şi severe, dorind să-şi facă un renume de om activ. O opri, o interogă, o sperie şi mai tare, aşa că mai degrabă el decît domnişoara Maitland insistă să-l predea pe eroul meu pe mîna poliţiei – adică pe mîna lui şi a unui alt gardian.

---

[1] Pe nepregătite (lat.).

Towneley se afla încă în casa doamnei Jupp, cînd veni poliţistul. Auzise o oarecare zarvă şi, ducîndu-se în camera lui Ernest după ce plecase domnişoara Maitland, îl găsise pe Ernest zăcînd, ca să spun aşa, zdrobit, în fundul prăpăstiei morale în care se prăbuşise în momentul acela. Dintr-o ochire înţelese toată situaţia, dar, înainte de a putea face ceva, intră pe uşă poliţistul, şi atunci orice intervenţie deveni imposibilă.

Towneley îl întrebă pe Ernest ce prieteni are la Londra. La început Ernest nu vru să-i spună, dar Towneley îi dădu repede să înţeleagă că trebuie să facă aşa cum i se spune, şi dintre puţinele persoane numite de Ernest, mă alese pe mine.

– Şi zici că scrie teatru? întrebă Towneley. Scrie comedii?

Ernest crezu că Towneley insinuează că ar fi trebuit ca eu să scriu tragedii şi de aceea răspunse că are impresia că scriu texte pentru comedii muzicale.

– Oh, bine, bine, zise Towneley, e perfect! Mă duc imediat să-l caut.

Totuşi, gîndindu-se mai bine, se hotărî să rămînă cu Ernest şi să meargă cu el la tribunalul de instrucţie al poliţiei. Aşadar, o trimise pe doamna Jupp să mă cheme. Doamna Jupp se grăbi atît de tare să mă aducă, încît, cu toate că afară era încă frig ajunse „leoarcă" după cum se exprimase ea printre ţipete. Biata femeie ar fi luat o birjă, dar n-avusese bani şi se sfiise să-i ceară lui Towneley. Nu era greu să văd că s-a întîmplat ceva foarte frav, dar nici prin gînd nu-mi trecea că ar putea să fie vorba de un lucru atît de trist ca cel pe care mi-l relată doamna Jupp. Cît despre ea, îmi spuse că de cînd s-a întîmplat povestea asta inima îi tot sare din loc.

Ne-am urcat împreună într-o birjă şi am pornit către secţia de poliţie. Ea a dat drumul la un şuvoi neîntrerupt de vorbe.

– Şi dacă vecinii chiar spun tot felul de ticăloşii despre mine, sînt sigură că nu el e pricina. Domnul Pontifex nu mi-a dat niciodată nici cea mai mică atenţie, de parcă aş fi fost sora lui. Oh, dar e destul ca să-ţi îngheţe sîngele în vine. Şi pe urmă

m-am gîndit că poate Rose a mea o să se împace mai bine cu el, aşa că am pus-o pe ea să-i deretice prin cameră şi să-i spele, ca şi cum eu aş fi fost prea ocupată, şi am pus-o să-şi îmbrace un şorţ nou, curat şi frumos, dar el n-a băgat-o nici pe ea în seamă, cum nu mă băgase nici pe mine, şi doar ea nu voia nici un fel de mulţumiri de la el, pentru că n-ar fi luat nici măcar un şiling de la domnul Pontifex, chiar dacă i-ar fi oferit, dar el părea că habar n-are de nimic. Nici nu pot să mai înţeleg ce se întîmplă cu tinerii din ziua de azi; zău că aş vrea să sune goarna pentru mine şi să mă mănînce viermii, chiar în seara asta, dacă nu e destul pentru ca o biată femeie să se înfăţişeze înaintea Domnului şi ca pe jumate din ele să le apuce nebunia, văzînd ce fac ei, cînd atîtea fete cinstite trebuie să se întoarcă acasă seară de seară, fără să aibă mai mult de patru penny în buzunar, şi trebuie să plătească trei şilingi şi şase penny chirie pe săptămînă, şi n-au nici măcar o policioară sau un dulap în odaie şi în faţa ferestrei nu văd decît un calcan.

Domnul Pontifex nu e chiar atît de rău, continuă ea, fiindcă are inimă bună. Nu zice niciodată măcar o vorbă aspră. Şi pe urmă are şi nişte ochi aşa frumoşi – dar cînd vorbesc despre asta cu Rose a mea, ea îmi zice că sînt o babă nebună şi că ar trebui să mi se taie capul pe butuc. Dar pe Pryer ăla nu-l am deloc la stomac. Ah, ce om e ăla! Îi place să jignească simţămintele unei femei, zău aşa, şi să-i trîntească toate celea în faţă! Îi place s-o sucească şi s-o răsucească pînă-i cauzează de tot. Un gentleman trebuie să mîngîie o femeie şi s-o alinte, dar el de unde! Ăsta ar fi în stare să-i smulgă şi părul din cap, smoc cu smoc. A, păi ăla mi-a spus de la obraz că am îmbătrînit; auzi, că am îmbătrînit! Nu există femeie în Londra care să ştie cîţi ani am, afară de doamna Davis de pe Old Kent Road, şi în afară de o singură varice la picior, sînt mai tînără ca oricînd. Auzi vorbă la el, cică am îmbătrînit! Se ştie că viorile vechi cîntă mai bine decît alea noi. E scîrbos să facă aluzii la vîrsta oamenilor.

Chiar dacă aş fi vrut s-o opresc, n-aş fi izbutit. Spuse mult mai multe lucruri decît am putut să reproduc aci. Am omis multe pentru că n-am putut să mi le amintesc, şi mai ales fiindcă mi-ar fi fost de-a dreptul imposibil să le încredinţez tiparului.

Ajungînd la poliţie, i-am găsit pe Towneley şi pe Ernest acolo. Acuzaţia era de ultraj, dar fără a fi fost agravată de violenţă. Cu toate acestea, situaţia era destul de gravă, şi amîndoi ne dădurăm seama că tînărul nostru prieten avea să plătească scump pentru lipsa lui de experienţă. Amîndoi încercarăm să-l scoatem de sub arest, cel puţin pentru seara aceea, depunînd cauţiune pentru el, dar inspectorul de poliţie ne respinse cererea, aşa că ne văzurăm siliţi să-l lăsăm acolo.

Apoi Towneley se întoarse la casa doamnei Jupp să vadă dacă n-o poate găsi pe domnişoara Maitland, ca să aranjeze într-un fel lucrurile cu ea. N-o găsi acasă, dar izbuti să afle că e la tatăl ei, care locuia la Camberwell. Se duse acolo. Tatăl fetei era furios şi nici nu vru să audă de vreo intervenţie din partea lui Towneley. Era adept al unei secte eretice şi era cît se poate de bucuros că are prilejul să dea amploare unui scandal stîrnit în legătură cu un cleric anglican; aşadar, Towneley se văzu silit să plece de acolo fără nici un succes.

A doua zi dimineaţă, Towneley – care-l considera pe Ernest drept candidat la înec ce trebuie neapărat scos din apă într-un fel sau altul, după cum se va putea, indiferent de motivele care-l aduseseră în această situaţie – îmi făcu o vizită şi împreună încredinţarăm această chestiune unuia dintre cei mai cunoscuţi avocaţi ai vremii. Pe mine Towneley mă încîntă şi mi se păru că am faţă de el datoria de a-i spune ceea ce nu spusesem nimănui pînă atunci. Şi anume că, peste cîţiva ani, Ernest va încasa moştenirea de la mătuşa lui şi deci se va îmbogăţi.

Towneley făcuse şi pînă atunci tot ce putuse, dar ştiam că informaţiile ce i le dădusem aveau să-l determine să-l

considere pe Ernest în mai mare măsură ca aparţinînd propriei sale clase şi deci mult mai îndreptăţit să primească ajutorul lui. Cît despre Ernest, recunoştinţa lui se dovedi atît de mare încît e greu s-o exprim în cuvinte. L-am auzit spunînd că-şi poate aminti multe clipe din viaţă, pe care uşor le-ar numi cele mai fericite, în timp ce această noapte îi va rămîne limpede în memorie ca cea mai chinuitoare trăită vreodată, dar că pe de altă parte Towneley s-a dovedit atît de bun şi înţelept, încît a făcut totul suportabil.

Dar chiar cu cele mai bune intenţii din lume, nici Towneley, nici eu n-am putut să-i aducem prea mult ajutor, în afară doar de sprijin moral. Avocatul ne-a spus că magistratul în faţa căruia va apărea Ernest e foarte sever în asemenea procese, şi faptul că Ernest e preot o să fie în defavoarea lui.

– Nu cereţi nici o amînare sau eliberarea pe cauţiune, spuse el, şi nu încercaţi să-i luaţi apărarea. Pentru a dovedi reputaţia bună a domnului Pontifex, vom chema ca martori, domnilor, pe parohul lui şi pe dumneavoastră. Aceste elemente vor fi suficiente. Apoi să cerem scuzele cele mai umile şi să-l implorăm pe judele instructor să rezolve cazul pe loc, prin judecată sumară, în loc să-l trimită în faţa tribunalului. Dacă reuşiţi să obţineţi acest lucru, credeţi-mă că tînărul dumneavoastră prieten va scăpa mai uşor decît ar avea dreptul să se aştepte.

CAPITOLUL LXII

Acest sfat, în afară de faptul că era de o înţelepciune evidentă, avea şi avantajul că pînă la urmă îl scutea pe Ernest şi de pierdere de timp şi de o aşteptare chinuitoare, aşa că-l acceptarăm, fără nici o şovăială. Cazul se judecă pe la ora

unsprezece, dar noi obţinurăm o amînare pînă la ora trei, ca să-i dăm timp lui Ernest să-şi pună cît mai bine lucrurile în ordine şi să poată face o procură, dîndu-mi posibilitatea să acţionez în numele lui, după cum voi socoti de cuviinţă, atîta timp cît rămînea el la închisoare.

Atunci ieşi la iveală toată povestea cu Pryer şi cu colegiul de patologie spirituală. Lui Ernest îi veni mult mai greu să ne dezvăluie în întregime această taină decît îi venise să ne spună despre domnişoara Maitland, dar pînă la urmă ne povesti totul: în esenţă era vorba de faptul că-i dăduse lui Pryer pe mînă pînă şi ultimul gologan de care dispunea, fără nici o altă garanţie decît chitanţa lui Pryer pentru suma respectivă. Deşi refuza şi atunci să creadă că Pryer s-ar fi putut dovedi necinstit, Ernest începea să-şi dea seama de prostia făcută; declara totuşi că e sigur că-şi va putea recupera în orice caz cea mai mare parte a averii, de îndată ce Pryer va avea timpul să vîndă acţiunile. Towneley şi cu mine eram însă de altă părere, cu toate că nu ne exprimam gîndurile adevărate.

A fost tristă şi neplăcută acea aşteptare de o dimineaţă întreagă într-un cadru atît de nefamiliar şi de deprimant. Mi-am amintit cum a exclamat psalmistul cu blîndă ironie: „O zi la Curtea ta face mai mult ca o mie de alte zile", şi m-am gîndit că aş putea spune şi eu acelaşi lucru despre Curtea unde am fost silit să-mi pierd vremea, împreună cu Towneley. În cele din urmă, pe la ora trei veni şi rîndul dosarului care ne interesa, şi ne duserăm în acea parte a Tribunalului, rezervată marelui public, în timp ce Ernest era condus în boxa acuzaţilor. De îndată ce-şi adună minţile în suficientă măsură, îşi dădu seama că judecătorul este domnul bătrîn care vorbise cu el în tren, în ziua absolvirii şcolii, şi spre marea lui supărare văzu, sau cel puţin i se păru, că şi acesta l-a recunoscut.

Domnul Ottery – aşa se numea avocatul nostru – adoptă atitudinea ce şi-o propusese. Nu recurse la alţi martori decît la paroh, la Towneley şi la mine, şi făcu apel la indulgenţa

magistratului. După ce încheie, magistratul vorbi în felul următor:

– Ernest Pontifex! Cazul dumitale este unul dintre cele mai penibile pe care le-am avut vreodată de judecat. Te-ai bucurat de favorurile excepționale ale soartei, atît prin părinții pe care i-ai avut cît și prin educația primită. Te-ai bucurat de exemplul unor părinți cu o reputație fără cea mai mică pată, care, fără doar și poate, ți-au întipărit în minte încă din copilărie proporțiile uriașe ale infracțiunii ce ai comis-o, după propria dumitale mărturisire. Ai fost trimis la una dintre cele mai bune școli din Anglia. E puțin probabil ca în atmosfera sănătoasă a unei școli ca cea de la Roughborough să fi întîlnit influențe molipsitoare; probabil, dar aș putea spune chiar cu siguranță, la școală ți s-a arătat în mod insistent ticăloșia oricărei încercări de a te abate de la castitatea cea mai strictă pînă în momentul cînd vei contracta legătura matrimonială. La Cambridge ai fost ocrotit de necurățenie prin toate piedicile ce le-au putut închipui autoritățile virtuoase și vigilente, și chiar dacă obstacolele ar fi fost mai puțin numeroase, probabil că părinții dumitale au avut grijă ca mijloacele financiare să nu-ți permită să-ți risipești banii cu niște ființe depravate. Noaptea monitorii patrulau pe străzi și te-ar fi urmărit, dacă ai fi încercat să intri în vreun local unde se bănuia măcar prezența viciului. Ziua, persoanele de sex feminin, admise între zidurile Colegiului, erau alese special după criteriul vîrstei și urîțeniei. E greu să-și imagineze cineva cum s-ar fi putut face mai mult pentru un tînăr. În ultimele patru-cinci luni ai fost preot, și dacă în mintea dumitale ar mai fi rămas măcar un singur gînd necurat, hirotonisirea ar fi trebuit să-l îndepărteze; cu toate acestea, reiese nu numai că mintea dumitale este la fel de necurată de parcă nici una din influențele la care m-am referit n-ar fi fost exercitată asupra ei, dar, se pare și că singurul lor rezultat a fost acesta: nu ai nici măcar bunul simț necesar pentru a putea deosebi o fată cinstită de o prostituată.

Dacă ar fi să-mi fac datoria cu stricteţe, ar trebui să te trimit în faţa tribunalului; dar ţinînd seama de faptul că eşti la prima infracţiune, am să te tratez cu îngăduinţă şi am să te condamn la muncă silnică, pe timp de şase luni.

Lui Towneley şi mie ni se păru că în felul de a vorbi al magistratului răsuna o undă de ironie şi că, dacă ar fi vrut, ar fi putut pronunţa o sentinţă mai uşoară. Dar gîndurile noastre nu aveau nici o importanţă. Obţinurăm permisiunea de a vorbi cîteva minute cu Ernest, înainte de a fi dus la Coldbath Fields, unde urma să-şi ispăşească pedeapsa, şi-l găsirăm atît de recunoscător că a fost supus numai unei judecăţi sumare, încît părea că nici nu-i pasă de condiţiile îngrozitoare în care-şi va petrece următoarele şase luni. Cînd va ieşi, zicea el, îşi va lua banii ce i-au rămas, se va duce în America sau în Australia, şi nimeni n-o să mai audă de el.

L-am lăsat însufleţit de această hotărîre, eu ca să-i scriu lui Theobald şi să-i dau avocatului meu instrucţiuni să scoată banii lui Ernest din mîinile lui Pryer, iar Towneley ca să vorbească cu reporterii şi să-i determine să nu publice nimic în ziare despre cazul respectiv. În ceea ce priveşte ziarele înaltei societăţi, a izbutit. Un singur ziar, şi încă plebeu, a fost incoruptibil.

CAPITOLUL LXIII

Cu avocatul meu am vorbit imediat, dar cînd am încercat să-i scriu lui Theobald, mi-am dat seama că cel mai bine ar fi să-i spun doar că vreau să-i fac o vizită. Aşadar, l-am rugat să mă aştepte la gară, şi am făcut doar o aluzie discretă la faptul că trebuie să-i aduc veşti proaste despre fiul lui. Ştiam că o să primească scrisoarea doar cu cîteva ceasuri înainte de a ajunge

eu acolo, şi m-am gîndit că lăsîndu-i foarte puţin timp să se perpelească, o să suporte mai uşor şocul provocat de ceea ce aveam să-i spun.

Nu-mi amintesc să fi şovăit vreodată mai mult între două păreri decît în timpul călătoriei mele la Battersby, cînd aveam de îndeplinit această nefericită misiune. Amintindu-mi de băieţelul palid pe care-l cunoscusem cu ani în urmă, de cruzimea continuă, prelungă şi fioroasă, îndurată în copilărie – cruzime pe care n-o atenua deloc faptul că se datora mai degrabă ignoranţei şi stupidităţii decît unei răutăţi intenţionate; amintindu-mi de atmosfera de minciună şi halucinaţie lăudăroasă în care fusese crescut; de entuziasmul manifestat de băiat, gata să îndrăgească orice obiect ce avea amabilitatea de a se lăsa îndrăgit, şi de faptul că afecţiunea pentru părinţii lui, dacă nu mă înşel prea tare, îi pierise din inimă numai pentru că fusese ucisă în repetate rînduri, ori de cîte ori încercase să se înfiripe; amintindu-mi de toate astea, mi s-a părut că, dacă problema ar fi fost de competenţa mea, i-aş fi condamnat pe Theobald şi Cristina la chinuri morale şi mai mari decît cele la care aveau să fie supuşi. Dar, pe de altă parte, amintindu-mi de propria copilărie a lui Theobald, de bătrînul acela îngrozitor care fusese tatăl lui, George Pontifex, de John şi soţia lui, şi de cele două surori, şi apoi cînd mi-am amintit şi de anii îndelungaţi de-a lungul cărora Cristina trăise cu speranţele veşnic neîmplinite, care amărăsc inima omului – înainte de a se vedea căsătorită – şi viaţa ce trebuie s-o fi dus la Crampsford, şi condiţiile în care a trăit cu soţul ei la Battersby, mi s-a părut că e de mirare cum un şir atît de lung de nenorociri nu fuseseră urmate de o pedeapsă şi mai gravă.

Bieţii oameni! Încercaseră să-şi ascundă totala necunoştere a lumii sub numele frumos de căutare a harurilor cereşti şi apoi închiseseră ochii ca să nu vadă nimic din ceea ce ar fi putut să-i tulbure. Cînd au avut un fiu, i-au închis şi lui ochii, atît cît a fost posibil. Cine ar putea să-i condamne? Aveau în minte

cîte un capitol şi un verset din *Biblie* pentru tot ceea ce făcuseră, ca şi pentru tot ceea ce nu făcuseră; nu există nici un precedent mai bine stabilit decît acesta pentru un preot şi o soţie de preot. Prin ce se deosebiseră ei de semenii lor? Prin ce se deosebea familia şi casa lor de cele ale altor preoţi mai de vază, de la un capăt al Angliei pînă la celălalt? Atunci, de ce oare, dintre toţi oamenii de pe lume, tocmai asupra lor se prăbuşise acest turn de la Siloam?

Fără îndoială, turnul de la Siloam era fără valoare şi nu cei ce stăteau sub ameninţarea lui; sistemul era de vină, mai degrabă decît oamenii. Dacă Theobald şi cu soţia lui ar fi cunoscut mai bine lumea aceasta şi realităţile ei, n-ar fi făcut decît foarte puţin rău altora. Egoişti ar fi fost întotdeauna, dar nu chiar atît încît să nu poată fi iertaţi şi să-i depăşească pe alţii în egoism. În situaţia lor însă, cazul era disperat, chiar dacă ar fi reintrat în pîntecele mamei lor şi s-ar fi născut din nou; tot nu ar fi folosit la nimic. Ar fi trebuit nu numai să se nască din nou, dar ar fi trebuit ca fiecare dintre ei să se nască dintr-un alt tată şi dintr-o altă mamă şi să fi avut o cu totul altă filiaţie pe mai multe generaţii, înainte ca minţile lor să fi devenit suficient de elastice pentru a învăţa totul din nou. Singurul lucru ce se putea face era să te supui dorinţelor lor şi să scoţi de la ei tot ce aveau mai bun pînă ce mureau – şi să fii recunoscător cînd se întîmpla acest eveniment.

Theobald a primit scrisoarea mea, după cum mă aşteptasem, şi m-a întîmpinat la gara cea mai apropiată de Battersby. Mergînd cu el pe jos, spre casă, i-am împărtăşit vestea cu toate menajamentele posibile. Am pretins că toată povestea se datorează în mare măsură unei neînţelegeri şi că, deşi Ernest avusese fără îndoială unele intenţii cărora ar fi trebuit să li se împotrivească, nici prin cap nu-i trecuse să meargă atît de departe cum presupunea domnişoara Maitland. I-am spus că noi toţi ne-am dat seama că aparenţele erau împotriva lui, dar n-am îndrăznit să prezentăm această

versiune judecătorului, deşi nici unul dintre noi nu avea vreo îndoială că acesta este purul adevăr.

Theobald a dat dovadă de un simţ moral mai prompt şi mai violent decît m-aş fi aşteptat vreodată din partea lui, exclamînd imediat:

– Nu vreau să mai am absolut nimic de-a face cu el! N-am să-l mai văd în viaţa mea: să nu-l mai laşi să-mi scrie nici mie, şi nici maică-si! nu mai cunoaştem o asemenea persoană. Spune-i că ai vorbit cu mine, şi că de azi înainte am să mi-l scot complet din gînd, de parcă nici nu s-ar fi născut vreodată. M-am purtat cu el ca un tată bun, iar maică-sa l-a idolatrizat pur şi simplu; singura răsplată pe care am primit-o din partea lui a fost egoismul şi ingratitudinea; de acum înainte nu va trebui să-mi pun nădejdea decît în ceilalţi copii.

I-am spus că colegul lui Ernest a izbutit să pună mîna pe banii lui şi i-am dat să înţeleagă că s-ar putea foarte bine ca la ieşirea din închisoare să nu aibă nici un ban, sau în orice caz foarte puţini. Pe Theobald nu păru deloc să-l supere acest lucru; adăugă însă deîndată:

– Dacă aşa vor sta lucrurile, să-i spui din partea mea că îi voi da o sută de lire, dacă îmi va transmite prin tine cînd o să mi-i dea înapoi; dar spune-i să nu-mi scrie ca să-mi mulţumească, şi adaugă că dacă va încerca să intre în legătură fie cu maică-sa, fie cu mine, n-o să primească nici un gologan.

Ştiind ce ştiam, şi fiind hotărît să trec peste instrucţiunile domnişoarei Pontifex dacă va fi cumva nevoie, m-am gîndit că pentru Ernest nu va fi rău dacă o să se înstrăineze complet de familia lui, aşa că am acceptat propunerea lui Theobald cu o grabă la care acest gentleman probabil nu se aştepta.

Gîndindu-mă că poate ar fi mai bine să nu dau ochii cu Cristina, l-am lăsat pe Theobald aproape de Battersby, şi m-am întors pe jos la gară. Pe drum mi-am spus cu plăcere că tatăl lui Ernest e mai puţin prost decît îl crezusem, şi că deci existau şanse mai mari ca greşelile făcute de fiu-său să se datoreze

unor nenorociri postnatale mai degrabă decît unora congenitale. Accidentele care i se întîmplă unui om înainte de a se naşte, în persoana strămoşilor săi, dacă şi le aminteşte cît de puţin, lasă asupra lui o impresie de neşters; fără doar şi poate ele ajung să-i modeleze caracterul în aşa măsură, încît orice ar face, îi va fi foarte greu să scape de consecinţele lor. Dacă un om este destinat să intre în împărăţia cerurilor, trebuie să facă acest lucru nu numai de copil, dar chiar de pe cînd e un simplu embrion, sau chiar un mic spermatozoid – şi nu numai atît, dar un spermatozoid care se trage din spermatozoizii ce-au pătruns în împărăţia cerurilor timp de multe generaţii înaintea lui. Accidentele care se produc pentru prima dată şi care aparţin perioadei de după ultima naştere a unui om nu au în general efecte atît de durabile, deşi, bineînţeles, se prea poate să şi aibă. În orice caz, nu mi-a displăcut atitudinea adoptată de tatăl lui Ernest în situaţia respectivă.

CAPITOLUL LXIV

După condamnare, Ernest fu dus înapoi în arest, pentru a aştepta să vină duba să-l transporte la închisoarea Coldbath Fields unde avea să-şi ispăşească pedeapsa.

Era încă prea uluit şi zăpăcit de precipitarea extraordinară a evenimentelor în ultimele douăzeci şi patru de ore, pentru a mai fi în stare să-şi dea seama de situaţie. Se căscase o mare prăpastie între trecutul şi viitorul lui; cu toate acestea, respira încă, pulsul îi bătea, mai putea gîndi şi vorbi. Poate că ar fi trebuit să fie complet doborît de lovitura ce se abătuse asupra lui, dar nu era; suferise mult mai cumplit din cauza a numeroase greşeli mai puţin grave. Abia cînd s-a gîndit la durerea pe care ruşinea lui avea s-o producă tatălui şi mamei

lui, simți că ar fi renunțat bucuros la tot ce avea numai să nu fi ajuns în situația de față. Asta îi va frînge inima maică-si. Era absolut sigur, știa cu precizie că așa se va întîmpla – și numai el era de vină.

Toată dimineața simțise că-l amenință o durere de cap cumplită, dar gîndindu-se la taică-su și la maică-sa, pulsul i se acceleră și durerea de cap deveni deodată insuportabilă. Pășì cu greu la dubă fiecare mișcare îi producea o durere chinuitoare. Cînd ajunse la închisoare, îi era prea rău ca să mai poată merge fără a fi sprijinit; abia putu traversa holul, pînă la coridorul sau galeria unde erau introduși deținuții, de îndată ce soseau. Paznicul-șef, văzînd imediat că e preot, nu-l bănui că s-ar preface, așa cum ar fi făcut în cazul cînd omul ar fi fost vechi pușcăriaș; prin urmare trimise după doctor. Cînd sosi doctorul, spuse că Ernest suferă de un început de meningită și-l trimise la infirmerie. Aici rămase Ernest timp de două luni, între viață și moarte, nefiind niciodată pe deplin stăpîn pe rațiunea lui și delirînd adeseori; dar, în cele din urmă, contrar așteptărilor doctorului și infirmierei, începu să-și revină pe încetul.

Se spune că acei care erau cît p-aci să se înece suferă mai mult cînd își recapătă cunoștința decît atunci cînd și-o pierd; același lucru se întîmplă și cu eroul meu. Zăcînd neputincios și firav pe patul din infirmerie, i se părea o adevărată cruzime rafinată că n-a fost lăsat să moară definitiv, atunci cînd delira. Își zicea că o să-și revină probabil doar temporar, pentru ca după aceea să se prăbușească din nou, din pricina rușinii și a supărării; cu toate acestea începu să se întremeze din zi în zi, dar atît de încet, încît în sinea lui nu prea era conștient de acest lucru. Însă într-o după-amiază, cam la vreo trei săptămîni după ce-și recăpătase cunoștința, infirmiera care-l îngrijea și era foarte bună cu el făcu o glumă ce avu darul să-l amuze; Ernest rîse și, cînd îl văzu rîzînd, infirmiera bătu din palme și-i spuse că o să fie iarăși om. Asta-i aprinse o scînteie de speranță în

suflet şi pofta de viaţă îi reveni. Aproape imediat gîndurile începură să i se abată de la ororile trecute şi să se întoarcă spre viitor, căutînd cele mai bune metode de a-l înfrunta.

Cea mai mare durere a lui era legată de taică-su şi maică-sa şi de faptul că va trebui să dea ochii cu ei. I se părea şi acum că cel mai bun lucru ce l-ar avea de făcut şi care ar fi şi în avantajul lor era să se despartă complet de ei, să ia banii ce-i mai putea recupera de la Pryer şi să se ducă undeva în capătul pămîntului, unde să nu se mai întîlnească niciodată cu vreun om cunoscut la şcoală sau la universitate şi să înceapă o viaţă nouă. Sau, s-ar putea duce în minele de aur din California sau din Australia, despre care se auzeau atunci lucruri extraordinare; acolo ar fi putut eventual să se şi îmbogăţească şi să se întoarcă peste mulţi ani – un bătrînel neştiut de nimeni; în acest caz, s-ar fi instalat la Cambridge. Clădind aceste castele de visuri, scînteia de viaţă rămasă în el deveni o flacără, şi Ernest începu să dorească sănătatea, să tînjească după libertatea care, dat fiind că ispăşise o mare parte din pedeapsă, nu mai era o perspectivă chiar atît de îndepărtată.

Apoi lucrurile începură să capete un contur tot mai clar. Orice i s-ar fi întîmplat, nu mai voia să fie preot. Chiar dacă ar fi dorit, ar fi fost practic imposibil să găsească altă parohie; dar nici nu dorea. Ura viaţa ce o dusese de cînd începuse să-şi pregătească hirotonisirea; n-ar fi putut să găsească argumente ca s-o critice, dar pur şi simplu o ura şi se săturase de ea pînă în gît. Gîndindu-se mult la perspectiva de a deveni din nou laic, chiar şi cu o pată ruşinoasă în trecutul lui, se bucura de ceea ce i se întîmplase, şi găsea că e o binecuvîntare pînă şi această detenţie, care la început i se păruse o nenorocire de nedescris.

Poate că şocul unei schimbări atît de mari de mediu accelerase schimbările în părerile lui, tot aşa cum coconii de viermi de mătase, cînd sînt trimişi cu trenul, ambalaţi în coşuri, se deschid înainte de vreme, datorită noutăţii pe care o

reprezintă pentru ei căldura şi zdruncinările. În orice caz, credinţa în poveştile referitoare la moarte, învierea şi înălţarea lui Isus, şi prin urmare credinţa în toate celelalte minuni creştine, îl părăsise definitiv. Cercetarea pe care o întreprinsese ca urmare a reproşurilor domnului Shaw, deşi pripită, îi produsese o profundă impresie, şi acum, fiind destul de sănătos ca să poată citi, se apucă să studieze mai ales Noul Testament, parcurgîndu-l în spiritul recomandat de domnul Shaw, şi anume ca o persoană care nu doreşte nici să creadă, nici să refuze să creadă, preocupat doar să descopere dacă trebuie sau nu să creadă. Cu cît citea mai mult în acest spirit, cu atît balanţa părea să se încline în favoarea neîncrederii, pînă cînd, orice îndoială deveni imposibilă şi văzu destul de limpede că, chiar dacă alte lucruri ar putea să fie adevărate, povestea după care Cristos ar fi murit, ar fi înviat şi apoi ar fi fost purtat printre nori de la pămînt la cer, nu mai putea fi acceptată de oamenii obiectivi. Era bine că a descoperit la timp acest lucru, fiindcă într-un fel sau altul, mai curînd sau mai tîrziu, era sigur că tot aici ar fi ajuns. Probabil l-ar fi descoperit cu ani în urmă, dacă n-ar fi fost atît de tragic păcălit de oameni plătiţi pentru a-l îmbrobodi. Ce s-ar fi făcut, se întrebă el, dacă ar fi ajuns la această descoperire abia ani şi ani mai tîrziu, cînd ar fi fost tot mai profund angajat în viaţa de cleric? Ar fi avut curajul să privească lucrurile în faţă, sau poate, mult mai probabil, şi-ar fi construit vreun motiv excelent pentru a continua să gîndească aşa cum gîndise pînă atunci? Ar fi avut oare curajul de a se elibera chiar şi de funcţia de diacon?

Îşi spuse că nu, şi nu ştia pentru ce trebuia să fie mai recunoscător: pentru că şi-a descoperit eroarea, sau pentru că a fost prins şi răsucit în sens invers, încît nici nu mai putea persista în această eroare, tocmai în momentul cînd a descoperit adevărul. Preţul plătit pentru această fericire i se părea foarte mic, în comparaţie cu fericirea în sine. Există oare

un preţ prea mare cînd e vorba să plăteşti fericirea de a ţi se arăta limpede datoria pe care o ai şi de a ţi se uşura, în loc să ţi se îngreuneze, îndeplinirea ei? Îi părea rău pentru taică-su şi maică-sa, şi-i părea rău pentru domnişoara Maitland, dar de el nu-i mai părea rău.

Era însă uluit că nu şi-a dat seama pînă atunci cît de mult îşi ura meseria. Ştia că nu-i place prea mult preoţia, însă întrebat fiind dacă o urăşte cu adevărat, ar fi răspuns că nu. Bănuiesc că oamenii au aproape întotdeauna nevoie de ceva dinafară pentru a le dezvălui propriile simpatii şi antipatii. În cele mai multe cazuri, simpatiile noastre cele mai sigure nu sînt rezultatul nici al introspecţiei, nici al unor raţionamente conştiente; ele se datorează unei izbucniri a inimii, venită în întîmpinarea unei evanghelii proclamate de alţii. Îi auzi pe unii spunînd că cutare lucru e aşa şi pe dincolo, şi într-o clipă simţămîntul care a zăcut ascuns în noi, fără să ne dăm seama de prezenţa lui, izbucneşte ca o conştiinţă şi percepţie luminoasă.

Nu trecuse decît un an de cînd inima lui izbucnise astfel, venind în întîmpinarea predicii domnului Hawke; după aceea întîmpinase ideea despre înfiinţarea colegiului de patologie spirituală; acum căuta cu înfrigurare raţionalismul pur şi simplu; cum putea să fie sigur că mentalitatea lui actuală o să dăinuie mai multă vreme decît stările de spirit anterioare? Nu putea să fie sigur, dar simţea că se află pe un teren mai solid decît fusese vreodată pînă atunci, şi indiferent cît de trecătoare s-ar fi putut dovedi ultimele lui păreri, n-avea încotro şi trebuia să acţioneze în conformitate cu ele, pînă ce găsea vreun motiv să şi le schimbe. Se gîndi că i-ar fi fost imposibil să facă acest lucru dacă ar fi rămas înconjurat de oameni ca taică-su şi maică-sa, ca Pryer şi prietenii lui, sau ca parohul său. În lunile din urmă observase, gîndise şi asimilase o mulţime de lucruri, fără a fi însă mai conştient de dezvoltarea minţii lui decît e conştient un şcolar de dezvoltarea trupului său. Dar ar fi putut

oare să-şi dea seama de dezvoltarea lui şi să acţioneze în conformitate cu această forţă sporită, dacă ar fi rămas în permanenţă în strînsă legătură cu oamenii care-l asigurau solemn că e victima unei halucinaţii? Coaliţia împotriva lui era prea puternică pentru ca fără ajutorul altora să răzbată prin ea, bizuindu-se doar pe propriile-i puteri, şi se îndoia că vreun alt şoc, mai puţin grav decît cel pe care-l suferea în momentul acela, ar fi fost suficient pentru a-l elibera.

CAPITOLUL LXV

Zăcînd pe patul infirmierei şi mergînd încet, cu fiecare zi ce trecea, spre vindecare, se trezi la realitate, văzînd ceea ce majoritatea oamenilor ajung să vadă mai curînd sau mai tîrziu, şi anume că foarte puţini sînt aceia care dau măcar doi bani pe adevăr, sau sînt convinşi că e mai bine şi mai frumos să crezi ce-i adevărat decît ce nu-i adevărat, deşi a crede în neadevăr poate părea la prima vedere mai oportun. Şi totuşi numai despre acei puţini se poate spune că au o credinţă; toţi ceilalţi sînt pur şi simplu nişte necredincioşi deghizaţi. Poate că la urma urmei tocmai aceştia din urmă au dreptate. Ei au de partea lor numărul şi prosperitatea. Deţin toate elementele la care face apel raţionalistul, ca nişte pietre de încercare pentru a distinge între bine şi rău. Bine, după părerea lui, este ceea ce pare astfel majorităţii oamenilor înţelepţi şi înstăriţi; nu cunoştem nici un criteriu mai bun decît acesta, dar ce implică hotărîrea la care ajungi astfel? Pur şi simplu că o conspiraţie a tăcerii în privinţa lucrurilor al căror adevăr ar trebui să apară imediat curioşilor dezinteresaţi nu este numai tolerabilă, ci şi îndreptăţită din partea celor care se declară şi se lasă plătiţi

pentru a fi *par excellence* paznici şi propovăduitori ai adevărului.

Ernest nu vedea nici o cale logică de ieşire, de scăpare din strînsoarea acestei concluzii. Vedea că acea credinţă a primilor creştini în caracterul miraculos al învierii lui Cristos era explicabilă, fără să se bănuiască vreo minune. Explicaţia era la îndemîna oricui se arăta înclinat să-şi dea cea mai mică osteneală s-o găsească; fusese expusă lumii în repetate rînduri şi nimeni nu se străduise cu adevărat s-o combată. Cum se făcea oare că, de exemplu, decanul Alford, specializat în Noul Testament, nu putuse sau nu voise să vadă ceea ce lui Ernest i se părea atît de evident? Exista vreo altă raţiune în afară de aceea că el nu voia s-o vadă? Şi în cazul acesta nu trăda oare cauza adevărului? Da, dar nu era el totodată şi un om respectabil, un om realizat şi nu făceau oare majoritatea oamenilor respectabili şi realizaţi (ca de pildă toţi episcopii şi arhiepiscopii) exact ceea ce făcea şi vicarul Alford? Şi aceasta nu justifica oare acţiunea, indiferent dacă era vorba de canibalism, de pruncucidere, sau chiar de o minciună permanentă?

Minciună odioasă şi monstruoasă! Pulsul firav al lui Ernest începu să se accelereze şi faţa-i palidă se îmbujoră în momentul cînd această oribilă concepţie asupra vieţii i se înfăţişă într-o deplină consecvenţă logică. Nu-l şoca atîta faptul că majoritatea oamenilor sînt mincinoşi – asta era cum era; îl şoca mai degrabă teama, chiar şi numai momentană, că puţinii care nu erau încă mincinoşi, ar fi putut să ajungă, ceea ce nu se cuvenea. Atunci nu mai rămînea nici o speranţă dacă era aşa; dacă era aşa, atunci mai bine să moară, şi cu cît o să moară mai curînd, cu atît o să fie mai fericit. „Doamne, exclamă în sinea lui, nu cred o vorbă din toate astea. Dă-mi Doamne tărie şi întăreşte-mi credinţa." I se părea că de aci înainte n-o să mai poată niciodată să vadă un episcop ducîndu-se la sfeştanie, fără să-şi spună în sinea lui: „Iată-l pe Ernest

Pontifex, lipsit de harul Domnului." Dar nu era vina lui. Nu era în stare să se laude; dacă ar fi trăit pe vremea lui Hristos, ar fi putut fi şi el unul dintre primii creştini, sau, la urma urmei, chiar şi unul dintre apostoli. În general i se părea că are destule motive să fie mulţumit şi recunoscător.

Prin urmare, concluzia că ar fi mai bine să creadă în greşeală decît în adevăr, trebuia alungată deîndată, indiferent cît de clară era logica prin care ajunsese la ea; dar ce alternativă avea? Următoarea: criteriul nostru pentru stabilirea adevărului – adică acela că adevărul este cel ce se impune de la sine marii majorităţi a oamenilor înţelepţi şi de succes – nu este infailibil. Regula este bună şi acoperă marea majoritate a cazurilor, dar are şi excepţii.

Se întrebă care sînt aceste excepţii. A, asta era o chestiune dificilă; erau atîtea excepţii şi regulile care le guvernau erau uneori atît de subtile, încît greşeli se comiseseră şi se vor comite întotdeauna; tocmai asta făcea imposibilă reducerea vieţii la o ştiinţă exactă. Exista o experienţă rapidă şi brutală pentru identificarea adevărului, şi exista o serie de reguli privitoare la excepţii, care puteau fi asimilate, fără prea multă bătaie de cap. Totuşi mai rămînea o serie de cazuri cînd era greu să iei o hotărîre – atît de greu încît omul trebuia mai degrabă să-şi urmeze instinctul decît să încerce să rezolve aceste cazuri printr-un proces raţional.

Atunci înseamnă că instinctul este curtea supremă, casaţia. Dar ce este instinctul? Este un fel de credinţă în evidenţa unor lucruri pe care nu le-ai văzut cu adevărat. În felul acesta eroul meu aproape că se întoarse la punctul de la care pornise iniţial, şi anume că cei drepţi trebuie să trăiască lăsîndu-se călăuziţi de credinţă.

Şi asta este ceea ce oamenii drepţi – adică vreau să spun oamenii raţionali – chiar fac în treburile zilnice ale vieţii, de cea mai mare importanţă pentru ei. Chestiunile mărunte le rezolvă prin exercitarea propriei lor capacităţi de deliberare.

Chestiunile mai importante, ca de pildă vindecarea propriilor lor trupuri şi a trupurilor celor pe care-i iubesc, modul de investire a banilor, lămurirea unor încurcături grave în legătură cu afacerile lor – aceste lucruri le încredinţează în general altora, despre a căror capacitate ştiu prea puţin şi aproape numai din ceea ce se spune; prin urmare, acţionează pe baza credinţei şi nu a ştiinţei. Aşadar, naţiunea britanică încredinţează soarta flotei sale şi apărării sale navale primului lord al Amiralităţii, care, nefiind marinar de meserie, nu cunoaşte aceste chestiuni decît tot printr-un act de credinţă. Deci nu poate exista nici cea mai mică îndoială că nu raţiunea, ci credinţa este *ultima ratio*[1].

Chiar şi Euclid, care nu poate fi acuzat de credulitate mai mult decît vreun alt autor ce a existat vreodată, n-a fost în stare să treacă dincolo de acest punct. El nu are nici o premisă iniţială demonstrabilă. Propune nişte postulate şi axiome care transced dincolo de demonstraţie, şi fără de care el nu poate face nimic. Demonstraţia constituie într-adevăr suprastructura lui, însă baza o constituie credinţa. Şi mai mult decît a-i spune unui om că e prost, dacă se încăpăţînează să fie în dezacord cu el, nici nu poate. El zice „Ceea ce e absurd" şi refuză să continue discuţia. Prin urmare, credinţa şi autoritatea se dovedesc la fel de necesare pentru el ca şi pentru oricare altul. Ernest se întreba: „Care credinţă trebuie să fie în vremurile noastre călăuza unui om drept?" Şi tot el îşi răspundea: „În orice caz nu credinţa în elementul supranatural al religiei creştine".

Dar prin ce mijloc putea el cel mai bine să-şi convingă compatrioţii să renunţe în acest element supranatural? Privind chestiunea dintr-un punct de vedere practic, considera că arhiepiscopul de Canterbury oferă cheia cea mai promiţătoare pentru rezolvarea situaţiei. Totul constă

[1] Ultimul argument (lat.).

în disputa dintre el şi Papă. Poate că Papa era mai bun în teorie, dar în practică arhiepiscopul de Canterbury se descurca destul de bine. Dacă ar fi reuşit să-i pună puţină sare pe coadă episcopului, ar fi putut să convertească întreaga biserică anglicană la calitatea de liber-cugetător, printr-un *coup de main*[1]. Trebuie să existe o oarecare doză de înţelepciune la care chiar şi un arhiepiscop – un arhiepiscop ale cărui facultăţi de percepţie nu au fost ascuţite datorită întemniţării pentru ultraj – n-ar fi putut să reziste. Pus faţă în faţă cu faptele, prezentate aşa cum el, Ernest, va şti să i le prezinte, înalt prea sfinţia sa n-ar fi avut încotro şi ar fi trebuit să le recunoască; fiind un om de onoare, şi-ar fi dat imediat demisia din episcopat, şi în Anglia creştinismul ar fi murit, în decurs de cîteva luni. Sau cel puţin aşa ar fi trebuit să se defăşoare lucrurile. Dar Ernest se temea că arhiepiscopul ar putea să sară într-o parte tocmai în momentul cînd i se punea sare pe coadă, şi acest lucru i se păru atît de nedrept încît sîngele începu să-i fiarbă în vine. Dacă aşa se va întîmpla, el va trebui să încerce să-l ţină nemişcat pe arhiepiscop folosind cu precauţie o capcană sau un beţigaş uns cu clei, sau să-i pună sare pe coadă, fără să fie văzut, stînd ascuns într-un tufiş.

De fapt, ca să nu-l nedreptăţim, trebuie să recunoştem că Ernest nu se gîndea în primul rînd la el. Ştia că a fost tras pe sfoară şi tot atît de bine ştia că cea mai mare parte a relelor de pe urma cărora suferea se datorau în mod indirect, dar în mare măsură, influenţei învăţăturii creştine; şi totuşi, dacă relele s-ar fi sfîrşit la el, Ernest s-ar fi gîndit prea puţin la toate astea; dar era vorba de sora lui, şi de fratele lui, Joey, şi de sute de mii de tineri din întreaga Anglie, ale căror vieţi erau distruse cu ajutorul minciunilor spuse de oameni care aveau datoria să cunoască adevărul, dar care-şi băteau joc de munca lor şi eludau dificultăţile, în loc să le privească în faţă. Tocmai asta

[1] Lovitură de forţă (fr.).

îl făcea să creadă că are de ce să se supere şi să caute, cel puţin, să facă ceva pentru a-i scuti pe alţii de risipa prelungită de energie, atîta amar de ani, precum şi de mizeria prin care trecuse el. Dacă nu era nici pic de adevăr în relatările miraculoase cu privire la moartea şi învierea lui Isus, toată religia întemeiată pe adevărul istoric al acestor evenimente se prăbuşea la pămînt.

– De ce, exclama el cu toată aroganţa tinereţii, le bagă la închisoare pe ghicitoare sau pe ţigănci, fiindcă scot bani de la proştii care le cred înzestrate cu puteri supranaturale? De ce să nu-i bage la închisoare pe preoţi, pentru că pretind că pot absolvi oamenii de păcate sau preface pîinea şi vinul în trupul şi sîngele aceluia care a murit cu două mii de ani în urmă? Ce altceva îşi merită numele de „palavre" mai mult decît felul cum episcopul pretinde că-i transmite unui tînăr puterea spirituală de a săvîrşi această minune punîndu-şi mîinile pe capul lui? Nu era mare lucru să vorbeşti despre toleranţă; toleranţa, ca şi toate celelalte lucruri, are limitele ei; în afară de asta, dacă e vorba să-l includem pe episcop între aceste limite, atunci să-l includem şi pe ghicitor.

El îi va explica curînd toate aceste lucruri arhiepiscopului de Canterbury, dar întrucît pentru moment n-avea de unde să-l ia, îi veni ideea să facă unele experienţe avantajoase pe sufletul mult mai puţin elevat al capelanului închisorii. Numai cei care au prins prima ocazie şi cea mai evidentă ce li s-a prezentat au reuşit să realizeze lucrurile cele mai mari. Aşa că, într-o bună zi, cînd domnul Hughes, capelanul închisorii, stătea de vorbă cu el, Ernest abordă tema dovezilor creştine, şi încercă să provoace o discuţie în legătură cu ele. Domnul Hughes fusese foarte bun cu el, însă avea de două ori vîrsta eroului meu, aşa că de mult cunoştea şi pe o parte şi pe alta obiecţiile de genul acelora pe care încerca să i le înfăţişeze Ernest. Îmi vine greu să cred că el chiar accepta adevărul efectiv şi obiectiv al poveştilor referitoare la învierea şi

înălţarea lui Hristos, sau cel puţin nu în mai mare măsură decît Ernest. În schimb ştia că e o chestiune măruntă şi că problema principală este mult mai profundă.

Domnul Hughes era un om care, de mulţi ani, se bucura de autoritate, aşa că dădu la o parte obiecţiile lui Ernest, de parcă ar fi fost o muscă. Şi, pe deasupra, o făcu atît de abil, încît eroul meu nu mai îndrăzni niciodată să abordeze acest subiect, ci îşi limită în viitor conversaţia cu el la chestiuni ca de pildă: Ce ar fi mai bine să facă la ieşirea din închisoare?

În această privinţă domnul Hughes era întotdeauna gata să-l asculte cu înţelegere şi bunăvoinţă.

CAPITOLUL LXVI

Convalescenţa lui Ernest era acum atît de avansată încît îi permitea să stea mai toată ziua în capul oaselor. Era de trei luni la închisoare şi cu toate că nu se întremase în suficientă măsură pentru a putea părăsi infirmeria, nu mai era în pericol să sufere o reşută. Într-o zi stătea de vorbă cu domnul Hughes despre viitorul lui şi iarăşi îşi exprimă intenţia de a emigra în Australia sau în Noua Zeelandă cu banii ce-i va recăpăta de la Pryer. Observase că ori de cîte ori vorbea despre acest lucru, domnul Hughes adopta o mutră gravă şi tăcea; Ernest socotise că poate capelanul vrea să-l facă să se întoarcă la vechea lui profesiune şi că-i dezaprobă vizibila nerăbdare de a se apuca de altceva; acum, însă, îl întrebă direct pe domnul Hughes de ce e împotriva ideii de a emigra.

Domnul Hughes încercă să ocolească răspunsul, însă Ernest nu era omul care să se lase purtat cu vorba. Ceva din atitudinea capelanului îl făcea să creadă că ştie mai mult decît Ernest, dar nu vrea să spună. Acest lucru îl alarmă într-atît, încît îl rugă

din suflet să nu-l mai ţină într-o aşteptare chinuitoare; după o mică ezitare, domnul Hughes, considerîndu-l destul de întremat ca să poată rezista unui şoc, îi dezvălui cu maximum de menajamente vestea că toţi banii lui Ernest au dispărut.

A doua zi după întoarcerea mea de la Battersby trecusem pe la avocatul meu, şi el îmi spusese că i-a scris lui Pryer cerîndu-i să restituie banii pentru care dăduse chitanţă lui Ernest. Pryer răspunsese că i-a dat dispoziţii agentului său de bursă să înceteze operaţiile financiare, care din nefericire se soldaseră pînă atunci cu pierderi grele, şi să plătească avocatului meu sumele rămase la scadenţa următoare, adică peste vreo săptămînă. La data respectivă, nici unul dintre noi nu primi vreo veste de la Pryer şi, ducîndu-ne la locuinţa lui, descoperirăm că a plecat, împreună cu cele cîteva lucruşoare pe care le avea, chiar a doua zi după ce-i dădusem noi de veste, şi că nimeni nu l-a mai văzut de atunci. Ernest îmi spusese numele agentului de bursă pe care-l folosiseră, şi m-a dus deîndată la el. Mi-a spus că Pryer şi-a lichidat toate stocurile de acţiuni în ziua arestării lui Ernest, în schimbul sumei de două mii trei sute cincisprezece lire, bani gheaţă – tot ce mai rămăsese din cele cinci mii de lire – averea iniţială a lui Ernest. Cu această sumă se făcuse nevăzut şi nici unul dintre noi nu deţinea suficiente indicaţii cu privire la ascunzătoarea lui, pentru a putea să întreprindem vreo acţiune în vederea recuperării banilor. De fapt nu era nimic de făcut şi trebuia să considerăm toată suma pierdută. E cazul să spun aici că nici eu şi nici Ernest n-am mai auzit vreodată de Pryer, şi nu ştim nici acum absolut nimic despre el.

Mă aflam aşadar într-o situaţie dificilă. Ştiam, bineînţeles, că peste cîţiva ani Ernest avea să intre în posesia unei sume de cîteva ori mai mare decît cea pierdută, dar mai ştiam şi că el n-are habar de asta şi mă temeam că vestea presupusei pierderi a întregii sale averi ar putea să-i dea o lovitură fatală, după toate celelalte nenorociri prin care trecuse.

Conducerea închisorii descoperise adresa lui Theobald dintr-o scrisoare găsită în buzunarul lui Ernest şi-l înştiinţase în repetate rînduri despre boala fiului său. Dar Theobald nu mi-a scris nimic şi eu presupuneam că finul meu e sănătos. Ernest urma să împlinească douăzeci şi patru de ani la data eliberării din închisoare, şi, dacă m-aş fi ţinut de instrucţiunile mătuşii lui, trebuia să-l las să se mai războiască cu soarta încă patru ani. Mă întrebam dacă era drept să-l las să mai înfrunte atîtea riscuri sau dacă n-ar trebui să trec oarecum peste indicaţiile primite – şi nimic nu mă împiedica s-o fac, dacă aş fi socotit că domnişoara Pontifex ar fi dorit-o – şi să-i dau echivalentul sumei pe care ar fi recuperat-o de la Pryer.

Dacă finul meu ar fi fost mai în vîrstă şi şi-ar fi găsit un făgaş mai sigur în viaţă, aşa ar fi trebuit să fac, dar el era încă foarte tînăr şi mult mai puţin format decît ar fi trebuit să fie la vîrsta lui. Dacă aş fi ştiut de boala lui, n-aş fi îndrăznit să-i îngreunez povara pe care în orice caz o avea de purtat, dar nefiind neliniştit în privinţa sănătăţii lui, mi-am spus că dacă o să mai treacă vreo cîţiva ani în care timp să se lupte cu greutăţile vieţii şi să cîştige experienţă în privinţa faptului foarte important că nu trebuie să te joci cu banii, n-o să-i strice cîtuşi de puţin. Aşadar, m-am hotărît să nu-l scap din ochi de îndată ce va ieşi din închisoare şi să-l las să se zbată cum o şti, la apă adîncă, pînă ce voi vedea dacă a învăţat să înoa' sau e gata să se înece. În primul caz l-aş lăsa să înoate mai departe, pînă în preajma vîrstei de douăzeci şi opt de ani, cînd voi începe să-l pregătesc treptat pentru marea fericire ce-l aştep ; în caz contrar, mă voi grăbi să-l salvez. Aşadar, i-am scr s, spunîndu-i că Pryer a fugit cu banii, şi că la ieşirea din închisoare o să capete suma de o sută de lire de la taică-su. Apoi am aşteptat să văd ce efect o să aibă aceste veşti asupra lui; dar nu speram să primesc un răspuns pînă în trei luni, întrucît, informîndu-mă, mi s-a răspuns că nici un deţinut n-are voie să primească scrisori în primele trei luni de la detenţiune.

De asemenea i-am scris lui Theobald şi l-am informat despre dispariţia lui Pryer.

De fapt cînd scrisoarea mea sosi la destinaţie, o citi directorul închisorii şi, dată fiind importanţa cazului, s-ar fi abătut de la strictеţea regulamentului, dacă starea lui Ernest ar fi permis-o; boala făcea însă acest lucru imposibil, şi directorul lăsă capelanului şi doctorului sarcina de a-i transmite băiatului vestea cînd îl vor socoti suficient de zdravăn ca s-o suporte; acest lucru se întîmplă acum. Între timp mi se trimise un document oficial prin care eram anunţat că scrisoarea mea a ajuns la ei şi că va fi comunicată deţinutului la timpul potrivit; cred că numai din pricina unei greşeli din partea funcţionarului respectiv n-am fost informat de boala lui Ernest, dar în orice caz n-am ştiut nimic pînă nu l-am văzut, la cererea lui de a-l vizita, cîteva zile după ce capelanul îi dezvăluise esenţa scrisorii mele.

Ernest fu groaznic de afectat cînd auzi de pierderea banilor, dar necunoaşterea lumii îl împiedică să înţeleagă proporţiile reale ale ticăloşiei. Pînă atunci nu avusese niciodată prea mare nevoie de bani şi nu ştia ce înseamnă banii. În realitate, pierderea banilor este cea mai grea dintre toate pierderile pentru cei care au ajuns la vîrsta cînd pot înţelege acest lucru.

Un om poate rezista să i se spună că trebuie să sufere o gravă operaţie chirurgicală, sau că are vreo boală cîre-l va ucide curînd, sau că va rămîne infirm sau orb pe tot restul vieţii; oricît de îngrozitoare trebuie să fie asemenea veşti, nu se observă a avea un efect distrugător asupra majorităţii oamenilor; ba, de fapt, cei mai mulţi se duc destul de calmi pînă la spînzurătoare, dar chiar şi cei mai tari dintre ei se prăbuşesc la vestea ruinii financiare, şi de obicei cu cît mai valoroşi sînt aceşti oameni, cu atît mai completă este prăbuşirea lor. Sinuciderea este o consecinţă obişnuită a pierderilor băneşti; rareori se recurge la sinucidere pentru a scăpa de suferinţele trupeşti. Dacă simţim că ne bizuim pe o

oarecare avere, ca să putem muri liniştiţi în patul nostru, la căldurică, fără să trebuiască să ne facem griji în ceea ce priveşte cheltuielile, ne trăim viaţa pînă la ultima picătură, indiferent cît de cumplite sînt chinurile noastre. Probabil că şi Iov a suferit mai mult cînd şi-a pierdut turmele şi cirezile, decît cînd şi-a pierdut soţia şi copiii, pentru că el se putea bucura de turme şi cirezi şi fără familie, dar nu şi de familie sau cel puţin nu prea multă vreme – dacă-şi pierdea averea. Într-adevăr, pierderea banilor este nu numai cea mai mare durere în sine, dar este şi sursa tuturor celorlalte dureri. Dacă-l lăsăm pe un om să crească într-o situaţie financiară bunişoară, fără să se specializeze în ceva, şi apoi îi luăm deodată banii, cît timp va putea să-şi păstreze sănătatea după această schimbare a tuturor obiceiurilor lui, cauzată de pierderea banilor? Şi iarăşi, cît timp vor supravieţui ruinii stima şi înţelegerea prietenilor? Se prea poate ca oamenii să ne compătimească din inimă, dar atitudinea lor de pînă atunci faţă de noi s-a bazat pe presupunerea că situaţia noastră financiară este cutare sau cutare; cînd această situaţie suferă o prăbuşire, trebuie să se facă o nouă declaraţie privitoare la poziţia noastră socială; altfel înseamnă că obţinem în mod fraudulos stima oamenilor. Aşadar, trebuie să acceptăm ideea că cele trei pierderi mai grave ce le poate suferi un om sînt cele care afectează banii, sănătatea şi reputaţia. Pierderea banilor este de departe cea mai gravă, apoi vine boala, iar pierderea reputaţiei nu numai că vine pe locul trei, dar rămîne şi mult în urmă, pentru că dacă un om îşi păstrează neatinse sănătatea şi averea, se va constata în general că pierderea reputaţiei se datoreşte numai încălcării convenţiilor impuse de parveniţi şi nu violării unor canoane mai vechi şi mai bine stabilite a căror autoritate este de netăgăduit. În cazul acesta, un om îşi poate făuri o nouă reputaţie tot aşa de uşor cum îi creşte homarului un nou foarfece sau, dacă are sănătate şi avere, poate prospera cu sufletul împăcat, fără nici un fel de reputaţie. Singura şansă

pentru un om care şi-a pierdut banii este să mai fie încă destul de tînăr ca să reziste dezrădăcinării şi transplantării, suferind doar tulburări temporare. Şi credeam că finul meu se mai află încă în această situaţie.

Conform regulamentului închisorii el avea voie să primească şi să trimită o scrisoare după trei luni de la internare şi de asemenea putea să fie vizitat de un prieten sau de o rudă. Cînd a primit scrisoarea mea, m-a rugat imediat să vin să-l vizitez, ceea ce bineînţeles am făcut. L-am găsit foarte schimbat şi atît de firav, încît efortul de a veni de la infirmerie pînă în celula unde mi s-a permis să-l întîlnesc, împreună cu emoţia de a mă vedea, l-au copleşit. La început s-a pierdut cu totul şi m-a îndurerat atît de tare halul în care l-am găsit, încît am fost pe punctul de a-mi încălca instrucţiunile atunci, pe loc. M-am mulţumit însă, pentru moment, să-l asigur că o să-l ajut imediat ce va ieşi din închisoare şi că, de îndată ce se va hotărî ce are să facă, să vină la mine să-mi ceară banii necesari, dacă nu-i va putea obţine de la taică-său. Ca să-i uşurez şi mai mult situaţia, i-am spus că mătuşa lui, pe patul de moarte, mi-a cerut să fac ceva în genul ăsta, dacă va fi cumva nevoie, aşa că de fapt el n-o să ia decît ceea ce i-a lăsat mătuşă-sa.

– Atunci, zise el, n-am să primesc suta de lire de la tata, şi nici nu vreau să-l mai văd în ochi, nici pe el, şi nici pe mama.

– Ia totuşi suta, Ernest, şi ce ai să mai poţi obţine, şi după aceea n-ai decît să nu mai dai ochii cu ei, dacă nu vrei.

Dar Ernest nu vru. Dacă le-ar fi luat banii, n-ar fi putut să refuze să mai vorbească cu ei. Or, el tocmai asta dorea. Mi se părea că finul meu o să se descurce mult mai bine dacă se va ţine destul de tare şi va face ceea ce-şi propusese, rupînd definitiv cu tatăl şi mama lui, ceea ce i-am şi spus.

– Va să zică, nu-ţi sînt simpatici? zise el cu un aer surprins.

– Simpatici? Mi se par îngrozitori! sună răspunsul meu.

– Oh! ăsta e cel mai frumos lucru pe care l-ai făcut vreodată pentru mine, exclamă el. Credeam că toți... oamenii între două vîrste au simpatie pentru tata și mama.

Era cît p-aci să zică despre mine că sînt bătrîn, dar eu nu aveam decît cincizeci și șapte de ani și nu intenționam deloc să tolerez așa ceva, de aceea, văzîndu-l că ezită, mă strîmbasem, ceea ce-l determină să spună: „Între două vîrste".

– Dacă-ți face plăcere, am să-ți spun că toată familia ta e îngrozitoare, afară doar de tine și de mătușa Alethea. Cea mai mare parte a membrilor oricărei familii sînt întotdeauna odioși și dacă se nimeresc vreo doi oameni ca lumea într-o familie foarte mare, asta e maximum la care te poți aștepta.

– Îți mulțumesc, îmi răspunse el recunoscător. Cred că acuma aș fi în stare să rezist la orice. Am să vin să-ți fac o vizită de îndată ce scap de la închisoare. La revedere.

Și cu asta își luă rămas-bun de la mine, întrucît paznicul ne anunțase că vorbitorul s-a terminat.

CAPITOLUL LXVII

Aflînd că atunci cînd va ieși din închisoare nu va mai avea nici un ban, Ernest își dădu seama că trebuie să renunțe la visurile lui de a emigra și de a începe o viață de fermier, dat fiindcă se știa incapabil să lucreze multă vreme cu toporul sau la coarnele plugului. Iar acum se părea că n-o să aibă nici un ban pentru a plăti pe altcineva ca să facă aceste treburi. Tocmai asta îl hotărî să se despartă definitiv de părinți. Dacă ar fi mers în străinătate, ar fi putut să continue relațiile cu ei, pentru că ar fi fost mult prea departe ca să se mai amestece în treburile lui.

Ştia că taică-su şi cu maică-sa n-au să-i permită să rupă relaţiile cu ei. O să vrea să pară blînzi şi iertători; şi, pe urmă, nici n-o să le placă ideea de a pierde orice putere de a-l bate la cap şi de a-l necăji; dar el ştia tot aşa de bine că atîta timp cît vor trage la ham împreună, întotdeauna ei au să tragă într-o parte, iar el în cealaltă. Voia să renunţe la situaţia lui de gentleman şi să se amestece cu oamenii de rînd, începînd de la treapta cea mai de jos, unde nimeni n-o să ştie de situaţia lui ruşinoasă şi nimănui n-o să-i pese, chiar de-ar şti; pe de altă parte, taică-su şi maică-sa ar fi dorit, probabil, ca el să se agaţe cu orice preţ măcar de coada paiului onorabilităţii, acceptînd o slujbă mizerabil plătită şi fără nici o perspectivă de avansare. Ernest văzuse destul lucruri în casa din Ashpit Place, ca să-şi dea seama că un croitor – dacă nu bea şi se ţine de treabă – poate să cîştige mai mulţi bani decît un funcţionar sau un diacon, iar pe de altă parte nu e obligat să facă atîtea „cheltuieli de reprezentare" pentru menţinerea faţadei. Şi pe urmă, croitorul se bucură de mult mai multă libertate, are mai multe şanse de a se ridica. Ernest se hotărî imediat ca, de vreme ce tot căzuse, să se lase să cadă şi mai jos – prompt, elegant şi cu ideea de a se ridica din nou – mai degrabă decît să se agaţe de fustele unei respectabilităţi care să-i permită să trăiască numai în suferinţă şi să-l facă să plătească un preţ scandalos pentru un articol de care putea foarte uşor să se dispenseze.

Ajunse la această concluzie mai repede decît ar fi făcut-o eventual altfel, amintindu-şi de ceea ce mătuşa lui numise odată „sărutarea pămîntului". Ideea aceasta îl impresionase şi-i stăruia în minte, poate şi pentru că era o exprimare atît de concisă; mai tîrziu cînd ajunse să cunoască povestea lui Hercule şi a lui Anteu[1], constată că e una din puţinele fabule

[1] În lupta dintre Hercule şi uriaşul Anteu, acesta din urmă îşi recăpăta forţele ori de cîte ori atingea pămîntul al cărui fiu era. Atunci Hercule îl înălţă în aer şi reuşi să-l sugrume.

din antichitate care exercitau o atracţie asupra lui – principalul folos de pe urma literaturii clasice. Mătuşa lui dorise ca el să înveţe dulgheria ca o sărutare a pămîntului, dacă s-ar întîmpla cumva ca Hercule să-l trîntească jos. Acum era prea tîrziu pentru asta – sau cel puţin aşa i se păru – dar modul de a pune în aplicare ideea mătuşii lui era doar o chestiune de amănunt; mai erau sute de alte procedee pentru a obţine sărutarea pămîntului, în afară de meşteşugul dulgheriei.

Toate acestea mi le spusese în timpul întrevederii noastre şi eu l-am încurajat cît am putut. Manifestase mult mai mult bun simţ decît aş fi bănuit că are, aşa că în cele din urmă mi-am simţit inima uşoară în privinţa lui. M-am hotărît, deci, să-l las să-şi facă jocul cum vrea, fiind însă întotdeauna în preajma lui, gata să-i sar în ajutor în cazul cînd lucrurile ar fi luat o întorsătură prea proastă. Dacă nu mai voia să aibă de-a face cu taică-su şi cu maică-sa, asta nu se datora pur şi simplu faptului că acum îi antipatiza; dacă n-ar fi fost altceva la mijloc, s-ar fi învoit totuşi să-i suporte; însă un glas interior îl avertiza destul de limpede că dacă se separă întru totul de ei ar mai putea eventual să aibă o şansă de succes; în schimb, dacă vor mai avea cîtuşi de puţin de-a face cu el, sau măcar dacă vor şti unde se află, îi vor pune beţe în roate şi pînă la urmă îl vor distruge de tot. Ajunsese la convingerea că singura lui şansă de a exista este independenţa deplină.

Şi mai presus de asta – dacă nu era cumva de ajuns – Ernest avea aceeaşi încredere în propriul lui destin pe care, bănuiesc, o simt mai toţi tinerii; temeiurile pe care se bizuia i păreau totuşi să fie clare decît pentru el. Pe bună dreptate, s-a poate fără pic de dreptate, el credea în taină că posedă o forţă care, cu condiţia de a avea libertate s-o folosească în felul lui, putea să-l ducă într-o bună zi la realizarea unor lucruri mari. Nu ştia nici cînd, nici unde, nici cum avea să se ivească marea lui şansă în viaţă, dar nu se îndoia nici o clipă de perspectiva aceasta, deşi trecuse prin atîtea. Mai presus de orice, el nutrea

speranţa că dacă această şansă s-ar ivi, va şti s-o folosească, pentru că indiferent de natura ei, va fi un lucru pe care nimeni nu l-ar fi putut face atît de bine ca el. Oamenii spuneau că în zilele noastre nu mai sînt balauri şi uriaşi cu care să se lupte tinerii aventuroşi; în schimb lui Ernest îi trecu prin minte că şi în zilele noastre sînt la fel de mulţi ca oricînd în trecut.

Oricît de monstruoasă ar părea să fie o asemenea credinţă la un om care se califica pentru o misiune înaltă prin ispăşirea unei condamnări la închisoare, el nu putea să nu gîndească astfel, după cum nu putea nici să nu respire; această credinţă îi era înnăscută şi mai mult în acest scop decît pentru alte motive dorea să rupă legăturile cu părinţii, deoarece ştia că dacă vreodată va veni ziua cînd şi el va avea înaintea lui perspectiva unei curse în care ar putea să cîştige onorurile, aflîndu-se printre fruntaşi, taică-su şi maică-sa vor fi primii care să-l împiedice să alerge şi care să-i taie şansele de succes. Ei fuseseră primii care-i spuseseră că trebuie să participe la o asemenea cursă. Tot ei ar fi însă şi primii care i-ar pune piedică, dacă ar fi să le ia cuvintele *ad literam*, şi apoi l-ar ocărî, fiindcă n-a ieşit învingător. Pentru el orice fel de realizare ar fi imposibilă, dacă nu s-ar elibera de cei care n-ar înceta nici o clipă să-l tragă înapoi spre făgaşurile convenţionale, iar el mai avusese experienţa făgaşurilor convenţionale şi constatase cît de deficiente sînt.

Acum apăruse un prilej – dacă dorea să-l folosească – să scape o dată pentru totdeauna de cei care-l chinuiseră pe vremuri şi care l-ar ţine legat de pămînt, atunci cînd i s-ar oferi o şansă de a-şi lua zborul. Acest prilej nu s-ar fi ivit dacă n-ar fi intrat în închisoare; dacă nu s-ar fi întîmplat asta, puterea obişnuinţei şi a rutinei l-ar fi covîrşit; şi tot n-ar fi avut acest prilej, dacă nu şi-ar fi pierdut toţi banii; prăpastia nu s-ar fi căscat atît de mare, încît să nu fie dispus să arunce peste ea o punte. Acum se bucura că şi-a pierdut averea şi că a făcut închisoare, pentru că astfel îi venea mai uşor să-şi vadă de

interesele sale adevărate şi permanente. Uneori începea să şovăie, cînd se gîndea cum maică-sa, care, după cît i se părea lui, îl iubise în felul ei, o să plîngă şi o să se gîndească cu tristeţe la el, şi cum, poate, o să se şi îmbolnăvească şi o să moară chiar, iar vina o să cadă asupra lui. În asemenea momente, hotărîrea lui era gata-gata să se frîngă. Dar cînd văzu că eu îi aprob cu entuziasm planurile, glasul lui interior, care-i poruncea să nu mai dea niciodată ochii cu taică-su şi cu maică-sa, devenea mai puternic şi mai persistent. Dacă nu izbutea să rupă otgoanele ce-l ţineau legat de cei care, după cum bine ştia, aveau să constituie o piedică pentru el, dacă nu izbutea s-o facă nici măcar în momentul cînd i se cerea un efort atît de mic, atunci înseamnă că visul lui într-un destin mai bun era zadarnic; ce reprezenta perspectiva de a primi o sută de lire din partea lui taică-su, în comparaţie cu primejdia pe care acest lucru o reprezenta pentru destinul lui? Îl tulbura încă profund durerea pe care ruşinea lui le-o pricinuise părinţilor, dar pe zi ce trecea îşi recăpăta forţele şi-şi spunea că exact aşa cum el îşi jucase cartea ce i-o hărăzise norocul, dîndu-i asemenea părinţi, tot aşa trebuie să-şi joace şi ei cartea ce le-o hărăzise soarta, dîndu-le un asemenea fiu.

Aproape ajunsese la această concluzie, cînd primi o scrisoare de la taică-su, care-l hotărî definitiv să nu mai dea înapoi. Dacă regulamentul închisorii ar fi fost respectat cu stricteţe, nu i s-ar fi permis să capete această scrisoare decît peste trei luni, întrucît i se transmisese conţinutul scrisorii mele; însă directorul închisorii adoptă o atitudine mai îngăduitoare şi consideră că scrisoarea de la mine e doar o informaţie cu caracter de afaceri şi nu intră în categoria scrisorilor de la rude sau prieteni. Aşadar, scrisoarea lui Theobald ajunse în mîinile fiului său. Iată conţinutul ei:

„Dragul meu Ernest,

Scopul scrisorii mele nu este să-ţi reproşeze ruşinea şi dezonoarea pe care ni le-ai adus, atît mamei tale cît şi mie, ca

să nu mai vorbesc de fratele tău Joey şi de sora ta. De suferit bineînţeles că trebuie să suferim, dar noi ştim către cine să ne îndreptăm rugile în caz de nenorocire, şi sîntem plini de îngrijorare mai degrabă în privinţa ta decît în privinţa noastră. Mama ta e o femeie minunată. O duce destul de bine cu sănătatea şi mă roagă să-ţi trimit sărutări.

Te-ai gîndit la perspectivele care te aşteaptă la ieşirea din închisoare? Am înţeles de la domnul Overton că ai pierdut moştenirea lăsată de bunicul tău, împreună cu dobînzile ce s-au adunat cît timp ai fost minor, în nişte speculaţii la bursă! Dacă te-ai făcut într-adevăr vinovat de o prostie atît de îngrozitoare, nu prea văd de ce ai să te poţi apuca; şi bănuiesc că o să încerci să-ţi găseşti o slujbă de conţopist într-un birou. La început salariul tău o să fie desigur mic, cum ţi-ai aşternut, aşa vei dormi, şi n-ai dreptul să te plîngi, dacă cumva nu vei putea dormi. Dacă-ţi vei da osteneala să cîştigi aprecierea şi simpatia patronilor tăi, probabil că ei n-au să întîrzie să te avanseze.

Cînd am auzit de la domnul Overton de nenorocirea de nedescris care s-a abătut asupra mamei tale şi a mea, mă hotărîsem să nu te mai văd niciodată. Totuşi, nu sînt dispus să recurg la o măsură care te-ar lipsi de ultima verigă a legăturilor cu oamenii onorabili. Maică-ta şi cu mine te vom vedea de îndată ce vei ieşi din închisoare; nu la Battersby – deocamdată nu dorim să vii aici – dar în altă parte, probabil la Londra. Nu e nevoie să te fereşti de a da ochii cu noi; nu-ţi vom face nici un fel de reproşuri. Iar apoi o să hotărîm ce vei face.

În momentul de faţă, impresia noastră este că ţi-ar fi probabil mai uşor să începi o viaţă nouă în Australia sau în Noua Zeelandă, decît aici. Sînt gata să-ţi fac rost de suma de şaptezeci şi cinci de lire sau dacă va fi necesar, eventual pînă la o sută de lire ca să-ţi plătesc biletul de călătorie. O dată

ajuns în colonia respectivă, trebuie să te bizui numai şi numai pe propriile tale strădanii.

Fie ca cerul să se arate binevoitor faţă de ele şi faţă de tine, şi să ne redea peste ani de zile fiul, ca un membru respectat al societăţii.

Tatăl tău iubitor,

T. Pontifex"

La sfîrşit, Cristina adăugase cu mîna ei un post scriptum:

„Scumpul, scumpul meu băiat, roagă-te împreună cu mine zi şi noapte, ca să devenim totuşi, din nou, o familie fericită, unită şi cu frica lui Dumnezeu, aşa cum eram înainte de a se abate asupra noastră această urgie îngrozitoare.

Mama ta îndurerată, care n-a încetat însă niciodată să te iubească.

C. P."

Această scrisoare n-a produs asupra lui Ernest efectul pe care l-ar fi avut înainte de intrarea lui în închisoare. Taică-su şi maică-sa au crezut că-l pot lua în primire, exact aşa cum îl lăsaseră. Au pierdut din vedere cu cîtă rapiditate îi maturizează nenorocirea pe oameni, mai ales dacă cel ce suferă e tînăr şi înzestrat cu o fire sănătoasă. Ernest nu răspunse la scrisoarea lui taică-su, iar dorinţa lui de a ajunge la o ruptură totală se transformase aproape într-un acces de furie. „Există orfelinate, exclamă în sinea lui, pentru copiii care şi-au pierdut părinţii! O! De ce, de ce n-or fi existînd oare şi cămine unde să se refugieze oamenii în toată firea, care nu şi-au pierdut părinţii?" Şi începu să mediteze cu nostalgie la fericirea lui Melhisedec[1], care se născuse orfan, fără tată, fără mamă, şi fără rude.

[1] Rege al Salemului.

CAPITOLUL LXVIII

Cînd mă gîndesc la tot ce mi-a spus Ernest cu privire la meditaţiile lui din închisoare şi la concluziile la care îl conduseseră acestea, îmi dau seama că în realitate ceea ce voia să facă era tocmai ultimul lucru despre care ar fi crezut vreodată că ar putea să constituie dorinţa lui. Vreau să spun că încerca să renunţe la taică-su şi la maică-sa de dragul lui Hristos. El ar fi spus că renunţă la ei pentru că-l împiedică să meargă pe drumul către fericirea adevărată şi durabilă. Se poate, dar ce reprezintă ea, dacă nu pe Hristos? Şi ce e Hristos, dacă nu reprezintă această fericire? Cel care adoptă ideile cele mai elevate şi mai demne pe care le poate concepe despre fericire şi le rămîne în ciuda oricăror convenţionalisme sociale este creştin, indiferent dacă o ştie şi dacă-şi zice creştin, sau dacă n-o ştie şi nu-şi zice creştin. Un trandafir rămîne trandafir, chiar dacă nu-şi cunoaşte numele.

Şi dacă, cine ştie, împrejurările îi uşuraseră această îndatorire mult mai mult decît o uşurează majorităţii oamenilor? Era norocul lui, după cum alţi oameni au norocul să li se uşureze îndeplinirea altor îndatoriri, mulţumită condiţiilor în care se nasc. Dacă oamenii se nasc bogaţi şi frumoşi, au desigur dreptul la o soartă bună. Cunosc oameni care o să spună că nimeni n-are dreptul de a se naşte cu o constituţie mai bună decît semenii lui; iar alţii o să spună în schimb că norocul este singurul lucru care are dreptul să fie venerat de oameni. Părerea mea este că şi o tabără şi cealaltă ar putea să-şi pledeze cauza cu multe şanse de succes, dar indiferent care din ele are dreptate, sigur că şi Ernest avea dreptul să se folosească de norocul ce l-a avut, uşurîndu-i-se îndeplinirea unei îndatoriri, după cum avusese şi ghinionul de a intra în buclucul ce-l adusese la închisoare. Nu trebuie să rîdem de un om şi să ne batem joc de el, pentru că i-a intrat în mînă o carte tare:

n-avem dreptul să rîdem de el decît dacă nu-şi speculează cum se cuvine atuul.

Într-adevăr, mă întreb dacă-i e vreodată cuiva mult mai greu să renunţe la părinţii lui de dragul lui Cristos, decît i-a fost lui Ernest. Pentru a se ajunge în cele din urmă la o asemenea situaţie, trebuie ca relaţiile dintre cele două părţi să fie aproape în permanenţă teribil de încordate. Mă-ndoiesc că i s-a cerut cuiva să renunţe la cei de care era ataşat sufleteşte pentru un simplu caz de conştiinţă; probabil că el ar fi încetat să se mai simtă ataşat sufleteşte cu mult înainte de a i se cere s-o rupă cu ei; asta deoarece deosebirile de păreri referitoare la orice chestiune de importanţă vitală izvorăsc din deosebiri de structură, şi probabil acestea vor fi dus deja la atît de multe neînţelegeri, încît atunci cînd se produce „ruptura", ea constituie mai degrabă ceva similar renunţării la un dintre care te doare, dar care de mult se clatină şi e găurit cel puţin pe jumătate. Ceea ce ne doare cu adevărat este pierderea oamenilor la care nu ni se cere să renunţăm de dragul lui Cristos. Asta este într-adevăr o ruptură dureroasă. Din fericire, oricît de uşoară e sarcina ce ni se cere s-o îndeplinim, e suficient s-o îndeplinim; răsplata ne-o culegem apoi de parcă ar fi fost vorba de una din muncile lui Hercule.

Dar ca să revenim, concluzia la care ajunsese Ernest era că se va face croitor. Discută chestiunea cu preotul închisorii şi acesta-i spuse că nu vede nici un motiv care să-l împiedice să cîştige şase-şapte şilingi pe zi, cînd se va elibera, dacă doreşte să înveţe această meserie, adică în cele aproape trei luni cît mai avea de stat în închisoare; doctorul îi spuse că s-a înzdrăvenit destul ca să se apuce de treabă, dar că ceva mai greu nici n-ar trebui să încerce, fiindcă n-au să-l ajute puterile. Aşadar, părăsi infirmeria mai curînd decît s-ar fi întîmplat în alte împrejurări şi intră în atelierul croitorului, peste măsură de bucuros că are iarăşi posibilitatea să întrezărească un drum în viaţă, şi plin de încredere că într-o bună zi o să se ridice din

nou, dacă izbuteşte să găsească un punct de sprijin ferm, de la care să pornească.

Toţi cei cu care venea în contact văzură că nu face parte din aşa zisa tagmă a răufăcătorilor şi, dîndu-şi seama că e foarte dornic să înveţe şi să cruţe pe alţii de eforturi şi necazuri, îl tratară întotdeauna cu bunăvoinţă şi aproape cu respect. Ernest văzu de la început că munca nu-l plictiseşte deloc; era în orice caz mult mai plăcută decît să facă versuri latineşti şi greceşti la Roughborough; oricît de ciudat ar fi fost, i se păru că preferă să stea la închisoare decît să se întoarcă la Roughborough – chiar şi la Cambridge. Singurul bucluc de care trebuia mereu să se ferească era faptul că simţea nevoia să aibă cîte un schimb de cuvinte sau de priviri cu deţinuţii ce i se păreau după înfăţişare a fi mai cumsecade, ceea ce era interzis. Însă el nu scăpa nici o dată prilejul de a călca regulamentul în privinţa aceasta.

Era normal ca orice om cu capacitatea lui şi totodată dornic de învăţătură să facă progrese rapide. Aşa că înainte de a părăsi închisoarea, şeful paznicilor spuse că e un croitor destul de bun şi că a ajuns să înveţe în trei luni de ucenicie cam tot atîta cît învaţă alţii într-un an. Ernest n-avusese niciodată parte de atîtea laude de la vreunul din profesorii lui de altădată. Cu fiecare zi ce trecea, întremîndu-se tot mai mult şi deprinzîndu-se din ce în ce cu mediul înconjurător, găsea noi şi noi avantaje ale situaţiei sale, avantaje la care nu ţintise, dar îi ieşiseră în cale aproape fără să vrea. Se minuna singur de norocul lui, de soarta fericită ce i orînduise viaţa cu mult mai bine decît ar fi putut să şi-o orînduiască singur.

De pildă, să luăm cele şase luni petrecute în Ashpit Place. Aci avusese posibilitatea să facă lucruri care pentru alţii ca el ar fi fost imposibile. Dacă unui om ca Towneley i s-ar fi spus că va trebui să locuiască luni de zile într-un loc ca Ashpit Place, asta l-ar fi dat gata. Şi pe Ernest l-ar fi dat gata, dacă ar fi trebuit să trăiască acolo constrîns de lipsa de bani. Numai

pentru că putea să fugă oricînd, nu dorise să facă acest lucru; acum însă, familiarizîndu-se cu viaţa din Ashpit Place, nu mai avea nimic împotriva ei, şi ar fi fost bucuros să stea la Londra în condiţii chiar şi mai proaste, dacă şi-ar fi cîştigat singur existenţa. Nu din prudenţă şi nu din prevedere îşi făcuse această ucenicie a vieţii în mijlocul sărăcimii. Făcuse o firavă încercare de a-şi îndeplini cu scupulozitate munca; nu izbutise, şi toată povestea fusese un fiasco; dar făcuse un mic şi slab efort de a fi autentic şi sincer. Şi iată, acum, la nevoie, acest efort îi era plătit şi răsplătit cu vîrf şi îndesat. N-ar fi putut concepe să treacă în categoria oamenilor săraci, dacă n-ar fi avut o asemenea punte care să-l ducă spre ei, ca cea găsită în mod aproape inconştient în Ashpit Place. E adevărat că nu alesese în modul cel mai fericit casa respectivă, care se dovedise plină de lipsuri; dar nu era absolut obligatoriu să trăiască într-o casă unde exista un domn Holt. Şi nu trebuia neapărat să fie legat de profesia pe care o ura atît de mult; dacă nu erau nici ţipete, nici lecturi din *Biblie*, ar fi putut fi foarte fericit într-o mansardă ca cea unde locuia domnişoara Maitland, plătind o chirie de trei şilingi pe săptămînă.

Tot gîndindu-se, îşi aminti că toate lucrurile conlucrează pentru fericirea celor care-l iubesc pe Dumnezeu; era oare posibil, se întrebă, ca şi el să fi încercat să-l iubească pe Dumnezeu, chiar aşa, în felul lui, care lăsa atîta de dorit? Nu îndrăzni să răspundă „da", dar în orice caz avea să se străduiască din răsputeri să dovedească acest lucru. Şi apoi îi veni în minte acea nobilă arie de Händel: „Dumnezeule ma[illegible], ce greu te cunoaştem", şi îi simţi mai bine ca oricînd sensul. Pierduse credinţa în creştinism, dar credinţa lui în altceva – nu ştia exact în ce, deşi simţea că există ceva deocamdată prea puţin cunoscut, care stabilea că binele e bine, şi răul rău – această credinţă i se întărea zi de zi.

Şi iarăşi i se învîrtiră prin minte gînduri referitoare la puterea ce o simţea în el, întrebîndu-se cum şi unde şi-o va mani-

festa. Acelaşi instinct ce-l îndemnase să trăiască în mijlocul sărăcimii, fiind lucrul cel mai apropiat pe care-l putea întrezări cu claritate pentru a se agăţa de el, îi veni în ajutor şi de data aceasta. Se gîndi la aurul din Australia, şi la faptul că cei care trăiau în preajma acestui aur nu l-au văzut niciodată, deşi se afla din abundenţă în jurul lor. „Pretutindeni există aur, îşi spuse, pentru cei care-l caută." Oare nu cumva acest prilej exista în imediata lui apropiere şi aştepta numai să-şi dea el osteneala să-l caute cu grijă? În ce situaţie se afla? Pierduse totul. Nu putea oare să transforme această pierdere într-un prilej fericit? Dacă ar recurge şi el la puterea Domnului, ca sfîntul Pavel, n-ar putea cumva să descopere că această forţă sălăşuieşte în slăbiciune?

Nu mai avea nimic de pierdut: bani, rude, reputaţie, toate dispăruseră pentru multă vreme, dacă nu chiar pentru totdeauna. Dar împreună cu ele îşi luase zborul încă ceva. Mă refer la teama de ceea ce ar fi putut să-i facă oamenii. *Cantabit Vacuus*[1]. Cine ar putea să-l lovească mai rău decît fusese lovit? Să fie numai în stare să-şi cîştige pîinea, şi era gata să riște orice pentru a face ca lumea să devină un loc unde cei tineri şi vrednici de iubire să trăiască mai fericiţi. Această idee îl reconforta atît încît aproape c-ar fi dorit să-şi fi pierdut în şi mai mare măsură reputaţia – căci îşi dădea seama că reputaţia este ca viaţa: cel care o pierde o poate găsi şi cel care ar vrea s-o găsească o pierde. N-ar fi avut niciodată curajul de a renunţa la toate de dragul lui Isus, dar acum Isus, în mila lui, luase totul, şi iată, i se părea că totul a fost găsit.

Şi pe măsură ce treceau zilele una după alta ajunse să înţeleagă că, pînă la urmă, creştinismul, ca şi negarea creştinismului, se atingeau tot atît de mult ca şi oricare alte extreme: era o luptă între denumiri şi nu între lucruri; practic

[1] Va cînta degeaba (lat.).

vorbind, biserica Romei, biserica anglicană, şi liber-cugetătorul foloseşc acelaşi etalon moral şi se întîlnesc în persoana gentlemanului; pentru că cine altul decît gentlemanul desăvîrşit poate fi un sfînt desăvîrşit? Apoi îşi mai dădu seama că prea puţin contează ce principii are un om – religioase sau nereligioase – cu condiţia să le urmeze cu o blîndă inconsecvenţă şi să nu le ducă pînă la ultima limită. Primejdia constă în încăpăţînarea intransigentă cu care este susţinută dogma, şi nu atîta în dogma propriu-zisă ori în absenţa ei. Asta era cupola edificiului; o dată ajuns în vîrful lui, nu mai dorea să-i facă vreun rău nici măcar Papei, iar arhiepiscopul de Canterbury, capul bisericii anglicane, putea foarte bine să ţopăie ca o vrabie în jurul lui, şi să-i ciugulească frimiturile din palmă, fără să rişte cîtuşi de puţin să i se pună pe furiş sare pe coadă. Acest înalt prelat prudent ar fi putut eventual să fie de altă părere, dar prihoriile şi sturzii care ţopăie pe pajiştile noastre nu greşesc mai mult, temîndu-se de mîna care le aruncă iarna firimiturile, decît ar fi greşit arhiepiscolul temîndu-se de eroul meu.

Poate că-l ajută să ajungă la concluzia expusă mai sus un eveniment care-l sili oarecum să fie inconsecvent. Cîteva zile după ce părăsi infirmeria, preotul închisorii veni în celula lui şi-i spuse că deţinutul care cînta la orgă în capela închisorii şi-a ispăşit pedeapsa şi se liberează din închisoare; oferi acest post lui Ernest, ştiind că şi el cînta la orgă. La început Ernest stătu la îndoială dacă e cazul să participe la serviciile divine într-o măsură mai mare decît era silit s-o facă. În l plăcerea de a cînta la orgă şi privilegiile pe care i le aducea acest post îl făcură să găsească nişte motive excelente pentru a nu merge cu consecvenţă pînă-n pînzele albe. Prin urmare, introducînd o dată un element de inconsecvenţă în sistemul său, el era mult prea consecvent ca să nu fie inconsecvent cu consecvenţă, şi foarte curînd căzu într-o stare de domoală

indiferență, aparent prea puțin deosebită de indiferența din care-l trezise domnul Hawke.

Devenind organist, scăpă de cazna învîrtirii la roată, pentru care doctorul îl declarase deocamdată inapt, dar la care avea probabil să-i vină rîndul de îndată ce se mai înzdrăvenea. Dacă ar fi vrut, ar fi putut să scape cu totul și de atelierul de croitorie și să rămînă doar cu o muncă relativ ușoară: curățenia în apartamentul capelanului; el, însă, dorea să învețe cît de bine meseria de croitor și de aceea nu profită de avantajele oferite; în schimb i se permise să exerseze cîte două ore în fiecare după amiază. Din acel moment viața lui la închisoare încetă să mai fie monotonă, și ultimele două luni de pedeapsă zburară aproape la fel de repede ca și cum ar fi fost un om liber. Mai cu muzica, mai cu cărțile, mai cu ucenicia în atelierul de croitorie, mai stînd de vorbă cu pastorul, care era tocmai genul de om blînd și înțelept de care avea nevoie Ernest ca să-l încurajeze și să-l liniștească, zilele trecură în zbor, într-un mod atît de plăcut, încît atunci cînd sosi ziua eliberării, Ernest părăsi închisoarea cu un oarecare regret, sau cel puțin așa i se păru.

CAPITOLUL LXIX

Hotărîndu-se să rupă definitiv legăturile dintre el și familie, Ernest își făcuse socotelile fără să țină seama de ai săi. Theobald voia într-adevăr să scape de fiul lui, în sensul că nu dorea să-l știe în nici un caz mai aproape de antipozi, dar nu-i trecea cîtuși de puțin prin cap s-o rupă total cu el. Își cunoștea destul de bine fiul ca să-și dea seama că Ernest tocmai asta ar fi dorit; și poate că tocmai de aceea, ca și pentru alte motive, era hotărît să mențină legătura, cu condiția ca acest lucru să nu

implice nici venirea lui Ernest la Battersby, nici cheltuieli periodice.

Cînd se apropie data eliberării lui din închisoare, taică-su şi maică-sa chibzuiau ce-ar fi mai bine să facă.

– Nu trebuie să-l lăsăm singur, zise Theobald pe un ton impresionant. Nici unul dintre noi nu poate dori un asemenea lucru.

– A, nu, nu, cîtuşi de puţin, scumpul meu Theobald! exclamă Cristina. Chiar dacă toată lumea l-ar părăsi, şi oricît de departe de noi s-ar afla, trebuie totuşi să simtă că are nişte părinţi ale căror inimi bat cu afecţiune pentru el, măcar că el i-a îndurerat atît de crunt.

– El s-a dovedit întotdeauna a fi cel mai rău duşman al lui însuşi, zise Theobald. Niciodată nu ne-a iubit pe cît meritam, iar acum o falsă ruşine o să-l împiedice să dorească a ne revedea. Dacă o să poată, o să ne evite.

– Atunci o să trebuiască să mergem chiar noi la el, zise Cristina; fie că-i place, fie că nu, trebuie să fim alături de el, ca să-l sprijinim cînd reintră în societate.

– Dacă nu vrem să ne tragă clapa, trebuie să-l prindem cînd iese din închisoare.

– Sigur, sigur; feţele noastre să fie primele care să-i bucure ochii la ieşirea din închisoare, şi glasurile noastre – primele care să-l îndemne să se întoarcă pe cărările virtuţii.

– Cred, zise Theobald, că dacă o să dea cu ochii de noi pe stradă, o să ne întoarcă spatele şi o să fugă. E teribil de egoist.

– Atunci trebuie să obţinem permisiunea de a intra în închisoare şi de a-l vedea înainte ca el să iasă de acolo.

După multe discuţii, se hotărîră să adopte acest plan şi Theobald îi scrise directorului închisorii, întrebîndu-l dacă i s-ar putea îngădui să intre în închisoare, ca să-l întîmpine pe Ernest, cînd îi va expira condamnarea. Căpătă un răspuns afirmativ şi, deci, cei doi părinţi plecară din Battersby cu o zi înainte de eliberarea lui Ernest.

Ernest nu se aşteptase la una ca asta, aşa că fu destul de surprins cînd i se spuse, pe la ora nouă, să se ducă în vorbitor înainte de a părăsi închisoarea, deoarece vor să-l vadă două persoane. I se făcu inima cît un purice, pentru că-şi închipui pe dată cine ar putea să fie; îşi adună tot curajul şi se îndreptă repede spre vorbitor. Acolo, într-adevăr, la capătul dinspre uşă al mesei, stăteau în picioare cele două persoane pe care le considera cei mai primejdioşi duşmani ai lui – taică-su şi maică-sa.

Să fugă nu putea, dar ştia precis că dacă se arată cît de cît şovăitor, e un om pierdut.

Maică-sa plîngea, dar ţîşni în întîmpinarea lui şi-l strînse în braţe.

– O, băiatul meu, băiatul meu! suspină ea şi nu mai fu în stare să scoată vreun cuvînt.

Ernest era alb ca varul. Inima îi bătea atît de tare, încît de abia mai putea respira. O lăsă pe maică-sa să-l îmbrăţişeze, iar apoi, retrăgîndu-se puţin, rămase tăcut în faţa ei, cu lacrimile în ochi.

La început nu putu să vorbească. Mai bine de un minut domni tăcerea de ambele părţi. Apoi, adunîndu-şi puterile, Ernest zise cu glas scăzut:

– Mamă (era prima dată cînd îi spunea altfel decît „Mămico"), trebuie să ne despărţim.

După aceea, întorcîndu-se spre gardian, zise:

– Cred că sînt liber să plec de aci dacă doresc. Nu mă puteţi sili să mai rămîn. Vă rog conduceţi-mă la poartă!

Theobald făcu un pas înainte:

– Ernest, dar nu poţi, nu trebuie să ne părăseşti în felul ăsta!

– Te rog nu vorbi cu mine! zise Ernest, şi în ochii lui scăpără un foc cu totul neobişnuit pentru el.

Atunci apăru un alt gardian şi-l luă pe Theobald deoparte, în timp ce primul gardian îl conducea pe Ernest spre poartă.

– Spune-le, te rog, din partea mea, zise Ernest, că trebuie să mă considere mort, deoarece pentru ei nu mai exist. Spune-le că cel mai tare mă chinuie gîndul ruşinii pe care am abătut-o asupra lor şi că mai mult decît orice mă voi strădui din răsputeri să evit a le mai aduce vreo supărare, de aci înainte; dar mai spune-le, te rog, că dacă-mi vor scrie, le voi trimite înapoi scrisorile nedeschise, şi dacă vor veni să mă vadă, mă voi apăra de ei prin orice mijloace.

Între timp ajunse la poarta închisorii şi peste o clipă se afla în libertate. După ce făcu vreo cîţiva paşi, îşi întoarse faţa spre zidul închisorii, se sprijini de el şi plînse amarnic, de credeai că o să i se frîngă inima în piept.

Va să zică la urma urmei a renunţa la mama şi la tata de dragul lui Hristos nu era un lucru atît de uşor de realizat. Dacă un om a fost posedat de diavoli vreme destul de îndelungată aceştia sînt în stare să-l sfîşie cînd îl părăsesc, oricît de imperios au fost alungaţi. Ernest nu stătu prea mult unde se oprise, de teamă să nu apară taică-su şi maică-sa dintr-un moment într-altul. Îşi veni în fire şi intră în labirintul de străduţe din faţa lui.

Trecuse şi el Rubiconul lui[1] lui, poate nu foarte eroic sau foarte dramatic, dar realitatea este că numai în drame acţionează oamenii dramatic. În orice caz, cu chiu cu vai, se căţărase pe mal şi acum se afla de partea cealaltă a rîului. Începură să-i treacă prin minte o mulţime de lucruri ce le-ar fi spus cu dragă inimă părinţilor şi îşi blestemă lipsa de prezenţă de spirit; dar, de fapt, toate astea aveau prea puţină importanţă. Deşi era dispus să fie cît se poate de indulgent cu părinţii lui, iertîndu-le cînd una cînd alta, era indignat că s-au băgat ca

[1] A trece Rubiconul înseamnă a lua o hotărîre îndrăzneaţă şi decisivă. Rubiconul era un mic rîu ce separa Italia de Galia Cisalpină, şi pe care Cesar îl trecu, nesocotind poruncile Senatului, conform cărora oricine ar fi trecut acest rîu cu forţe armate era considerat trădător de patrie.

nişte intruşi în sufletul lui, fără măcar să-l anunţe, într-un moment cînd simpla emoţie de a părăsi închisoarea ar fi fost suficientă pentru a-l copleşi. Ca nişte nemernici încercaseră să-l prindă în cursă, dar lui îi păru bine că se comportaseră astfel, deoarece îl făceau să înţeleagă mai bine ca oricînd că singura lui şansă în momentul acela era să se separe cu desăvîrşire de ei.

Era o dimineaţă întunecoasă şi începeau să se arate primele semne ale ceţii de iarnă, întrucît era în treizeci septembrie. Ernest purta aceleaşi haine cu care intrase în închisoare, fiind deci îmbrăcat ca un preot. Nici unul din oamenii care se uitau la el n-ar fi observat vreo deosebire; într-adevăr, mergînd încet pe uliţa mizerabilă şi înghesuită care se numea Eyre Street Hill (o cunoştea foarte bine, fiindcă nişte preoţi, prieteni de-ai lui, stăteau pe acolo) avea impresia că lunile petrecute la închisoare dispar din viaţa lui; iar puterea de asociere îl ducea atît de departe încît, trezindu-se iar cu hainele de pe vremuri şi în mediul de pe vremuri, se simţea tras înapoi către fiinţa lui de pe vremuri – de parcă aceste şase luni de întemniţare ar fi fost un vis din care se trezea acum, ca să reia lucrurile exact de unde le lăsase. Acesta era efectul produs de un mediu neschimbat asupra acelei părţi din el rămasă neschimbată. Exista însă şi o parte schimbată, iar mediul neschimbat avea efectul de a face ca totul să-i pară atît de ciudat de parcă n-ar fi trăit niciodată altfel decît la închisoare, iar acum s-ar fi născut într-o lume nouă.

În tot cursul vieţii noastre, în fiecare zi şi în fiecare ceas, sîntem angajaţi într-un proces de acomodare a părţilor schimbate, precum şi neschimbate, din fiinţa noastră, la un mediu schimbat sau neschimbat; a trăi, de fapt, nu înseamnă decît acest proces de acomodare; cînd nu reuşim prea bine sîntem proşti; cînd nu reuşim deloc, sîntem nebuni. Cînd suspendăm temporar acest proces, dormim; iar cînd renunţăm total la el, murim. În existenţele liniştite şi lipsite de

evenimente, schimbările interne şi externe sînt atît de mici încît procesul de fuziune şi adaptare nu implică aproape nici un efort; în alte existenţe efortul cheltuit e mare, dar şi capacitatea de fuziune şi adaptare este mare; în sfîrşit, în altele, efortul este mare, dar capacitatea de adpatare este redusă. O viaţă va fi mai mult sau mai puţin încununată de succes, după cum capacitatea de adaptare este sau egală cu efortul necesar pentru fuziune şi adaptare la schimbările interne şi externe.

Partea proastă este că în cele din urmă ne vom vedea siliţi să recunoaştem unitatea atît de completă a universului, încît să fim obligaţi să negăm că există ceva extern şi ceva intern şi că trebuie să considerăm toate lucrurile ca fiind în acelaşi timp externe şi interne, subiect şi obiect – interiorul şi exteriorul fiind la fel de unite ca şi oricare alte elemente. Asta ne va răsturna întregul sistem; dar la urma urmei toate sistemele trebuie neapărat să fie date peste cap de ceva.

Cea mai bună cale de a ieşi din această dificultate este că acceptăm distincţia între intern şi extern – dintre subiect şi obiect – cînd ne este util, şi să admitem unitatea dintre ele, atunci cînd această unitate ne este folositoare. Este ilogic, dar numai extremele sînt logice şi întotdeauna absurde, calea de mijloc este singura aplicabilă şi e întotdeauna ilogică. Credinţa, şi nu logica, este arbitrul suprem. Se spune că toate drumurile duc la Roma, şi toate filozofiile pe care le-am cunoascut duc în ultimă instanţă fie la o absurditate flagrantă, fie la concluzia asupra căreia am insistat în repetate rînduri în paginile de faţă; că cei drepţi trebuie să se lase călăuziţi de credinţă sau, cu alte cuvinte, că oamenii înţelepţi vor trece prin viaţă dominaţi de o anumită influenţă pe care o pot interpreta în modul cel mai convenabil, fără să pună prea multe întrebări pentru liniştirea ştiinţei. Luaţi orice fapt şi meditaţi asupra lui pînă la capăt, şi curînd veţi ajunge la această concluzie, ca fiind singura în stare să vă împiedice a comite o mare prostie.

Dar să revin la povestea mea. Cînd Ernest ajunse în capul străzii şi se uită înapoi, văzu pereţii murdari şi mohoriţi ai închisorii pe care o lăsase în urmă. Se opri cîteva minute. „Acolo, îşi zise el, am fost încătuşat de zăvoare pe care le puteam vedea şi pipăi; aici însă sînt îngrădit de altele, nu mai puţin reale – sărăcia şi ignoranţa lumii. Nu era treaba mea să încerc să sfărîm zăvoarele materiale, făcute din fier, şi să fug din închisoare, dar acum cînd sînt liber, trebuie neapărat să încerc să le sfărîm pe astelalte."

Citise undeva despre un deţinut care evadase tăindu-şi patul de lemn cu o lingură de fier. Plin de admiraţie, se minuna de inteligenţa acestui om, dar nici nu se gîndise măcar să-l imite; în schimb, în faţa barierelor imateriale, nu se lăsa chiar atît de uşor intimidat şi se pare chiar că dacă patul ar fi fost de fier, iar lingura de lemn, ar fi găsit un mijloc pentru a tăia fierul cu lemnul mai curînd sau mai tîrziu.

Întoarse spatele străduţei Eyre Street Hill şi coborî pe Leather Lane pînă în Holborn. Fiecare pas ce-l făcea, fiecare faţă şi fiecare lucru ce-l vedea îl ajutară deîndată să reînnoade firul legăturilor cu viaţa dinainte de întemniţare; totodată îl făceau să simtă cum întemniţarea îi tăiase definitiv viaţa în două părţi – o parte nu semăna cîtuşi de puţin cu cealaltă.

Veni prin Ernest Lane în Fleet Street şi apoi în Parcul Temple, ajungînd la locuinţa mea. Tocmai mă întorseseem din vacanţa de vară, şi în timp ce-mi luam micul dejun, pe la nouă şi jumătate, am auzit o bătaie timidă în uşă, iar cînd am deschis, am dat cu ochii de Ernest.

CAPITOLUL LXX

Ernest începuse să-mi fie drag în seara cînd trimisese Towneley după mine, iar a doua zi mi s-a părut că băiatul

promite. Şi iarăşi îmi fusese drag cînd îl văzusem la închisoare şi stătusem de vorbă cu el. Doream să-l întîlnesc cît mai des, ca să-mi pot forma o părere despre el. Ajunsesem la o vîrstă destul de înaintată ca să-mi dau seama că unii oameni, care înfăptuiesc pînă la urmă lucruri mari, nu sînt prea înţelepţi în tinereţe; ştiind că o să iasă de la închisoare în ziua de treizeci, îl aşteptam şi, întrucît aveam un dormitor liber, am insistat să rămînă la mine, pînă ce va hotărî ce va face.

Fiind mult mai în vîrstă decît el, nu mă aşteptam să întîmpin vreo dificultate în a-l convinge, însă el nici n-a vrut să audă de propunerea mea. Tot ce am putut obţine, a fost să rămînă oaspetele meu pînă ce va putea să-şi găsească o cameră; iar el voia să pornească numaidecît în căutarea ei.

Era încă destul de agitat, dar se mai linişti luînd micul dejun cu mine, întrucît era diferit de cel de la închisoare şi servit într-o cameră confortabilă. Îmi făcea plăcere să-l văd cum se bucură de tot ce vede în jurul lui; căminul în care ardea focul, fotoliile, ziarul *Times*, pisica, muşcatele roşii din fereastră, ca să nu mai vorbesc de ce era pe masă: cafea, pîine cu unt, cîrnaţi, dulceaţă etc. Totul era pentru el o adevărată încîntare. Platanii din curte erau încă înfrunziţi; Ernest se tot ridica în picioare ca să-i admire; zicea că niciodată pînă atunci nu-şi dăduse seama ce înseamnă să te bucuri cu adevărat de toate aceste lucruri. Mînca, privea, rîdea şi plîngea, rînd pe rînd, cu o emoţie ce nu pot nici s-o uit, dar nici s-o descriu.

Îmi povesti cum îl aşteptaseră taică-su şi cu maică-sa în momentul cînd trebuia să iasă din închisoare. M-am înfuriat pe ei dar l-am felicitat din inimă pentru gestul lui. Aprobarea mea îl făcu să-mi fie sincer recunoscător. Zicea că alţi oameni au să-i spună că ar fi trebuit să se gîndească în primul rînd la taică-su şi la maică-sa şi mai apoi la el, şi că de aceea simte o mare alinare găsind pe cineva care vede lucrurile în aceeaşi lumină ca şi el. Mă rog, chiar dacă nu i-aş împărtăşi părerile, nu i-aş fi spus-o. Adevărul este însă că-i dădeam dreptate şi-i

eram aproape tot atît de recunoscător pentru că gîndeşte ca şi mine, cît îmi era şi el mie pentru că-i făceam acest serviciu prietenesc. Oricît de profund îi antipatizam pe Theobald şi Cristina, mă aflam într-o minoritate atît de disperată, în părerea ce mi-o formasem despre ei, încît îmi făcea plăcere să găsesc totuşi pe cineva de acord cu mine.

Iar apoi a venit un moment îngrozitor pentru amîndoi.

S-a auzit o bătaie în uşă, diferită de cea a poştaşului, deci probabil venea cineva în vizită.

– Dumnezeule mare! am exclamat. De ce n-am tras obloanele? Poate că e taică-tu. Dar nu cred să vină la ora asta! Treci imediat la mine în dormitor.

M-am dus la uşă şi într-adevăr m-am trezit nas în nas cu Theobald şi Cristina. N-am putut refuza să-i primesc şi m-am văzut obligat să ascult din nou toată povestea în versiunea lor, care de altfel nu diferea aproape cu nimic de cea a lui Ernest. Cristina plîngea amarnic, iar Theobald tuna şi fulgera. După vreo zece minute, în care i-am asigurat că n-am nici cea mai mică idee unde ar putea să fie fiul lor, am reuşit să scap de ei. Am văzut că se uită amîndoi bănuitori la diverse semne ce indicau destul de limpede că luam micul dejun cu cineva. S-au despărţit de mine cu o atitudine mai mult sau mai puţin sfidătoare, dar esenţialul este că am scăpat de ei şi bietul Ernest a ieşit din ascunzătoare alb ca varul, speriat şi tulburat. Auzise glasuri, dar nu distinsese cuvintele, şi nu era prea sigur dacă nu cumva inamicul izbutise să mă biruie. Am închis obloanele şi încet-încet Ernest şi-a revenit.

După ce mîncaserăm, discutaserăm situaţia. Îi adusesem hainele şi cărţile de la doamna Jupp, dar îi lăsasem acolo mobila, tablourile şi pianul, dîndu-i voie doamnei Jupp să se folosească de ele, ca să poată închiria odaia respectivă drept cameră mobilată, în loc să-i plătesc pentru a avea grijă de aceste obiecte. De îndată ce Ernest află că are la îndemînă garderoba, îşi scoase un rînd de haine ce le purtase înainte de

hiroronisire, şi le îmbrăcă imediat. După părerea mea această schimbare îl avantaja enorm.

Apoi abordarăm subiectul situaţiei sale financiare. Primise zece lire de la Pryer, cu vreo două zile înainte de a fi arestat, din care-i rămăseseră vreo şapte şilingi sau opt în pungă, cînd intrase în închisoare. Suma îi fusese restituită la eliberare. Orice cumpărase vreodată, plătise cu bani gheaţă, aşa că nu contractase nici un fel de datorii. Pe lîngă asta mai avea hainele, cărţile şi mobila. După cum am mai spus, ar fi putut să obţină o sută de lire de la taică-su, dacă ar fi ales calea emigraţiei, dar atît Ernest, cît şi eu (întrucît el izbuti curînd să mă convingă) ajunseserăm la concluzia că e mai bine să refuze aceşti bani. Asta e toată averea pe care ştia el că o are.

Ernest spuse că ar vrea să se mute imediat într-o odaie nemobilată, la mansarda unei case cît mai liniştitie, plătind, să zicem, trei sau patru şilingi pe săptămînă şi căutînd ceva de lucru ca croitor. Mi-am spus că nu are prea mare importanţă cu ce începe, întrucît eram aproape sigur că foarte curînd va găsi ceva mai potrivit pentru el, dacă izbutea să se apuce de ceva. Dificultatea era cum să se apuce. Nu era suficient că ştie să croiască stofele şi să facă haine din ele – cu alte cuvinte, să aibă atributele croitorului; trebuia să intre într-un atelier de croitorie şi să fie călăuzit cîtăva vreme de cineva care să se priceapă cum şi în ce fel să-l ajute.

Îşi petrecu restul zilei căutîndu-şi o cameră, pe care o găsi de altfel repede, şi apoi familiarizîndu-se cu libertatea. Seara l-am dus la Teatrul Olympic, unde Robson juca pe atunci într-o pastişă după Macbeth, iar doamna Keley, dacă nu mănşel, o interpreta pe lady Macbeth. În scena dinaintea omorului, Macbeth spunea că nu l-a putut ucide pe Duncan cînd i-a văzut încălţările pe scări. Lady Macbeth puse capăt şovăielilor soţului smulgîndu-l cu un gest violent de pe scenă, în timp ce el dădea din picioare şi ţipa. Ernest rîse pînă-i dădură lacrimile.

Mi-am adus aminte de lucrarea lui despre tragicii greci și am simțit că sînt mai mult ca oricînd *épris*[1] de el.

A doua zi porni să-și caute de lucru și nu se întoarse decît după ora cinci cînd veni să-mi spună că n-a făcut nimic. Același lucru se întîmplă și a treia zi, și în ziua următoare. Oriunde se ducea, era refuzat, și apoi i se poruncea pur și simplu să iasă din prăvălie. Deși nu spunea nimic, îi citeam pe față că începe să i se facă frică, și începusem să cred că ar trebui poate să-i vin în ajutor. Zise că s-a interesat în multe locuri și că peste tot i s-a spus aceeași poveste. Descoperise că e foarte ușor să continui aceeași profesie, dar e foarte greu să te apuci de una nouă.

Ducîndu-se să-și cumpere o scrumbie pe care s-o mănînce la ceai, discutase cu patronul pescăriei din Leather Lane, ca din întîmplare și din pură curiozitate, fără să pară a avea un interes anume.

– Așa e cu vînzările, zise negustorul. He, nimeni n-ar crede cînd i-aș spune cîte lucruri se pot vinde cu bucata, pentru un penny sau doi penny, dacă te apuci cum se cuvine de treabă. Să luăm de pildă melcii de mare. Sîmbăta trecută, între opt și unsprezece și jumătate seara, eu și cu micuța mea Emma am vîndut melci de mare în valoare de șapte lire – și mai toți în porții de cîte un penny și de doi penny, și cîteva bucățele de o jumătate de penny, dar nu prea multe. Și asta fiindcă se vedeau ieșind aburii, cînd îi fierbeam. Îi țineam pe foc și îi vindeam fierbinți, și de cîte ori ieșeau aburi puternici din pivniță afară pe trotuar, oamenii cumpărau. Dar cînd scădeau aburii nu mai mergea așa de bine. Și așa i-am tot fiert și i-am răsfiert pînă ce s-au vîndut toți. Iată, asta-i: dacă-ți cunoști meseria, faci vînzare, dacă nu, o încurci rău de tot. He, să nu fi fost aburii, nu știu dacă vindeam de mai mult de zece șilingi, chiar dacă stăteam o noapte întreagă.

---

[1] Îndrăgostit (fr.).

Povestea asta, ca şi multe altele auzite de pe la oameni, îi întări lui Ernest hotărîrea să mizeze totul pe croitorie, ca fiind singura meserie la care se pricepea; şi, totuşi, iată că trecuseră trei-patru zile şi nu se întrezărise nici o perspectivă de a-şi găsi de lucru.

Atunci am făcut ceea ce ar fi trebuit să fac mai de mult şi atunci m-am dus la propriul meu croitor, care-mi lucra de mai bine de un sfert de veac, şi i-am cerut sfatul.

Îmi spuse că planul lui Ernest n-are nici o şansă de izbîndă.

– Dacă s-ar fi apucat de treabă la paisprezece ani, zise domnul Larkins – aşa se numea croitorul meu – ar fi mers. Dar nici un om în vîrstă de douăzeci şi patru de ani nu poate rezista cînd e aruncat deodată în mijlocul unui atelier plin de calfe de croitori. Nici el nu s-ar împăca cu oamenii, nici oamenii cu el; e greu să te aştepţi să se bată pe burtă cu ei, dar e la fel de greu să te aştepţi de la băieţii din atelier să-l simpatizeze măcar. Trebuie ca un om să fi ajuns rău de tot în viaţă, fie din pricina băuturii, fie pentru că s-a înhăitat cu indivizi de pe o treaptă socială inferioară, pentru a se putea împăca cu cei care au căpătat o educaţie diferită de a lui.

Domnul Larkins îmi spuse cîte şi mai cîte şi încheie ducîndu-mă să văd atelierul unde lucrau propriile lui calfe.

– În comparaţie cu majoritatea atelierelor, acesta e raiul pe pămînt, zise el. Care gentleman credeţi dumneavoastră că ar putea să reziste măcar o săptămînă lucrînd în aerul ăsta?

Eu unul m-am bucurat că am putut să ies după cinci minute din atmosfera aceea fierbinte şi cu un miros fetid şi mi-am dat seama că dacă Ernest ar fi intrat să lucreze într-un atelier de croitorie, asta n-ar fi însemnat pentru el dărîmarea nici măcar a unei singure cărămizi din zidul închisorii.

În încheiere, domnul Larkins îmi spuse că chiar dacă protejatul meu ar fi un muncitor mult mai bun decît probabil era, nici un patron nu l-ar angaja, de teamă să nu stîrnească zîzanie printre ceilalţi salariaţi.

Cînd am plecat mi s-a părut că ar fi trebuit să mă gîndesc singur la toate astea din capul locului; eram într-o dilemă mai mare ca oricînd, neştiind dacă n-ar fi mai bine să-i dau tînărului meu prieten cîteva mii de lire şi să-l trimit undeva în colonii, cînd, întorcîndu-mă acasă pe la ora cinci, l-am găsit aşteptîndu-mă radios. Îmi declară că a găsit tot ce-i trebuie.

CAPITOLUL LXXI

Se pare că în ultimele trei-patru nopţi patrulase pe străzi – în căutarea unei ocupaţii bănuiesc – în orice caz ştiind mai degrabă ce vrea să obţină decît cum să obţină acel ceva. De fapt, ceea ce dorea era atît de uşor de găsit, încît numai un om cu o educaţie clasică şi cu o învăţătură aleasă putea să fie atît de incapabil să găsească. Însă, oricum, el fusese speriat, iar acum vedea fiare sălbatice chiar şi acolo unde nu existau, şi era îngrozit şi înspăimîntat; noapte de noapte curajul îi scăzuse tot mai mult, şi se întorsese la locuinţa lui din Laystall Street, fără să-şi îndeplinească misiunea. Nu-mi făcuse mărturisiri în această privinţă şi eu nu-l întrebasem niciodată ce face seara. În cele din urmă ajunsese la concluzia că, oricît de neplăcut şi dureros i-ar fi fost, trebuia să-i facă o vizită doamnei Jupp, avînd convingerea că e singura persoană care l-ar putea ajuta. Umblase necăjit şi abătut de la şapte pînă la nouă seara şi pînă la urmă se hotărîrse să se ducă drept la casa din Ashpit Place, ca să se spovedească fără întîrziere doamnei Jupp, cum se duc călugăriţele la maica stareţă.

Dintre toate îndatoririle pe care le pot îndeplini femeile, nici una nu-i plăcea doamnei Jupp mai mult decît cea despre care Ernest credea că ar fi o povară pentru ea; şi iarăşi nu ştiu dacă în starea lui de spaimă şi disperare ar fi putut să facă un

lucru mai bun decît cel plănuit. Doamna Jupp i-ar fi uşurat mult sarcina de a-şi deschide inima grea în faţa ei; ba chiar i-ar fi scos cu încetişorul vorbele din gură, înainte ca el să-şi dea măcar seama că a făcut o mărturisire. Însă, din păcate, soarta acţionă împotriva doamnei Jupp şi întîlnirea dintre eroul meu şi fosta lui proprietăreasă fu amînată *sine die*[1], fiindcă nici nu luase bine hotărîrea aceasta, şi nici nu făcuse mai mult de o sută de paşi înspre casa doamnei Jupp, cînd îl acostă o femeie.

Tocmai dădea să se ferească de ea, cum se mai ferise şi de atîtea altele, cînd deodată femeia tresări şi se trase înapoi cu o mişcare ce-i stîrni curiozitatea. Nu-i văzuse bine chipul, dar hotărîndu-se să i-l vadă, o urmări; deşi femeia o luase destul de repede la picior, izbuti s-o ajungă din urmă şi s-o întreacă; întorcîndu-se apoi spre ea, văzu că nu e altcineva decît Ellen, servitoarea pe care o alungase din casă maică-sa, cu opt ani în urmă.

Normal ar fi fost să atribuie adevăratei cauze faptul că Ellen se ferise să dea ochii cu el, însă conştiinţa lui vinovată îl îndemnă să creadă că fata a auzit de ruşinea prin care trecuse el şi că îi întoarce spatele din dispreţ. Oricît de viteaz ar fi fost Ernest în hotărîrea de a da piept cu lumea, era prea mult; la aşa ceva nu se aşteptase.

– Cum ! Şi tu, Ellen, te fereşti de mine ?!

Fata plîngea lacrimi amare şi nu-l înţelese.

– Oh, domnişorule Ernest, suspină ea, lăsaţi-mă să-mi văd de drum; sînteţi un om prea de treabă ca o femeie de teapa mea să îndrăznească să vă vorbească.

– Cum, Ellen, ce prostii spui? zise el. Doar n-ai stat la închisoare, nu?

– Oh, nu, nu, nu, chiar atît de rău n-am ajuns, exclamă ea cu aprindere.

---

[1] Fără termen (lat.).

– Ei bine, eu am stat, zise Ernest cu un rîs forțat. Am ieșit acum vreo patru zile, după ce am ispășit o condamnare de șase luni muncă silnică.

Ellen nu-l crezu și se uită la el strigînd:

– Doamne, Dumnezeule ! Domnișorule Ernest !

Și îndată își șterse lacrimile.

Astfel se rupse gheața între ei, fiindcă adevărul adevărat era că Ellen stătuse de mai multe ori la închisoare și cu toate că nu-l crezu pe Ernest, simplul fapt că-i spusese că a fost închis, o făcu să se simtă mai la largul ei cu el. Pentru Ellen lumea se împărțea în două clase distincte: cei care au fost închiși și cei care n-au fost. Pe cei dintîi îi privea ca pe niște semeni ai ei, mai mult sau mai puțin creștini, iar pe cei din a doua categorie, cu unele mici excepții, îi privea cu suspiciune, și totodată și cu o undă de dispreț.

Apoi Ernest îi povesti ce i s-a întîmplat în ultimele șase luni și curînd Ellen începu să-l creadă.

– Domnișorule Ernest, zise ea, după ce stătuseră de vorbă vreun sfert de oră și mai bine, e aici peste drum un local unde se servește burtă de vacă cu ceapă. Știu că întotdeauna v-a plăcut mîncarea asta, așa că, dacă vreți, să mergem pînă acolo și, cît mîncăm, putem sta de vorbă mai pe-ndelete.

Așadar, trecură împreună strada și intrară în ospătărie; Ernest comandă cina.

– Și ce mai face sărăcuța mămica dumneavoastră, și scumpul dumneavoastră tătic, domnișorule Ernest? întrebă Ellen care între timp își revenise și se simțea foarte bine alături de eroul meu. O, Doamne, Doamne, zise ea, ce mult țineam la tăticuțu m'neavoastră. Conașu era tare de treabă, zău așa, și măicuța dumneavoastră așișderea; pe cinstea mea, dacă nu i-ar face bine oricui să petreacă un timp cu ea.

Ernest fu surprins și nici nu știu ce să răspundă. Se aștepta ca Ellen să fie indignată de felul cum fusese tratată și înclinată să arunce pe seama tatălui și mamei lui vina pentru starea în

care ajunsese. Dar lucrurile stăteau cu totul altfel. Despre Battersby ea nu-şi mai amintea altceva decît că fusese un loc unde avusese mîncare şi băutură din belşug, unde nu muncise peste puterile ei, şi unde nu fusese ţinută în ocări. Cînd auzi că Ernest s-a certat cu tatăl lui şi cu mama lui, i se păru de la sine înţeles că vina nu putea fi decît a lui.

– Oh ! Săraca măicuţa dumneavoastră ! zise Ellen. Ce mult ţinea la dumneavoastră, domnişorule Ernest; dumneavoastră eraţi totdeauna copilul ei cel mai drag; să mor eu dacă pot să mă gîndesc că s-a întîmplat ceva între'mneavoastră şi 'mneaei. Şi cînd mi-aduc aminte cum mă chema în sufragerie şi mă învăţa catehismul, zău aşa! Oh! Domnişorule Ernest, neapărat trebuie să mergeţi să vă împăcaţi cu 'mneaei, altfel nu-i chip!

Ernest fu cuprins de regrete, dar rezistase cu atîta vitejie pînă atunci, încît diavolul ar fi putut foarte bine să-şi cruţe osteneala de a se servi de Ellen pentru a mai încerca să-l abată din calea pe care pornise, în ceea ce-i priveşte pe tatăl şi mama lui. Ernest schimbă subiectul, şi atmosfera dintre cei doi se încălzi din ce în ce mai mult, datorită mîncării şi a cănilor cu bere. Dintre toţi oamenii de pe lume Ellen era poate singura persoană cu care Ernest putea să vorbească cum nu se poate mai slobod în conjunctura respectivă. Aşa se făcu că-i spuse ceea ce i se părea că n-ar putea destăinui nimănui altcuiva.

– Ştii, Ellen, încheie dînsul, cînd eram copil, am învăţat tot felul de lucruri pe care n-ar fi trebuit să le învăţ, dar în schimb n-am avut niciodată prilejul să învăţ ceea ce ar fi putut să-mi deschidă calea cea bună în viaţă.

Nici prin gînd nu-i trecu lui Ernest că starea lamentabilă a hainelor de pe ea se datora pasiunii pentru băuturile spirtoase şi că în total stătuse la închisoare cam de cinci-şase ori mai mult decît el. Ernest atribui îmbrăcămintea sărăcăcioasă încercărilor fetei de a rămîne cinstită, lucru la care Ellen făcuse aluzie în repetate rînduri în timpul cinei. Ernest era încîntat de felul cum îi declarase fata că dintr-o halbă de bere

o să se amețească, iar apoi nu se lăsase convinsă să o bea pînă la fund decît după multe insistențe, la care ea răspunsese cu reproșuri vehemente. Lui îi păru un adevărat înger picat din cer, și pe deasupra unul cu care îi venea cu atît mai ușor să se înțeleagă, cu cît era un înger căzut.

Mergînd cu ea pe Fetter Lane către Laystall Street, se gîndi că Dumnezeu se arătase neînchipuit de bun cu el, scoțîndu-i în cale tocmai persoana pe care se bucura cel mai mult s-o vadă și pe care, deși locuia atît de departe de el, s-ar fi putut să n-o întîlnească niciodată, dacă n-ar fi fost acest accident fericit.

Cînd le intră oamenilor în cap că sînt în mod special favorizați de Cel de Sus, ar fi bine, în general, să se arate cît se poate de circumspecți, și cînd li se pare că văd mai limpede ca de obicei în uneltirile dracului, n-ar fi rău să-și aducă aminte că necuratul are mult mai multă experiență decît ei și foarte probabil pune la cale vreun plan mîrșav.

Încă în timpul cinei Ernest descoperi că a găsit în Ellen în sfîrșit femeia pe care o putea iubi destul, ca să dorească să trăiască cu ea și s-o ia de nevastă; și cu cît sporovăiau mai mult, cu atît găsea mai multe motive de a crede că ceea ce în cazul unor oameni obișnuiți ar fi fost o nebunie, în cazul lui ar fi cu totul altceva.

De însurat trebuia să se însoare cu cineva – ăsta era un lucru stabilit. O doamnă din lumea bună nu putea să ia de nevastă; ar fi fost absurd. Nu putea să se căsătorească decît cu o femeie săracă. Bine, dar cu o femeie căzută? Dar de, el nu căzuse la rîndul lui? Ellen n-avea să mai cadă. Era suficient să se uite la ea ca să-și dea seama de asta. În concubinaj cu ea nu putea să trăiască, sau în orice caz nu mai mult decît era nevoie pînă la căsătoria lor; nu mai credea în elementul supranatural al creștinismului, dar în orice caz morala creștină rămînea incontestabilă. Și pe urmă s-ar fi putut să aibă copii, iar concubinajul i-ar fi stigmatizat pe viață. Acum pe cine mai putea consulta decît pe el însuși? Nu era neapărat nevoie să

afle taică-su și maică-sa, și chiar de-ar fi aflat, ar fi trebuit să fie recunoscători văzîndu-l căsătorit cu o femeie care să-i aducă fericirea, așa cum avea s-o facă Ellen. Cît despre argumentul că situația lui materială nu-i permitea să se însoare, parcă oamenii săraci cum făceau? O soție de treabă nu constituie un ajutor, mai degrabă decît o povară? Unde putea trăi o persoană, puteau trăi și două. Și dacă Ellen era cu vreo trei-patru ani mai mare decît el – parcă ce conta? oare tu, bunul meu cititor, te-ai îndrăgostit vreodată la prima vedere? Și cînd te-ai îndrăgostit la prima vedere, dă-mi voie să te întreb cît timp ți-a trebuit ca să ajungi pînă acolo încît să fii gata să dai la o parte orice alte considerente și să nu dorești decît s-o stăpînești pe aleasa inimii tale? Sau, ca să ne exprimăm altfel, cît timp ți-ar fi trebuit ca să te hotărăști, dacă n-ai fi avut nici tată, nici mamă, și nimic de pierdut în materie de avere, situație, rude, promovarea în funcție sau mai știu eu ce, și dacă obiectul afecțiunii tale ar fi fost la fel de liber ca și tine de toate aceste *impedimenta*?

Dacă ai fi fost un tînăr în genul lui John Stuart Mill poate că ți-ar fi trebuit ceva timp, dar să presupunem că firea ta ar fi fost donchișotească, impulsivă, altruistă și naivă; să presupunem că ai fi fost un om flămînd, cu sufletul ars de foamea de a găsi o ființă pe care s-o iubești și de care să te sprijini, o ființă ale cărei poveri să lei iei pe umerii tăi, și care ar putea totodată să te ajute să-ți duci propriile tale poveri. Să presupunem că ai fi urmărit de ghinion, încă năucit de o lovitură îngrozitoare, și că această perspectivă luminoasă a unui viitor fericit ar răsări deodată în fața ta; cît timp crezi că ai sta să chibzuiești în asemenea împrejurări, înainte de a te hotărî să îmbrățișezi ceea ce ți-a scos norocul în cale?

Eroului meu nu-i trebui prea multă vreme, pentru că înainte de a fi trecut de măcelăria din capul străzii Fetter, îi spuse lui Ellen că trebuie să vină la el acasă și să trăiască cu el, pînă

cînd o să se poată căsători, ceea ce o să facă de îndată ce le vor permite dispoziţiile legale.

Cred că diavolul trebuie să fi rîs pe sub mustaţă, fiind sigur că de data asta planurile i-au mers strună.

CAPITOLUL LXXII

Ernest îi vorbi lui Ellen despre greutăţile lui ce le întîmpină în găsirea unei slujbe.

– Dragul meu, dar de ce ţii morţiş să te bagi la stăpîn într-o prăvălie? De ce nu-ţi deschizi tu o prăvălie?

Ernest o întrebă cît l-ar costa. Ellen îi spuse că ar putea să-şi ia o casă pe o străduţă oarecare, să zicem în preajma circiumii *Elefantul şi castelul*, pentru care ar urma să plătească şaptesprezece sau optsprezece şilingi pe săptămînă, şi ar putea să subînchirieze etajele de sus cu zece şilingi, păstrînd pentru ei prăvălia şi odaia din dos. Dacă ar putea pune la bătaie vreo cinci-şase lire ca să cumpere nişte haine de ocazie cu care să umple prăvălia, le-ar repara şi curăţa împreună; Ellen s-ar îngriji de îmbrăcămintea de damă, ia. Ernest de cea bărbătească. Apoi s-ar putea apuca să repare şi să lucreze haine, dacă ar obţine comenzi.

În felul acesta ar putea curînd să cîştige împreună vreo două lire pe săptămînă; ea avea o prietenă care începuse în felul ăsta, iar acum se mutase într-un atelier mai bun, de pe urma căruia cîştiga cel puţin cinci-şase lire pe săptămînă, iar ea, Ellen, o ajutase foarte mult la cumpărări şi vînzări.

Iată cum se aprindea un nou far. Lui Ernest i se păru că şi-a recăpătat deodată cele cinci mii de lire de pe vremuri, dacă nu chiar şi cu o dobîndă frumuşică. Ellen părea din ce în ce mai mult a fi geniul lui bun.

Ellen se duse să cumpere cîteva feliuțe de slănină pentru gustarea de dimineață. Le fripse mult mai bine decît izbutise el vreodată să le gătească, îi puse masa și făcu o cafea, prăjindu-i frumos cîteva felii de pîine. În ultimele zile, Ernest îșî servise singur de bucătar și de fată în casă, fără să izbutească să corespundă acestor funcții. Și acum iată că se găsea deodată în situația de a fi servit de cineva. Nu numai că Ellen îi arătase cum îșî poate cîștiga existența, cînd nimeni în afară de el însuși nu știuse să-i fie sfetnic, dar era și drăguță și zîmbitoare, făcîndu-l să se simtă bine și redîndu-i toate acele avantaje ale situației pierdute care aveau vreo importanță pentru el; sau mai degrabă îl aducea la o situație pe care deja o găsea mult mai plăcută decît cele de pînă acum. Așadar nu e cîtuși de puțin de mirare că strălucea de bucurie cînd veni la mine să-și expună planurile.

Nu-i fu deloc ușor să-mi spună tot ce s-a întîmplat. Șovăi, roși, iar șovăi, o luă pe ocolite și fu cuprins de tot felul de presimțiri negre, văzîndu-se în situația de a-i spune cuiva povestea lui. Începea să estompeze anumite lucruri, însă eu voiam să aflu tot adevărul, așa că l-am ajutat să treacă diverse hopuri mai grele și i-am pus mereu întrebări pînă ce am izbutit să scot de la el aproape toată povestea, așa cum am relatat-o mai sus.

Deși sper că nu i-am arătat acest lucru, de fapt eram foarte supărat. Ernest începuse să-mi placă. Nu știu de ce, dar niciodată n-am putut să aud despre un tînăr de care m-am atașat că se căsătorește, fără să încep în mod instinctiv s-o urăsc pe viitoarea lui soție, chiar fără s-o fi văzut vreodată; am observat de altfel că majoritatea holteilor au același sentiment, deși în general îșî dau foarte multă ostenceală să și-l ascundă. Poate pentru că știam că de fapt ar fi trebuit și noi să ne căsătorim. De obicei ne declarăm de formă încîntați; în cazul de față nu m-am simțit obligat s-o fac, mai ales că mi-a trebuit un oarecare efort ca să-mi ascund necazul. Mi se părea din

cale-afară de supărător ca un tînăr promiţător, care pe deasupra mai şi moştenea o avere frumoasă, să-şi irosească existenţa cu o fiinţă ca Ellen; în afară de asta mă mai supăra şi elementul surpriză.

L-am rugat din suflet să n-o ia încă de nevastă pe Ellen, sau cel puţin să mai aştepte o vreme ca s-o cunoască mai îndeaproape. Ernest însă nici nu vru să audă; îşi dăduse cuvîntul, şi de altfel chiar dacă nu l-ar fi dat, s-ar fi dus deîndată şi l-ar fi dat pe loc. Pînă atunci mi se păruse în majoritatea chestiunilor că e om destul de supus şi uşor de mînuit; însă în această problemă îmi fu de-a dreptul cu neputinţă să fac ceva cu el. Recenta victorie asupra părinţilor îi sporise forţa, iar eu nu contam. Aş fi putut să-i spun care e situaţia lui reală, însă ştiam prea bine că asta ar fi avut pur şi simplu darul să-l îndîrjească şi mai mult, fiindcă de vreme ce avea atîţia bani, ce l-ar fi putut opri să facă ceea ce dorea? Prin urmare nu i-am spus nimic în această privinţă, şi toate sfaturile pe care i le-am dat n-au avut nici un efect asupra unui om convins că nu e decît un meşteşugar.

De fapt, din punctul lui de vedere, ceea ce făcea nu era chiar atît de scandalos. Pe Ellen o cunoscuse cu ani în urmă şi ţinuse foarte mult la ea. Ştia că se trage dintr-o familie de oameni cumsecade, că a avut purtări frumoase şi că la Battersby o plăcea toată lumea. Pe atunci era o fată ageră, deşteaptă şi harnică – şi foarte drăguţă pe deasupra.

Cînd în sfîrşit se reîntîlniră, purtarea ei era admirabilă, Ellen arătîndu-se a fi modestie şi seriozitatea personificată. Cum să ne mirăm deci că imaginaţia lui Ernest nu izbuti să dea de urma schimbărilor, care în mod firesc trebuiau să se fi produs într-un interval de timp de opt ani? Ştia toată lucrurile care trăgeau greu în balanţă împotriva lui după cum îşi cunoştea prea bine şi situaţia de-a dreptul falimentară în ceea ce priveşte dragostea, pentru a-şi mai permite să fie şi mofturos; dacă Ellen ar fi fost aşa cum o vedea el şi dacă

perspectivele lui n-ar fi fost în realitate mai bune decît le credea, planurile lui Ernest n-ar fi fost deloc cu mult mai prudente decît aproximativ jumătate din căsătoriile ce se încheie în fiecare zi.

Prin urmare, nu era nimic de făcut decît să profiţi cum poţi de ceea ce era inevitabil. Aşa că i-am urat tînărului meu prieten mult noroc, şi i-am spus că-i ţin la dispoziţie toţi banii de care ar avea nevoie pentru a-şi deschide prăvălia dacă mijloacele lui nu-i ajung. Îmi mulţumi, mă rugă să fac bunătatea de a-i da să-mi execute el toate cîrpelile şi reparaţiile, şi eventual să-i mai fac rost de alte comenzi, dacă pot. Apoi mă părăsi, lăsîndu-mă singur cu gîndurile mele.

După ce plecă, supărarea îmi spori. Faţa lui tînără şi deschisă strălucea de o fericire ce rareori i-o văzusem pe chip. Afară doar de anii petrecuţi în Cambridge, aproape că nu cunoscuse fericirea şi, de fapt, chiar şi acolo, la universitate, viaţa îi fusese înnourată ca aceea a unui om căruia poarta principală a înţelepciunii refuză să i se deschidă. Ajunsesem acum să cunosc destul de bine lumea şi să-l cunosc şi pe el, pentru a-mi putea da seama de toate astea, dar îmi era imposibil – sau cel puţin aşa mi se părea – să-l ajut în vreun fel.

Nu ştiu precis dacă ar fi fost sau nu de datoria mea să încerc să-l ajut, dar de un lucru sînt sigur: puii tuturor animalelor au adeseori nevoie de ajutor în chestiuni despre care oricine ar spune *a priori* că nu prezintă cea mai mică dificultate. S-ar crede că pe un pui de focă nu trebuie sa-l înveţe nimeni să înoate, sau un pui de pasăre n-are nevoie de învăţătură pentru a se deprinde să zboare. În practică, însă, dacă e aruncat în apă adîncă, înainte ca părinţii să-l fi învăţat să înoate, un pui de focă se îneacă; şi tot aşa, pînă a putea să zboare, chiar şi un pui de şoim are nevoie de învăţătură.

Recunosc într-adevăr că tendinţa vremurilor noastre este să se exagereze avantajele ce le poate aduce învăţătura, dar

încercînd să predăm prea multă învăţătură, în majoritatea chestiunilor, am neglijat în schimb alte aspecte în privinţa cărora cîteva sfaturi şi precepte pline de înţelepciune nu ar strica nimănui.

Ştiu că e o modă să se spună că tinerii trebuie să descopere singuri tainele lucrurilor şi probabil chiar aşa s-ar şi întîmpla, dacă ei ar avea o adevărată libertate de acţiune, încît să nu li se pună nici un fel de piedici în cale. Dar realitatea este că foarte rar se întîmplă să aibe o adevărată libertate de acţiune; de regulă această libertate nu li se acordă în mod cinstit şi efectiv şi au de luptat cu tot felul de trucuri necinstite din partea celor care trăiesc, vînzîndu-le pietroaiele de toate mărimile şi formele care imită destul de bine pîinea.

Sînt într-adevăr şi tineri care au atît de mult noroc încît nu se lovesc decît de prea puţine obstacole, iar alţii au atît de mult curaj şi iniţiativă, încît trec peste aceste obstacole; totuşi în marea majoritate a cazurilor, dacă pînă la urmă oamenii scapă, salvarea lor e cam ca a acelora mîntuiţi prin foc.

În timp ce Ernest era la mine, Ellen căuta o prăvălie pe malul de sus al Tamisei, în preajma cîrciumii *Elefantul şi castelul*. Pe atunci, acesta era un cartier nou, în plină dezvoltare. Pînă la ora unu izbutise să găsească vreo cîteva, din care urmau să aleagă; pînă seara, alegerea era făcută.

Ernest o aduse pe Ellen la mine. Nu doream deloc să dau ochii cu ea, însă îmi fu cu neputinţă să-i refuz. Ernest îşi investise cîţiva şilingi în opera de îmbunătăţire a garderobei ei, aşa că fata era curăţel îmbrăcată. Era într-adevăr foarte drăguţă şi arăta în atare măsură a femeie cumsecade, încît nici nu mă mai miram că Ernest se îndrăgostise de ea, mai ales dacă ţineai seama şi de toate celelalte elemente ale cazului respectiv. Bineînţeles ne-am urît instinctiv, din prima clipă cînd ne-am privit în ochi, dar fiecare dintre noi îi spuse lui Ernest că celălalt ne-a făcut impresie bună.

Mă duseră apoi şi pe mine să văd prăvălia. O casă goală e ca un cîine de pripas, sau ca un trup părăsit de viaţă. Semnele descompunerii îi atacă fiecare părticică şi de obicei golanii de pe stradă distrug şi puţinul pe care-l cruţă vîntul şi vremea. Prăvălia lui Ernest, fără oameni în ea, era un local destul de murdar şi dezgustător. Casa nu era prea veche, dar fusese făcută de un şarlatan obişnuit să clădească numai şandramale, şi deci constituţia ei era lipsită de orice vigoare. Numai dacă ar fi fost bine întreţinută, dîndu-i-se căldură, şi fiind ferită de zdruncinături, ar fi putut să rămînă sănătoasă încă vreo cîteva luni de aci încolo. Nu mai era locuită de cîteva săptămîni şi noaptea intrau în ea pisicile, iar ziua îi spărgeau derbedeii geamurile. Pardoseala odăii principale era plină de pietre şi murdărie, şi se mai afla acolo şi un leş de cîine, care murise cine ştie din ce pricină pe stradă, iar apoi îl aruncase cineva în primul loc nepăzit găsit la îndemînă. În toată casa era un miros îngrozitor şi nu-mi puteam da seama dacă se datorează ploşniţelor, şobolanilor, pisicilor sau stării proaste a instalaţiei de canalizare. Cercevelele erau stîmbe, ca şi canaturile uşilor şubrede, care nu se ţineau bine în balamale; podeaua avea cîteva găuri, iar friza se rupsese în mai multe locuri; broaştele de la uşi le bătea vîntul, tapetul era sfîşiat şi murdar; scările erau putrede şi, urcîndu-le simţeai cum se lasă sub paşii tăi.

Pe lîngă toate aceste neajunsuri, casa mai avea şi o faimă proastă, dat fiind că doar cu cîteva săptămîni mai înainte se spînzurase acolo soţia ultimului locatar. Pregătise o scrumbie pe maşina de gătit, ca să aibă bărbată-su ce mînca la ceai, şi-i făcuse cîteva felii de pîine prăjită. Apoi părăsise încăperea cu aerul că se va întoarce curînd, dar intrase în bucătărioara din dos şi se spînzurase, fără să spună o vorbă nimănui. Tocmai din pricina asta rămăsese casa goală atîta vreme, cu toate că altfel ar fi avut un vad excelent, deoarece se afla în colţul străzii. Ultimul locatar o părăsise îndată după terminarea anchetei Parchetului dar, dacă proprietarul ar fi refăcut-o,

probabil că oamenii ar fi trecut uşor peste tragedia ce se petrecuse acolo. Însă îmbinarea nefericită dintre starea proastă în care se găsea şi faima ei proastă îi împiedicase pe mulţi oameni să închirieze casa, deşi, ca şi Ellen, îşi dădeau uşor seama de avantajele ei din punct de vedere comercial. Aici s-ar fi putut vinde orice, şi cum întîmplarea făcea să nu existe nici un magazin de haine vechi prin apropiere, celelalte elemente, în afară de murdărie şi reputaţie, pledau în favoarea acestui local.

Cînd l-am văzut, m-am gîndit că aş prefera să mor decît să stau într-un loc atît de îngrozitor – dar e drept că eu locuiam de douăzeci şi cinci de ani în Parcul Temple. În schimb Ernest locuia în Laystall Street şi abia ieşise de la închisoare; mai înainte locuise în Ashpit Place, şi deci casa asta nu avea nimic înspăimîntător pentru el, cu condiţia s-o poată pune la punct. Dificultatea consta în faptul că proprietarul se lăsa greu în această privinţă. Pînă la urmă, am făcut rost de banii necesari pentru a realiza tot ce trebuia, şi am obţinut contractul de închiriere a casei pe cinci ani, în aceleaşi condiţii materiale pe care le avusese şi ultimul locatar. Apoi i-am subînchiriat-o lui Ernest, bineînţeles avînd grijă să smulg acordul proprietarului pentru executarea unor reparaţii mult mai serioase decît cele pe care fusese dispus să le accepte la început.

Peste o săptămînă, cînd am trecut pe acolo, totul fusese transformat atît de radical, încît aproape că n-aş fi recunoscut casa. Toate tavanele erau văruite, tapetul fusese refăcut în fiecare cameră, geamurile sparte înlocuite, se schimbase lemnăria putredă, se vopsiseră cercevelele, uşorii, dulapurile şi uşile. Se reparaseră cu multă atenţie jgheaburile. De fapt se făcuse tot ce se putea face, şi încăperile arătau tot atît de vesele, pe cît fuseseră de antipatice şi înspăimîntătoare cînd le văzusem ultima dată. Terminînd treaba, cei ce executaseră reparaţiile curăţaseră chipurile casa de sus pînă jos, însă Ellen mai frecase şi mai spălase încă o dată totul după plecarea lor,

așa că acum strălucea de curățenie. Aproape că aș fi acceptat și eu să locuiesc acolo; cît despre Ernest, ce să mai vorbim? Era în al nouălea cer. Îmi spuse că totul era numai opera mea și a lui Ellen.

În prăvălie aranjaseră o tejghea și cîteva mobile, așa că nu le mai rămînea decît să facă rost de niște marfă, și s-o pregătească pentru vînzare. Ernest zise că nici n-ar putea face un început mai bun decît scoțîndu-și în vînzare veșmintele ecleziastice și cărțile preotești, pentru că deși prăvălia era destinată mai ales hainelor vechi, Ellen zice că nu vede de ce n-ar fi putut vinde și ceva cărți; așadar, începu prin vînzarea cărților folosite la școală și la colegiu; cu una, cu alta scoase cam un șiling pe volum; și l-am auzit pe Ernest spunînd că a învățat mai multe lucruri de interes practic pentru el așezîndu-și cărțile pe o bancă în fața prăvăliei și vînzîndu-le, decît învățase în toți anii de studiu închinat conținutului acestor cărți.

Din întrebările clienților – dacă are ceva căutare sau cutare carte – învață ce preț poate să obțină pentru o carte și ce preț pentru o alta. Făcînd astfel un mic început în treburi de anticărie, se dedică vînzării cărților, nu numai a hainelor și curînd acest domeniu comercial se dovedi la fel de important ca și croitoria; și cred că pînă la urmă i s-ar fi consacrat în exclusivitate, dacă soarta lui ar fi fost să rămînă negustor; dar am luat-o puțin prea repede cu povestea.

În ceea ce mă privește, i-am oferit o contribuție materială, punîndu-i totodată și o condiție. Ernest voia să renunțe cu totul la situația lui de gentleman, pînă cînd o izbuti să se refacă complet ! Dacă ar fi fost lăsat de capul lui, ar fi trăit cu Ellen în cămăruța din fundul prăvăliei și în bucătărie, și ar fi închiriat amîndouă etajele, conform planului său inițial. Nu voiam însă ca el să renunțe cu totul la muzică, literatură și la viața intelectuală și mă temeam că dacă n-o să aibă nici un fel de vizuină unde să se poată retrage, nu va trece mult și va

deveni un simplu negustor. Prin urmare am insistat să iau eu tot etajul întîi şi l-am mobilat cu lucrurile lăsate de el la doamna Jupp. Am cumpărat de la el aceste lucruri pe o sumă de nimic, şi am pus nişte oameni să le mute în locuinţa lui actuală.

M-am dus la doamna Jupp să fac aranjamentele de rigoare, întrucît Ernest n-avea chef să se mai arate prin Ashpit Place. De fapt mă aşteptam ca mobilele să fi fost vîndute, şi ca doamna Jupp să fi plecat de acolo; dar nu era aşa; în ciuda defectelor ei, femeia era foarte cinstită.

I-am spus că Pryer i-a luat lui Ernest toţi banii şi a fugit cu ei. Ea nu putea să-l sufere pe Pryer.

– În viaţa mea n-am cunoscut un om cu o mutră mai greţoasă ca a lui Pryer, exclamă doamna Jupp. N-avea în vine nici măcar o picătură de sînge de om cinstit. Venea să mănînce la domnul Pontifex în fiecare dimineaţă, şi mă scotea din sărite cu purtarea lui. Orice-i făceai, tot strîmba din nas. Mai întîi le-am pregătit ouă cu costiţă, dar lui nu-i plăceau; pe urmă i-am adus o bucăţică de peşte, dar nici ăla nu-i plăcea, sau zicea că le ia prea scump, deşi dumneavoastră ştiţi ce scump e peştele în zilele noastre; după aceea i-am adus cîte un crenvurşt dar zicea că-l apucă de stomac; am încercat să-i dau cîrnaţi, dar a zis că-i stau în gît, mai rău decît crenvurştii. Oh, cum mă mai zbăteam şi mă învîrteam prin cameră înnebunită şi plîngeam cu ceasurile. Şi toate astea pentru nişte prăpădite de gustări – şi nu era din vina domnului Pontifex, nu, nu; el se mulţumea cu orice-i dădeai.

Şi aşa, pianul trebuie să plece, continuă ea. Ce frumos cînta domnul Pontifex la pianul ăsta. Mai ales un cîntec îmi plăcea mie mai mult ca toate pe care le-am auzit vreodată. Eram în camera lui, o dată cînd l-a cîntat, şi cînd i-am zis „Oh, domnule Pontifex, aşa sînt şi eu!" el mi-a zis „Nu, doamnă Jupp, nu-i adevărat, pentru că ăsta-i un cîntec din bătrîni, iar de dumneata nu poate zice nimeni că eşti bătrînă." Dar

Domnul să-l aibă în pază, că el n-a vrut să zică nimic cu asta, fiindcă aşa era el de felul lui, cumsecade şi bine crescut.

Doamna Jupp se supără la fel de tare ca şi mine, auzind că Ernest se însoară. N-ar fi vrut să se însoare, după cum n-ar fi vrut nici să nu se însoare – dar oricum, era vina lui Ellen, nu a lui, şi doamna Jupp îşi exprimă speranţa că Ernest o să fie fericit.

– Dar, la urma urmei, conchide ea, nu depinde de dumneavoastră, nici de mine, nici de el, şi nici de ea. Totul depinde de ceea ce se numeşte norocul în căsnicie, fiindcă altfel n-ai cum să-i zici.

În cursul după amiezii mobila sosi la noua locuinţă a lui Ernest. La etajul întîi puserăm pianul, masa, tablourile, rafturile cu cărţi, două fotolii şi toate micile lucruşoare aduse de la Cambridge. Apoi mobilarăm odaia din fund exact cum fusese dormitorul lui din Ashpit Place şi achiziţionarăm cîteva lucruri noi pentru camera nupţială de la parter. Am insistat să reţin ca pentru mine cele două camere de la etajul întîi, lăsîndu-l însă pe Ernest să le folosească ori de cîte ori doreşte; în schimb n-avea voie să subînchirieze nici măcar dormitorul, ci trebuia să-l păstreze pentru cazul cînd s-ar îmbolnăvi soţia lui sau el.

Isprăvirăm toate aceste aranjamente în mai puţin de două săptămîni de cînd ieşise din închisoare, şi lui Ernest i se păru că e din nou legat de viaţa dusă înainte de întemniţare – însă cu cîteva deosebiri importante, care erau mult în avantajul lui. Nu mai era preot; era pe punctul de a se căsători cu o femeie de care se simţea profund ataşat, şi o rupsese definitiv cu taică-su şi cu maică-sa.

E adevărat că-şi pierduse toţi banii, reputaţia şi poziţia de gentleman; de fapt se văzuse în situaţia unui om care-şi arde casa pînă în temelii, pentru ca să-şi frigă un purcel de lapte; dar întrebat fiind dacă preferă situaţia lui actuală sau cea anterioară arestării, n-ar fi şovăit nici o clipă să răspundă că-i

place mult mai mult prezentul decît trecutul. Chiar dacă acest prezent n-a putut fi cumpărat decît cu preţul tuturor neplăcerilor prin care trecuse, şi încă merita să fie cumpărat, şi dacă ar fi fost nevoie, ar fi trecut iarăşi prin toate, luîndu-o de la capăt. Pierderea banilor era cea mai grea, însă Ellen zicea că e sigură că au s-o scoată la capăt şi doar, slavă Domnului, ea se pricepea. Cît despre pierderea reputaţiei – din moment ce ne mai avea pe Ellen şi pe mine – nu mai conta atît de mult.

Am fost pe la ei în după amiaza zilei cînd se terminaseră toate lucrările şi am constatat că mai trebuiau doar să cumpere un stoc de marfă şi să înceapă vînzarea. Cum mă văzu plecat, Ernest luă ceaiul, şi se furişă apoi în castelul lui – odaia din faţă de la etaj. Îşi aprinse pipa şi se aşeză la pian. Un ceas şi mai bine cîntă muzică de Händel; după aceea se instală la masă ca să citească şi să scrie. Luă predicile şi toate lucrările teologice începute pe vremea cînd era preot şi le puse pe foc; văzîndu-le cum ard, simţi că parcă s-a eliberat de încă un coşmar. Apoi scoase la iveală cîteva lucruri mărunte, pe care începuse să le scrie în ultima perioadă a studenţiei sale la Cambridge, şi se apucă să le refacă şi să le rescrie. Lucră astfel în linişte pînă ce auzi ceasul bătînd zece. Era ora de culcare şi simţi că acum e nu numai fericit, ci în culmea fericirii.

A doua zi, Ellen îl duse la sala de licitaţie Debenham şi se uitară împreună la loturile de haine, atîrnate la vedere peste tot. Ellen avea experienţă ca să ştie cam cît se poate obţine pe fiecare lot; le cercetă cu atenţie pe rînd, şi le preţălui; în scurt timp începu şi Ernest să-şi facă o idee de ce s-ar obţine pe ele şi către sfîrşitul dimineţii trecuse în revistă o duzină de vrafuri dintr-astea, fixînd preţuri pe care Ellen le aprecia ca fiind convenabile.

Departe de a-i fi nesuferită, munca nu i se păru nici măcar plictisitoare, ci îi făcu destulă plăcere. I-ar fi plăcut orice nu-i punea la prea mare încercare forţa fizică şi îi oferea şi perspectiva unui cîştig bănesc. Ellen îi spuse să nu cumpere

nimic atunci pe loc: să asiste mai întîi la o licitaţie ca să vadă cum evoluează preţurile. Aşadar, la ora douăsprezece, cînd începu licitaţia, Ernest văzu cum se vînd loturile alese de Ellen şi pînă la sfîrşit învăţase destul ca să ştie să liciteze în limite neprimejdioase ori de cîte ori voia cu adevărat să cumpere. Cunoştinţele de acest gen se capătă foarte uşor de către oricine are cu adevărat nevoie de ele.

Dar Ellen nu voia să-l lase să cumpere de la licitaţie – sau cel puţin nu în momentul acela. Zicea că cele mai bune afaceri se fac în cadrul unor tranzacţii particulare. De pildă, dacă eu aveam ceva haine de aruncat, era bine ca Ernest să le cumpere de la spălătoreasa mea şi să stabilească legături şi cu alte spălătorese, cărora eventual putea să le dea un preţ cu puţin mai mare decît ar obţine ele în mod obişnuit pe hainele primite de la stăpînii lor – ceea ce totuşi nu l-ar fi împiedicat pe Ernest să realizeze un profit frumuşel. Dacă domnii îşi vindeau îmbrăcămintea, trebuia să încerc să-i determin să i-o vîndă lui. Ernest nu se dădea înapoi de la nimic; poate că s-ar fi dat înapoi de la unele lucruri, dacă ar fi avut vreo idee cît de *outré*[1] e procedeul lui, dar totala necunoaştere a vieţii, care pînă atunci îl distrusese, printr-o fericită ironie a soartei, începu să producă propriul ei antidot salvator. Dacă vreo zînă răutăcioasă avusese intenţia să-l blesteme înzestrîndu-l cu acest dar, răutatea ei fusese depăşită. Ernest nu-şi dădea seama că face un lucru neobişnuit. Ştia doar că n-are bani şi că trebuie să-şi întreţină propria persoană, soţia şi eventualii copii. În plus, dorea să aibă răgaz seara, ca să poată să citească şi să scrie şi să continue a se ocupa de muzică. Dacă cineva i-ar fi arătat cum să se descurce mai bine decît pînă atunci, i-ar fi rămas foarte îndatorat, dar lui personal i se părea că o scosese destul de mulţumitor la capăt; pentru că la sfîrşitul primei săptămîni Ellen şi Ernest constatară că au obţinut un

[1] Riscant, exagerat (fr.).

beneficiu net de trei lire. Peste cîteva săptămîni beneficiul spori la patru lire şi pe la Anul Nou ajunseseră să scoată cinci lire pe săptămînă.

La data aceea Ernest era căsătorit de două luni întrucît nu se lăsase abătut de la planul său iniţial de a se însura cu Ellen, de îndată ce se va împlini termenul stabilit de lege. Data căsătoriei fusese puţin amînată, din pricina schimbării domiciliului din Laystall Street în mahalaua Blackfriars, dar se însură în prima zi permisă de lege. Niciodată, nici măcar în epocile de mare abundenţă, nu avusese mai mult de două sute cincizeci de lire pe an, aşa că un cîştig de cinci lire pe săptămînă, dacă izbutea să-l menţină în mod permanent, îl va aduce, din punct de vedere bănesc, exact în situaţia dinainte, şi cu toate că avea de hrănit două guri în loc de una, cheltuielile în alte domenii se reduseseră atît de mult datorită schimbării poziţiei sociale, încît, cu una cu alta, veniturile lui erau practic aceleaşi cu cele avute cu un an în urmă. Următorul pas ce-l avea de făcut era să şi le mărească şi să pună ceva bani deoparte.

După cum ştim cu toţii, prosperitatea depinde în mare măsură de energie şi de bun simţ, dar mai depinde destul de mult şi de noroc – adică de anumite legături care sînt atît de încurcate, încît e mai uşor să spui că nu există, decît să încerci a le urmări firul. Un cartier poate să se bucure de o reputaţie excelentă ca avînd perspectiva precisă de a se ridica tot mai mult, şi totuşi poate să fie eclipsat deodată de un alt cartier, pe care nimeni nu l-ar fi considerat atît de promiţător. Construirea unui spital de boli contagioase poate să mute vadul afacerilor în altă parte, după cum construcţia unei gări noi poate să-l atragă; realitatea este că atît de puţine lucruri se pot şti cu precizie, încît mai bine să nu încerci să ştii mai mult decît ştie toată lumea, şi să laşi restul pe seama norocului.

Norocul care, fără îndoială, nu-l prea favorizase pînă atunci pe eroul meu, părea să-l fi luat sub aripa lui ocrotitoare.

Cartierul unde se stabilise prospera şi o dată cu el prospera şi Ernest. Nici nu apuca Ernest să cumpere o haină şi s-o expună în prăvălie că imediat izbutea s-o vîndă cu un beneficiu de treizeci pînă la cincizeci la sută. Învăţă puţină contabilitate, şi-şi ţinea cu multă grijă registrele de conturi, căutînd să ducă imediat mai departe orice victorie obţinută; începu să mai cumpere şi alte lucruri în afară de haine – cărţi, note muzicale, mobile vechi etc. N-aş putea să spun dacă era vorba de noroc, sau de pricepere în afaceri, de energie, sau de politeţea cu care-l trata pe orice client, dar spre marea surprindere a tuturor, şi mai ales a mea, progresa mult mai rapid decît nădăjduise chiar în visurile lui cele mai nesăbuite. Pe la Paşti avea o situaţie solidă, ca proprietar al unei firme ce-i aducea un venit de patru sau chiar cinci sute lire pe an, şi pe care se pricepea destul de bine s-o extindă.

CAPITOLUL LXXIII

Se înţelegea minunat cu Ellen, poate cu atît mai bine cu cît decalajul dintre ei era atît de mare, încît nici Ellen nu voia să se lase înălţată pînă la el, şi nici Ernest nu voia s-o înalţe. O iubea mult şi se purta foarte frumos cu ea; aveau interese comune, şi o mare parte din trecutul lor le era reciproc cunoscut; amîndoi aveau o fire minunată, şi asta era suficient. Ellen nu părea să fie supărată sau geloasă dacă Ernest prefera să petreacă mai tot răgazul rămas după terminarea treburilor în odaia din faţă de la etaj, unde din cînd în cînd îi făceam şi eu cîte o vizită. Ar fi putut să vină şi ea să stea cu el, dacă ar fi dorit, dar nu ştiu cum se făcea că mai totdeauna îşi găsea ceva de lucru în odăile de jos. De asemenea, fata avea destul tact ca să-l îndemne să mai iasă de acasă seara, ori de cîte ori avea el

chef, fără să-i pese cîtuşi de puţin dacă o ia şi pe ea – ceea ce lui Ernest îi convenea de minune. Trebuie să recunosc că era mult mai fericit în căsnicie, decît sînt îndeobşte oamenii.

La început îi venise tare greu să se întîlnească cu vreuna din fostele cunoştinţe, ceea ce se întîmpla uneori, în mod cu totul accidental; curînd însă trecu şi asta, căci fie că se făceau ei că nu-l cunosc, fie că-i evita el; nu-i fu deloc plăcut să se vadă evitat prima dată sau a doua oară, dar după aceea se amuza, şi cînd văzu că începe să prospere, îi păsa tot mai puţin de ceea ce au să zică oamenii, însă dacă în om este dotat cu o constituţie morală şi intelectuală robustă, nimic nu-i poate da mai multă tărie de caracter decît faptul că alţii îl evită.

Nu-i venea deloc greu să se menţină în limitele unor cheltuieli extrem de modeste, fiindcă gusturile lui nu erau niciodată extravagante. Îi plăcea să se ducă la teatru, să iasă duminica la iarbă verde şi să fumeze; la alte lucruri nu prea ţinea, afară doar de scris şi de muzică. La concertele obişnuite nu se ducea, fiindcă nu-i făceau plăcere. Pe Händel îl adora; îi plăcea Offenbach şi şlagărele auzite pe stradă, dar între aceste două extreme nu-l mai interesa nimic. Prin urmare, muzica îl costa foarte puţin. Cît despre teatre, cu ele nu cheltuia, fiindcă eu le făceam rost de bilete la amîndoi. Excursiile duminicale erau foarte ieftine; cu un şiling sau doi îşi putea lua un bilet dus şi întors pînă într-o localitate destul de îndepărtată de Londra, unde să poată face o plimbare frumoasă şi să schimbe în mod plăcut decorul în ziua respectivă. La început, Ellen îl însoţi de cîteva ori, dar pe urmă pretextă că e prea mult pentru ea, că are cîteva cunoştinţe vechi pe care ar fi vrut să le vadă din cînd în cînd şi, zicea ea, poate că ele n-or să se potrivească cu Ernest, şi că deci era mai bine ca Ernest să se ducă singur la plimbare. Lucrul acesta părea atît de logic şi-i convenea atît de mult lui Ernest, încît îl acceptă cu dragă inimă, fără să bănuiască deloc primejdiile care mi s-au părut evidente, de îndată ce am auzit cum tratează ea această chestiune. Am tăcut

totuşi, şi o vreme toate au continuat să meargă bine. După cum m mai spus, una din principalele lui plăceri era scrisul. Dacă n om duce cu sine un carnet de schiţe şi aşterne mereu pe îrtie cîteva desene, are înclinaţii artistice; s-ar putea ca o sută e lucruri să-i împiedice dezvoltarea corespunzătoare, dar nclinaţiile există. Înclinaţia literară poate fi recunoscută, după aptul că omul ţine în buzunarul de la vestă un carneţel şi notează în el tot felul de lucruri care-l frapează, sau vreun ucru auzit din gura cuiva, sau vreo referire la un pasaj pe care-l socoteşte că-i va fi cîndva util. Ernest purta întotdeauna a dînsul un asemenea carneţel. Încă de la Cambridge deprinsese acest obicei, fără să i-l fi sugerat cineva. Copia din cînd în cînd aceste note într-un caiet, şi pe măsură ce se acumulau, îşi luă obiceiul de a le clasifica, însoţindu-le de un index, pe care-l completa mereu. Cînd am aflat de acest lucru, mi-am dat seama că băiatul are înclinaţii literare, iar cînd am văzut notele, am început să-mi pun mari speranţe în el.

Multă vreme am fost dezamăgit. Îl trăgea înapoi natura subiectelor, îndeobşte metafizice, pe care şi le alegea. Zadarnic am încercat să-l abat de la asemenea subiecte către chestiuni ce prezentau un interes mai acut pentru marele public. Cînd l-am rugat să-şi încerce mîna cu vreo povestioară drăguţă şi elegantă, care să conţină toate lucrurile ştiute şi agreate de oameni, s-a apucat deîndată să scrie un tratat cu privire la bazele credinţei.

– Tu rîcîi noroiul, i-am zis, sau stîrneşti un cîine care doarme. Încerci să-i faci pe oameni să redevină conştienţi de anumite lucruri care la cei cu scaun la cap au trecut de mult în domeniul subconştientului. Oamenii pe care ai vrea să-i tulburi se află înaintea ta şi nu îndărătul tău, aşa cum îţi închipui; tu ai rămas în urmă şi nu ei.

Degeaba, însă, căci nu înţelegea ce-i spuneam. Zise că e în curs de a scrie o lucrare cu privire la celebrul citat din Sfîntul Vincent de Lerins: *Quod semper, quods ubique, quod ab*

omnibus[1]. Lucrul acesta mi se păru cu atît mai enervant cu cît băiatul părea să fie în stare să realizeze lucruri mai serioase, dacă ar fi vrut.

Pe atunci lucram la textul vodevilului *Nerăbdătoarea Griselda* şi uneori nu izbuteam să rezolv o situaţie sau un pasaj dificil; Ernest îmi dădu multe sugestii, toate pline de un admirabil bun-simţ. În ciuda acestui fapt, îmi fu absolut cu neputinţă să-l determin să renunţe la filozofie, ceea ce mă obligă pînă la urmă să-l las în banii lui.

După cum am mai spus, multă vreme îşi alese subiecte dintre acelea care nu puteau fi deloc pe placul meu. Şi studia întruna autorii de opere ştiinţifice şi metafizice, cu speranţa de a-şi descoperi sau făuri o piatră filozofică sub forma unui sistem care să meargă, măcar în patru labe, în toate împrejurările, în loc să poată fi răsturnat la fiecare cotitură, aşa cum s-a întîmplat cu orice sistem propus pînă acum.

Atît de multă vreme umblă el după această strălucire înşelătoare, încît mă făcu să-mi pierd orice speranţă şi să-l cataloghez drept încă o muscă prinsă, ca să zic aşa, cu o bucăţică de hîrtie muiată într-un clei murdar, care nu avea nici măcar meritul de a fi dulce. Spre marea mea surprindere, declară în cele din urmă că e mulţumit şi că a găsit ceea ce a dorit.

Mă temeam că a nimerit iarăşi în cine ştie ce capcană, cînd, spre marea mea uşurare, îmi zice că a ajuns la concluzia că nu se poate stabili un sistem infailibil, după cum nu se poate să-l ocoleşti pe episcopul Berkeley şi deci nu se poate emite niciodată o premisă fundamentală care să fie absolut incontestabilă. Descoperirea acestui lucru îi produse o încîntare extraordinară, de parcă ar fi găsit cel mai perfect sistem imaginabil. Zicea că a dorit decît să ştie care-i adevărul. Adică dacă e sau nu posibil un anumit sistem, şi, dacă e posibil,

[1] Ceea ce există mereu, ceea ce este pretutindeni, ceea ce vine de la toate (lat.).

atunci care trebuie să fie acest sistem. Descoperind însă că nu e posibil să existe vreun sistem bazat pe o certitudine absolută, era cum nu se poate mai satisfăcut.

Personal n-aveam decît o foarte vagă idee despre episcopul Berkeley, abia dacă ştiam cine e, însă i-am fost recunoscător pentru că ne-a ocrotit de riscurile unei premise fundamentale incontestabile. Mă tem că i-am spus lui Ernest cîteva cuvinte în sensul că după eforturi uriaşe a ajuns la concluzia la care oamenii înţelepţi ajung fără să-şi bată prea mult capul.

Îmi răspunse:

– Se prea poate, dar eu n-am fost înţelept din naştere. Un copil obişnuit învaţă să umble la vîrsta de un an sau doi, aproape fără să-şi dea seama; dacă e mai puţin inteligent decît un copil obişnuit, e mai bine să înveţe ceea ce învaţă, chiar cu preţul unor mari eforturi, decît să nu înveţe deloc. Regret că n-u am fost mai înzestrat, dar n-am avut altă alegere decît să fac ceea ce am făcut.

Părea atît de resemnat, încît am regretat îngrozitor ce i-am spus, mai ales amintindu-mi de educaţia primită acasă, care, fără îndoială, contribuise în mare parte la mutilarea capacităţii lui de a ajunge să vadă lucrurile ca toată lumea.

Ernest continuă:

– Acum înţeleg totul. Oamenii de genul lui Towneley sînt singurii care ştiu ceea ce merită să ştii şi, bineînţeles, eu nu voi putea să ajung niciodată ca ei. Dar ca să fie posibilă existenţa unor oameni de soiul Towneley, trebuie să existe şi alţi oameni, cei care taie lemne şi cară apă – de fapt oameni pe la care trebuie să treacă cunoaşterea conştientă înainte de a ajunge la cei ce o pot aplica în mod elegant şi instinctiv, ca Towneley şi alţii ca el. Eu sînt un tăietor de lemne, însă dacă accept în mod sincer şi deschis această poziţie, şi dacă nu încerc să trec drept un Towneley, nu mai contează.

Aşadar, el o ţinea una şi bună cu ştiinţa, în loc să încerce să se apuce de literatura propriu-zisă, aşa cum sperasem; de aci

înainte, însă, se limita la anchete asupra unor subiecte specifice, în legătură cu care – după cum spunea el – era posibil să aflăm mai multe. De fapt, după ce cu neînchipuite chinuri spirituale ajunsese la o concluzie care lovea în înseşi bazele întregului proces de cunoaştere, pornea foarte mulţumit în căutarea cunoaşterii. Şi de atunci încolo n-a făcut altceva, chiar dacă uneori s-a mai abătut pe meleagurile literaturii, propriu-zise.

Dar iarăşi anticipez, şi poate că produc şi o impresie greşită, pentru că de la început el şi-a îndreptat uneori atenţia către lucruri cu un caracter mai degrabă literar decît ştiinţific sau metafizic.

CAPITOLUL LXXIV

Cam la vreo şase luni după deschiderea prăvălioarei, prosperitatea lui ajunsese la apogeu. Chiar şi în acel moment se părea că are şanse să facă progrese la fel de rapide ca şi pînă atunci, şi nu mă îndoiesc că aşa s-ar fi întîmplat, dacă succesul sau insuccesul ar fi depins numai şi numai de el. Din nefericire însă, nu era singurul de care trebuia să se ţină seama.

Într-o dimineaţă plecase de acasă pentru a asista la o licitaţie, lăsîndu-şi nevasta perfect sănătoasă, la fel de bine dispusă şi de drăguţă ca de obicei. Cînd se întoarse, o găsi în odăiţa din fund, şezînd pe un scaun, cu părul răvăşit, căzut peste obraji, suspinînd şi plîngînd în hohote. Îi povesti că dimineaţa a speriat-o un bărbat, care s-a prefăcut a fi cumpărător, dar pe urmă a ameninţat-o silind-o să-i dea cîteva lucruri, şi ea, ca să nu păţească ceva, i le-a dat; după ce plecase omul o apucase o criză de nervi, care încă mai dura. Asta era povestea ce o debita ea, însă vorbea atît de incoerent,

încît nu era deloc uşor să înţelegi ce spune. Ernest ştia că e însărcinată şi, socotind că asta ar putea să fie cauza tulburării, ar fi trimis după doctor, dacă Ellen nu l-ar fi rugat insistent să renunţe la această idee.

Oricine a avut de-a face cu beţivi, ar fi văzut dintr-o ochire despre ce e vorba, însă eroul meu habar n-avea de asemenea oameni – adică n-avea idee ce-nseamnă beţia unui alcoolic, pentru că ea se manifestă cu totul altfel decît la un om care se îmbată o dată pe an. Niciodată nu-i trecuse prin minte că nevastă-sa trage la măsea, cu atît mai mult cu cît ea întotdeauna făcea mult caz că nu poate să bea decît un strop de bere şi că alcooluri tari nici nu pune în gură. Nici despre isterie nu ştia mai mult decît despre beţie, dar auzise adeseori că femeile care sînt pe cale de a deveni mame se tulbură foarte uşor şi au tot felul de capricii, aşa că nu fu prea surprins, şi i se păru că poate încheia această chestiune cu descoperirea că situaţia unui tată are şi aspecte supărătoare, după cum are şi o latură plăcută.

Marea schimbare din viaţa lui Ellen, după ce-l întîlnise pe Ernest şi se căsătorise cu el, o făcuse realmente să fie mult mai cumpătată, alungîndu-i în mare măsură vechile năravuri. Beţia este atît de mult o chestiune de obişnuinţă şi obişnuinţa atît de mult o chestiune de mediu, încît dacă schimbi complet mediul, adeseori scapi cu totul de beţie. Ellen intenţionase ca pe viitor să rămînă definitiv o femeie cumpătată, şi întrucît nu mai rezistase niciodată o perioadă atît de lungă fără să bea, se credea complet vindecată de năravuri. Şi poate că ar fi fost, dacă nu s-ar fi întîlnit cu nici una din fostele cunoştinţe. Însă cînd noua ei viaţă începu să-şi piardă puţin cîte puţin din inedit şi cînd începură să-i vină în vizită cunştinţe de pe vremuri, mediul în care trăia începu să semene din ce în ce mai mult cu cel de altădată, aşa că şi ea începu să semene din ce în ce mai mult cu Ellen din trecut. Mai întîi se ameţi numai puţin şi luptă ca să nu recadă; dar, degeaba, curînd îşi pierdu curajul de a

lupta şi preocuparea ei nu mai era să rămînă o fiinţă cumpătată, ci mai degrabă cum să facă rost de gin, fără s-o descopere soţul.

Aşadar, istericalele continuară, dar ea izbuti să-şi facă bărbatul să creadă că crizele de nervi se datorează sarcinii.

Pe măsură ce crizele se agravau, Ernest începu s-o îngrijească cu tot mai mult devotament. În cele din urmă insistă să consulte un doctor. Bineînţeles doctorul înţelese dintr-o ochire situaţia, dar nu-i spuse nimic lui Ernest. Şi vorbi doar puţin şi pe ocolite, atît de vag încît Ernest nu înţelese unde vrea să bată. Era un om mult prea deschis şi cu o minte prea simplă, ca să poată înţelege aluzii de acest gen. Spera că de îndată ce va naşte, Ellen îşi va recăpăta sănătatea, şi nu mai avea alt gînd decît cum s-o cruţe mai mult, pînă va sosi momentul acela fericit.

Dimineaţa Ellen se simţea în general mai bine, adică vreau să spun atîta vreme cît stătea Ernest acasă; dar el trebuia să plece, să facă cumpărăturile de rigoare, şi întorcîndu-se acasă, constata îndeobşte că ea a avut o criză îndată după plecarea lui. Uneori Ellen rîdea şi plîngea cîte o jumătate de oră, iar alteori zăcea întinsă pe pat, aproape în comă, iar cînd venea Ernest, constata că nici de prăvălie nu s-a ocupat, şi nici treburile gospodăriei nu le-a făcut. El însă continua să considere aceste lucruri drept normale, făcînd parte din desfăşurarea obişnuită a sarcinii, şi cînd îndatoririle gospodăreşti ale lui Ellen căzură tot mai mult pe umerii lui, făcu tot ce trebuia, trudind pe rupte, fără să crîcnească. Pe de altă parte însă începu să fie vag stăpînit de acelaşi simţămînt pe care-l avea în Ashpit Place, la Roughborough sau la Battersby, şi să piardă din optimismul şi încrederea care-l făcuseră alt om, în timpul primelor şase luni de căsnicie.

Nu era vorba numai de faptul că-i sporiseră mult obligaţiile casnice, întrucît acum el gătea, deretica, făcea paturile şi aprindea focurile, dar nici măcar afacerile nu mai mergeau

cum trebuie. De cumpărat cumpăra ca şi pînă acum, însă Ellen nu mai era în stare să se ocupe ca altădată de vînzări. Realitatea era că ea vindea la fel de mult ca şi pe vremuri, însă sustrăgea o parte din cîştig pentru a cumpăra gin, şi asta tot mai des, pînă ce chiar şi Ernest, aşa puţin bănuitor cum era, ar fi trebuit să-şi dea seama că Ellen nu spune adevărul. Cînd făcea vînzare mai bună – adică atunci cînd se temea să reţină mai mult decît o anumită sumă, storcea banii de la el, simulînd că poftеşte cutare şi cutare lucru şi că s-ar putea să-i dăuneze copilului dacă nu i se îndeplineşte pofta. Totul părea corect, rezonabil şi inevitabil şi totuşi Ernest îşi dădea seama că pînă la naşterea copilului o s-o ducă tare greu. Atunci, însă, toate aveau să intre în normal.

CAPITOLUL LXXV

În luna septembrie 1860 se născu o fetiţă, şi Ernest fu mîndru şi fericit. Naşterea copilului şi o predică destul de alarmantă pe care i-o ţinuse lui Ellen doctorul o făcură să fie cumpătată timp de cîteva săptămîni, şi se părea că speranţele lui Ernest sînt gata să se împlinească. Îl costă mult naşterea, şi se văzu silit să intre în banii economisiţi, deşi nu se îndoia deloc că va recupera aceste pierderi acum, cînd Ellen şi-a revenit; într-adevăr, o vreme afacerile lui cunoscură un reviriment; totuşi, curmarea prosperităţii sale părea să fi rupt oarecum vraja norocului ce-l însoţise la început; nu-şi pierdea însă optimismul şi muncea zi şi noapte pe brînci, însă acum nu mai avea timp nici de muzică, nici de citit, nici de scris. Încetaseră şi excursiile duminicale, şi dacă n-aş fi închiriat eu etajul întîi, şi-ar fi pierdut şi citadela de acolo; o folosea însă rar, pentru că Ellen trebuia să se ocupe tot mai mult de copil şi

deci Ernest trebuia să se ocupe tot mai mult de Ellen şi s-o servească.

Într-o după amiază, la vreo două luni după naşterea copilului, tocmai cînd speranţele fericitului meu erou începeau să crească şi deci izbutea tot mai bine să facă faţă poverilor, se întoarse de la o licitaţie şi o găsi pe Ellen în mijlocul unei crize de isterie, similară cu cea din primăvară. Ellen îi spuse că e iarăşi însărcinată şi Ernest o crezu.

Toate necazurile din ultimele şase luni reîncepură, şi se agravau mereu. Banii nu mai veneau atît de uşor, pentru că Ellen îl trăgea pe sfoară, reţinînd diverse sume şi înşelîndu-l în modul cel mai nerușinat la lucrurile cumpărate chiar de el. Chiar cînd încasau bani mulţi, ea izbutea, ca şi înainte, să-l stoarcă, sub diverse pretexte pe care ar fi fost neomenos din partea lui să le pună la îndoială. Era mereu aceeaşi poveste. Curînd deveni evidentă o nouă trăsătură de caracter. Ernest moştenise exactitatea şi punctualitatea lui taică-su în materie de bani; îi plăcea să ştie de la început chiar şi cele mai rele lucruri la care trebuia să se aştepte, cînd era vorba de plătit ceva. Nu putea să sufere să i se ceară să acopere unele cheltuieli neprevăzute, chiar dacă ele erau perfect justificate; dar acum începeau să i se vîre pe gît tot felul de note de plată pentru lucruri comandate de Ellen fără ştirea lui, sau pentru care îi mai dăduse o dată bani. Era îngrozitor, şi pînă şi Ernest izbucni. Cînd îi făcu observaţii lui Ellen – nu pentru că a cumpărat lucrurile, ci pentru că nu i-a spus nimic despre datoriile contractate – Ellen îi răspunse printr-o criză de isterie şi între ei avu loc o scenă. Ellen uitase aproape de tot vremurile grele pe care le cunoscuse cînd era silită să se descurce cum poate şi-i reproşă pur şi simplu că a luat-o de nevastă; în momentul acela lui Ernest i se luă pînza de pe ochi; aşa cum i se luase şi cînd spusese Towneley „Nu, nu, nu". Nu-i zise nimic, dar o dată pentru totdeauna se trezi la realitate, înţelegînd că a făcut o greşeală căsătorindu-se. Din nou fusese

nevoie de un şoc din afară, ca să ajungă să se cunoască pe sine însuşi.

Se duse sus, în citadela părăsită, se trînti în fotoliu şi-şi cuprinse faţa în mîini.

Încă nu ştia că nevastă-sa e beţivă, dar nu mai putea avea încredere în ea, şi visul lui de fericire se năruise. Scăpase de biserică – mîntuit ca prin foc, dar mîntuit totuşi – în schimb acum ce-l putea mîntui de căsătorie ? Făcuse aceeaşi greşeală ca şi atunci cînd se dedicase bisericii, dar rezultatele erau de o sută de ori mai rele. Nu învăţase nimic din experienţă: era un adevărat Esau[1], unul dintre acei nenorociţi cărora Tatăl-Atotţiitorul le-a împietrit inima şi care nu auzeau, deşi aveau urechi, nu vedeau, deşi aveau ochi, şi nu-şi putea găsi pocăinţa, deşi o căutau cu lacrimile în ochi.

Nu încercase el să descopere căile Domnului şi să le urmeze cu toată sinceritatea? În oarecare măsură da; dar nu o făcuse pînă la capăt; nu renunţase la tot de dragul lui Dumnezeu. Acest lucru îl ştia foarte bine; făcuse prea puţin, în comparaţie cu ceea ce ar fi putut şi ar fi trebuit să facă. Şi totuşi, dacă urma să fie pedepsit pentru asta, înseamnă că Dumnezeu era un stăpîn aspru, şi încă unul care se repede întruna, din ascunzători tainice, asupra creaturilor sale nenorocite. Căsătorindu-se cu Ellen, intenţionase să evite o viaţă păcătoasă şi adoptase calea pe care o socotise morală şi dreaptă. Cu trecutul lui şi cu mediul în care se afla, era lucrul cel mai firesc de pe lume ce-l putea face, şi totuşi, în ce situaţie îngrozitoare îl adusese moralitatea lui! Oare o nemărginită imoralitate ar fi putut să-l aducă într-o situaţie mult mai proastă? La ce mai era bună moralitatea, dacă nu constituie în general elementul capabil de a aduce, în cele din

[1] Fiul lui Isaac şi al Rebecăi, fratele mai mare al lui Iacob, căruia – spune legenda biblică – îi vîndu dreptul de primogenitură pentru o farfurie de linte. Se spune „pentru un blid de linte", pentru a caracteriza o învoială încheiată la mare nevoie, în care una din părţi e trasă pe sfoară.

urmă, tihnă omului? Şi oare putea citeva să fie cît de cît sigur că instituţia căsniciei are acest efect? Lui i se părea că, în strădania de a fi moral, urmase calea indicată de un diavol deghizat în înger luminos. Dacă e aşa, atunci pe ce tărîm se mai putea odihni talpa piciorului lui, unde putea călca cu o oarecare siguranţă?

Ernest era însă prea tînăr pentru a ajunge la concluzia că poate călca „pe tărîmul bunului simţ" – un răspuns pe care l-ar fi considerat nedemn pentru oricine avea un etalon ideal.

Oricum ar fi fost, era limpede că de data asta îşi pusese singur cruce. Aşa i se întîmplase toată viaţa. Dacă la un moment dat apărea vreo rază de lumină şi speranţă, trebuia imediat să vină ceva care s-o întunece – oh, dar pînă şi închisoarea fusese o fericire faţă de situaţia de acum ! Acolo cel puţin nu avea nici un fel de grijă bănească, pe cînd aici, asemenea griji începeau să-l apese tot mai mult, însoţite de o mulţime de lucruri îngrozitoare. Şi totuşi chiar în situaţia de faţă era mai fericit decît la Battersby sau la Roughborough, şi n-ar fi vrut, chiar dacă ar fi putut, să se întoarcă nici măcar la viaţa lui de la Cambridge; şi totuşi perspectiva era atît de sumbră, atît de disperată, încît i se părea că dacă ar fi putut, ar fi fost bucuros să se culce şi să moară, acolo în fotoliu, o dată pentru totdeauna.

Stînd aşa, copleşit de gînduri şi contemplînd naufragiul nădejdilor lui – întrucît acuma vedea destul de bine că atîta vreme cît va fi legat de Ellen, n-o să se poată ridica niciodată cum visase pe vremuri – auzi jos un zgomot şi curînd o vecină urcă scările în goană, intrînd cu sufletul la gură în odaia lui.

– Dumnezeule mare, domnu' Pontifex! exclamă ea. Pentru numele lui Dumnezeu, veniţi repede să daţi o mînă de ajutor! Pe madam Pontifex o apucară alte alea şi face urît de tot!

Nenorocitul coborî la parter, cum i se spusese, şi îşi găsi nevasta pradă unei crize de *delirium tremens*.

Acuma, în sfîrşit, află totul. Vecinii credeau că el ştie de mult că nevastă-sa bea de stinge, dar realitatea este că Ellen fusese atît de vicleană, iar el atît de prostuţ, încît, după cum am mai spus, n-avusese nici cea mai mică bănuială.

– D-apoi cum! zise femeia care-l chemase. Asta era în stare să bea cît intra în ea şi cît o ţineau băierile pungii.

Lui Ernest nu-i venea să-şi creadă urechilor, dar după ce doctorul o consultă şi nevastă-sa se mai linişti, se duse la cîrciuma din apropiere şi făcu oarecari cercetări. Rezultatul lor îi risipi şi cea mai mică umbră de îndoială. Cîrciumarul profită de prilej pentru a-i prezenta eroului meu o notă de plată de cîteva lire, pentru sticlele de alcool furnizate soţiei lui; din pricina cheltuielilor pentru naştere, precum şi a întorsăturii proaste luată de afacerile lui, nu avea nici cu ce să plătească această notă, dat fiind că suma respectivă depăşea tot ce-i mai rămăsese din economii.

Ernest veni la mine – nu ca să-mi ceară bani, ci ca să-mi spună trista lui poveste. Văzusem de cîteva vreme că se întîmplă ceva rău şi bănuisem oarecum despre ce poate fi vorba, dar bineînţeles că nu spusesem nimic. De la un timp ne cam îndepărtasem unul de altul. Eu eram supărat că se însurase, iar el ştia că m-am supărat cu toate străduinţele mele foarte serioase de a-mi ascunde adevăratele sentimente.

Prieteniile pe care le leagă un om, ca şi testamentul pe care-l face, sînt anulate de căsătorie; dar în egală măsură sînt ameninţate şi de căsătoria prietenilor lui. Fisura ce se produce întotdeauna într-o prietenie, cînd unul dintre cei doi prieteni se căsătoreşte, se agrava din ce în ce mai rău între Ernest şi mine, devenind aşa cum iarăşi se întîmplă întotdeauna, acea prăpastie largă ce se cască între cei căsătoriţi şi cei necăsătoriţi; iar eu eram pe punctul de a-mi lăsa protejatul pradă unei sorţi în care nici dreptul, nici puterea să mă amestec. De fapt începusem să simt că băiatul reprezintă pentru mine în mare măsură o povară; acest lucru nu mă

supăra atît de tare cînd îi puteam fi de folos într-un fel sau altul; dar mă scotea din sărite cînd mă simţeam inutil. La urma urmei, cum îşi aşternuse, aşa trebuia să doarmă. Ernest îşi dădea seama de toate acestea, şi de aceea venise destul de rar la mine, pînă în seara aceea de la afîrşitul anului 1860. Atunci mă vizită, şi cu faţa răvăşită de durere îmi mărturisi toate necazurile.

Cum am aflat că nu mai ţine la nevastă-sa, pe loc l-am iertat, şi am reînceput să mă interesez de el, la fel ca înainte. Nimic nu-i face mai mare plăcere unui holtei înrăit, decît să descopere un tînăr bărbat căsătorit care-şi dă cu pumnii în eap că s-a însurat – mai ales cînd e vorba de un caz extrem, cînd nu e nevoie să se prefacă a nădăjdui că lucrurile au să se aranjeze din nou, şi nici să-şi îndemne tînărul prieten să nu ia lucrurile în tragic.

Eu unul eram de părere să se despartă, şi i-am spus că i-aş oferi eu lui Ellen un fel de pensie viageră (deşi, bineînţeles, aveam intenţia să-i scad banii din averea lui Ernest); dar el nici nu vru să audă de aşa ceva. Zicea că din moment ce a luat-o de nevastă pe Ellen trebuie să-şi dea osteneala s-o aducă pe calea cea bună. Nu-i făcea deloc plăcere acest lucru, dar zicea că trebuie să se străduiască; şi văzîndu-l la fel de încăpăţînat ca de obicei, n-am avut încotro, şi a trebuit să cedez, deşi tare mă îndoiam de rezultatele şi perspectivele acestei acţiuni. M-am supărat văzîndu-l că-şi iroseşte vremea şi energia întru îndeplinirea unei sarcini atît de puţin rodnice, şi iar mi s-a părut că băiatul e o povară pentru mine. Mă tem că l-am făcut să simtă acest lucru, pentru că iar m-a evitat o vreme, ba aş putea chiar să spun că luni de-a rîndul nici nu l-am văzut.

Boala lui Ellen ţinu vreo cîteva zile, treptat-treptat fata îşi reveni. Ernest aproape că nu se dezlipi de lîngă ea, pînă ce nu trecu primejdia. Cînd se simţi mai bine, Ernest îl rugă pe doctor să-i spună fetei că dacă va mai cădea pradă unei aseme-

nea crize, va muri cu siguranţă; asta o sperie atît de tare, încît Ellen făcu legămînt că nu va mai pune gura pe băutură.

Atunci Ernest începu iarăşi să spere. Cînd nu bea, Ellen se purta exact ca în primele zile ale căsniciei lor, iar Ernest uita atît de repede necazurile şi supărările, încît după vreo cîteva zile era mai îndrăgostit de ea ca oricînd. Ellen însă nu putea să-i ierte că ştia ceea ce ştia. Îşi dădea seama că Ernest stă la pîndă ca s-o apere de ispită şi cu toate că el se străduia din răsputeri s-o facă să creadă că nu mai e cîtuşi de puţin neliniştit în privinţa ei, fetei i se păru din ce în ce mai apăsătoare, şi începu să-şi întoarcă privirile, cu tot mai mult dor şi nostalgie, către libertatea nelegiuită a vieţii ce o dusese înainte de a-l întîlni pe actualul ei soţ.

N-am să insist asupra acestei părţi a povestirii mele. Toată primăvara lui 1861 Ellen fu cumpătată; lă urma urmei îşi făcuse destul de cap, trăsese ponoasele şi, mai din această pricină, mai sub impresia legămîntului făcut, o vreme se cuminţi. Prăvălia mergea destul de bine, dîndu-i lui Ernest posibilitatea s-o scoată la capăt. Ba chiar, în primăvara şi vara anului 1861, izbuti să pună iarăşi ceva bani deoparte. În toamnă nevastă-sa născu un băiat – după cum zicea toată lumea, chiar foarte drăguţ. Curînd Ellen îşi reveni, iar Ernest putu să răsufle iarăşi liniştit, şi să-şi recapete optimismul, cînd, fără cel mai mic semn prevestitor, furtuna izbucni din nou. Întorcîndu-se acasă într-o după amiază, la vreo doi ani după căsătoria lor, îşi găsi soţia zăcînd în nesimţire pe podea.

De atunci Ernest îşi pierdu orice speranţă şi începu să intre într-un declin vizibil. Prea fusese zdruncinat în viaţă şi prea mult îl urmărise ghinionul. Uzura şi necazurile din ultimii trei ani îşi produceau efectul asupra lui şi, fără să fie propriu-zis bolnav, era într-o stare de surmenaj, depresiune şi slăbiciune, care-l făceau incapabil să mai suporte vreo povară.

O vreme se luptă ca să-şi ascundă lui însuşi acest adevăr, dat faptele erau copleşitoare. Veni iarăşi la mine şi-mi spuse ce

s-a întîmplat. În ceea ce mă privește, m-am bucurat că se produsese criza; îmi părea rău pentru Ellen, dar separarea totală de ea era singura șansă ce-i mai rămînea soțului. Ernest nu se arătă dispus să accepte un asemenea aranjament nici măcar după această ultimă izbucnire. Spunea tot felul de prostii, că trebuie să moară la postul lui și așa mai departe, ceea ce făcu pînă la urmă să mă plictisesc de el. Ori de cîte ori îl vedeam, mi se părea că vechea întunecare își așterne tot mai puternic pecetea mohorîtă pe fața lui, și eram aproape hotărît să pun capăt situației printr-un *coup de main* – de pildă mituind-o pe Ellen ca să fugă cu altul, sau altceva în genul ăsta – cînd lucrurile se rezolvară de la sine, ca de obicei, într-un mod la care nici nu mă așteptam.

CAPITOLUL LXXVI

Fusese o iarnă plină de greutăți. Ernest nu putuse s-o scoată la capăt altfel decît vînzîndu-și pianul. Cu asta se părea că retezase ultima legătură ce o mai avea cu viața lui anterioară și că a redevenit, de data aceasta definitiv, un pîrlit de negustoraș. Avea impresia că oricît de jos s-ar prăbuși, suferințele lui n-or să mai poată dura multă vreme, fiindcă dacă s-ar prelungi, el ar muri pur și simplu.

Ajunsese s-o urască pe Ellen, și dezbinarea dintre ei nu mai era un secret pentru nimeni. Dacă n-ar fi fost la mijloc copiii, ar fi părăsit-o și s-ar fi dus în America. Dar îi era imposibil să-și lase copiii pe mîna lui Ellen, iar ca să-i ia cu el, nu știa nici cum și nici ce să facă cu ei acolo. Dacă nu și-ar fi pierdut energia, foarte probabil că în cele din urmă și-ar fi luat copiii și ar fi plecat cu ei, însă curajul și vigoarea îi erau profund

zdruncinate, aşa că zilele treceau una după alta şi nu făcea nimic.

Din toată averea nu-i mai rămăseseră decît vreo cîţiva şilingi şi valoarea hainelor din prăvălie, ceea ce nu reprezenta mare lucru; ar fi putut eventual să obţină vreo trei patru lire vînzîndu-şi notele muzicale, şi cele cîteva mobile şi tablouri ce-i mai aparţineau. Îşi spunea că poate ar fi bine să încerce să-şi cîştige existenţa cu scrisul, însă pierduse de mult obişnuinţa, şi nici idei nu mai avea. Oriîncotro îşi întorcea privirile, nu mai zărea nici o licărire de speranţă; sfîrşitul, chiar dacă nu sosise cu adevărat, în orice caz prea departe nu mai era, şi se afla la un pas de mizeria propriu-zisă. Văzînd oamenii de pe stradă îmbrăcaţi sărăcăcios, sau chiar fără încălţări şi ciorapi, se întreba dacă nu cumva peste cîteva luni n-o să ajungă şi el să umble în halul ăsta. Mîna necruţătoare şi implacabilă a soartei îl prinsese în strînsoarea ei şi-l tîra în jos, tot mai jos. Continua totuşi să meargă împleticindu-se, după treburile zilnice, cumpăra haine vechi şi-şi petrecea serile curăţîndu-le şi reparîndu-le.

Într-o dimineaţă se întorcea de la o casă din cartierul elegant West End, de unde cumpărase printr-un servitor nişte haine, cînd se trezi în faţa unei mulţumi adunate în jurul unui spaţiu îngrădit pe o peluză, vecină cu o alee din Green Park.

Era o dimineaţă frumoasă de primăvară, o zi blîndă de la sfîrşitul lui martie, mult mai înmiresmată decît sînt de obicei zilele în acest anotimp; pînă şi melancolia lui Ernest fusese alinată într-o oarecare măsură de primăvara ce cuprindea pămîntul şi cerul. Curînd, însă, tristeţea îi reveni şi, zîmbind amar, Ernest îşi zise: „Altora se prea poate să le aducă speranţă, dar pentru mine, de aci înainte, nu mai există nici umbră de speranţă."

Acestea erau cuvintele care-i stăruiau în minte cînd se amestecă în mulţimea adunată în jurul grilajului. Oamenii se uitau la trei oi cu nişte mieluşei micuţi de tot, fătaţi abia de o

zi sau două, ce fuseseră băgaţi în ţarc, spre a fi ocrotiţi de vizitatorii parcului.

Mieluşeii erau tare drăguţi, şi cum londonezii au atît de rar posibilitatea să vadă asemenea animale mici, nu era de mirare că toată lumea se oprea să caşte gura la ei. Ernest observă că nimeni nu-i priveşte mai drăgăstos decît băiatul de prăvălie al unui măcelar, un hojmalău care se aplecase peste ostreţe, ţinînd pe umăr un coş cu carne. Ernest se uita la băiat şi zîmbea, observînd cît de grotescă era admiraţia tînărului, cînd îşi dădu seama că-l priveşte cu atenţie un bărbat în livrea de surugiu; acesta se oprise şi el să admire mieluşeii, şi se sprijinea de gardul ţarcului, pe partea cealaltă. Ernest îl recunoscu într-o clipită: era John, fostul vizitiu al lui taică-su de la Battersby. Se îndreptă imediat către el.

– Domnişorule Ernest! zise el cu vorba lui greoaie de ţăran din nord. Chiar azi dimineaţă mă gîndeam la dumneavostră !

Îşi strînseră mîinile cu multă bucurie.

John avea o slujbă foarte bună în West End. Şi îi mersese foarte bine de cînd plecase de la Battersby, cu excepţia primilor doi ani, care, zise el strîmbîndu-se, erau cît p-aci să-i vină de hac.

Ernest ceru lămuriri.

– Păi să vedeţi, zise John, eu eram de mult îndrăgostit lulea de fata aia, Ellen, după care aţi alergat ca să-i daţi ceasul, dacă vă aduceţi aminte, domnişorule Ernest. Îmi închipuiam că n-aţi uitat încă ziua aia, nu? adăugă el rîzînd. N-aş putea să jur că eu eram tatăl copilului ce-l purta în pîntece cînd a plecat de la Battersby, dar se prea poate să fi fost eu. În orice caz, după ce am plecat din casa tăticului dumneavoastră, peste vreo cîteva zile i-am scris lui Ellen acolo unde ne înţelesesem să-i scriu, şi i-am spus că sînt gata să fac ceea ce era de datoria mea; şi asta am şi făcut, pentru că am luat-o de nevastă cam la vreo lună după aceea. O, doamne, bată-l norocul să-l bată, dar ce-i cu el? exclamă John, pentru că în timp ce rostea ultimele cuvinte ale

povestirii lui, Ernest se făcuse alb ca varul la faţă şi simţise nevoia să se sprijine de ostreţele ţarcului.

– John! zise eroul meu, abia răsuflînd. Eşti sigur de ce spui? Eşti absolut sigur că ai luat-o cu adevărat de nevastă?

– Bineînţeles, zise John. Ne-am cununat la ofiţerul stării civile din Letchbury în ziua de 15 august 1851.

– Ţine-mă te rog de braţ, zise Ernest, şi du-mă pînă în Picadilly. Urcă-mă într-o birjă şi, dacă ai timp, vino îndată cu mine în parcul Temple, la domnul Overton.

CAPITOLUL LXXVII

Cred că nici Ernest nu s-a bucurat mai mult ca mine de descoperirea că n-a fost niciodată căsătorit. Pentru el însă şocul acestei bucurii era atît de intens, încît pur şi simplu îl amorţea. Simţind că dispare povara de pe umerii lui, se clătina pe picioare, fiindcă-şi simţea mişcările neobişnuit de uşoare; situaţia lui se zdruncinase în atît de mare măsură, încît părea că i s-a zdruncinat însăşi personalitatea; era ca un om care se trezeşte dintr-un coşmar înfiorător şi constată că e teafăr şi sănătos în patul lui, dar încă nu-i vine să-şi creadă ochilor, văzînd că odaia lui nu e plină de oameni înarmaţi, gata să se repeadă oricînd asupra lui.

– Şi cînd te gîndeşti, zise el, că tocmai mă plîngeam acum mai puţin de un ceas că pentru mine nu mai există nici o nădejde în viaţă. Eu care de săptămîni întregi batjocoresc norocul şi zic că dacă altora le-o fi zîmbit, mie nu mi-a zîmbit niciodată. Vai de mine, dar n-a existat niciodată pe lume un om care să aibă măcar jumătate din norocul meu.

– Da, i-am răspuns eu, ţi s-a inoculat microbul căsătoriei şi acum ţi-ai revenit.

–Şi totuşi, a adăugat el, ţineam foarte mult la ea, pînă cînd s-a apucat de băutură.

– Se poate; dar parcă Tennyson spune: „E mai bine să fi iubit şi să fi pierdut pe cineva, decît să nu fi iubit niciodată pe nimeni".

– Eşti un holtei incorigibil, a fost replica lui.

Apoi am discutat amîndoi pe-ndelete cu John, căruia i-am dat pe loc o hîrtie de cinci lire.

John ne-a spus:

– Ellen se apucase de băutură încă de la Battersby. O învăţase bucătăreasa; ştiam de obiceiul ăsta, însă o iubeam atît de mult, încît mi-am luat inima în dinţi şi m-am însurat cu ea, ca nu cumva să ajungă să umble brambura pe uliţi, şi mai ales trăgînd nădejdea că am s-o pot face să meargă pe drumul cel drept.

Din relatarea lui John reieşi că, după căsătorie, Ellen se purtase întocmai ca şi cu Ernest, fiind o soţie minunată atîta vreme cît era trează, şi imposibilă cînd se îmbăta.

– Nu există în toată Anglia, zise John, o fată mai dulce, mai blîndă, mai harnică şi mai drăguţă decît ea, şi nici o fată care să ştie mai bine ce-i place bărbatului şi cum să-l facă fericit; numai să ştii cum s-o dezveţi de băutură; dar e tare greu s-o dezveţi; e aşa de şmecheră, că bea sub nasul tău, şi tu habar n-ai. Dacă nu mai are lucruri de-ale tale că să le amaneteze sau să le vîndă, atunci fură de pe la vecini. Aşa a dat prima oară de bucluc cînd eram cu ea. În timpul celor şase luni cît a stat la închisoare, aş fi fost fericit dacă n-aş fi ştiut că o să iasă de acolo. Şi după ce a ieşit, n-au trecut nici două săptămîni, că a început să fure de prin prăvălii şi să-şi facă de cap – şi toate astea numai ca să scoată bani de băutură. Aşadar, văzînd că-i soi rău şi n-o pot îndrepta, şi temîndu-mă că o să scoată şi sufletul din mine, am părăsit-o şi am venit la Londra, unde am intrat iarăşi în serviciu. Şi n-am mai ştiut ce s-a întîmplat cu ea, pînă acum, cînd mi-aţi spus dumneavoastră şi

u domnişorul Ernest. Nădăjduiesc că nici unul din lumneavoastră n-o să-i spună că m-aţi văzut.

L-am asigurat amîndoi că n-o să-i trădăm taina, şi el ne-a părăsit exprimîndu-şi în repetate rînduri afecţiunea faţă de Ernest, la care ţinuse întotdeauna foarte mult.

Am discutat situaţia sub toate aspectele şi ne-am hotărît ca în primul rînd să luăm copiii de pe mîinile lui Ellen, iar apoi să ne înţelegem cu ea cine va avea grijă de ei pe viitor; în ceea ce o priveşte, am propus să-i oferim o alocaţie de o liră pe săptămînă, să zicem, plătibilă atîta vreme cît nu ne va face greutăţi. Ernest nu prea vorbea de unde va scoate această liră, aşa că l-am liniştit spunîndu-i că am s-o plătesc chiar eu. În mai puţin de două ore am izbutit să căpătăm copiii, în privinţa cărora Ellen se arătase întotdeauna nepăsătoare, şi i-am dat în grija spălătoresei mele, o femeie cumsecade, şi o mamă foarte bună, care i-a îndrăgit imediat, ca şi ei pe ea.

Veni apoi la rînd sarcina odioasă de a ne descotorosi de nenorocita mamă a copiilor. Inima lui Ernest se cutremură de durere la gîndul şocului ce-l va reprezenta pentru Ellen despărţirea. El socotea întotdeauna că oamenii pot ridica pretenţii asupra lui pentru cine ştie ce serviciu nepreţuit pe care i l-au adus, sau din pricina cine ştie cărei neplăceri ireparabile pe care le-a pricinuit-o el; cazul respectiv însă era atît de limpede, încît scrupulele lui Ernest n-au rezistat prea mult.

Nu consideram că e necesar să suporte neplăcerea unei noi întrevederi cu soţia lui, aşa că l-am pus pe domnul Ottery să rezolve chestiunea. Pînă la urmă s-a văzut că nici nu trebuia să ne facem atîtea gînduri cu privire la chinurile sufleteşti prin care avea să treacă Ellen, ajungînd iarăşi în marginea vieţii.

Ernest vorbi cu doamna Richards, vecina care-l chemase jos în seara cînd descoperise prima dată viciul neveste-si, şi află de la ea oarecari amănunte cu privire la părerile lui Ellen în această privinţă. Nu părea să fi căzut pradă unei crize de conştiinţă. Dimpotrivă, zisese doar atît:

– Slavă Domnului că în sfîrşit scap!

Şi deşi ştia că mariajul ei cu Ernest nu e valabil, socotea aceasta drept un simplu amănunt, de care nu merită să se ocupe nimeni mai îndeaproape. Cît despre despărţirea de Ernest, zise că acest lucru e mai bun şi pentru el şi pentru ea.

– Viaţa asta, continuă ea, nu mi se potriveşte. Ernest e prea bun pentru una ca mine; el are nevoie de o femeie un pic mai bună ca mine, iar eu de un bărbat un pic mai rău ca el. Am fi dus-o destul de bine împreună, dacă n-am fi trăit ca oamenii căsătoriţi; de mulţi ani încoace eram deprinsă să am colţişorul meu, oricît de mic, şi nu vreau să-l văd nici pe Ernest, şi nici vreun bărbat învîrtindu-se tot timpul pe-acolo. Şi pe urmă, el e şi prea serios; şederea la închisoare nu i-a slujit la nimic – e tot aşa de mohorît ca ăia care n-au stat niciodată la răcoare, şi orice s-ar întîmpla, nici nu înjură, nici nu blesteamă; de asta mi-e şi frică de el, şi atunci beau şi mai vîrtos. Nouă, fetelor sărace, nu ne place să se repeadă cîte unul la noi aşa, pe nepusă masă, şi să ne ia de nevastă; e prea mult pentru noi, ne scoate din făgaşul nostru obişnuit; ce ne trebuie e s-avem un prieten-doi, care să vină des, să ne dea destui bani ca să nu murim de foame, şi să ne silească, din cînd în cînd, să fim femei de treabă aşa măcar o vreme. La mai mult nu rezistăm. Copiii să şi-i ia; o să vadă de ei mai bine decît mine. Cît despre bani, n-are decît să-i dea sau să şi-i păstreze, facă ce-o şti, că pe mine nu m-a supărat niciodată şi eu una am să-l las în pace; dar dacă vrea să-mi dea banii, cred că ar fi mai bine să-i primesc.

Şi chiar aşa se şi întîmplă.

„ Şi cînd te gîndeşti că mă consideram ghinionist", îşi spuse Ernest încă o dată după ce toate aceste amănunte au fost puse la punct.

Poate c-ar trebui să spun aici tot ce-ar mai fi de spus despre Ellen. În următorii trei ani veni regulat în fiecare luni dimineaţa la domnul Ottery să-şi ia lira. Era întotdeauna

curățel îmbrăcată și arăta atît de liniștită și drăguță, încît nimeni n-ar fi bănuit adevărul în privința trecutului ei. La început căutase de cîteva ori să smulgă banii înainte, dar după vreo trei-patru încercări neizbutite – de fiecare dată recursese la niște povești cît se poate de lacrimogene – renunță și își primi săptămînal banii, fără o vorbă. O dată se înfățișă cu o vînătaie îngrozitoare la ochi, „un băiat care a aruncat cu o piatră în mine și m-a lovit din greșeală"; dar, în general, la capătul acestor trei ani arăta cam la fel ca la început. Apoi anunță că o să se recăsătorească, drept care domnul Ottery stătu de vorbă cu ea și-i arătă că în felul acesta se va face din nou vinovată de bigamie.

– N-aveți decît să-i ziceți cum vreți, răspunse ea, dar plec în America cu Bill, băiatul de la măcelărie, și nădăjduiesc că domnul Pontifex n-o să fie așa de rău cu noi încît să ne oprească banii din fiece săptămînă.

Într-adevăr ar fi greu de presupus ca Ernest să facă una ca asta, așa că cei doi plecară liniștiți. Cred că Bill era cel care-i învinețise ochiul, și tocmai de aceea îl plăcea Ellen.

Din cîteva lucruri mărunte auzite din întîmplare mi-am dat seama că cei doi se înțeleg bine și că Ellen a găsit în Bill un tovarăș de viață mult mai potrivit pentru ea decît fuseseră John sau Ernest. De ziua lui, Ernest primește de obicei un plic cu timbru din America, și conținînd un semn de carte avînd imprimat pe el un text pompos, sau un șervețel cu o învățătură morală sau vreun alt semn mărunt de recunoștință, dar fără nici o scrisoare. De copii Ellen nu s-a mai interesat niciodată.

CAPITOLUL LXXVIII

Între timp Ernest împlinise de mult douăzeci şi şase de ani şi peste aproximativ un an şi jumătate avea să intre în posesia banilor. N-am găsit cu cale să i-i dau înainte de data fixată de însăşi domnişoara Pontifex; pe de altă parte, după tot ce se întîmplase, nu-mi mai plăcea deloc gîndul că o să continue să ţină prăvălia din mahalaua Blackfriars; abia atunci am înţeles cît de mult a suferit şi cît de aproape de mizerie îl aduseseră năravurile presupusei lui neveste.

Într-adevăr, observasem că pe obrazul lui se săpă urmele slăbiciunii şi istovirii de altădată, dar eram fie prea indolent, fie prea disperat de lupta prelungită şi neizbutită cu Ellen, pentru a merge şi dincolo de simpla compătimire, făcînd investigaţiile pe care presupun că ar fi trebuit să le fac. Şi totuşi nu prea văd ce-ar fi putut realiza, pentru că numai descoperirea făcută de el ulterior l-ar fi putut despărţi de nevastă-sa, şi nimic nu l-ar fi ajutat atîta vreme cît continua să trăiască cu ea.

La urma urmei cred că am avut dreptate; şi mi se pare că lucrurile s-au aranjat mai bine, în ultimă instanţă, pentru că au fost lăsate să meargă de la sine; în orice caz, indiferent dacă s-au aranjat sau nu, toată povestea era mult prea încurcată ca să mă aventurez eu s-o rezolv, atîta vreme cît Ellen se afla încă în arenă; acum însă, după îndepărtarea ei, tot interesul pentru finul meu mi-a reînviat şi mă tot întrebam ce ar fi mai bine să fac pentru el.

Trecuseră trei ani şi jumătate de cînd venise la Londra şi începuse să trăiască pe contul lui, ca să zic aşa. Din aceşti ani petrecuse şase luni ca preot, şase luni ca deţinut şi doi ani şi jumătate căpătase o dublă experienţă; în afaceri şi în căsătorie. Aş putera să spun că dăduse greş în tot ce întreprinsese chiar şi ca deţinut; totuşi, înfrîngerile lui mi s-au părut întotdeauna a fi

mai degrabă niște izbînzi, așa încît eram convins că merită toate ostenelile mele; mă temeam doar ca nu cumva să mă amestec în treburile lui, tocmai atunci cînd ar fi fost mai bine pentru el să fie lăsat în pace. În general am tras concluzia că o ucenicie de trei ani și jumătate în taincle vieții aspre a suficientă; prăvălia îi fusese de mult folos; îl menținuse pe linia de plutire cînd era la ananghie, îl făcuse să nu se bizuie decît pe propriile lui resurse și-l învățase să găsească tot felul de perspective avantajoase în jurul lui, acolo unde cu cîteva luni mai înainte n-ar fi văzut nimic altceva decît greutăți de netrecut; îi lărgise sfera simpatiilor, făcîndu-l să-i înțeleagă pe oamenii de jos, și să nu-și limiteze concepția de viață la cea adoptată de lumea bună. Cînd mergea pe stradă și vedea cărțile de pe tarabele din fața anticariatelor, obiectele disparate din magazinele de antichități și imensa activitate comercială prezentă peste tot în jurul nostru, o înțelegea și se simțea alături de ea, așa cum n-ar fi fost cîtuși de puțin capabil s-o facă, dacă n-ar fi avut și el odată o prăvălie.

Mi-a spus adeseori că pe vremea cînd călătorea cu trenul, pe o linie ce trecea deasupra suburbiilor aglomerate, și privea în jos spre nenumăratele străduțe cu căsuțe sordide, se întreba ce fel de oameni locuiesc în ele, ce fac și ce simt ei, și în ce măsură acțiunile și sentimentele lor se aseamănă cu ale lui. Acum zicea că știe perfect toate acestea. Nu-l cunosc prea bine pe autorul Odiseei (pe care, între noi fie vorba, tare îl bănuiesc că a fost preot), dar e clar că a avut perfectă dreptate cînd l-a definit pe înțelept ca pe cineva care cunoaște „obiceiurile și acțiunile multor oameni". Ce alt tip de cultură se poate compara cu acesta? Ce minciună, ce destrăbălare moleșitoare și debilitantă i se pare acum lui Ernest viața lui la școală și universitate, în comparație cu viața de deținut și apoi de croitor în mahalaua Blackfriars. L-am auzit atunci spunînd că nu regretă nimic din tot ce a avut de suferit fie și numai pentru faptul că a căpătat o înțelegere mai adîncă a pantomimelor

greceşti şi a celor din comitatul Surrey. Ce certitudine căpătase după experienţa din ultimii trei ani că ar putea să înoate dacă ar fi aruncat în mijlocul unui curent!

Dar, după cum am mai spus, mi se părea în momentul de faţă că finul meu a cunoscut subteranele vieţii, exact atîta cît putea să-i fie de folos, şi că ar fi fost momentul să înceapă să trăiască într-un stil mai potrivit pentru perspectivele lui. Mătuşa lui dorise ca Ernest să sărute pămîntul, şi el îl sărutase destul, slavă Domnului; dar nu mi-ar fi plăcut deloc să-l văd trecînd brusc din situaţia de mic negustoraş la aceea de om cu un venit de trei-patru mii de lire pe an. Un salt prea brusc de la nenorocire la bunăstare este la fel de primejdios ca şi unul în sens invers; şi în afară de asta, sărăcia este teribil de istovitoare; este o stare cvasi-embrionară, prin care e bine să treacă un om, dacă e vorba să se dezvolte după aceea normal şi fără şocuri; însă, ca şi pojarul sau scarlatina, e bine s-o cunoască într-o formă blîndă, şi să scape repede de ea.

Nici un om nu-i ferit de primejdia de a pierde şi ultimul ban, dacă n-a primit o lecţie severă. De cîte ori nu le aud pe femeile între două vîrste şi pe copiii de familie, oameni cît se poate de liniştiţi, spunînd că n-au nici un fel de înclinaţie spre speculaţii; *ei* n-au cumpărat şi nici n-au să cumpere vreodată, decît valorile cele mai solide, cele mai bine cotate, iar cît despre riscurile nelimitate, o Doamne, Doamne! numai să audă de ele şi ridică braţele şi ochii către cer.

Ori de cîte ori auzi pe cineva vorbind astfel, poţi să juri că va fi o victimă uşoară pentru primul aventurier ce-i va ieşi în cale; ba chiar îşi va încheia cuvîntarea, spunînd că în ciuda tuturor precauţiilor sale şi a faptului că ştie foarte bine că orice speculaţie este o nebunie, există totuşi anumite investiţii denumite pe nedrept speculaţii. Şi ca dovadă, e în stare să scoată imediat din buzunar prospectul unei mine de aur din Cornwall. Abia după ce a pierdut efectiv bani, îşi dă omul seama ce lucru îngrozitor este această pierdere şi ce uşor îi

pierd cei care se abat de la mijlocul căii celei mai bătute. Ernest își primise lecția și suferise atacul acestei boli a sărăciei, fiind și foarte tînăr și contactînd-o într-o formă suficient de gravă pentru ca un om înțelept să n-o mai poată uita vreodată. Mi-e greu să-mi închipui că un om ar putea avea un noroc mai mare decît acesta – cu condiția, bineînțeles, să nu fie vătămat prea rău.

Consider aceste probleme atît de importante, încît dacă ar depinde de mine, aș numi în fiecare școală cîte un profesor de speculații financiare. I-aș îndemna pe elevi să citească *Revista bursei de efecte, acțiuni și schimb*, *Cotidianul căilor Ferate* și cele mai bune ziare financiare, și aș înființa chiar în școală o bursă, unde fiecare penny să reprezinte o liră. Și atunci, să vadă și ei la ce duce efectiv, în practică, această goană nebună după îmbogățire. Directorul ar putea acorda un premiu celui mai prudent jucător la bursă, iar elevii care și-ar pierde în repetate rînduri banii ar trebui să fie eliminați. Bineînțeles, dacă vreun băiat ar arăta că posedă geniul speculațiilor și s-ar îmbogăți – ei bine, pe acela într-adevăr l-aș pune să se ocupe de asemenea afaceri.

Dacă universitățile nu ar fi cei mai proști profesori de pe lume, aș înființa catedre de speculații financiare la Oxford și Cambridge. Dar cînd mă gîndesc că singurele lucruri care se fac cu adevărat bine la Oxford și Cambridge – din tot ceea ce merită să faci – sînt arta culinară, cricketul, canotajul și sporturile, pentru care nu există însă catedre, mă tem că înființarea unor posturi de profesori la asemenea discipline ar da pînă la urmă greș, pentru că nu i-ar învăța pe tineri nici cum să facă speculații, nici cum să se ferească de ele, ci pur și simplu i-ar preface în niște oameni de bursă.

Am auzit de un caz, în care un tată mi-a aplicat efectiv ideea. Voia ca băiatul lui să învețe că nu trebuie să aibe nici o încredere în prospectele strălucitoare și în reclama deșănțată din ziare, și i-a făcut rost de cinci sute de lire, pe care băiatul

să le investească după cum l-o tăia capul. Taică-su se aştepta să piardă banii; dar nu s-a întîmplat aşa, pentru că băiatul şi-a dat atîta osteneală, şi a jucat la bursă cu atîta prudenţă, încît banii s-au înmulţit întruna, pînă ce taică-su i-a luat înapoi, cu tot sporul realizat – ca un mijloc de autoapărare, după cum îi plăcea să spună.

Făcusem şi eu la rîndul meu prostii în materie de bani, în jurul anului 1846, cînd toată lumea făcea asemenea greşeli. Cîţiva ani la rînd am fost atît de speriat şi am suferit atît de crunt încît, cînd în cele din urmă (datorită sfaturilor bune ale curtierului care fusese mai înainte sfetnicul tatei şi al bunicului) am cîştigat în loc să fi pierdut, n-am mai zburdat aiurea, ci m-am menţinut pe cît am putut pe calea de mijloc. De fapt, m-am străduit doar să-mi păstrez banii şi nu să-i înmulţesc. Am procedat şi cu banii lui Ernest ca şi cu banii mei – adică nu m-am mai atins de ei după ce i-am investit în nişte acţiuni *Midland Standard*, conform instrucţiunilor domnişoarei Pontifex. Cred că cele mai mari strădanii n-ar fi putut să sporească averea finului meu mai mult decît sporise singură, fără să-mi bat cîtuşi de puţin capul cu ea.

Pe la sfîrşitul lui august 1850, cînd am vîndut obligaţiile domnişoarei Pontifex, acţiunile societăţii *Midland* dădeau o cotă de treizeci şi două de lire la sută. Am investit toate cele cinsprezece mii de lire ale lui Ernest la acest preţ, şi n-am modificat investiţiile făcute cu cîteva luni înainte de perioada la care mă refer în capitolul de faţă, adică pînă în septembrie 1861. Atunci am vîndut acţiunile la preţul de o sută douăzeci şi nouă de lire bucata, şi am investit banii în acţiuni standard ale societăţii *London and North-Western*, despre care auzisem că au în momentul acela mai multe perspective să crească decît cele ale societăţii *Midland*. Am cumpărat deci noile acţiuni la cota de nouăzeci şi trei de lire la sută, şi în momentul cînd scriu, în 1882, finul meu le mai deţinea încă.

În decurs de unsprezece ani, suma inițială de cincisprezece mii de lire se ridicase la peste șaizeci de mii; dobînzile acumulate, pe care bineînțeles le investisem din nou, mai aduceau un supliment de zece mii de lire, așa că averea lui Ernest se cifra în momentul acela la peste șaptezeci de mii de lire. Astăzi ea se cifrează la o sumă aproape dublă și toate astea se datorează faptului că nu m-am atins de banii aceia. Oricît de mare ar fi fost averea lui în acel moment, mai trebuia lăsată să crească timp de optsprezece luni, cît mai rămîneau pînă la momentul acordării moștenirii, pentru ca atunci Ernest să intre în posesia unui venit anual de cel puțin trei mii cinci sute de lire.

Aș fi dorit ca Ernest să înțeleagă ce înseamnă contabilitatea dublă. Și eu am fost silit de tînăr să învăț a stăpîni această artă nu prea dificilă; după ce mi-am însușit-o, m-am pasionat de ea și o consider partea cea mai necesară din învățătura oricărui tînăr, după ce deprinde tainele scrisului și cititului. Eram deci hotărît să-l pun pe Ernest s-o învețe, și mi-am propus să-l fac secretar, administrator și contabil al tezaurului meu, fiindcă așa denumeam suma care, după cum reieșea din registrul meu, trebuia să fi crescut de la cincisprezece mii la șaptezeci de mii de lire. I-am spus că am să încep să cheltuiesc venitul realizat, de îndată ce această sumă va fi atins cifra de optzeci de mii.

I-am expus acest plan la cîteva zile după ce Ernest descoperise că e tot burlac, și se mai afla – ca să zic așa – la începutul lunii de miere a noii sale vieți de bărbat necăsătorit. L-am rugat să lase prăvălia oferindu-i trei sute de lire pe an, pentru a-și administra propria lui avere (în măsura în care avea nevoie să fie administrată). Aceste trei sute de lire, cred că nu mai e nevoie să spun, îl făceam să le treacă în contul moștenirii.

Dacă mai exista ceva ce-i putea desăvîrși fericirea, atunci asta era. În trei-patru zile se vedea eliberat de una dintre cele

mai oribile şi disperate *liaisons*[1] ce şi le poate închipui cineva, şi totodată, ridicat dintr-o viaţă sordidă, vecină cu mizeria, la situaţia de posesor al unui venit care în ochii lui trecea drept frumuşel.

– O liră pe săptămînă, spuse el, pentru Ellen, iar restul pentru mine.

– Ba nu, nu, i-am răspuns, o să trecem şi lira lui Ellen în contul tezaurului. Trebuie să-ţi rămînă trei sute de lire pe an bani numai pentru tine.

M-am fixat la suma respectivă, pentru că atîta îi lăsase domnul Disraeli lui Coningsby[2], cînd acestuia îi mergea cum nu se poate mai prost. Evident, domnului Disraeli i se păruse că trei sute de lire pe an constituie suma minimă cu care putea s-o scoată la capăt Coningsby; dar cu aceasta el socotea că eroul lui o poate duce doar un an sau doi. În 1861, anul la care mă refer, preţurile crescuseră foarte mult, deşi nu chiar atît cît au crescut de atunci încoace; pe de altă parte Ernest se arătase în trecut mai puţin cheltuitor decît Coningsby, drept care, cu una cu alta, mi s-a părut că trei sute de lire pe an ar fi tocmai suma potrivită pentru el.

[1] Legături (fr.).

[2] Roman de Benjamin (conte de Beaconsfield, 1804-1881), în care se relatează povestea unui politician generos şi pasionat, dezmoştenit la un moment dat.

CAPITOLUL LXXIX

Acum se ridica problema copiilor: ce să facem cu ei? I-am explicat lui Ernest că întreţinerea lor trebuie trecută tot în contul tezaurului şi i-am explicat că la urma urmei diferitele capitole pe care ne propunem să le trecem în contul acestuia aveau să facă doar o gaură cu totul neînsemnată în venitul ce-l am la dispoziţie. Tocmai începea să ridice obiecţii, cînd l-am liniştit, spunîndu-i că banii mi-au revenit de la mătuşa lui şi peste capul lui, şi i-am amintit că între ea şi mine existase o înţelegere, pe baza căreia, dacă era nevoie, trebuia să fac exact ceea ce făceam.

El voia să-şi crească copiii în aer curat şi printre alţi copii, fericiţi şi mulţumiţi; dar cum nu ştia încă nimic despre averea ce-l aştepta, insista ca primii ani ai vieţii lor să şi-i petreacă mai degrabă printre oameni săraci, decît printre bogaţi. Am încercat să-i schimb hotărîrea, dar n-a fost chip; gîndindu-mă însă că aceşti copii rămîneau nelegitimi am început să mă întreb dacă nu cumva ceea ce propunea Ernest n-ar fi pînă la urmă în avantajul tuturor. Copiii erau destul de mici, deocamdată, încît nu conta prea mult unde se află, atîta vreme cît trăiau într-un cartier sănătos şi înconjuraţi de oameni buni şi cumsecade.

– Voi fi la fel de necruţător cu copiii mei, zise Ernest, cum a fost şi bunicul cu tata, sau tata cu mine. Dacă ei n-au izbutit să-şi facă copiii să-i iubească, n-am să izbutesc nici eu. În sinea mea îmi zic că mi-ar plăcea să fie invers, dar parcă înaintaşii mei nu şi-au zis la fel? Tot ceea ce pot face este ca ei să nu ştie cît de tare m-ar fi urît, dacă ar fi avut mult de-a face cu mine. Şi dacă trebuie neapărat să le distrug perspectivele, s-o fac măcar la timpul potrivit, înainte să ajungă la vîrsta cînd îşi pot da seama de adevăr.

Rămase puţin pe gînduri, apoi adăugă rîzînd:

– Omul se ceartă prima dată cu taică-su, cam cu vreo trei sferturi de an înainte de a se naşte. Atunci insistă să-şi întemeieze o gospădărie separată; de îndată ce s-a ajuns la o înţelegere în privinţa acestui lucru, cu cît mai deplină este separaţia ulterioară, cu atît mai bine e pentru amîndoi. Iar apoi Ernest vorbi cu multă seriozitate: Aş vrea să-i instalez pe copii într-un loc unde s-o ducă bine şi să fie fericiţi, şi unde nu vor fi împinşi prin înşelătorie spre chinurile falselor iluzii.

În cele din urmă îşi aminti că în plimbările sale duminicale întîlnise adeseori o familie ce locuia pe malul Tamisei, cîteva mile mai jos de Gravesend, aproape de gura fluviului; această familie i se păru că ar fi exact ceea ce trebuie. Oamenii aveau şi ei copii, care arătau sănătoşi şi înfloritori; atît tatăl, cît şi mama erau oameni cu scaun la cap şi destul de înstăriţi, şi printre ei copiii lui păreau să aibă toate şansele de a se dezvolta frumos, mai bine poate decît cu oricine altcineva din cunoştinţele lui.

Ne-am dus împreună să-i vedem şi, întrucît mi-au făcut şi mie o impresie tot atît de bună ca şi lui Ernest, le-am oferit o liră pe săptămînă ca să ia copiii şi să-i crească la fel ca pe ai lor. Au primit cu entuziasm propunerea, şi peste vreo două zile am dus copiii acolo, simţind amîndoi că am procedat cum nu se poate mai bine, cel puţin pentru moment. Apoi Ernest trimise la bazarul Debenham puţinele mărfuri pe care le mai avea, lichidă casa închiriată cu doi ani şi jumătate în urmă, şi se întoarse la civilizaţie.

Mă aşteptasem ca acum să-şi revină foarte repede şi am fost dezamăgit cînd am văzut că, dimpotrivă, după cît mi se părea, se simte mai prost. Într-adevăr, în scurtă vreme mi-am dat seama că arăta atît de rău, încît am insistat să meargă cu mine la unul dintre cei mai buni doctori din Londra. Acesta a spus că nu suferă de nici o boală acută, ci de o depresiune nervoasă, rezultat al îndelungatelor şi grelelor suferinţe

psihice, care nu aveau alt remediu decît scurgerea timpului, prosperitatea şi odihna

Doctorul zise că n-ar fi exclus ca Ernest să mai cadă grav bolnav, dar că se poate să se ţină încă bine vreo cîteva luni. Probabil că-l covîrşise eliberarea bruscă din tensiunea în care trăise.

– Supuneţi-l de îndată transformării, zise doctorul. Transformarea este marea descoperire a secolului. Schimbaţi-i identitatea, daţi-i o nouă identitate.

Nu-i spusesem doctorului că banii nu constituie o problemă pentru noi, şi bănuiesc că doctorul nu mă socotise un om bogat. Continuă:

– A vedea este un mod de a atinge, a atinge este un mod de a te hrăni; a te hrăni este un mod de a asimila, a asimila este un mod de a crea din nou şi de a reproduce, şi aceasta este transformarea – un şoc care te preface în altceva, şi care preface acel altceva în tine însuţi.

Vorbea rizînd, însă era limpede că ceea ce spune e foarte serios. Continuă:

– La mine vin mereu oameni care au nevoie de această hibridizare, sau schimbare, dacă preferaţi acest cuvînt, şi care, ştiu bine, nu au destui bani pentru a-şi putea permite să iasă din Londra. Asta m-a determinat să mă gîndesc la un mijloc optim de a-i transforma, chiar dacă ei nu pot părăsi oraşul, şi am făcut o listă de distracţii ieftine, existente la Londra, pe care le recomand pacienţilor mei; nici una dintre ele nu costă mai mult de cîţiva şilingi, şi nici nu necesită mai mult de o jumătate de zi, maximum o zi.

I-am explicat că în cazul de faţă nu e nevoie să ţină seama de problemele financiare.

– Mă bucur de asta, zise el, continuînd să rîdă. Homeopaţii folosesc drept doctorie *aurum*, dar nu-l administrează în doze destul de mari; dacă îi puteţi da tînărului dumneavoastră prieten doze destul de generoase din acest medicament, veţi

reuşi foarte curînd să-l însănătoşiţi. Totuşi, domnul Pontifex e încă prea şubred ca să poată suporta o schimbare atît de mare cum ar fi o călătorie în străinătate. Din ceea ce-mi spuneţi, trebuie să înţeleg că în ultima vreme a trecut prin schimări mai mari decît a putut suporta sănătatea lui. Dacă ar pleca acum în străinătate, probabil că ar cădea grav bolnav în mai puţin de o săptămînă. Trebuie să aşteptăm pînă se mai înzdrăveneşte. Am să încep prin a-i recomanda cîteva schimbări dintre cele pe care le pot sugera chiar aci-la Londra.

Stătu puţin pe gînduri, iar apoi zise:

– Am constatat că Grădina Zoologică s-a dovedit folositoare pentru mulţi dintre clienţii mei. I-aş prescrie domnului Pontifex să facă un curs pentru cunoaşterea mamiferelor mari. Vă rog să nu-i daţi să înţeleagă că e vorba de a le lua drept doctorie, ci puneţi-l să se ducă la adăposturile lor, de două ori pe săptămînă, în răstimp de o jumătate de lună, şi să se uite la hipopotami, la rinoceri şi la elefanţi, pînă vor începe să-l plictisească. Am văzut că aceste animale le fac pacienţilor mei mult mai bine decît celelalte. Maimuţele nu reprezintă o schimbare suficient de substanţială; ele nu stimulează destul organismul. Carnivorele mari sînt neînţelegătoare. Reptilele sînt nu numai inutile, ci chiar dăunătoare, iar marsupialele nu sînt nici ele cine ştie ce. Nici păsările nu sînt prea folositoare, cu excepţia papagalilor. N-are decît să le privească şi pe alea, din cînd în cînd, dar cu elefanţii şi cu porcinele în general ar fi bine să-şi piardă acum cît mai mult timp cu putinţă.

Şi pe urmă, ştiţi, pentru a evita monotonia, l-aş trimite, să spunem, la liturghia de la Westminster Abbey, înainte de a pleca la Grădina Zoologică. Nu e nevoie să stea decît pînă la *Te Deum*. Nu ştiu de ce, dar corurile *Jubilate*[1] nu dau decît rareori satisfacţie. Puneţi-l să meargă doar aşa în treacăt pe la

[1] Bucuraţi-vă (lat.).

Westminster Abbey şi să stea liniştit în Colţul Poeţilor, pînă se termină partea muzicală a slujbei. Să facă acest lucru de două-trei ori, nu mai mult, înainte de a se duce la Grădina Zoologică.

Pe urmă, a doua zi, trimiteţi-l cu vaporaşorul la Gravesend. Şi în tot cazul seara să se ducă la teatru; iar apoi să revină la mine peste două săptămîni.

Dacă doctorul n-ar fi fost un specialist renumit, m-aş fi îndoit că vorbeşte serios, dar ştiam că e un om care-şi cunoaşte meseria, şi n-ar fi în stare să irosească zadarnic nici timpul lui, nici al pacienţilor. De îndată ce am ieşit de la el, ne-am urcat într-o trăsură, ne-am dus la Regent's Park şi am petrecut vreo două ore plimbîndu-ne agale de la un pavilion la altul. Nu ştiu dacă era din cauza celor ce-mi spusese doctorul, dar e sigur că încercam un simţămînt necunoscut pînă atunci. Adică vreau să spun că în cursul acestei acţiuni primeam un aflux de viaţă nouă, sau că îmi însuşeam un mod de a privi viaţa, ceea ce înseamnă de fapt acelaşi lucru. Am constatat că doctorul are perfectă dreptate să considere mamiferele mari ca avînd în general influenţa cea mai binefăcătoare, şi am observat că în mod instinctiv Ernest, care nu auzise ce mi-a spus doctorul, a zăbovit mai mult în faţa lor. Cît despre elefanţi, şi în special puiul de elefant, mi s-a părut că Ernest soarbe viaţa lor în înghiţituri mari, pentru recreerea şi regenerarea propriei sale vieţi.

Am luat masa împreună în restaurantul Grădinii Zoologice şi am observat cu multă plăcere că deja Ernest avea mai multă poftă de mîncare. De atunci, ori de cîte ori m-am simţit mai mult sau mai puţin deprimat, m-am dus imediat în Regent's Park şi întotdeauna am simţit efectele binefăcătoare ale acestei vizite. Pomenesc aci acest lucru, cu speranţa că unul sau altul dintre cititorii mei ar putea să găsească şi ei oarecum folositoare sugestia respectivă.

La sfîrşitul celor două săptămîni, eroul meu se simţea mult mai bine, depăşind chiar aşteptările prietenului nostru, doctorul.

– Acum, zise el, domnul Pontifex poate să meargă în străinătate, şi cu cît mai curînd, cu atît mai bine. Să nu se întoarcă încinte de două luni.

Era prima dată cînd auzea vorbindu-se despre plecarea lui în străinătate, şi a început să spună că n-am să mă pot lipsi atîta vreme de serviciile lui. L-am liniştit îndată.

– Sîntem la începutul lui aprilie, i-am zis. Du-te imediat la Marsilia şi pleacă cu vaporul la Nisa. Apoi plimbă-te pe Riviera pînă la Genova. De la Genova du-te la Florenţa, la Roma şi la Neapole şi întorcîndu-te prin Veneţia, trecînd şi pe la lacurile din nordul Italiei.

– Dar nu vii şi dumneata? zise el entuziasmat.

I-am răspuns că n-aş avea nimic împotrivă. Aşa că în dimineaţa următoare am început să ne facem împreună diversele pregătiri, pe care le-am isprăvit în cîteva zile.

CAPITOLUL LXXX

Am plecat din Londra cu trenul de seară, traversînd Canalul Mînecii la Dover. Era o noapte blîndă şi pe mare strălucea luna.

– Îţi place mirosul de unsoare pe care-l emană motorul vapoarelor de pe Canal? Este atîta speranţă în mirosul acesta, nu-i aşa? mă întrebă Ernest care fusese într-o vară în Normandia, cu taică-su şi cu maică-sa cînd era copil; acest miros îi amintea de zilele de demult, cînd încă nu începuse să se ciocnească cu lumea vastă din afară. Mie mi se pare întotdeauna – continuă el – că una din părţile cele mai

frumoase ale unei călătorii în străinătate o constituie prima bătaie de piston şi primul gîlgîit al apei, cînd încep s-o lovească zbaturile.

Coborînd la Calais, mergeam ca prin vis, tîrîndu-ne cu bagajele după noi într-un oraş străin, la o oră cînd de obicei eram şi unul şi altul în pat şi dormeam duşi; dar de îndată ce ne-am văzut în vagonul nostru, ne-am instalat să dormim şi am moţăit pînă ce-am trecut de Amiens. M-am trezit cînd s-au ivit primele semne ale dimineţii şi l-am văzut pe Ernest cum devorează fiecare obiect care-i cădea sub ochi în drumul nostru, cu o curiozitate ageră şi înţelegătoare. Orice vedea – fie un ţăran în cămaşă, mînîndu-şi căruţa în drum spre tîrg, o nevastă de cantonier, îmbrăcată cu haina şi pălăria soţului, făcînd semn cu steguleţul verde, ori un păstor ducîndu-şi turma către păşunile înrourate, ori o pajişte cu primule îmbobocite, traversată de calea ferată – toate acestea le sorbea Ernest cu o bucurie greu de exprimat în cuvinte. Locomotiva care remorca trenul nostru se numea *Mozart*, şi lui Ernest i-a plăcut şi asta foarte mult.

Am ajuns la Paris pe la ora şase şi n-am avut timp decît să traversăm oraşul şi să luăm un expres de dimineaţă către Marsilia; dar încă înainte de amiază, tînărul meu prieten era istovit şi se resemnase să doarmă. De cîteva ori trase cîte un pui de somn cu întreruperi de cel mult un ceas între ele. O vreme s-a luptat cu somnul, dar pînă la urmă s-a consolat, spunînd că e aşa plăcut să ai atîtea bucurii în jur, încît îşi putea permite să renunţe la o parte din ele. După ce şi-a găsit o teorie cu care să se justifice, a adormit liniştit.

La Marsilia ne-am odihnit, şi acolo emoţiile schimbării s-au dovedit – după cum mă şi temusem într-o oarecare măsură – covîrşitoare pentru starea de slăbiciune în care se afla, încă, finul meu. Cîteva zile a fost chiar bolnav, dar după aceea şi-a revenit. În ceea ce mă priveşte, mi se pare că a fi bolnav e una din marile plăceri ale vieţii, cu condiţia ca boala

să nu fie prea gravă şi să nu fii obligat să munceşti, pînă nu te faci bine. Mi-aduc aminte că odată am fost şi eu bolnav, într-un hotel din străinătate, şi m-am simţit de-a dreptul încîntat. Să zaci fără să-ţi pese de nimic, în linişte şi în căldură, fără să te frămînte nici o grijă, să auzi zgomotul farfuriilor, departe, la bucătărie, cînd femeile de serviciu le spală şi le pun una peste alta; să priveşti umbrele blînde, cum apar şi dispar pe tavan, cînd iese soarele sau se ascunde îndărătul unui nor; să asculţi murmurul plăcut al fîntînii, jos în curte, şi clinchetul clopoţeilor de la gîtul cailor, şi tropăitul enervat al copitelor lor, cînd îi necăjesc muştele; nu numai să te laşi pradă uitării, ca un mîncător de Lotus, dar să ştii că e de datoria ta să fii ca mîncătorii de Lotus. „O, îmi spuneam, dacă aş putea acum, cînd am uitat într-atît de orice grijă, să adorm de-a pururi, n-ar fi oare acesta un noroc mai mare decît pot spera să am vreodată?"

Fireşte că da, însă dacă ni s-ar oferi, nu l-am accepta. Orice nenorocire ni se întîmplă, în cele mai multe cazuri o suportăm pînă la capăt.

Vedeam foarte bine că şi Ernest are aceleaşi sentimente ca şi mine. Vorbea puţin, însă observa tot. Numai o dată m-a speriat. M-a chemat la căpătîiul lui, tocmai cînd se întuneca afară, şi mi-a spus calm, dar grav, că vrea sa-mi vorbească.

– M-am tot gîndit, mi-a spus, că poate n-am să-mi revin niciodată din această boală şi dacă aşa se va întîmpla, vreau să ştii că un singur lucru îmi stă pe suflet. Mă refer, continuă el după o scurtă pauză, la purtarea mea faţă de tata şi de mama. Am fost mult prea bun cu ei. I-am tratat cu prea multă moderaţie, încheie el, şi zîmbi – ceea ce mă asigură că de fapt n-are nimic grav.

Pe pereţii dormitorului lui erau o serie de gravuri de pe vremea Revoluţiei Franceze, reprezentînd evenimente din viaţa lui Licurg. Era *Grandeur d'âme de Lycurgue şi Lycurgue*

consulte l'oracle, şi apoi Calciope à la Cour[1]. Sub această din urmă gravură scria în franţuzeşte şi spanioleşte:

„Modèle de grâce et de beauté, la jeune Calciope, non moins sage que belle, avait mérité l'estime et l'attachement du vertueux Lycurgue. Vivement épris de tant de charmes, l'illustre philosophe la conduisait dans le temple de Junon, où ils s'unirent par un serment sacre. Après cette auguste cérémonie, Lycurgue s'empressa de conduire sa jeune épouse au palais de son frère Polydecte, roi de Lacédémon. Seigneur, lui dit-il, la vertueuse Calciope vient de recevoir mes voeux aux pieds des autels, j'ose vous prier d'approuver cette union. Le roi témoigna d'abord quelque surprise, mais l'estime qu'il avait pour son frère lui inspira une réponse pleine de bienveillance. Il s'approcha aussitôt de Calciope qu'il embrassa tendrement, combla ensuite Lycurgue de prévances et parut tres satisfait."[2]

Ernest mi-a atras atenţia asupra acestui text şi apoi mi-a spus cu oarecare timiditate că de fapt ar fi preferat s-o ia de nevastă pe Ellen decît pe Calciope. Am văzut că s-a mai înzdrăvenit şi deci i-am propus fără ezitare ca peste o zi-două să ne continuăm călătoria.

---

[1] *Măreţia sufletească a lui Licurg şi Licurg consultă oracolul şi apoi Calciope la Curte.*

[2] Model de graţie şi frumuseţe, tînăra Calciope, pe cît de înţeleaptă pe atît de frumoasă, binemeritase stima şi adoraţia virtuosului Licurg. Profund îndrăgostit de multele ei farmece, ilustrul filozof a condus-o în templul Junonei, unde s-au legat printr-un jurămînt sacru. După această augustă ceremonie, Licurg s-a grăbit să-şi conducă tînăra soţie în palatul fratelui său Polidect, regele Lacedemoniei. „Stăpîne, i-a spus el, virtuoasa Calciope a primit adineauri jurămintele mele în faţa altarului şi îndrăznesc să te rog să binecuvîntezi această unire." La început regele se arătă puţin surprins, însă stima pe care o avea pentru fratele lui îl îndemnă să-i dea un răspuns plin de bunăvoinţă. Se apropie îndată de Calciope, pe care o sărută afectuos, şi apoi îl copleşi pe Licurg cu tot felul de amabilităţi, părînd cît se poate de mulţumit.

N-am să-l obosesc pe cititor purtîndu-l cu noi pe un drum cunoscut. Ne-am oprit la Siena, Cortona, Orvieto, Perugia, şi în multe alte oraşe, şi apoi, după două săptămîni petrecute la Roma şi Neapole, ne-am dus în provincia Veneţia şi am vizitat toate oraşele acelea minunate dintre povîrnişurile sudice ale Alpilor şi cele nordice ale Apeninilor, înapoindu-ne pe la Saint Gothard. Nu ştiu căruia din noi i-a plăcut mai mult călătoria, dar în orice caz, cînd eram pe punctul de a ne întoarce în Anglia, îşi recăpătase Ernest puterile în suficientă măsură ca să putem zice că e sănătos; abia după multe luni a scăpat întru totul de senzaţia dureroasă produsă de rănile din ultimii patru ani, rămînîndu-i o cicatrice, nimic altceva decît o cicatrice.

Se zice că oamenii care şi-au pierdut o mînă sau un picior mai simt încă multă vreme după aceea dureri în acel loc. O durere aproape uitată i-a revenit cînd s-a întors în Anglia, şi anume rana produsă de întemniţare. Cîtă vreme fusese doar negustor, şederea lui la închisoare nu însemnase nimic; nimeni nu ştia de ea şi chiar dacă s-ar fi ştiut, nu i-ar fi păsat nimănui; acum însă, cînd revenea la situaţia dinainte, se întorcea dizgraţiat, şi durerea de care fusese cruţat la început printr-un mediu atît de nou încît în mijlocul lui aproape îşi pierduse identitatea, se abătu asupra lui, ca şi cum ar fi primit rana doar cu o zi înainte.

Se gîndea la hotărîrile măreţe luate în închisoare, de a se sluji de ruşinea în care ajunsese drept o bază fortificată, în loc de a încerca să-i facă pe oameni să uite de ea. „Ei, da, pe atunci erau toate bune, se gîndea el, cînd nu puteam ajunge la struguri, dar acum lucrurile s-au schimat." Şi pe urmă, cine altul decît un pedant şi-ar propune nişte ţeluri înalte sau ar lua hotărîri înalte?

Cîţiva dintre vechii lui prieteni, aflînd că a scăpat de aşa-zisa lui nevastă, şi că acum o duce din nou bine, voiră să reia relaţiile cu el; Ernest îşi manifestă recunoştinţa faţă de ei şi uneori încercă să iasă în întîmpinarea avansurilor acestora;

totuşi lucrurile merseră prea bine, şi curînd se închise în sine, prefăcîndu-se că nu-i cunoaşte. Îl obseda un demon infernal al onestităţii, care-l făcea să-şi spună mereu: „Oamenii ăştia ştiu multe, dar nu ştiu totul; dacă ar şti, n-ar mai vrea să mai aibă de-a face cu mine; de aceea n-am nici un drept să întreţin relaţii cu ei."

I se părea că toată lumea în afară de el este *sans peur et sans reproche*[1] . Bineînţeles că aşa trebuie să fie, pentru că în caz contrar, n-ar fi fost normal ca ei să-i avertizeze pe toţi oamenii cu care aveau de-a face în privinţa propriilor lor deficienţe? Ei bine, el nu putea să facă acest lucru, şi nu voia să se bucure de relaţii bazate pe impresii false, aşa că renunţă chiar şi să mai tînjească după o reabilitare; şi îşi căuta din nou resursele în vechea lui pasiune pentru muzică şi literatură.

Bineînţeles că acum e mult de cînd şi-a dat seama ce mare prostie era toată povestea asta, vreau să spun în teorie, pentru că în practică s-a dovedit mult mai nimerită decît ar fi fost normal, împiedicîndu-l să contracteze nişte *liaisons* care i-ar fi pus lacăt la gură şi l-ar fi îndemnat să vadă succesul în altă parte decît acolo unde a ajuns cu timpul să-l vadă. A făcut totul din instinct şi fără alt motiv decît faptul că acest lucru era absolut firesc pentru el. Raţionamentele lui erau greşite, dar ceea ce făcea era bine. I-am spus odată ceva în genul ăsta, nu demult, arătîndu-i că întotdeauna a ţintit prea sus.

– N-am ţintit niciodată la nimic, mi-a răspuns puţin indignat, şi poţi să fii sigur că dacă aş fi crezut vreodată că am vreo şansă, aş fi ţintit destul de jos.

Bănuiesc că la urma urmei nici un om a cărui minte nu este – ca să vorbească cu indulgenţă – anormală, n-a ţintit vreodată prea sus în mod premeditat. Am văzut odată o muscă lăsîndu-se pe o ceaşcă de cafea fierbinte, cu o pojghiţă subţire de caimac, formată de laptele cu care era amestecată; musca şi-a

[1] Fără teamă şi fără prihană (fr.).

dat seama de primejdia îngrozitoare în care se află, şi am observat cu ce paşi imenşi şi cu ce eforturi aproape „supramuscane" a traversat suprafaţa perfidă, întorcîndu-se înspre marginea ceştii, întrucît terenul nu era suficient de solid ca să-i permită să-şi ia zborul de pe el. Uitîndu-mă la ea, mi-am zis că un asemenea moment suprem de dificultate şi primejdie ar putea s-o înzestreze cu un surplus de forţă morală şi fizică ce s-ar fi putut eventual transmite în oarecare măsură şi progeniturilor sale. Dar, fără îndoială, ea n-ar fi căpătat surplusul de forţă morală, dacă ar fi putut să se abţină, şi e sigur că n-o să se mai aşeze niciodată cu bună-ştiinţă pe o altă ceaşcă de cafea fierbinte. Cu cît văd mai multe lucruri, cu atît sînt mai sigur că nu contează de ce fac oamenii ceea ce trebuie, atîta vreme cît într-adevăr fac ceea ce trebuie, şi iarăşi nu contează de ce au făcut eventual ceea ce trebuia, din moment ce asta au făcut. Rezultatul depinde de lucrul săvîrşit, iar motivul nu înseamnă absolut nimic. Am citit undeva, deşi nu pot să-mi aduc aminte unde, că într-un ţinut oarecare era odată o criză teribilă de alimente, în cursul căreia sărăcimea a suferit cumplit; mulţi oameni au murit pur şi simplu de foame şi, în general, toţi au dus-o cît se poate de greu. Într-un sat însă era o văduvă săracă cu mulţi copii mici; deşi nu prea părea să aibă mijloace de a-i hrăni pe toţi, arăta ca şi copiii ei, la fel ca un om bine hrănit şi care o duce bine. „Cum reuşesc s-o scoată la capăt?" se întreba toată lumea. Era limpede că deţin un secret, şi tot atît de limpede era că acest secret nu poate să fie decît un lucru dubios; pentru că pe faţa bietei femei se ivea întotdeauna o expresie fugară, chinuită, dacă cineva făcea vreo aluzie la faptul că ea şi familia ei prosperă, în timp ce alţii mor de foame; în plus, uneori copiii erau văzuţi pe afară la ore neobişnuite, în toiul nopţii, şi fără îndoială aduceau acasă lucruri pe care nu le-ar fi putut obţine prin mijloace cinstite. Se ştiau bănuiţi şi, întrucît pînă atunci se bucuraseă de o reputaţie excelentă, bănuielile îi făceau teribil de nefericiţi. Într-adevăr,

trebuie să recunoaştem, erau convinşi că faptele lor sînt cel puţin nefireşti, dacă nu cumva de-a dreptul ticăloase; şi totuşi lor continua să le meargă bine şi se menţineau cît se poate de viguroşi, în timp ce toţi cei din jur erau vlăguiţi.

În cele din urmă, vulcanul a erupt şi parohul respectiv a strîns-o cu uşa într-atît pe biata femeie, punîndu-i tot felul de întrebări, încît cu lacrimi în ochi, şi cu amarnică ruşine, femeia a mărturisit adevărul: se ducea împreună cu copiii şi strîngeau melci de sub tufişuri şi garduri vii şi apoi îi fierbeau şi-i mîncau; nu putea fi iertată pentru asta? Mai avea oare vreo speranţă pe lumea asta sau pe lumea cealaltă, după o asemenea purtare de-a dreptul nefirească?

Tot aşa am auzit de o contesă văduvă, care rămăsese la bătrîneţe cu o mare avere, investită toată în rente consolidate: avusese mulţi copii, toţi băieţi, şi în dorinţa de a le da tinerilor posibilitatea unui debut frumos în viaţă, ar fi vrut să aibă un venit mai mare decît cel pe care i-l aduceau acţiunile ei. Consultîndu-şi avocatul, fu sfătuită să şi le vîndă şi să-şi investească banii în acţiuni ale societăţii *London & Northwestern Railways*, al căror curs în momentul acela era de circa optzeci şi cinci la sută. Pentru ea asta era exact acelaşi lucru ca şi mîncatul melcilor pentru văduva sărmană, a cărei poveste am spus-o mai sus. Cu ruşine şi durere ca şi ruşinea şi durerea unui om care săvîrşeşte un lucru murdar – deşi trebuia să le asigure perspective de dezvoltare băieţilor ei – făcu după cum fusese sfătuită. Apoi, multă vreme nu putu dormi nopţile şi trăi urmărită de presimţirea unei catastrofe. Dar, ce se întîmplă? Le dădu băieţilor posibilitea să înceapă o viaţă bună şi peste cîţiva ani constată că pe deasupra şi-a mai şi dublat capitalul, iar apoi, revînzîndu-l, a revenit la rentele consolidate şi a murit în situaţia binecuvîntată a oricărui alt rentier.

Ea socotea într-adevăr că face un lucru greşit şi primejdios, dar asta n-avea absolut nici o importanţă. Dacă şi-ar fi investit banii cu deplină încredere după recomandarea vreunui eminent

bancher londonez ale cărui sfaturi s-ar fi dovedit greşite, pierzîndu-şi astfel toată averea, şi dacă ar fi făcut lucrul acesta cu inima uşoară şi fără să aibă convingerea că păcătuieşte – oare nevinovăţia ce i-ar fi dat-o conştiinţa că nu face un lucru rău şi caracterul nobil al motivelor ce o îndemnau în acţiunile ei i-ar fi servit la ceva? Bineînţeles că nu!

Dar să revin la povestea mea. Towneley îi dădu eroului meu cel mai mult de furcă. După cum am mai spus, Towneley ştia că Ernest o să aibă curînd o avere însemnată, dar Ernest bineînţeles că nu ştia că Towneley ştie. Towneley personal era destul de bogat şi, între timp, se căsătorise; Ernest urma să fie şi el bogat în curînd şi încercase *bona fide* să se căsătorească, şi desigur că mai tîrziu avea să-şi ia o soţie legitimă. Cu un asemenea om merita să-ţi dai osteneala şi cînd, într-o zi, îl întîlni pe Ernest pe stradă, iar Ernest încercă să-l evite, Towneley nu se lăsă, ci – cu agerimea afectuoasă ce-l caracteriza – îi citi gîndurile şi, moralmente vorbind, îl luă de ceafă şi rîzînd îi scoase la iveală toate dedesubturile, spunîndu-i că nici nu vrea să audă de asemenea prostii.

Towneley rămăsese şi acum pentru Ernest acelaşi idol dintotdeauna, şi Ernest, care se lăsa foarte uşor înduioşat, simţi faţă de el aceeaşi recunoştinţă şi tandreţe dintotdeauna dar în fundul sufletului, ceva nelămurit, mai puternic decît Towneley, îl făcu pe eroul meu să se hotărască să rupă cu el într-un mod mai hotărît chiar decît cu oricare altă persoană de pe lume; îi mulţumi în grabă, cu glas scăzut, şi-i strînse mîna, în timp ce în ochi i se iveau lacrimi, cu toate eforturile de a şi le stăpîni.

– Dacă ne vom mai întîlni vreodată, zise el, te rog nici să nu te uiţi la mine. Iar dacă vei auzi cîndva despre mine, că am scris lucruri ce nu-ţi vor fi pe plac, te rog să te gîndeşti la mine cu toată îngăduinţa de care eşti capabil.

Şi aşa s-au despărţit.

Auzind de întîlnirea lor, i-am spus lui Ernest cu gravitate:

– Towneley e băiat bun şi n-ar fi trebuit să rupi cu el în felul ăsta.

– Nu numai că e un băiat foarte bun, mi-a răspuns Ernest, dar este fără doar şi poate cel mai bun om pe care l-am văzut în viaţă – în afară doar de tine, a adăugat el, făcîndu-mi acest compliment; Towneley reprezintă pentru mine idealul suprem; dacă doresc într-adevăr să semăn cu cineva, apoi atunci negreşit cu el aş vrea să semăn; însă între noi nu există o adevărată solidaritate. Aş suferi mereu de teama că o să-şi strice părerea bună despre mine, dacă aş spune lucruri care nu-i plac, şi eu am de gînd să spun foarte multe lucruri, continuă el mai vesel de data aceasta, care n-au să-i placă lui Towneley.

Am mai spus şi înainte că un om poate în general să renunţe destul de uşor la părinţii lui, pentru a se consacra lui Cristos, dar nu e chiar atît de uşor să renunţe la oameni în genul lui Towneley.

CAPITOLUL LXXXI

Şi aşa s-a îndepărtat de toţi vechii prieteni, cu excepţia mea, şi a vreo trei sau patru intimi de-ai mei, de care era sigur că-l vor îndrăgi, aşa cum îi îndrăgea şi el, şi care, ca şi mine, se bucurau să poată fi în contact cu o minte tînără şi proaspătă. Ernest se ocupa de registrele mele contabile ori de cîte ori era cazul să se ocupe, ceea ce de altfel nu se întîmpla prea des, şi-şi petrecea restul timpului adăugînd cîte ceva la numeroasele note şi eseuri scrise într-o doară şi care se acumulaseră prin mapele lui. Oricine era obişnuit cu scrisul, putea vedea dintr-o ochire că literatura constituie calea lui firească de dezvoltare, şi eram încîntat să-l văd că se apucă în

mod atît de spontan de scris. Însă nu tot atît de încîntat eram să văd că se ocupă în continuare numai de subiectele cele mai serioase, aş putea zice chiar solemne, după cum nu-i plăcea din toată muzica decît cea cu un caracter cît se poate de serios.

I-am spus într-o zi că faptul că Dumnezeu nu acordă decît o răsplată tare măruntă pentru ocupaţiile foarte serioase, constituie o dovadă suficientă că asemenea ocupaţii nu-i sînt pe plac, sau în orice caz că nu pare să aibă o părere chiar atît de bună despre ele, sau că ar dori să le stimuleze într-un fel sau altul.

Ernest mi-a răspuns:

– O, te rog nu-mi mai vorbi despre răsplată. Uită-te la Milton, de pildă, care n-a primit decît cinci lire pentru *Paradisul pierdut*.

– Dar şi asta era prea mult, i-am răspuns prompt. Eu i-aş fi dat dublul acestei sume ca să nu-l scrie deloc.

Ernest a fost puţin şocat.

– În orice caz, mi-a spus rîzînd, eu, cel puţin, nu scriu poezii.

Asta era o piatră aruncată în grădina mea, fiindcă vodevilurile mele erau în versuri. Aşa că am abandonat subiectul.

După o vreme se încăpăţînă să reia chesiunea care-l obseda şi anume că primeşte trei sute de lire pe an, fără să facă absolut nimic, după cum zicea el, şi-mi vorbi de intenţia de a-şi căuta o slujbă care să-i aducă un venit suficient pentru a putea trăi.

Am rîs de acest proiect, dar l-am lăsat în pace. A căutat peste tot, cît a putut, multă vreme, dar cred că e inutil să mai spun cît de puţin succes a avut. Cu cît înaintam în vîrstă cu atît mă convingeam tot mai mult de prostia şi credulitatea publicului; în acelaşi timp însă îmi dădeam tot mai mult seama cît de greu este să te impui acestei prostii şi credulităţi.

Ernest a încercat pe rînd să-i convingă pe cîţiva directori de publicaţii să-i tipărească diverse articole. Uneori, cîte un redactor-şef asculta ce-i spunea Ernest şi apoi îl ruga să-i lase

articolul să-l citească, dar mai întotdeauna articolele îi erau înapoiate cu scrisori politicoase, care-l informau că nu sînt potrivite pentru publicația respectivă, unde fuseseră trimise. Şi totuşi, chiar aceste articole au apărut în bună parte în lucrările sale ulterioare, şi nimeni n-a avut nimic de zis, nici măcar pe motivul că n-ar fi fost bune din punctul de vedere al meşteşugului literar.

– Îmi dau seama, îmi spuse el într-o bună zi, că există o cerere imperioasă, dar oferta trebuie să fie foarte rugătoare.

E drept că o dată directorul unei mari reviste lunare acceptă un articol şi el crezu că în sfîrşit a reuşit să intre în lumea literară. Articolul trebuia să apară peste două numere, iar Ernest urma să primească de la tipografie şpalturile peste zece zile sau două săptămîni; dar săptămînile treceau una după alta, şi Ernest nu primea nici un şpalt; trecură luni la mijloc şi tot nu se găsea loc pentru articolul lui Ernest; în cele din urmă, după vreo şase luni, directorul revistei spuse într-o dimineață că are toate numerele acoperite pentru zece luni de atunci înainte, dar cu siguranță că articolul lui o să apară. Primind acest răspuns, Ernest insistă să i se dea înapoi manuscrisul.

Uneori, totuşi, articolele i-au fost publicate, şi atunci Ernest constata că redactorul-şef le ajustase după propria lui fantezie, introducînd nişte glume ce i se păruseră nostime, sau scoțînd tocmai pasajul considerat de Ernest cheia întregii probleme, iar apoi, deşi articolele apăruseră, cînd fusese vorba de a i le plăti, se considerase că asta e cu totul altă chestiune, şi Ernest nu văzu un ban.

– Redactorii-şefi, îmi zise el într-o bună zi, cam prin epoca aceea, seamănă cu oamenii din Apocalips, care cumpără şi vînd: cu toții sînt ca nişte fiare.

Într-un tîrziu, după luni întregi de dezamăgiri şi după multe ceasuri plicticoase şi obositoare, irosite în anticamere sordide (şi dintre toate anticamerele, cele ale directorilor de publicații mi se par cele mai îngrozitoare), căpătă în sfîrşit o ofertă *bona*

fide de angajare din partea unui săptămînal de frunte, datorită unei recomandaţii pe care am izbutit să i-o obţin de la cineva cu mare influenţă la ziarul respectiv. Redactorul-şef îi trimise vreo zece cărţi voluminoase pe diverse teme foarte dificile, rugîndu-l să le recenzeze într-un singur articol, pînă într-o săptămînă. Într-una din cărţi era şi o scrisorică din partea redactorului-şef, cerîndu-i să condamne cartea. Lui Ernest cartea pe care trebuia s-o condamne îi stîrni în mod deosebit admiraţia, şi văzînd că nu are nici cea mai mică şansă de a se purta în mod echitabil cu cărţile ce-i erau supuse spre recenzie, le înapoie pe toate redactorului-şef.

În cele din urmă, un ziar îi primi într-adevăr vreo zece articole şi i le plăti pe loc, cu cîte două lire bucata, dar ulterior ziarul îşi dădu duhul la vreo două săptămîni după apariţia ultimului articol al lui Ernest. S-ar fi părut că e greu de contestat priceperea profesională a celorlalţi redactori-şefi care refuzaseră să aibă de-a face cîtuşi de puţin cu nenorocosul meu fin.

Nu mi-a părut rău că Ernest a eşuat cu periodicele, întrucît a scrie pentru reviste sau ziare este un exerciţiu foarte prost pentru cei ce aspiră să scrie cărţi de un interes mai durabil. Un tînăr trebuie să aibă mai mult timp pentru reflecţie decît îi permite colaborarea la presa cotidiană sau chiar săptămînală. În schimb Ernest personal a fost teribil de afectat văzînd cît de puţin vandabilă e marfa ce o produce, ca şi propria. sa persoană.

– Ah, îmi zise el, dacă aş fi fost un cal pur sînge, sau o oaie de rasă, sau un porumbel dintr-un anumit neam, sau un iepure cu urechile retezate, şi tot aş fi fost mai bun de vîndut pe piaţă. Chiar dacă aş fi fost o catedrală într-un oraş din colonii, oamenii mi-ar fi dat ceva, dar aşa, se pare că n-au nevoie de mine.

Şi acum, că era sănătos şi odihnit, voia să deschidă iarăşi o prăvălie, lucru de care bineînţeles nici n-am vrut să aud.

– Ce-mi pasă mie, îmi zise el într-o bună zi, dacă sînt ceea ce oamenii numesc un gentleman? Iar felul lui de a vorbi era aspru, aproape agresiv. Ce avantaj am avut vreodată de pe urma faptului că eram un gentleman? Dimpotrivă, am fost din pricina asta mai puțin capabil de a exploata pe alții și mult mai susceptibil de a fi exploatat de ei. S-a folosit față de mine doar un alt mod de a mă trage pe sfoară, atîta tot. Dacă n-ai fi fost tu atît de bun cu mine, azi n-aș fi avut un gologan în pungă. Slavă Domnului că cel puțin mi-am plasat copiii acolo unde sînt.

L-am rugat să mai stea liniștit o vreme și să nu vorbească încă de deschiderea unei noi prăvălii.

– Dar oare situația de gentleman, zise el, o să-mi aducă în cele din urmă bani? Și o să existe vreun lucru care să-mi aducă pînă la urmă liniștea, așa cum mi-ar aduce-o banii? Se zice că cei care au avere, foarte greu pătrund în împărăția Cerurilor. Ba zău că ajung acolo; ei sînt ca niște Strudbrugi;
trăiesc, trăiesc, trăiesc întruna, și sînt fericiți încă mulți ani după momentul cînd, dacă ar fi fost săraci, ar fi intrat în împărăția Cerurilor. Aș vrea să trăiesc multă vreme și să-mi cresc copiii, dacă aș vedea că educația ce le-aș da-o i-ar face fericiți; asta doresc, și ceea ce fac n-o să mă ajute. A fi un gentleman constituie un lux pe care mi-l pot permite și, prin urmare, nici nu-l doresc. Dă-mi voie să mă întorc la prăvălioara mea și să fac pentru oameni lucrurile de care au ei nevoie, și pentru care mă plătesc. Ei știu ce vor și ce le trebuie, mai bine decît îi pot învăța eu.

Era greu să neg înțelepciunea acestei judecăți și, dacă s-ar fi bizuit numai pe cele trei sute delire pe an căpătate de la mine, l-aș fi sfătuit să-și redeschidă prăvălioara chiar a doua zi dimineață. Însă situația fiind alta, am mai tergiversat problema și am ridicat tot felul de piedici, liniștindu-l cît puteam mai bine, de fiecare dată cînd revenea la acest subiect.

Bineînțeles că Ernest citea cărțile domnului Darwin de îndată ce apăreau și adoptă evoluția ca o teorie de bază, făcîndu-și din ea o profesiune de credință.

– Mi se pare, îmi spuse el o dată, că sînt ca o omidă dintr-a ceea care, dacă a fost întreruptă din confecționarea hamacului ei, trebuie să reia lucrul de la început. Atîta vreme cît m-am aflat pe o treaptă socială mult inferioară, unde coborîsem, m-am descurcat destul de bine, și dacă n-ar fi fost Ellen la mijloc, aș fi cîștigat destui bani; cînd încerc să reiau lucrul de pe o treaptă mai înaltă, eșuez total.

Nu știu dacă analogia este sau nu valabilă, dar sînt sigur că instinctul lui Ernest nu dădea greș, spunîndu-i că după o cădere gravă ar fi fost mai bine să reia viața de pe o treaptă inferioară și, după cum am mai spus, l-aș fi lăsat să-și redeschidă prăvălia, dacă n-aș fi știut ceea ce știam.

Pe măsură ce se apropia data fixată de mătușa lui, îl pregăteam tot mai asiduu pentru evenimentul așteptat, și, în cele din urmă, cînd a împlinit douăzeci și opt de ani, am putut să-i spun totul și să-i arăt scrisoarea semnată de mătușa lui pe patul de moarte, pe baza căreia am avut obligația să păstrez banii pentru el. S-a întîmplat ca ziua lui de naștere să cadă într-o duminică a anului 1863, dar chiar a doua zi am transferat acțiunile pe numele lui și i-am oferit registrele de conturi, pe care de un an și jumătate le ținea chiar el.

Cu toate că-l pregătisem atît de intens, totuși i-a trebuit destul de multă vreme pînă să se lase cu adevărat convins și să creadă că banii sînt efectiv ai lui. Nu spunea aproape nimic, ca și mine de altfel, fiindcă sînt sigur că eram la fel de emoționat că mi-am îndeplinit misiunea pînă la capăt în mod satisfăcător, cum era Ernest, trezindu-se în posesia unei sume de peste șaptezeci de mii de lire. Cînd începea să vorbească, nu rostea decît cîte o propoziție sau două, din cînd în cînd, exprimîndu-și gîndul din momentul respectiv.

– Dacă aş transpune în muzică emoţiile acestui moment, zise el, mi-aş permite să folosesc din plin sexta mărită.

Puţin mai tîrziu mi-aduc aminte că a spus, rîzînd într-un fel care amintea de rîsul mătuşii sale:

– Mă bucur nu atît de plăcerea ce mi-o produce acest eveniment, cît de durerea ce o va produce tuturor cunoştinţelor mele, în afară doar de tine şi de Towneley.

I-am răspuns:

– Părinţilor tăi nu poţi să le spui acest lucru, fiindcă ar însemna să-i înnebuneşti de-a binelea.

– Nu, nu, nu! exclamă Ernest, ar fi o cruzime mult prea mare; ar fi ca şi cum Isac l-ar oferi ca jertfă pe Abraham, fără să existe prin apropiere un cîrlig unde să fie pregătit un berbec. Şi pe urmă, de ce aş face-o? De patru ani n-au mai existat nici un fel de relaţii între noi.

CAPITOLUL LXXXII

S-ar zice că pomenind în treacăt de Theobald şi de Cristina, i-am stîrni într-un fel, făcîndu-i să se trezească din letargie şi să revină la activitate. În anii ce s-au scurs de la ultima lor apariţie pe scena noastră, au rămas la Battersby şi şi-au concentrat întreaga afecţiune asupra celorlalţi copii ai lor,

Pentru Theobald pierderea puterii de a-şi chinui fiul cel mare fusese un hap amar; dacă s-ar putea cunoaşte adevărul s-ar vedea – sînt convins – că acest lucru l-a făcut să sufere mai mult decît ruşinea pricinuită de întemniţarea lui Ernest. Făcuse vreo două-trei încercări de a redeschide negocierile prin intermediul meu, însă nu i-am pomenit niciodată lui Ernest de acest lucru, fiindcă ştiam bine că o să-l tulbure. În schimb i-am scris lui Theobald că fiul lui este absolut de

neînduplecat şi i-am recomandat ca cel puţin pentru moment să nu mai încerce să revină la acest subiect. Mi s-a părut că îndemnul o să fie cel mai mult pe placul lui Ernest şi cel mai puţin pe al lui Theobald.

Însă, la cîteva zile după ce Ernest şi-a preluat averea, am primit o scrisoare de la Theobald, în care era introdusă şi o scrisoare pentru Ernest. Pe aceasta n-am putut să i-o ascund.

Iată conţinutul scrisorii:

„ Fiul meu Ernest,

Deşi în repetate rînduri ai respins încercările mele de apropiere, fac din nou apel la sentimentele tale cele mai bune. Mama ta, de multă vreme suferindă, este cred, aproape în pragul morţii; nu mai e în stare să mănînce nimic, şi doctorul Martin îşi manifestă prea puţine speranţe că se va însănătoşi. Ea şi-a exprimat dorinţa de a te vedea şi zice că e sigură că nu vei refuza să vii s-o vezi; dată fiind starea ei, nu pot să cred că n-o vei face.

Îţi trimit prin mandat banii de tren şi am să-ţi plătesc biletul de întoarcere.

Dacă ai nevoie de haine pentru această călătorie, comandă-ţi tot ce ţi se pare potrivit, şi cere să mi se trimită nota de plată; am s-o achit imediat cu condiţia să nu depăşească opt sau nouă lire, iar dacă mă vei anunţa cu ce tren soseşti, îţi voi trimite trăsura la gară. Te încredinţez că rămîn tatăl tău afectuos.

T. Pontifex"

Bineînţeles că Ernest n-a putut să şovăie nici un moment. Acum îşi putea îngădui să zîmbească, auzind că taică-su s-a oferit să-i plătească hainele, precum şi că i-a trimis un mandat poştal, acoperind exact costul unui bilet de clasa a doua; a fost bineînţeles zguduit aflînd de starea maică-si, şi totodată afectat de dorinţa ei de a-l vedea. A telegrafiat că va sosi de îndată acolo. L-am văzut puţin înainte de a pleca şi am fost încîntat

să constat cît de frumos îl îmbrăcase croitorul. Nici Towneley personal n-ar fi putut să fie mai bine echipat. Sacul de voiaj, pelerina, tot ce avea pe el, era de bun gust. Mi s-a părut că are o înfățișare mult mai agreabilă decît avusese la douăzeci și doi sau douăzeci și trei de ani. Cele optsprezece luni de liniște și tihnă șterseseră toate urmele suferințelor sale anterioare și, de cînd se îmbogățise cu adevărat, pe fața lui stăruia un aer de *insouciance*[1] și de bună dispoziție, ca la un om căruia toate îi merg de minune; acest aer ar fi dat o înfățișare agreabilă chiar și unui bărbat mult mai urît. Eram mîndru și încîntat de el. În sinea mea mi-am spus că orice va face, de însurat însă e sigur că n-o să se mai însoare vreodată.

Călătoria a fost penibilă. De cum s-a apropiat de gară și a dat cu ochii de toate elementele familiare, puterea de asociere a fost atît de mare încît i s-a părut că moștenirea de la mătușa lui n-a fost decît un vis și că se întoarce din nou în casa lui taică-su, așa cum se întorcea în vacanță de la Cambridge. Oricît se stăpînea, se simțea cuprins de vechea tristețe, de acel „rău de casă" care-l făcuse atîta să sufere odinioară. Inima începu să-i bată din ce în ce mai tare, gîndindu-se la apropiata întîlnire cu taică-su și cu maică-sa. „Și va trebui s-o sărut pe Charlotte", își zise el.

Oare taică-su o să-l întîmpine la gară? O să-l primească cu aerul că nimic nu s-a întîmplat, sau o să fie rece și distant? Și cum o să primească vestea norocului ce a dat peste fiul lui? Cînd trenul trase la peron, Ernest trecu repede în revistă fețele celor cîțiva oameni din gară. Silueta binecunoscută a lui Theobald nu se afla printre ei, dar de partea cealaltă a gardului care despărțea curtea gării de peron, văzu trăsura trasă de poney, destul de sărăcăcioasă, după cum i se păru , și Ernest îl recunoscu pe vizitiul lui taică-su. Cîteva minute mai tîrziu se

[1] Nepăsare (fr.).

afla în trăsură, în drum spre Battersby. Nu-şi putu stăpîni un zîmbet văzînd aerul surprins al vizitiului, cînd constată schimbarea substanţială din înfăţişarea lui. Vizitiul era cu atît mai surprins cu cît ultima dată cînd fusese acasă, Ernest purta haine preoţeşti, iar acum nu numai că era mirean, dar era un mirean elegant. Atît de mare era schimbarea, încît vizitiul îl recunoscu abia cînd îi adresă Ernest cuvîntul.

– Ce fac părinţii mei? întrebă el în grabă, urcîndu-se în trăsură.

– Stăpînul e bine, conaşule, răspunse vizitiul, dar stăpîna e tare rău.

Calul ştia că merge acasă şi începu să tragă tare de hăţuri. Era o adevărată zi de noiembrie – rece cu un aer înţepător; de o parte a drumului cîmpul era inundat; tocmai acolo trebuiră să treacă printr-un grup de călăreţi însoţiţi de cîini, pentru că în dimineaţa aceea avea loc o vînătoare lîngă Battersby. Ernest zări cîteva cunoştinţe, dar probabil oamenii nici nu-l recunoscură şi nici nu aflaseră despre marele lui noroc. Cînd se apropiară de turnul bisericii din Battersby, Ernest văzu casa parohială în vîrful dealului; coşurile ei se înălţau puţin deasupra copacilor desfrunziţi care o înconjurau; Ernest se lăsă pe spate, sprijinindu-se de pernele trăsurii, şi-şi acoperi faţa cu mîinile.

Călătoria se sfîrşi, aşa cum se întîmplă chiar şi cu cele mai neplăcute sferturi de oră din viaţa unui om, şi peste cîteva minute se afla pe scările din faţă casei tatălui său. Taică-su, auzind că soseşte trăsura, coborî cîteva trepte pentru a-i ieşi în întîmpinare. Ca şi vizitiul, îşi dădu seama dintr-o ochire că Ernest e îmbrăcat ca un om care nu duce lipsă de bani, şi că e robust, plin de sănătate şi vigoare.

Nu se aşteptase cîtuşi de puţin la aşa ceva, şi nu pe asta mizase. Voia ca Ernest să se întoarcă, dar aşa cum trebuie să se întoarcă orice fiu risipitor – care se respectă şi a intrat în tradiţie – umilit, distrus, cerîndu-şi iertare de la cel mai blînd

şi mai chinuit tată de pe lume. Dacă avea pantofi şi ciorapi în picioare şi dacă era cît de cît îmbrăcat, asta trebuie să se datoreze pur şi simplu faptului că în mod amabil i se puseseră la dispoziţie nişte haine care să înlocuiască zdrenţele şi petecele; or, el se lăfăia într-o pelerină gri, cu o cravată albastră cu alb, şi arăta mai bine decît îl văzuse vreodată Theobald în toată viaţa lui. Era un adevărat dezmăţ. Oare pentru asta fusese el atît de generos, încît să se ofere să-i pună la dispoziţie lui Ernest nişte haine ca lumea, în care să vină să-şi viziteze mama pe patul de moarte? Era posibil ca un om să se comporte mai josnic decît Ernest, profitînd de avantajele ce i se acordaseră? Ei bine, n-avea să dea nici un gologan în plus peste cele opt sau nouă lire făgăduite. Ce noroc că stabilise o limită, totuşi. Asta-i bună, dar el, Theobald, nu-şi putuse permite niciodată să-şi cumpere un sac de voiaj atît de elegant. Mai folosea încă unul vechi, pe care i-l cedase taică-su cînd îl trimisese la Cambridge. Şi pe urmă, negreşit, el vorbise doar de haine, nu şi de un sac de voiaj.

Ernest îşi dădu seama de gîndurile ce-l frămîntă pe taică-su, şi i se părù că ar fi trebuit să-l pregătească într-un fel, pentru ceea ce vedea acum; trimisese însă telegrama atît de repede după primirea scrisorii lui taică-su şi venise atît de prompt în urma ei, încît chiar dacă i-ar fi trecut prin minte mai devreme acest gînd, n-ar fi fost uşor să-l pună în aplicare. Îi întinse mîna lui taică-su şi-i spuse rîzînd:

– A, să ştii că le-am plătit toate astea; mă tem că n-ai aflat că domnul Overton mi-a transmis toţi banii mătuşii Alethea.

Theobald se făcu stacojiu la faţă.

– Dar de ce? zise el, – şi de fapt astea fură primele cuvinte ce-i ieşiseră de pe buze – dacă banii nu erau ai lui cu adevărat, de ce nu i-a predat fratelui meu John şi mie?

Apoi se bîlbîi şi făcu o mutră pocăită, dar în orice caz astea fură cuvintele pe care le rosti.

– Pentru că, dragă tată, zise Ernest tot rîzînd, mătuşa i-a lăsat banii ca să-i păstreze pentru mine, şi nu pentru tine sau pentru unchiul John. Şi averea s-a ridicat mereu ajungînd acum la peste şaptezeci de mii de lire. Dar spune-mi, ce face mama?

– Nu, Ernest, zise Theobald agitat, chestiunea nu poate rămîne aşa, trebuie să mă asigur că lucrurile s-au făcut în mod corect şi legal.

Cuvintele lui Theobald erau aşa cum era îndeobşte felul lui de a vorbi, şi avură darul de a aduce pe loc în mintea lui Ernest tot şirul de noţiuni legate de tatăl lui. Împrejurimile erau într-adevăr cele familiare, dar persoanele se schimbaseră într-atît, încît aproape nu le mai puteai recunoaşte. Imediat Ernest se răsti cu asprime la Theobald. N-am să repet cuvintele folosite, fiindcă îi ieşiră de pe buze înainte de a avea timp să le cîntărească, şi s-ar putea ca unii dintre cititorii mei să le socoată lipsite de respect; n-au fost prea multe, dar au avut tot efectul scontat. Theobald nu mai zise nimic, dar se făcu pămîntiu la faţă; nu i-a mai vorbit niciodată fiului lui în aşa fel încît să-l oblige să repete ceea ce spusese atunci. Ernest îşi recăpătă stăpînirea de sine şi întrebă din nou de maică-sa. Theobald se bucură că are prilejul să schimbe subiectul şi răspunse deîndată, pe tonul ce l-ar fi adoptat faţă de o persoană pe care ar fi dorit în mod deosebit s-o împace, că starea Cristinei se agravează din zi în zi, deşi a făcut pentru ea tot ce i-a stat în putinţă. Încheie, spunînd că Cristina a fost consolarea şi reazemul vieţii sale, timp de peste treizeci de ani, dar că în starea de faţă nu poate dori prelungirea vieţii ei.

Cei doi bărbaţi se duseră sus în camera Cristinei, încăpere unde se născuse şi Ernest. Taică-su intră înaintea lui şi o pregăti pentru venirea fiului. Biata femeie se ridică în capul oaselor cînd se apropie Ernest şi, plîngînd, îl apucă cu braţele pe după gît, strigînd:

– O, ştiam eu că o să vină, ştiam eu, ştiam eu că o să vină!

Ernest se muie de tot şi plînse, cum nu mai plînsese de ani de zile.

– O, dragul meu băiat, dragul meu băiat, zise Cristina de îndată ce-şi recăpătă glasul. Chiar niciodată n-ai mai fost pe aproape de noi în toţi anii ăştia? A, tu nici nu ştii cum te-am iubit şi cum te-am jelit, şi tăticul la fel de mult ca şi mine. Ştii că el îşi arată mai puţin sentimentele, dar pot să-ţi spun cît de mult, cît de profund a suferit pentru tine. Uneori noaptea mi se părea că aud paşi prin grădină şi mă ridicam tiptil din pat, să nu-l trezesc, şi mă duceam la fereastră să mă uit afară, dar nu vedeam decît beznă sau zorile cenuşii, şi mă întorceam plîngînd în pat. Şi totuşi, cred că tu ai fost pe aici, deşi erai prea mîndru ca să ne dai de ştire – şi acum, în sfîrşit, te strîng încă o dată în braţe, scumpul meu, scumpul meu băiat.

Lui Ernest i se păru că a fost teribil de crud, îngrozitor de sălbatic şi împietrit.

– Mamă, zise el, iartă-mă, numai eu sînt de vină. N-ar fi trebuit să mă arăt atît de aspru; am greşit cumplit.

Bietul om bolborosea numai cuvinte pornite din inimă, şi inima lui tînjea după maică-sa, aşa cum crezuse că n-ar mai fi în stare s-o facă vreodată.

– Dar n-ai venit niciodată, continuă ea, chiar dacă era întuneric şi noi n-am ştiut? Ah, lasă-mă să cred că n-ai fost chiar atît de crud cum te-am socotit noi. Spune-mi că ai venit, măcar aşa, ca să mă consolezi şi să mă faci mai fericită.

Răspunsul lui Ernest fu prompt.

– N-am avut bani ca să vin, mamă, pînă acum de curînd.

Asta era o scuză pe care Cristina o putea înţelege şi accepta.

– A, va să zică ai fi venit, dacă ai fi putut; atunci am să iau intenţia drept o faptă împlinită şi acum că te-am iarăşi aici, departe de orice primejdie, spune-mi că niciodată, niciodată n-o să mă mai părăseşti,– pînă cînd– ah, dragul meu băiat – ţi-au spus că sînt pe moarte?

Cristina plînse lacrimi amare şi-şi îngropă capul în perna.

CAPITOLUL LXXXIII

Joey şi Charlotte erau şi ei în cameră. Între timp Joey fusese hirotonisit şi slujea de diacon lui Theobald. Niciodată nu se înţelesese bine cu Ernest şi acesta din urmă îşi dădu imediat seama că nu există nici cea mai mică şansă de *rapprochement*[1] între ei. Fu un pic surprins văzîndu-l pe Joey în haine preoţeşti şi arătînd cam tot aşa cum arătase şi el cu cîţiva ani înainte, întrucît cei doi fraţi semănau destul de bine între ei; dar faţa lui Joey era rece şi n-o lumina nici o scînteie de spirit boem; era preot şi avea să se comporte ca toţi ceilalţi membri ai clerului, nici mai bine, nici mai rău. Îl salută pe Ernest oarecum *de haut en bas*[1], adică cel puţin aşa încercă s-o facă la început, dar nu-i prea merse şi fu nevoit să renunţe.

Soră-sa îi întinse obrazul ca s-o sărute. Ah, şi ce neplăcută treabă era asta; de trei ceasuri trăia o adevărată groază la gîndul că o să trebuiască s-o facă. Era în felul ei distantă şi avea un aer de reproş, cum era de altfel şi de aşteptat din partea unei persoane superioare ca ea. Şi-i purta sîmbetele, pentru că tot nu izbutise să se mărite; lucru de care îl socotea vinovat pe Ernest; în taină susţinea că greşelile lui de conduită îi împiedicaseră pe unii tineri s-o ceară de nevastă; de aceea îl făcea răspunzător pe Ernest, punîndu-i în sarcină daune foarte însemnate. De la început, ea şi cu Joey căpătaseră instinctul de a se orienta dincotro bate vîntul, şi întotdeauna ţinuseră cu cel mai tare, iar acum cei doi fraţi se identificaseră perfect cu generaţia mai vîrstnică – adică împotriva lui Ernest. De aceea, în această privinţă se realizase între ei o alianţă ofensivă şi definitivă, deşi exista totodată între ei şi un război mocnit, dar distrugător.

---

[1] Apropiere (fr.).
[1] De sus în jos; condescendent (fr.).

Cel puțin asta era concluzia la care ajunse Ernest – în parte din amintirile referitoare la persoanele în cauză, și în parte din observarea micilor lor gesturi în prima jumătate de oră de la sosirea lui, cînd stăteau cu toții laolaltă, în camera maică-si – fiindcă deocamdată, firește, nu aflaseră încă de averea moștenită de Ernest. Nu era greu să-și dea seama că privirile ce i le aruncau din cînd în cînd erau pline nu numai de surprindere, ci și de indignare, știa el foarte bine ce gîndesc.

Cristina văzu schimbarea produsă la Ernest – că pare mult mai solid și mai viguros, atît ca trup cît și ca spirit, decît fusese la ultima lor întîlnire. Văzu și cît de bine era îmbrăcat, și, cu toate că-i revenise întreaga afecțiune pentru primul născut, era ca și ceilalți, puțin alarmată în privința buzunarului lui Theobald, despre care presupunea că fusese muls din gros, pentru toată această splendoare. Observînd acest lucru, Ernest căută să-i liniștească tulburarea – dîndu-i toate amănuntele cu privire la moștenirea mătușii lui și la felul cum o administrasem eu, – chiar în prezența fraților săi; aceștia însă se prefăceau că nu bagă de seamă, sau cel puțin că e vorba de o chestiune care în mod normal nu-i privește cîtuși de puțin.

La început, maică-sa protestă puțin împotriva faptului că banii i-au fost dați lui, „trecînd peste capul tăticului", după cum se exprimă ea.

– Vai, dragul meu, zise ea pe un ton dezaprobator, dar nici măcar tăticul tău n-a avut vreodată atît de mulți bani!

Însă Ernest o liniști, sugerînd că dacă domnișoara Pontifex ar fi știut cît de mult va crește suma respectivă, i-ar fi lăsat cea mai mare parte lui Theobald. Cristina acceptă acest compromis și imediat, așa bolnavă cum era, se aruncă cu pasiune în vîrtejul noii situații și, luînd-o drept un nou punct de pornire, începu să cheltuiască mintal averea lui Ernest.

Poate n-ar fi rău să menționez în treacăt că Cristina avea dreptate zicînd că Theobald n-a avut niciodată atîția bani, cît poseda acum fiul lui. În primul rînd că el n-a avut o perioadă

de paisprezece ani ca minor în care timp nici un fel de cheltuieli să nu fi împiedicat acumularea banilor, şi în doilea rînd că el, ca şi mine, şi ca mai toată lumea, suferise în oarecare măsură în epoca 1846 – destul ca să-i lase urme grave, dar suficient ca să-l sperie şi să-l facă să se menţină tot restul vieţii în limitele investiţiilor sigure, nespeculative. Faptul că fiul lui e mai bogat decît el, şi că e bogat la o vîrstă atît de tînără, îl zgîndărea pe Theobald chiar mai mult decît faptul că Ernest avea avere. Dacă ar fi trebuit să aştepte pînă la şaizeci sau şaizeci şi cinci de ani, şi între timp să dea faliment din cauza incapacităţii financiare, atunci poate că i-ar fi permis să aibă o sumă suficientă ca să nu trebuiască să intre la azil şi ca să-şi plătească cheltuielile de înmormîntare; dar ca Ernest să intre în posesia unei sume de şaptezeci de mii de lire la douăzeci şi opt de ani, să fie fără nevastă şi să aibă numai doi copii – asta era o nedreptate strigătoare la cer. Cristina era prea bolnavă şi prea grăbită să cheltuiască banii, pentru ca să se mai sinchisească de asemenea considerente de amănunt, pe lîngă faptul că era mult mai blîndă din fire decît Theobald.

„Norocul ăsta extraordinar, îşi zise ea înţelegînd totul dintr-o privire, a şters cu buretele ruşinea întemniţării lui. În privinţa asta trebuie lăsate la o parte fleacurile şi prostiile. Întreaga poveste a fost o greşeală, o greşeală nenorocită, e drept, dar acum nici nu mai trebuie să pomenim de ea. Bineînţeles că Ernest o să se întoarcă la Battersby şi o să stea aici pînă s-o însura, şi o să-i plătească bine lui taică-su pentru că-i dă masă şi casă. De fapt aşa e şi just, ca Theobald să cîştige şi el ceva, şi sigur că şi Enest doreşte ca taică-su să cîştige bani; ăsta este fără îndoială aranjamentul cel mai bun şi cel mai simplu ce se poate imagina; şi el ar putea s-o scoată pe soră-sa în lume, mult mai mult decît s-au preocupat vreodată Theobald sau Joey s-o facă. Şi iarăşi nu încape îndoială că o să dea nişte petreceri splendide la Battersby.

Bineînțeles că Ernest o să-i cumpere lui Joey o parohie și o să-i facă în fiecare an cadouri foarte frumoase surorii lui – doar cum altfel! A, da – acum o să devină un magnat al ținutului; un om care are aproape patru mii de lire pe an, e normal să devină un magnat al ținutului. Ar putea chiar să intre în parlament. Doar era un băiat capabil. Bineînțeles era departe de a fi un geniu ca doctorul Skinner, sau chiar ca Theobald, dar în orice caz nu-i lipsea nici lui nimic, și dacă intra în parlament – și încă la o vîrstă atît de tînără – nimic nu l-ar împiedica să ajungă prim-ministru înainte de a muri și, în cazul ăsta, bineînțeles că o să fie numit membru de drept al Camerei Lorzilor. O! De ce nu se apuca oare pe dată de această treabă, ca să ajungă și ea ziua cînd să-i audă pe oameni spunîndu-i fiului ei „Mylord" – ei i se părea că Lord Battersby ar suna foarte frumos, și dacă n-ar fi atît de bolnavă și ar putea să pozeze unui pictor, ar trebui negreșit să pună pe un mare artist să-i facă un portret în mărime naturală, pentru ca să decoreze un perete al imensei lui sufragerii. *Portretul ar trebui expus la Academia Regală.* Portretul mamei lordului Battersby, își zise în sinea ei și inima începu să-i palpite cu vivacitatea-i obișnuită. Dacă nu era în stare să pozeze unui pictor, bine că, din fericire, își făcuse măcar o fotografie nu de mult, și acest portret era cît se poate de reușit pentru o fotografie, mai ales cînd era vorba de un chip ca al ei, a cărei frumusețe consta într-o măsură atît de mare în expresie. Poate că un pictor ar fi putut să se slujească destul de bine de fotografie, pentru a-i face portretul. La urma urmei era mai bine că Ernest renunțase la cariera preoțească – oh, Dumnezeule, veghează asupra treburilor noastre cu mult mai multă înțelepciune decît o putem face noi înșine! Acum vedea totul limpede – Joey era cel care avea să devină arhiepiscop de Canterbury, iar Ernest avea să rămînă laic și să ajungă prim-ministru...Și tot așa, pînă cînd fiică-sa îi spuse că e ora să-și ia doctoria.

Bănuiesc că această visare care constituie doar un simplu fragment din ceea ce s-a petrecut cu adevărat în creierul Cristinei, n-a luat mai mult de un minut şi jumătate, dar fie visarea, fie prezenţa fiului ei, păru că i-a reînviat în mod miraculos energia. Bolnavă, ba chiar muribundă şi sleită de suferinţe, se învioră totuşi atît de mult încît de vreo două ori în cursul după-amiezii rîse vesel. A doua zi, doctorul Martin spuse că şi-a revenit atît de bine încît aproape începe să spere într-o însănătoşire. Ori de cîte ori se pomenea de posibilitatea acestui lucru, Theobald clătina din cap şi spunea:

– Nu putem dori prelungirea vieţii ei.

Iar apoi Charlotte îl luă pe neaşteptate pe Ernest şi-i spuse:

– Ştii, dragă Ernest, aceste schimbări, cînd în bine cînd în rău, despre care se tot vorbeşte, îl enervează îngrozitor pe tăticul; ar putea să suporte orice s-ar întîmpla, dar îl oboseşte cumplit să gîndească cinci-şase lucruri, cînd aşa, cînd altfel, cînd albă, cînd neagră, în mai puţin de douăzeci şi patru de ore, şi ar fi mai frumos din partea ta să nu faci una ca asta – adică să nu-i spui lui nimic, chiar dacă doctorul Martin îşi mai păstrează încă nădejdile.

Charlotte avusese intenţia să sugereze că Ernest era vinovat de toate neplăcerile abătute asupra lui Theobald, asupra ei, asupra lui Joey, şi asupra tuturor celorlalţi, şi chiar rostise o frază în acest sens; e adevărat că nu îndrăznise să meargă pînă la capăt şi schimbase vorba, dar măcar o clipă a lăsat să se vadă ceea ce gîndeşte, şi asta tot era mai bine decît nimic. Tot timpul cît a fost maică-sa bolnavă, Ernest observă că Charlotte găsea imediat prilejul de a se face dezagreabilă faţă de el, ori de cîte ori doctorul sau infirmiera declara că Cristina se simte puţin mai bine. De pildă, trimise o scrisoare la Crampsford, ca să roage pe enoriaşii de acolo să înalţe rugi pentru sănătatea maică-si (Charlotte era sigură că maică-sa doreşte acest lucru şi că oamenilor din Crampsford le va face plăcere că şi-a amintit de ei); tot atunci scrise o scrisoare, într-o cu totul altă

pro- blemă, şi schimbă din greşeală plicurile la scrisori. Îi ceru lui Ernest să ducă scrisorile la poşta din sat şi el comise imprudenţa să îndeplinească serviciul cerut; cînd se descoperi greşeala, Cristina tocmai îşi revenise puţin. Charlotte se năpusti de îndată asupra lui Ernest şi dădu toată vina acestei greşeli pe el.

În afară doar de faptul că Joey şi Charlotte atinseseră un grad mai înalt de dezvoltare, casa şi cei ai casei, ca şi obiectele din ea, se schimbaseră puţin de cînd fusese Ernest ultima oară acolo. Mobila şi podelele de pe cămin erau aceleaşi de cînd ţinea el minte. În salonaş, de o parte şi de cealaltă a căminului atîrnau, ca şi pe vremuri, tabloul de Carlo Donci şi cel al lui Sassoferrato; mai era acuarela care reprezenta o scenă de pe lacul Maggiore, copiată de Charlotte după un original ce i-l pusese la dispoziţie profesorul ei de desen, şi terminată sub îndrumarea acestuia. Acesta era tabloul despre care unul dintre servitori spusese că trebuie să fie bun, de vreme ce domnul Pontifex plătise zece şilingi ca să-l înrămeze. Tapetul de pe pereţi era neschimbat; trandafirii aşteptau şi acum albinele; şi toţi membrii familiei se rugau şi acum seara şi dimineaţa, ca să-i ajute Dumnezeu să fie „cu adevărat cinstiţi şi conştiincioşi".

Doar un singur tablou fusese îndepărtat – o fotografie a lui, care stătuse sub fotografia lui taică-su, între cele reprezentîndu-i pe fraţii lui. Ernest observă acest amănunt la ceasul rugăciunilor, în timp ce taică-su le citea despre Arca lui Noe, pe care acesta o căptuşise cu lut – se întîmplase să fie tocmai pasajul favorit al lui Ernest în copilărie. A doua zi dimineaţă, însă, fotografia îşi croi din nou drum către locul obişnuit de pe perete; era cam prăfuită şi rama de aur puţin ştirbită într-un colţ, dar în orice caz îşi reluase locul. Bănuiesc că au pus-o la loc cînd au aflat ce bogat a ajuns Ernest.

În sufragerie corbii tot se mai străduiau să-l hrănească pe profetul Ilie deasupra căminului; ce stol de amintiri reînvia

acest tablou! Uitîndu-se pe fereastră, văzu straturile de flori din grădina din față, exact ca pe vremuri, și Ernest își dădu seama că privește către poarta albastră din fundul grădinii, ca să vadă dacă mai plouă, cum făcea adeseori în copilărie, în timp ce-l punea taică-su la lecții.

Luară masa devreme, și apoi, cînd cei trei bărbați rămaseră singuri, Theobald se ridică și stătu în picioare pe covorașul căminului, sub tabloul cu Sfîntul Ilie, și începu să fluiere absent, ca pe vremuri. Nu știa decît două melodii – una era *În căsuța mea din marginea pădurii*, iar cealaltă era imnul ce se cînta la Paște; toată viața se străduise să le fluiere, dar nu prinsese bine; greșea cu un semiton la fiecare a treia notă, de parcă ar fi mers înapoi la cine știe ce strămoș muzical, care nu cunoștea decît modurile lidian și frigian, sau orice altceva care să-i permită să distoneze foarte tare, rămînînd totuși destul de aproape de melodia respectivă pentru a o lăsa să fie recunoscută. Theobald stătea drept în mijlocul covorașului din fața căminului și fluiera încetișor cele două melodii ca pe vremuri, pînă ce Ernest părăsi încăperea; lipsa oricărei modificări a elementelor exterioare și schimbarea elementelor interioare erau de natură a-i tulbura complet echilibrul.

Ernest ieși afară, în crîngul umed din spatele casei, și se consolă fumînd o pipă. Curînd se trezi în fața căsuței vizitiului lui taică-su, care se căsătorise cu o veche cameristă a maică-si; între Ernest și ea fusese întotdeauna o afecțiune profundă, pentru că femeia îl cunoștea de cînd avea el cinci sau șase ani. Se numea Susan. Ernest se instală în balansoarul din fața vetrei, și Susan își văzu de treabă, călcînd la masa de la fereastră; în bucătărie se simțea mirosul de flanelă încinsă.

Cristina avusese întotdeauna prea multă putere asupra lui Susan pentru ca femeia să poată trece într-o clipă de partea lui Ernest. El știa foarte bine lucrul ăsta și nu veni la ea pentru a căpăta un sprijin moral sau de altă natură. Venise pentru că

ţinea la ea, şi fiindcă ştia că dintr-o conversaţie cu Susan o să afle mult mai mult decît ar fi putut afla pe orice altă cale.

–Oh, domnişorule Ernest, zise Susan, de ce nu v-aţi întors cînd v-a rugat tăticul şi mămica? dacă nu mi-a spus mămica dumneavoastră de o sută de ori că totul o să fie la fel ca mai înainte, apoi nu mi-a spus-o o dată.

Ernest zîmbi în sinea lui. N-avea rost să-i explice lui Susan de ce zîmbeşte, aşa că nu-i spuse nimic.

– Vreo două zile am crezut că n-o să-i mai treacă niciodată supărarea; zicea că e o adevărată osîndă pentru ea şi tot vorbea de lucruri pe care le spusese şi făcuse cu ani în urmă, înainte ca tăticul dumneavoastră s-o fi cunoscut, şi nu ştiu ce n-a spus, sau ce-ar fi vrut să spună, dacă n-aş fi oprit-o. Părea că-şi pierde cu totul minţile şi zicea că nici unul din vecini n-o să-i mai vorbească, dar a doua zi, doamna Bushby, ştiţi, aia de se numea înainte domnişoara Cowley, a venit p-aici, şi mămica dumneavoastră a ţinut întotdeauna foarte mult la ea, şi s-ar zice că i-a făcut foarte mult bine vizita ei, fiindcă a doua zi s-a apucat să-şi ia toate rochiile la rînd şi ne-am înţeles împreună cum să şi le prefacă. Şi pe urmă au sosit toţi vecinii, chiar şi cei mai îndepărtaţi, şi mămica dumneavoastră a venit aici şi mi-a spus că a străbătut apele suferinţei şi că Atotputernicul le-a prefăcut într-o fîntînă. „Da, da, Susan, a zis ea, fii sigură că aşa este. Atotputernicul îi supune la chinuri pe cei ce-i iubeşte, Susan." Şi a început iarăşi să plîngă. „Cît despre el, a continuat coniţa, cum şi-a aşternut, aşa o să doarmă; cînd iese din închisoare, taică-su o să ştie ce e mai bine de făcut, şi domnişorul Ernest poate fi recunoscător că are un tată atît de bun şi de îndurător." Şi apoi, continuă Susan, cînd n-aţi vrut să daţi ochii cu ei, asta a fost o lovitură cruntă pentru mămica dumneavoastră. Tăticul dumneavoastră n-a zis nimic; ştiu că el nu zice mai niciodată nimic, afară doar dacă nu e cu fundul în sus în clipa aceea; dar mămica dumneavoastră a fost necăjită rău, cîteva zile la rînd, iar pe tăticul dumneavoastră nu l-am

văzut niciodată atît de întunecat la faţă; dar Domnul să vă aibă în pază, fiindcă toate au trecut în cîteva zile, şi nu ştiu dacă s-a schimbat ceva într-înşii, după aceea, adică vreau să spun, pînă cînd a căzut bolnavă mămica dumneavoastră.

În seara sosirii lui, Ernest se purtase cum trebuia la rugăciunea familiei, şi tot aşa a doua zi dimineaţa; taică-su citi despre poruncile ce i le dăduse David pe patul de moarte lui Solomon în privinţa lui Shimei, dar Ernest nu băgă de seamă. În cursul zilei însă simţi că a fost călcat de atîtea ori pe bătătură, încît avea chef să se comporte altfel decît trebuia, în a doua seară a vizitei lui. Îngenunche alături de Charlotte şi dădu răspunsurile la rugăciuni de mîntuială; nu chiar atît, încît Charlotte să-şi dea seama cu precizie că Ernest e răutăcios, dar destul ca să se întrebe dacă nu cumva ăsta e adevărul; iar cînd trebui să se roage lui Dumnezeu să-l ajute să fie cu adevărat cinstit şi conştiincios, el accentuă în mod deosebit cuvîntul „cu adevărat". Nu ştiu dacă Charlotte a observat ceva, dar în restul timpului cît a stat Ernest la Battersby, n-a mai îngenuncheat alături de el. Ernest mă asigură că asta a fost singura lui răutate în tot cursul vizitei.

Cînd se duse sus în dormitorul lui, unde, ca să nu fim nedrepţi cu ei, trebuie să recunoaştem că-i făcuseră focul, observă ceea ce de fapt remarcase de îndată ce fusese poftit acolo, la sosire, şi anume că deasupra patului lui era o poză, pusă într-o ramă cu sticlă, şi purtînd următorul text: „Oricît de grea sau oricît de lungă ar fi ziua, în cele din urmă răsună cîntecul înserării." Se întreba cum se poate să se lase o asemenea inscripţie într-o cameră unde musafirii lor urmează să petreacă ultimele ceasuri ale serii, dar pînă la urmă nu-i mai dădu atenţie. „Nu e destul de mare diferenţa între cele două cuvinte – grea şi lungă – ca să justifice prezenţa lui *sau* acolo, dar bănuiesc că de fapt nu e nimic rău în ea", îşi zise Ernest.

Cred că de fapt Cristina cumpărase poza de la un bazar organizat în vederea strîngerii fondurilor pentru restaurarea vreunei biserici din împrejurimi, şi de vreme ce obiectul fusese cumpărat, trebuia să fie folosit. Şi, în afară de asta, sentimentul ce-l transmitea era foarte înduioşător, iar poza era chiar frumoasă. În orice caz era greu să-ţi închipui o ironie mai perfectă decît aceea de a lăsa inscripţia în dormitorul eroului meu, deşi nu mă îndoiesc că ironia lor fusese cu totul accidentală, şi nu intenţionată.

În a treia zi de la sosirea lui Ernest, starea Cristinei se înrăutăţi din nou. În ultimele două zile nu mai avusese dureri şi dormise foarte mult; se părea că prezenţa fiului ei continuă s-o înveselească, şi spunea mereu cît de recunoscătoare e pentru faptul că pe patul de moarte se vede înconjurată de o familie atît de fericită, unită şi cu frica lui Dumnezeu. Dar curînd începu să aiureze, şi, simţind şi mai tare apropierea morţii, părea totodată mult mai alarmată gîndindu-se la ziua Judecăţii de Apoi.

De cîteva ori încercă să-i vorbească lui Theobald despre păcatele ei, implorîndu-l s-o asigure că i-au fost iertate. Făcu chiar unele aluzii la faptul că după părerea ei era în joc reputaţia lui profesională; n-ar fi deloc bine dacă propria lui soţie n-ar obţine cel puţin intrarea în ceruri. Asta înseamnă să atingi un punct nevralgic al lui Theobald; acesta tresări şi-i răspunse, scuturînd nervos din cap:

– Dar bine, Cristina, păcatele ţi-au fost sigur iertate.

Iar apoi se refugie cu o atitudine fermă, dar demnă, în rugăciunea Tatăl Nostru. Cînd se ridică din genunchi, părăsi încăperea şi îl strigă pe Ernest ca să-i spună că nu doreşte prelungirea vieţii ei.

Joey nu izbuti nici el să liniştească temerile maică-si, după cum nu reuşise nici Theobald – într-adevăr Joey nu era decît un Theobald diluat. În cele din urmă Ernest, care pînă atunci

nu dorise să se amestece, interveni şi, aşezîndu-se lîngă ea, o lăsă să-i destăinuie nestînjenită durerea şi supărările.

Cristina îi spuse că ştie bine că ea n-a renunţat la *tot* de dragul lui Cristos; asta era ceea ce o apăsa cel mai tare. Renunţase la multe, şi întotdeauna încercase de la un an la altul să renunţe la mai multe, şi totuşi ştia prea bine că nu a fost destul de preocupată de cele spirituale, aşa cum ar fi trebuit. Dacă ar fi fost, probabil s-ar fi bucurat de harul unei viziuni sau al unei comunicări directe cu divinitatea; deşi Dumnezeu a binevoit să acorde favoarea unor asemenea vizite îngereşti, directe şi vizibile, unuia dintre scumpii ei copii, ea nu se bucurase de o asemenea favoare, şi nici măcar Theobald nu avusese acest noroc.

Spunînd aceste cuvinte, vorbea mai mult pentru sine, decît pentru Ernest, totuşi, spusele ei avură darul de a-l face să ciulească urechile. O întrebă pe maică-sa, dar ea păru surprinsă, de parcă s-ar fi aşteptat ca el să cunoască toate amănuntele, şi apoi, ca şi cum şi-ar fi adus aminte dintr-o dată, se opri şi zise:

– A, da! Tu habar n-ai de toate astea şi poate că aşa e mai bine.

Ernest, bineînţeles, nu putu să insiste asupra acestui subiect, aşa că n-a descoperit niciodată care dintre rudele lui apropiate fusese în comunicaţie directă cu o fiinţă nemuritoare. Ceilalţi nu-i spuseră niciodată nimic în privinţa asta, însă el nu putu să stabilească cu precizie dacă pricina păstrării secretului se datora faptului că le era ruşine, sau temerii că el n-o să creadă povestea şi deci o să se osîndească şi mai rău.

Ernest s-a gîndit adeseori după aceea la această problemă. A încercat să afle adevărul de la Susan, fiind sigur că ea e la curent, însă Charlotte i-o luase înainte:

– Nu, domnişorule Ernest, zise Susan, cînd începu să-i pună întrebări, mămica dumneavostră mi-a trimis vorbă prin

domnişoara Charlotte că nu trebuie să zic nimic în privinţa asta şi n-o să scoateţi nimic de la mine.

Era evident că alte întrebări nu-şi mai aveau rostul. În repetate rînduri îi trecu prin minte lui Ernest că Charlotte, de fapt, nu credea mai mult decît el, şi acest incident contribui în mare măsură să-i întărească bănuielile, însă şovăi cînd îşi aminti cum a trimis ea greşit scrisoarea prin care-i solicita pe enoriaşii din Crampsford să se roage pentru maică-sa. „Bănuiesc, îşi zise el sumbru, că de fapt nu crede cîtuşi de puţin în toate astea."

Apoi Cristina reveni la subiectul propriei ei lipse de preocupări religioase, ba chiar insistă asupra vechilor remuşcări pricinuite de faptul că mîncase caltaboşi; e adevărat, renunţase de multă vreme la ei, dar cîţi ani nu continuase totuşi să-i mănînce, după ce începuse să aibă unele temeri că ar fi fost interzis! Şi apoi mai era ceva care o apăsa pe suflet, un lucru petrecut înainte de căsătorie şi ea ar fi vrut...

Ernest o întrerupse:

– Mamă dragă, zise el, eşti bolnavă şi mintea ţi-e şubrezită; alţii sînt în stare acum să judece mai bine decît tine; te asigur că mie îmi pari să fi fost soţia şi mama cea mai devotată şi mai altruistă care a existat vreodată. Chiar dacă nu ai renunţat pur şi simplu la toate, de dragul lui Cristos, dar în orice caz ai făcut acest lucru în practică, atît cît ţi-a stat în puteri; şi mai mult decît atîta nu se poate cere de la nimeni. Sînt convins nu numai că vei fi o sfîntă, dar încă una din cele mai de seamă.

Auzind aceste cuvinte, Cristina se lumină la faţă.

– Tu-mi dai speranţă, îmi dai speranţă, strigă ea şi-şi şterse ochii.

Cristina îl puse s-o asigure în repetate rînduri că asta este convingerea lui fermă; acuma nu mai ţinea neapărat să fie o sfîntă de seamă; s-ar fi mulţumit să fie una dintre sfintele mai mărunţele, ajunse efectiv în ceruri, numai să fie sigură că scapă de iadul ăla înfiorător. Se vede bine că teama de iad e

permanentă în sufletul ei şi orice ar fi putut Ernest să-i spună nu izbuti să i-o risipească cu totul. Trebuie să mărturisesc că Cristina se arătă destul de nerecunoscătoare, fiindcă, după mai bine de un ceas de consolări primite din partea lui Ernest, se rugă pentru el să capete toate binecuvîntările pe lumea asta, întrucît s-a temut întotdeauna că el e singurul dintre copiii ei pe care n-o să-l întîlnească niciodată în cer; dar e drept că începuse să aiureze, şi aproape nu-şi mai dădea seama că e şi el de faţă; realitatea este că mintea ei revenea la diverse obsesii pe care le avusese înainte de boală.

Bineînţeles, duminica Ernest se duse la biserică, şi observă că valul evanghelismului, mereu în descreştere, scăzuse cu încă o treaptă, în puţinii ani cît lipsise el de acolo, ajungînd într-un stadiu de-a dreptul inferior. Taică-su avea obiceiul să se ducă la biserică trecînd prin grădina casei parohiale şi străbătînd un mic cîmp care-l despărţea de lăcaşul de rugăciune. Era deprins să meargă cu jobenul pe cap, cu roba de doctor în teologie şi cu două eşarfe. Ernest observă că acum nu mai purta eşarfele, şi marea surpriză era că nici nu-şi mai ţinea predica în roba de doctor ci în stihar. Întregul caracter al slujbei religioase se schimbase; nu puteai spune că e vorba acum de o trecere la High Church, pentru că Theobald n-ar fi putut în nici un caz să devină un adept al acestui curent, dar vechea neglijenţă degajată, dacă pot s-o numesc aşa, dispăruse definitiv. Acompaniamentul de orchestră la cîntarea imnurilor religioase fusese înlăturat încă de pe cînd eroul meu era copil, dar după introducerea fisarmoniului cîţiva ani nu se mai cîntaseră deloc imnuri. Cînd Ernest era la Cambridge, Charlotte şi Cristina îl convinseseră pe Theobald să permită măcar cîntecele; şi au început să cînte acele *cîntece dublе*[1], destul de demodate, compuse de lordul Mornington, doctorul

[1] Cîntece anglicane cu două versete în 14 măsuri.

Dupuis şi alţii. Lui Theobald nu-i plăceau, dar le acceptase, sau cel puţin permisese altora să le cînte.

Apoi Cristina spusese:

– Dragul meu, ştii că eu chiar cred (Cristina întotdeauna spunea că „chiar crede") că oamenilor le plac foarte mult psalmodierile şi că ele au să constituie întotdeauna un mijloc de a aduce la biserică pe cei ce s-au ţinut pînă atunci departe de ea. Am vorbit chiar ieri despre asta cu doamna Goodhew şi cu bătrîna domnişoară Wright, şi au fost absolut de acord cu mine, dar ziceau amîndouă că ar trebui să cîntăm *Glorie ţie, Tată Ceresc,* la sfîrşitul fiecărui psalm, în loc să spunem această rugăciune.

Theobald se întunecă la faţă – simţi că apele cîntecului cresc centimetru cu centimetru, înecîndu-l; pe de altă parte i se păru, fără să ştie prea bine de ce, că ar fi mai bine să cedeze decît să se lupte. Aşadar, dădu ordin ca pe viitor să se cînte *Glorie ţie, Tată Ceresc,* deşi nu-i făcea nici o plăcere.

– Zău, mamă dragă, zise Charlotte după cîştigarea bătăliei, n-ar trebui să numeşti acest imn *Glorie ţie, Tată Ceresc,* ar trebui să-i spui *Gloria.*

– Bineînţeles, draga mea, zise Cristina, şi de atunci încolo nu mai avu alt nume pe buze decît *Gloria.*

Apoi se gîndi ce extraordinar de deşteaptă e Charlotte şi că ar trebui să se mărite cel puţin cu un episcop. Curînd, Theobald plecă într-o vacanţă neobişnuit de lungă, într-o vară, şi nu găsi un alt înlocuitor decît un popă adept oarecum al curentului High Church. Acest domn avea multă influenţă în ţinut, dat fiind că dispunea de o avere considerabilă, însă carieră nu izbutise să facă. Vara îşi ajuta adeseori colegii şi, datorită bunăvoinţei lui de a prelua sarcinile parohiale la Battersby cîteva duminici la rînd, izbutise Theobald să plece într-o vacanţă atît de lungă. La întoarcere, însă, constată că nu numai imnurile se cîntă, ci şi psalmii. De îndată ce se întoarse Theobald, preotul cu influenţă, Cristina şi Charlotte, luară

taurul de coarne şi, rîzînd, cîştigară bătălia; preotul rise şi se lăudă cu succesul obţinut; Cristina rîse şi îl luă pe Theobald cu binişorul, iar Charlotte dădu glas unor sentimente deloc reprobabile, şi cum lucrurile se comiseseră nu mai era chip să dai înapoi, şi nici n-avea rost să mai plîngi după laptele irosit; aşadar, de atunci înainte urmau să se cînte toţi psalmii, dar Theobald bombăni în sinea lui şi nu era deloc încîntat.

În timpul aceleiaşi absenţe a lui Theobald, ce credeţi că se apucaseră să facă doamna Goodhew şi cu bătrîna domnişoară Wright? Începuseră să se întoarcă spre răsărit, în timp ce repetau *Crezul*, ceea ce lui Theobald îi făcu şi mai puţină plăcere decît cîntecele. Cînd zise ceva în privinţa asta, cu destulă timiditate, la masă, după liturghie, Charlotte îl aprostrofă:

– Zău, tăticule dragă, trebuie să te înveţi să-i spui *Credo* şi nu *Crezul*.

Theobald tresări enervat şi pufni în chip de rebeliune relativ supusă, însă în Charlotte se înrădăcinaseră cu putere energia şi vivacitatea mătuşilor lui, Jane şi Eliza, şi chestiunea era prea puţin importantă ca să se certe cu ea, aşa că cedă rîzînd.

„Cît despre Charlotte, îşi spuse Cristina, cred că fata asta ştie absolut de toate."

Aşadar, doamna Goodhew şi bătrîna domnişoară Wright continuară să se întoarcă cu faţa spre răsărit în timp ce se rostea *Crezul*, şi curînd alţii le urmară exemplul, şi nu după multă vreme, puţinii care rezistaseră eroic se dădură bătuţi şi se întoarseră şi ei cu faţa spre răsărit; atunci, Theobald se prefăcu că din capul locului ar fi socotit că aşa trebuie să se facă, dar de plăcut tot nu-i plăcu. Peste puţin timp, Charlotte încercă să-l determine să spună *Aleluia* în loc de *Doamne miluieşte*, dar asta însemna să meargă prea departe, şi Theodald se oţărî; Charlotte se sperie şi bătu în retragere.

Apoi schimbară psalmodierea cu cîntece simple, şi o modificară de la psalm la psalm, şi în mijlocul psalmilor, exact acolo unde un cititor neatent n-ar fi văzut nici un motiv care să justifice acţiunea, schimbară tonalitatea din majoră în minoră şi din minoră înapoi în majoră; apoi se legară de *Imnuri vechi şi moderne* şi, după cum am mai spus, îi luară lui Theobald eşarfele la care ţinea atît de mult, îl puseră să-şi ţină predicile îmbrăcat în stihar, îl siliră să celebreze Sfînta Comuniune o dată pe lună, şi nu numai de cinci ori pe an ca pînă atunci, şi zadarnic se mai luptă Theobald împotriva influenţei nevăzute ce o simţea că acţionează cînd trebuie şi cînd nu trebuie, împotriva tuturor elementelor pe care se deprinsese să le socoată caracteristice curentului Low-Church. De unde venea această influenţă sau ce era, nu ştia, şi nici nu ştia ce va mai urma, dar îşi dădea perfect de bine seama că oriîncotro s-ar fi îndreptat, nu făcea altceva decît să-l submineze; de asemenea îşi dădea seama că e mult prea puternică pentru a putea lupta împotriva ei; că atît Cristina cît şi Charlotte o acceptau cu un entuziasm pe care el nu putea să-l împărtăşească şi că, pînă la urmă, toate astea aveau să-i ducă în braţele bisericii papistăşeşti. Şi poftim, trebuia acum să împodobească biserica pentru Paşti. S-o împodobească pentru Crăciun – asta, într-adevăr, era un lucru ce se cuvenea făcut. Dar pentru Paşti? Ei, mă rog, tot nu va dura, eventual, decît atîta vreme cît va trăi el.

Iată ce întorsătură luaseră lucrurile în cadrul bisericii anglicane în ultimii patruzeci de ani. Tendinţa îşi urmase cursul ferm într-o singură direcţie. Cîţiva oameni care ştiau ce vor îşi făcuseră cozi de topor din persoane ca Cristina şi Charlotte, iar Cristinele şi Charlottele îşi făcuseră cozi de topor din persoane ca doamna Goodhew şi bătrîna domnişoară Wright, iar acestea la rîndul lor le spuseră unor persoane ca domnul Goodhew şi tînăra domnişoară Wright ce trebuiau să facă, şi cînd domnii Goodhew şi tinerele domnişoare Wright făcuseră acest lucru, micuţii Goodhew şi cu restul turmei

păstorite le imitaseră exemplul, şi Theobalzii rămaseseră nişte biete frunze în bătaia vîntului. Pas cu pas, zi de zi, an de an, parohie cu parohie, diocezã cu diocezã, iatã cum se făcuse treaba. Şi totuşi, biserica anglicană nu priveşte cu ochi buni teoria evoluţiei şi nici versiunea modificată a coborîrii din maimuţă.

Eroul meu medită îndelung asupra acestor lucruri, şi-şi aminti multe cazuri de *ruse*[1] din partea Cristinei şi a Charlottei şi multe detalii ale luptei pe care nu mai vreau să le prezint aici, pentru a nu-mi întrerupe mai mult povestea, şi iarăşi îi reveni în minte replica favorită a lui taică-su că toate astea n-au să facă altceva decît să-i ducă în braţele bisericii papistăşeşti. Cînd era copil crezuse cu tărie în aceste cuvinte, dar acum zîmbea, gîndindu-se la o alternativă destul de limpede pentru el, dar atît de îngrozitoare, încît lui Theobald nici măcar nu-i trecuse prin cap – vreau să spun prăbuşirea întregului sistem. Pe vremea aceea se bucura la gîndul că absurdităţile şi nerealismul bisericii au să ducă în cele din urmă la prăbuşirea ei. De atunci a ajuns să gîndească cu totul altfel; nu pentru că ar fi crezut mai mult decît atunci că iada o să sară casa, sau, mai probabil, mai mult decît credeau în acest lucru nouă zecimi dintre preoţii înşişi – care ştiau la fel de bine ca şi el că simbolurile lor exterioare şi vizibile sînt anacronice – ci pentru că ştie cît de complexă şi derutantă devine cînd e vorba de a o rezolva practic. De asemenea, acum că i-a văzut mai îndeaproape, cunoaşte mai bine firea acestor lupi în blană de oaie, însetaţi de sîngele victimelor lor şi care, scoţînd neîncetat strigătele de bucurie, aşteaptă să le cadă în gheare aceste victime. Spiritul ce animă biserica este adevărat, cu toate că litera ei – adevărată şi ea pe vremuri – nu mai e astăzi adevărată. Spiritul care animă pe Marii Pontifi ai ştiinţei este la fel de mincinos ca şi litera ei. Theobalzii care fac ceea ce

[1] Şiretenie, viclenie (fr.).

fac pentru că li se pare că acesta este lucrul just, dar care în inima lor nici nu ţin la acest lucru, nici nu cred în el, sînt în realitate tagma cea mai puţin primejdioasă pentru pacea şi libertăţile omenirii. Omul de care trebuie cu adevărat să ne temem este cel care abordează problemele cu siguranţa vulgarităţii şi ambiţiei agresive. Acestea nu sînt vicii ce ar putea fi atribuite clerului britanic.

Mulţi dintre fermieri veniră la Ernest, după slujbă, şi-i strînseră mîna. Descoperi că toţi ştiau că a moştenit o mare avere. Realitatea era că Theobald împărtăşise deîndată vestea la vreo două-trei dintre cele mai mari bîrfe ale satului şi astfel povestea se răspîndi foarte repede. „Asta simplifică mult lucrurile, îşi spuse el." Ernest se purta politicos cu doamna Goodhew de dragul lui bărbat-su, dar se făcu pur şi simplu că n-o cunoaşte pe domnişoara Wright, fiindcă ştia că e doar o Charlotte deghizată.

Trecu încet o săptămînă. De două sau trei ori îndepliniră taina sacramentului, adunaţi cu toţii laolaltă în jurul patului de moarte al Cristinei. Enervarea lui Theobald devenea pe zi ce trecea tot mai transparentă, dar din fericire Cristina (care chiar dacă ar fi fost sănătoasă, ar fi fost dispusă să închidă ochii asupra acestei atitudini) îşi pierdea tot mai mult puterile, iar mintea i se întuneca, aşa că aproape nu-şi dădu seama de acest fapt. Cam la o săptămînă după sosirea lui Ernest, maică-sa căzu într-o stare de comă, şi în cele din urmă se stinse atît de liniştită de parcă era îmbinarea cerului cu valurile, în mijlocul oceanului, într-o zi cu ceaţă uşoară, cînd nimeni nu poate spune unde se sfîrşeşte pămîntul şi unde încep cerurile. Într-adevăr închise ochii asupra realităţilor vieţii cu mult mai puţină durere decît simţea, atunci cînd se trezea din numeroasele ei visări.

– Ea mi-a fost consolarea şi reazemul vieţii timp de mai bine de treizeci de ani, zise Theobald de îndată ce totul se

sfîrşi, dar nu puteam dori prelungirea vieţii ei. Apoi îşi îngropă faţa în batistă, ca să-şi ascundă lipsa oricărei tulburări.

Ernest se întoarse la Londra, a doua zi după moartea maică-si şi mă luă şi pe mine să mergem împreună la înmormîntare. Voia să vorbesc cu taică-su, ca să pun capăt oricărei eventuale răstălmăciri a intenţiilor domnişoarei Pontifex şi, întrucît eu eram un vechi prieten al familiei, prezenţa mea la înhumarea Cristinei n-avea să surprindă pe nimeni. În ciuda tuturor defectelor ei, avusesem totdeauna o oarecare simpatie pentru Cristina. Era în stare să-l facă bucăţele-bucăţele pe Ernest, sau pe oricare alt om, pentru a satisface pînă şi cea mai firavă dorinţă a soţului ei, dar pentru nimeni altcineva nu l-ar fi tăiat în bucăţele, şi atîta vreme cît nu se punea rău cu ea, îl iubea foarte mult. Moştenise o fire calmă, era mai uşor s-o mulţumeşti decît s-o enervezi; era gata oricînd să facă un bine, cu condiţia să nu-i ceară cine ştie ce eforturi, şi să nu implice cheltuieli prea mari pentru Theobald. Mica ei avere personală nu conta; oricine putea să capete cît dorea şi cît avea ea de unde să dea, după ce-şi rezerva strictul necesar pentru îmbrăcăminte.

Cînd Ernest mi-a relatat cum a murit, nu m-am putut împiedica s-o plîng din toată inima; nici fiul ei n-ar fi putut să fie mai îndurerat decît mine; prin urmare am acceptat deîndată să merg la înmormîntare; poate mă îndemna dorinţa de a-i vedea pe Charlotte şi Joey, care începuseră să mă intereseze, după ce am auzit cele ce mi-a spus finul meu.

Revăzîndu-l pe Theobald, mi s-a părut că arată remarcabil de bine. Toată lumea se mira cu ce tărie suportă marea durere. Într-adevăr, de două ori a clătinat din cap şi a zis că nevasta i-a fost consolarea şi reazemul vieţii timp de mai bine de treizeci de ani, dar asta a fost tot. Am rămas la Battersby şi a doua zi, duminică, şi am plecat luni dimineaţa, după ce i-am spus lui Theobald tot ce mi-a cerut fiul lui să-i spun. Theobald m-a rugat să-l ajut la alcătuirea epitafului Cristinei.

– Eu aş spune cît mai puţin cu putinţă, zise el; apologia celor dispăruţi e în majoritatea cazurilor şi inutilă şi neadevărată. Epitaful Cristinei nu va trebui să conţină nimic inutil şi nimic neadevărat. Am să-i pun numele, data naşterii şi a morţii, şi bineînţeles că am să spun că a fost nevasta mea, şi apoi cred că o să închei cu un text simplu – de pildă textul ei favorit, de altfel cel mai potrivit pentru ea: „Fericiţi cei săraci cu duhul, căci ei îl vor vedea pe Domnul."

I-am spus că mi se pare un epitaf reuşit şi aşa s-a stabilit. L-au trimis deci pe Ernest să-i transmită comanda domnului Prosser, pietrarul din oraşul cel mai apropiat, care zise că ştie acest text, fiindcă e luat din *Cele Nouă Fericiri.*

CAPITOLUL LXXXIV

În drum spre Londra, Ernest vorbi despre planurile lui pentru următorii doi-trei ani. Voiam să-l fac să revină cît mai mult în societate, însă el respinse din capul locului această idee, ca fiind ultimul lucru de care avea chef, Avea într-adevăr o aversiune nestăpînită faţă de orice fel de societate, evident cu excepţia cîtorva prieteni intimi.

– Întotdeauna i-am urît pe aceia, zise el, şi ei m-au urît şi o să mă urască întotdeauna. Sînt un Ismael[1] nu numai prin forţa împrejurărilor, ci şi din instinct, dar dacă mă menţin în afara societăţii, am să fiu mai puţin vulnerabil decît sînt îndeobşte Ismaelii. În momentul cînd un om intră în societate el devine vulnerabil din toate punctele de vedere.

[1] **Fiul lui Abraham şi al sclavei Agara, – personaje biblice. A fost alungat împreună cu mama lui de către Sara după naşterea lui Isaac.**

Mi-a părut tare rău să-l aud vorbind astfel: pentru că oricîtă forţă ar avea un om, fără îndoială că ar fi în stare să şi-o sporească şi s-o folosească mai bine, dacă acţionează împreună cu alţii, în loc să meargă de unul singur. Asta i-am şi spus.

– Puţin îmi pasă, mi-a răspuns el, dacă-mi folosesc forţa mai bine sau mai rău. Nici nu ştiu măcar dacă am vreo forţă, dar dacă am, cred că o să găsesc mijlocul potrivit de a o folosi. Am să trăiesc aşa cum îmi place mie să trăiesc, nu aşa cum vor alţii să-mi aranjeze viaţa; mulţumită mătuşii mele şi ţie, îmi pot permite luxul de a duce o viaţă tihnită, modestă şi plină de plăceri, zise el rîzînd, şi asta vreau să-mi fie viaţa. Ştii doar că-mi place să scriu, adăugă el după o pauză de cîteva minute. Ani de zile am fost doar un zmîngălitor de hîrtie. Dacă e vorba să mă afirm într-un fel, apoi numai prin scris am s-o fac.

Eu ajunsesem de mult la aceeaşi concluzie.

– Ei bine, continuă el, sînt o mulţime de lucruri ce trebuie spuse şi pe care nimeni nu îndrăzneşte să le spună, o mulţime de falsuri ce trebuie atacate, şi pe care totuşi nu le atacă nimeni. Mie mi se pare că pot spune lucruri pe care nu va îndrăzni să le spună nici un alt om din Anglia, cu excepţia mea, şi care totuşi trebuie spuse, ţipă, ard să fie spuse.

I-am răspuns, întrebîndu-l:

– Dar cine o să vrea să te asculte? Dacă spui lucruri pe care nu îndrăzneşte să le spună nimeni altcineva, oare asta nu înseamnă într-un fel că toată lumea în afară de tine ştie că e mai bine să laşi lucrurile nespuse pentru moment?

– Se prea poate, zise el, dar eu nu ştiu; aceste lucruri sînt în mine, gata să erupă, şi socot că menirea mea e să le spun.

Ştiam că va fi imposibil să-l opresc, aşa că am cedat şi l-am întrebat cu ce chestiune ţine să-şi frigă degetele mai întîi.

– Cu chestiunea căsătoriei, mi-a răspuns prompt, şi cu dreptul de a dispune de proprietatea ta, după moarte. Chestiunea creştinismului este virtual rezolvată, sau chiar dacă nu e rezolvată, nu lipsesc cei care se ocupă de rezolvarea ei.

Acuma chestiunea la ordinea zilei este căsătoria şi sistemul familial.

– O, dar ăsta e un adevărat viespar, i-am spus eu sec.

– Da, mi-a răspuns el la fel de sec, dar întîmplător mie tocmai viesparele-mi plac. Însă, înainte de a începe să-l stîrnesc tocmai pe ăsta, îmi propun să călătoresc cîţiva ani prin străinătate cu ţelul precis de a descoperi care dintre naţiunile existente sînt cele mai bune, mai agreabile şi mai vrednice de dragoste, şi pe de altă parte, ce naţiunile au avut aceste calităţi în trecut. Vreau să descopăr cum trăiesc aceste popoare, cum au trăit, şi care le sînt obiceiurile. Deocamdată, am noţiuni foarte vagi despre acest subiect, dar impresia generală ce mi-am făcut-o este că în afară de noi, cele mai viguroase şi mai simpatice dintre naţiuni cunoscute sînt italienii de azi, grecii şi romanii din antichitate, şi locuitorii insulelor din Mările Sudului. Sînt convins că aceste popoare simpatice n-au fost în general prea puritane, şi aş vrea să le cunosc pe acelea pe care le mai putem vedea; ele sînt practic vorbind autoritatea supremă în problema: ce e mai bun pentru om? Aş vrea să le cunosc şi să aflu cum trăiesc. Mai întîi stabilim faptele, şi abia după aceea vom dezbate tendinţele morale.

– Cu alte cuvinte, i-am spus rîzînd, doreşti o revenire a vremurilor bune de altădată.

– Nici mai bune, nici mai rele decît au fost popoarele pe care le consider cele mai bune din toate timpurile, sună răspunsul lui Ernest. Dar să schimbăm subiectul, adăugă el, punînd mîna în buzunar şi scoţînd o scrisoare. Tata mi-a dat azi-dimineaţă scrisoarea asta, după ce a rupt mai întîi sigiliul.

Ernest îmi înmînă scrisoarea: era una dintre cele scrise de Cristina înainte de naşterea ultimului ei copil, reprodusă de altfel de mine într-un capitol anterior.

– Şi nu ţi se pare că scrisoarea asta afectează concluziile pe care mi le-ai expus adineauri în privinţa planurilor tale actuale?

Ernest îmi zîmbi şi răspunse:

– Nu. Dar dacă vei face ceea ce ai spus întotdeauna şi vei transforma aventurile nevrednicului de mine într-un roman, ai grijă să tipăreşti şi scrisoarea asta.

– Şi de ce, mă rog? l-am întrebat, simţind că o asemenea scrisoare ar fi trebuit să fie ascunsă privirilor profane ale publicului.

– Fiindcă maică-mea ar fi dorit s-o vadă publicată; dacă ar fi avut cum să ştie că scrii despre mine şi că posezi scrisoarea asta, ar fi dorit mai mult ca orice s-o publici. Aşadar, dacă scrii ceva, atunci neapărat trebuie s-o dai în vileag.

Iată de ce am procedat astfel.

În mai puţin de o lună, Ernest şi-a tradus în viaţă intenţiile şi, după ce şi-a aranjat copiii cît mai bine, a părăsit Anglia înainte de Crăciun.

Din cînd în cînd am mai avut veşti de la el, şi am aflat că vizitează mai toate colţurile lumii, dar nu zăboveşte mai mult decît în acele locuri unde locuitorii i se păreau deosebit de frumoşi, de agreabili. Zicea că a umplut nenumărate carnete de note, şi sînt sigur că nu mintea. În cele din urmă, în primăvara anului 1867 se întoarse, cu bagajele pictate cu tot felul de etichete de hoteluri de pe drumul dintre Anglia şi Japonia. Era bronzat şi vînjos, şi-i stătea atît de bine, încît părea că a împrumutat ceva din frumuseţea oamenilor în mijlocul cărora a trăit. Se întoarse în vechiul lui apartament din cartierul Temple şi se instală din nou, fără nici o dificultate de acomodare, de parcă n-ar fi lipsit nici o zi.

Unul din primele lucruri ce l-am făcut împreună a fost să mergem să mergem să vedem copiii; am luat trenul pînă la Gravesend şi de acolo am mers pe jos cîteva mile pe malul Tamisei, pînă am ajuns la casa singuratică a acelor oameni de treabă în grija cărora îi lăsase Ernest. Era o dimineaţă frumoasă de aprilie, dar pe mare bătea o briză proaspătă; fiind ora fluxului, Tamisa era înţesată de tot felul de ambarcaţiuni,

care urcau, ajutate de vînt şi de flux. Deasupra capetelor noastre se învîrteau pescăruşii, algele atîrnau pe maluri, prin toate locurile pe care fluxul nu le acoperise încă; totul aducea aminte de mare, şi aerul tare şi înviorător îmi dădea o poftă de mîncare cum nu mai avusesem de mult; nu cred că copiii ar fi putut să trăiască într-o atmosferă mai prielnică decît asta pentru sănătatea lor şi n-am putut decît să aplaud alegerea făcută de Ernest pentru odraslele lui.

Cînd ne mai aflam încă la un sfert de milă depărtare, am auzit ţipetele şi rîsetele copiilor, şi am dat cu ochii de o ceată de băieţi şi de fete, care zburdau laolaltă şi se fugăreau. Nu i-am putut distinge pe ai noştri, dar apropiindu-ne, i-am descoperit repede, pentru că ceilalţi copii aveau ochii albaştri şi părul cînepiu, pe cînd ai noştri erau oacheşi, cu plete negre.

Ne anunţasem sosirea printr-o scrisoare, dar rugasem să nu li se spună nimic copiilor, aşa că aceştia nu ne acordară mai multă atenţie decît ar fi dat oricărui străin care ar fi vizitat din întîmplare un loc atît de izolat, frecventat doar de marinari – ceea ce, bineînţeles, noi nu păream să fim. Însă interesul pentru noi li se stîrni de îndată ce copiii descoperiră că avem buzunarele atît de pline de portocale şi dulciuri, cum micuţa lor imaginaţie n-ar fi conceput niciodată că e cu putinţă. La început, ne-a fost foarte greu să-i facem să se apropie. Erau ca nişte mînji sălbatici, foarte curioşi, dar foarte sfioşi, şi destul de greu de momit. Erau nouă copii cu totul – cinci băieţi şi două fete ai domnului şi doamnei Rollings, şi doi ai lui Ernest. În viaţa mea n-am văzut o ceată de copii mai frumoşi decît tinerii Rollings – nişte flăcăiandri zdraveni, robuşti şi neînfricaţi cu ochii limpezi ca de şoimi; fetiţa mare era extraordinar de frumoasă, dar cea mică era doar un begeluş. Uitîndu-mă la ei, mi s-a părut că dacă aş fi avut şi eu copii n-aş fi putut să doresc pentru ei un cămin sau o tovărăşie mai potrivită.

Se vedea de la o poştă că Georgie şi Alice, copiii lui Ernest, se integraseră perfect în familia celorlalţi şi îi numeau pe domnul şi doamna Rollings unchi şi mătuşă. Erau atît de mici cînd îi adusese Ernest acolo în casă, încît fuseseră consideraţi ca nişte prunci nou-născuţi ai familiei. Habar n-aveau că domnul şi doamna Rollings primesc o sumă săptămînală ca să-i îngrijească. Ernest îi întrebă ce vor să se facă. N-aveau decît o singură idee: cu toţii, inclusiv Georgie, voiau să fie piloţi de şlepuri. Nici răţuştele n-ar fi putut să manifeste o dragoste mai evidentă pentru apă.

– Dar tu, Alice, ce vrei să te faci? o întrebă Ernest.

– O, zise ea, eu am să mă mărit cu Jack şi am să fiu nevastă de pilot de şlep.

Jack era băiatul cel mai mare, un flăcăiandru voinic de vreo doisprezece ani, imaginea a ceea ce fusese probabil domnul Rollings la vîrsta lui. Uitîndu-ne la el, şi văzîndu-l atît de bine dezvoltat, drept şi împlinit, mi-a fost uşor să citesc în gîndurile lui Ernest, ca şi în ale mele, că mai bine decît aşa nici nu s-ar putea.

– Vino încoace, dragul meu Jack, zise Ernest. Uite, vrei să-ţi dau un şiling?

Băiatul roşi, dar nu se lăsă convins să se apropie, cu toate amabilităţile noastre de pînă atunci. Mai primise el pînă atunci monezi de cîte un penny, dar niciodată şilingi. Taică-su îl trase uşurel de ureche, împingîndu-l spre noi.

– Jack e un băiat foarte bun, de asta nu mă-ndoiesc, îi spuse Ernest domnului Rollings.

– Da, răspunse domnul Rollings, de bun e bun, ce-i drept, numai că nu-l pot face să deprindă buchile. Nu e unul dintre ăia care se duc cu plăcere la şcoală, numai de asta mă plîng, zău aşa. Nu ştiu ce o fi cu copiii mei, şi cu ai dumneavoastră, domnule Pontifex, că nici ei nu-s deloc mai breji şi nici unul nu vrea să înveţe carte, măcar că altele le învăţară prea repede.

He, Jack ăsta pe care-l vedeți, se pricepe la șlepuri aproape tot așa bine ca și mine.

Și domnul Rollings aruncă priviri drăgăstoase și protectoare către odraslele lui.

– Cred, îi spuse Ernest domnului Rollings, că dacă va vrea să se însoare cu Alice cînd o fi mai mare, n-ar fi deloc rău s-o facă și eu îi făgăduiesc că o să aibă cîte șlepuri o dori. Între timp, domnule Rollings, spune-mi te rog de cîți bani ai avea nevoie și eu ți-i pun la dispoziție.

Inutil să spun că Ernest ușură foarte mult situația acestor oameni cumsecade. Dar el insistă foarte mult asupra unei chestiuni, și anume să nu mai facă contrabandă și nu cumva să-i amestece pe copii în asemenea povești, pentru că o păsărică îi spusese lui Ernest că una din resursele familiei Rollings era nițică contrabandă, făcută așa, discret. Domnul Rollings consimți fără părere de rău, și cred că de mulți ani încoace grănicerii din paza coastei nu mai suspectează pe nici un membru al familiei Rollings de încălcarea legii vămilor.

– De ce ar trebui oare să-i iau pe copii de unde se află, îmi spuse Ernest, cînd ne întorceam cu trenul spre casă, pentru a-i trimite la școli unde n-au să fie nici pe departe atît de fericiți, și unde, foarte probabil, i-ar necăji faptul că sînt copii nelegitimi? Georgie vrea să conducă un șlep, n-are decît să-și facă astfel intrarea în viață, și cu cît mai curînd, cu atît mai bine; va fi un început la fel de bun ca oricare altul; și, apoi, dacă arată că are oarecare aptitudini, voi avea grijă să i le dezvolt și să-i ușurez existența; dar dacă nu manifestă nici o dorință de a se ridica, de ce naiba ar trebui să mă căznesc să-l împing eu de la spate?

Dacă nu mă-nșel, Ernest se lansă într-o predică despre educație în general și despre metoda conform căreia tineretul ar trebui să treacă prin stadii embrionare, atît în ceea ce privește banii, cît și în ceea ce privește trupul, începînd viața pe o treaptă socială mult mai joasă decît cea pe care se află

părinții lor; și a mai spus încă multe alte lucruri, pe care între timp le-a și publicat; numai că eu începeam să îmbătrînesc și plimbarea, ca și aerul tare al provinciei, mă făcuse somnoros, așa că înainte de a ajunge la Greenhithe, pe drumul de întoarcere, mă și cufundasem într-un somn odihnitor.

CAPITOLUL LXXXV

După ce împlini treizeci și doi de ani și după ce-și făcuse de cap în ultimii trei-patru ani, Ernest se instală la Londra, și se apucă serios de scris. Pînă atunci se arătase destul de promițător, dar nu produsese nimic. Și nici nu se mai manifestase de cîțiva ani în public.

Ducea, după cum am spus, o viață foarte liniștită și retrasă, nu se întîlnea aproape cu nimeni, în afară de mine și de încă vreo trei-patru prieteni, cu care eram în relații intime de ani de zile. Ernest și cu mine formam o mică bisericuță și în afara ei finul meu nu era aproape deloc cunoscut.

Cel mai mult cheltuia cu călătoriile pe care și le permitea destul de des, dar numai pe durate scurte. Oricît se străduia, nu putea să cheltuiască mai mult de o mie cinci sute de lire pe an, restul veniturilor le dădea de pomană, dacă se întîmpla să găsească vreun caz unde i se părea că banii lui pot să slujească unui scop bun, sau îl punea de o aprte, pînă cînd se ivea vreo ocazie de a se decotorosi de el într-un mod binevenit.

Știam că scrie, dar întrucît între noi existau atît de multe și mărunte deosebiri de păreri în această privință, printr-o înțelegere tacită rareori se întîmpla ca vreunul din noi să abordeze această problemă, și nici n-am știut că publică efectiv, pînă ce într-o zi mi-a adus o carte și a spus că el e autorul. Am deschis-o și am constatat că e vorba de o serie de

eseuri semi-teologice, semi-sociale, chipurile scrise de şase sau şapte oameni diferiţi, şi analizînd acelaşi grup de subiecte din puncte de vedere diferite.

Oamenii nu uitaseră încă celebrele *Eseuri şi recenzii*, şi Ernest, cu multă maliţie dăduse tuşele finale la vreo două din eseuri, în aşa fel încît să sugereze vag că ar fi fost scrise de un episcop. Toate aceste lucrări sprijineau biserica anglicană şi păreau, atît prin sugestiile interne ce le implica conţinutul lor, cît şi prin sensul lor *prima facie*[1] , să fie opera a vreo şase oameni cu experienţă şi cu o situaţie foarte bună, care s-au hotărît să abordeze chiar din sînul bisericii problemele spinoase ale zilei, cu tot atîta îndrăzneală cum le abordau şi duşmanii bisericii dinafara ei.

Un eseu se ocupa de dovezile exterioare ale învierii; altul de legile căsătoriei la naţiunile cele mai civilizate din lume, în trecut şi în prezent; un altul era închinat examinării numeroaselor chestiuni ce trebuie redeschise şi reconsiderate, în conformitate cu valoarea lor, dacă dogma bisericii anglicane avea să înceteze a mai exercita o autoritate morală; alt eseu trata problema pur socială a sărăciei în clasele de mijloc; altul, autenticitatea sau mai degrabă lipsa de autenticitate a celei de a patra evanghelii; în sfîrşit, mai era unul intitulat *Raţionalism iraţional* şi încă vreo două-trei.

Toate erau scrise într-un stil viguros şi curajos de parcă ar fi aparţinut unor oameni deprinşi să vorbească cu autoritate, toate recunoşteau că biserica cere în mod făţiş oamenilor să creadă multe lucruri pe care nu le-ar putea accepta nici un om deprins să cîntărească dovezile şi argumentele; dar în acelaşi timp se susţinea că atîtea adevăruri valoroase s-au amestecat aşa de strîns cu aceste greşeli, încît era mai bine să nu se ocupe nimeni de greşeli. A pune accentul pe ele, echivala cu contes-

[1] La prima vedere (lat).

tarea şicanatoare a dreptului reginei de a domni, pe motiv că Wilhelm Cuceritorul a fost copil nelegitim.

Un articol susţinea că deşi n-ar fi fost indicat să se schimbe cuvintele din cartea noastră de rugăciuni, şi din cele 39 de articole, ar merita să se schimbe tacit sensurile ce le atribuim acestor cuvinte. În eseuri se sublinia că tocmai asta se şi face în domeniul juridic; aşa s-a dezvoltat şi s-a adaptat dreptul şi, întotdeauna, în toate epocile s-a considerat că e o metodă justă şi convenabilă de a efectua schimbări. Se sugera ca şi biserica s-o adopte.

Într-un alt eseu se nega în mod foarte îndrăzneţ ideea că biserica se bizuie pe raţiune. Se dovedea fără putinţă de tăgadă că de fapt temelia ei este şi trebuie să fie credinţa, întrucît în realitate nu exista nici o altă temelie pentru vreuna din convingerile oamenilor. Dacă aşa stăteau lucrurile, autorul susţinea că biserica nu poate fi răsturnată prin raţiune. Ca şi toate celelalte lucruri, ea era fondată pe nişte presupuneri iniţiale, adică pe credinţă, şi dacă urma să fie răsturnată, tot credinţa trebuia s-o răstoarne, şi anume credinţa acelora care păreau să fie mai armonioşi, mai amabili, de fapt cu o educaţie mai bună şi mai capabili să învingă dificultăţile. Orice sectă care-şi va manifesta superioritatea în aceste privinţe, putea să-şi supună totul, dar nici o altă sectă n-ar mai fi putut să facă vreme îndelungată progrese serioase. Creştinismul era adevărat în măsura în care dăduse naştere la frumuseţe şi o hrănise, şi de fapt hrănise multă frumuseţe. Dar creştinismul era fals, în măsura în care dăduse naştere la urîţenie şi o hrănise, şi hrănise multă urîţenie. Prin urmare, era în mare parte adevărat, şi în mare parte fals; de fapt am putea cădea din rău în mai rău; calea cea mai înţeleaptă ar fi să păstrăm creştinismul şi să ne folosim de el spre bine, şi nu spre rău. Autorul insista asupra ideii că în mod firesc devenim persecutorii altora, de îndată ce începem să ţinem prea mult la o chestiune; prin urmare, n-ar trebui s-o facem; n-ar trebui să ţinem prea mult la

o chestiune, nici măcar dacă e vorba de acea instituție pe care autorul o iubea mai mult ca pe oricare alta, biserica anglicană. Trebuie să fim bisericoși, dar niște bisericoși nu prea pasionați, cu sentimente călduțe, întrucît cei ce se pasionează fie de religie, fie de combaterea ei, rar se dovedesc a fi oameni binecrescuți sau foarte agreabili. Însăși biserica ar trebui să se apropie de cea din Laodiceea, atît cît e compatibil cu existența ei ca Biserică, și fiecare credincios ar trebuie să se lupte cu ardoare pentru a rămîne cît mai lipsit de ardoare.

În paginile cărții răsuna deopotrivă curajul convingerii și curajul lipsei totale de convingeri; cartea părea să fie opera unor oameni care în mod empiric au cîrmuit corabia între iconoclastie și credulitate; care taie noduri gordiene, fără să clipească din ochi, cînd le vine la socoteală; care nu se feresc de nici o concluzie în teorie, și de nici o lipsă de logică în practică, atîta vreme cît această lipsă de logică era la ei premeditată, și-și găseau suficiente justificări pentru ea. Concluziile erau conservatoare, liniștitoare, împăciuitoriste. Argumentele din care decurgeau erau preluate din cei mai înaintați scriitori ai zilei. Li se dădea de la început dreptate acestor oameni în tot ceea ce susțineau, însă roadele victoriei erau predate în cea mai mare măsură celor care le posedau deja.

Poate că pasajul din carte care atrăgea în cea mai mare măsură atenția era cel dintr-un eseu referitor la diferitele sisteme de căsătorie din lume. Iată acest pasaj:

„Dacă oamenii ne cer să construim, exclama scriitorul, noi punem ca piatră de temelie a edificiului nostru buna creștere. Am dori ca ea să fie veșnic prezentă, conștient sau inconștient, în mințile tuturor, ca un fel de credință supremă în care ar trebui să trăim, să ne mișcăm, și să ne dezvoltăm ființa, ca un fel de piatră filozofală, cu ajutorul căreia să recunoaștem dacă un lucru e bun sau rău, după cum corespunde sau nu bunei-creșteri.

Ca omul să fie binecrescut şi să-i crească bine şi pe alţii; ca toată persoana lui, capul, mîinile, picioarele, glasul, purtările şi hainele să nu lase nici o îndoială în această privinţă, în aşa fel încît nimeni să nu se poată uita la el fără să vadă că se trage dintr-un neam bun şi că e probabil să aibă şi el odrasle bune – aceasta este *desiderandum*[1] . Tot aşa şi cu femeia. Cît mai mulţi oameni binecrescuţi şi fericirea cît mai deplină a lor – acesta este idealul Binelui Suprem; către toate acestea trebuie să tindă, direct sau indirect, toate formele de guvernămînt, toate convenţiile sociale, toată arta, literatura şi ştiinţa. Sfinţi şi sfinte sînt acei care chiar fără să-şi dea seama nu scapă niciodată din vedere acest lucru, indiferent dacă muncesc sau se distrează."

Dacă Ernest şi-ar fi publicat lucrarea semnînd-o cu numele lui, bănuiesc că aceasta ar fi căzut din tiparniţă ca un copil născut mort, dar forma aleasă era destinată în momentul acela să stîrnească curiozitatea oamenilor şi, după cum am spus, el făcuse cîteva aluzii maliţioase, pe care recenzenţii le-ar fi socotit de o obrăznicie imposibilă, dacă n-ar fi venit din partea unui episcop, sau cel puţin din partea unui om cu autoritate. Un judecător a fost bănuit a fi unul dintre autori, şi în scurtă vreme s-a răspîndit ideea că vreo şase-şapte dintre episcopii şi judecătorii de frunte se strînseseră ca să elaboreze acest volum, care pe de o parte să depăşească *Eseurile şi recenziile* şi pe de altă parte să contracareze influenţa acelei opere încă celebră pe atunci.

Recenzenţii sînt la fel de pătimaşi ca şi noi înşine, şi pentru ei, ca şi pentru toţi ceilalţi *omne ignotum pro magnifico*[2] . Cartea era realmente bună şi plină de umor, de satiră îndreptăţită şi de bun simţ. Făcu să răsune o notă nouă, presupunerile răspîndite cîtva timp cu privire la paternitatea ei

[1] Dè dorit (lat).
[2] Orice lucru necunoscut pare măreţ (lat.).

atraseră atenţia multor oameni care altfel nu i-ar fi aruncat nici măcar o privire fugară. Unul dintre săptămînalele cele mai entuziaste căzu pur şi simplu în extaz şi o proclamă cea mai remarcabilă realizare după *Scrisorile provinciale* ale lui Pascal. Cam o dată pe lună săptămînalul respectiv găsea cîte un tablou care era cea mai remarcabilă realizare de la vechii maeştri încoace, sau vreo satiră care era cea mai remarcabilă în domeniul respectiv, de la Swift încoace, sau cine ştie ce alt lucru, care era incomparabil mai remarcabil decît orice alt lucru care apăruse de la cutare sau cutare om încoace. Dacă Ernest şi-ar fi semnat cartea cu numele lui, şi dacă autorul recenziei ar fi ştiut că Ernest e un necunoscut, fără îndoială ar fi conceput-o în cu totul alt stil. Recenzenţilor le place să creadă că îl bat pe umăr pe un duce sau chiar pe un prinţ de neam, şi îl dau cu strat de pomadă, gros de un deget, pînă ce descoperă că de fapt nu l-au lăudat decît pe un Brown, Jones sau Robinson. Pe urmă sînt dezamăgiţi şi mai întotdeauna nu-l iartă pe Brown, Jones sau Robinson, ci îi plătesc cu vîrf şi îndesat.

Ernest nu era chiar atît de familiarizat cu dedesubturile literare cum eram eu, şi mă tem că şi-a cam pierdut capul cînd s-a trezit într-o bună dimineaţă şi a descoperit că a devenit celebru. La urma urmei era totuşi fiul Cristinei şi poate că n-ar fi fost în stare să facă ce a făcut, dacă n-ar fi fost din cînd în cînd capabil de accese de entuziasm nejustificat. Însă nu trecu multă vreme pînă ce descoperi tot adevărul, şi se apucă să scrie liniştit o serie de cărţi, pentru că ţinu foarte mult să spună lucruri pe care nimeni nu le-ar spune, chiar dacă ar putea, sau pe care le-ar putea spune, chiar dacă ar vrea.

În felul acesta, şi-a creat o faimă rea în literatură. Într-o zi i-am spus rîzînd că e ca un om din secolul trecut, despre care se zicea că numai o astfel de reputaţie putea să împiedice un asemenea talent să răzbată.

Ernest rîse şi răspunse că ar prefera să fie ca omul acela, decît ca unii scriitori moderni, pe care i-ar putea uşor numi, ale căror calităţi erau atît de firave încît numai o asemenea reputaţie îi putea face să răzbată.

Mi-amintesc că foarte curînd după publicarea uneia din aceste cărţi s-a întîmplat s-o întîlnesc pe doamna Jupp, căreia, în treacăt fie spus, Ernest îi dădea o mică alocaţie săptămînală. Mă aflam în apartamentul lui Ernest şi, nu ştiu cum s-a făcut, dar am rămas cîteva minute singur cu ea. Atunci i-am spus:

– Ştii, doamnă Jupp, că domnul Pontifex a mai scris o carte.

– Ei, nu zău, zise ea. Doamne, Doamne! Ce drăguţ om! Despre dragoste a scris?

Şi bătrîna păcătoasă mi-a aruncat nişte ocheade parşive pe sub pleoapele zbîrcite. Am uitat ce anume din răspunsul meu provocase aceste ocheade – probabil nimic – dar ea continuă să sporovăiască în plină viteză, cum că Bell i-a dat un bilet la operă.

– Aşa că bineînţeles m-am dus, zise ea. N-am înţeles o vorbă, cîte ceasuri am stat acolo, fiindcă grăiau pe franţuzeşte, dar le vedeam picioarele. O, Doamne, Doamne! Mă tem că n-o să mai rămîn multă vreme pe aici, şi cînd o să mă vadă drăguţul de domnul Pontifex în coşciug, o să zică: „Biata bătînă n-o să mai tolocănească de pomană"; dar Domnul să vă aibă în pază, că nu sînt chiar atît de bătrînă şi iau chiar lecţii de dans.

În momentul acela intră Ernest şi conversaţia noastră luă altă întorsătură. Doamna Jupp îl întrebă dacă acum, cînd a terminat cartea asta, o să mai scrie şi altele.

– Bineînţeles, răspunse el. Scriu mereu; iată manuscrisul viitoarei mele cărţi, adăugă el, arătîndu-i un teanc de hîrtii.

– Ei poftim! exclamă ea. Doamne, Doamne, şi ăla e chiar manuscris? De multe ori am tot auzit vorbindu-se de manuscrise, dar n-am crezut niciodată că o să apuc să văd şi eu

vreunul cu ochii mei. Bravo! Va să zică ăsta e chiar un manuscris?

Erau cîteva muşcate în fereastră, şi nu prea părea să le meargă bine. Ernest o întrebă pe doamna Jupp dacă se pricepe la flori.

– Eu mă pricep şi la limba florilor, zise ea cu un zîmbet dintre cele mai fascinante. După aceea am expediat-o pînă ce i-o veni chef să ne mai onoreze cu o nouă vizită; ştia doar că i se îngăduie acest privilegiu din cînd în cînd, deoarece se bucura de simpatia lui Ernest.

CAPITOLUL LXXXVI

Şi acuma trebuie să-mi închei povestirea. Capitolul anterior a fost scris nu mult după evenimentele ce le înregistrează, adică în primăvara anului 1867. Între timp scrisesem povestea pînă în momentul respectiv; dar, ulterior, am mai modificat-o. Acum ne aflăm în toamna anului 1882, şi dacă mai am de gînd să spun cîte ceva, trebuie s-o fac repede, fiindcă am optzeci de ani, şi cu toate că o duc bine cu sănătatea, nu-mi pot ascunde adevărul că nu mai sînt chiar atît de tînăr. Şi Ernest a ajuns la patruzeci de ani, deşi nu arată.

E mai bogat ca oricînd, fiindcă nu s-a mai căsătorit şi valoarea acţiunilor lui de la Societatea *London & Northwestern* aproape s-a dublat. Fiind pur şi simplu incapabil să cheltuiască tot venitul pe care-l are, s-a văzut obligat să tot acumuleze banii, ca un mijloc de autoapărare. Locuieşte tot în cartierul Temple, în acelaşi apartament pe care i l-am luat cînd a renunţat la prăvălie, fiindcă nu l-am putut convinge să-şi ia o casă. Casa lui, zice, e oriunde se găseşte un hotel bun. Cînd e la Londra îi place să lucreze şi să fie liniştit. Cînd e plecat, i se

pare că n-a lăsat decît prea puține lucruri în urmă, care pot să se strice în lipsa lui, și n-ar vrea să se simtă legat de o singură localitate.

– Nu cunosc nici o excepție, zise el, la regula că e mai ieftin să cumperi lapte, decît să ții o vacă.

Întrucît tot am pomenit de doamna Jupp, cred că cel mai bine ar fi să notez aici tot ce mai rămîne de spus în privința ei. A ajuns foarte bătrînă, dar după cum zicea ea cu un aer triumfător, nimeni n-ar fi putut să spună cît de bătrînă e, fiindcă femeia de pe Old Kent Road a murit și foarte probabil a dus taina cu ea în mormînt. Însă oricît de bătrînă ar fi, tot în casa aceea stă, și tot așa greu o duce, dar nu știu dacă acest lucru o supără prea tare, și pe de altă parte trebuie să recunoaștem că sărăcia o împiedică să bea așa de mult încît să-i facă rău. N-are rost să încerce cineva să facă mai mult pentru ea decît să-i plătească o alocație săptămînală, și să refuze categoric să i-o acorde cu anticipație. În fiecare sîmbătă își amanetează fierul de călcat pentru suma de patru penny și îl scoate de la Muntele de Pietate în schimbul sumei de patru penny și jumătate, în fiecare luni dimineață, cînd își încasează ajutorul, și face acest lucru cu regularitate, de zece ani încoace, la fiecare sfîrșit de săptămînă. Atîta vreme cît nu lasă cu adevărat să-i scape din mînă fierul de călcat, sîntem siguri că izbutește totuși să-și rezolve problemele financiare, așa cum știe ea, căznindu-se și chinuindu-se, și că cel mai bine e s-o lăsăm în pace. Dacă și-ar pierde fierul de călcat și nu l-ar mai putea recupera, ne-am da seama că e timpul să intervenim. Nu știu prea bine de ce, dar femeia asta are ceva care-mi amintește întotdeauna tocmai de o persoană care diferă total de dînsa – vreau să spun de mama lui Ernest.

Ultima dată cînd am mai stat cu ea la taclale, a fost acum vreo doi ani, cînd a venit la mine, în loc să se ducă la Ernest. Zicea că a văzut o birjă trăgînd în fața casei lui, tocmai cînd dădea să intre, că l-a zărit pe tăticul domnului Pontifex,

scoţîndu-şi capul de drac bătrîn pe fereastră, aşa că venise la mine, fiindcă nu era dispusă să se frîngă din şale în faţa nimănui, şi mai ales nu în faţa unuia ca el. Mi-a mărturisit că are tot felul de ghinioane. Locatarii se purtau rău cu ea, plecau fără să-i plătească şi nu lăsau nici măcar un băţ de lemn în urma lor, dar azi era foarte fericită. Mîncase bine de tot – o bucată mare de şuncă cu mazăre. Plînsese de bucurie, dar ce să facă dacă aşa era ea, proastă.

– Şi pe urmă mai e şi Bell ăla, continuă ea, deşi eu n-am izbutit să stabilesc nici un fel de legătură între cele două subiecte. Ţi se face lehamite cînd îl vezi cum s-a apucat să bată drumurile la biserică, toată ziulica, şi cum îi tot dă zor cu maică-sa care e gata să se înfăţişeze înaintea lui Isus, şi tocmai mie mi le spune. Şi după toate nici n-o să moară, şi bea cîte o jumătate de sticlă de şampanie pe zi, şi p-ormă Grigg, ăla de ţine predici, ştiţi dumneavoastră, l-a întrebat pe Bell, dacă eu chiar aşa o ţin numai în chefuri, dar vorba aia, cînd eram tînără, le dădeam cu tifla tuturor „păsărilor de noapte" de pe Holborn, şi dacă aş fi mai înţolită şi aş avea dinţi în gură, zău de n-aş face-o şi astăzi; l-am pierdut pe bietul Watkins, dar bineînţeles că n-aveam ce să-i mai fac, şi pe urmă am pierdut-o şi pe drăguţa de Rose. Mare proastă a fost şi aia, de s-a dus cu căruţa şi a apucat-o bronşita la plămîni. Nici nu m-am gîndit cînd am sărutat-o pe drăguţa de Rose la Pullen's Passage şi mi-a dat bucata aia de carne că n-o s-o mai văd niciodată şi zău că tare mai ţinea la ea prietenul ei, măcar că era însurat. Îmi închipui că între timp s-a făcut şi ea oale şi ulcioare. Dacă s-ar putea scula din mormînt şi m-ar vedea cu degetul ăsta care coace, ar plînge şi eu i-aş zice: „Lasă, lasă, fetiţo, că-mi trece". O, Doamne, uite că se pregăteşte de ploaie. Nu pot să sufăr şimbetele ploioase, şi mai ales seara – bietele femei care şi-au pus ciorapi frumoşi albi, şi care trebuie să cîştige şi ele o pîine etc. etc.

Şi totuşi, vîrsta n-o ofileşte pe această păcătoasă bătrînă şi nelegiuită, aşa cum zic oamenii că ar fi drept să se întîmple. Orice viaţă o fi dus ea, în orice caz, i-a priit foarte bine. Uneori ne dă să înţelegem că e încă foarte solicitată; alteori adoptă un ton cu totul diferit. Nu l-a mai lăsat nici măcar pe Joe King să-şi atingă buzele de ale ei de zece ani încoace, zău aşa. În schimb ar prefera oricînd un cotlet de berbec.

– Oho, dar să mă fi văzut cînd eram o fetişcană dulce de şaptesprezece ani! Eram leită biata maică-mea, şi ce femeie drăguţă era, deşi n-ar trebui să spun eu asta. Şi ce dinţi frumoşi avea în gură! Mare păcat că au îngropat-o aşa, cu dinţii ei!

Un singur lucru ştiam că o face să se declare indignată: faptul că fiul ei, Tom, şi cu nevastă-sa Topsy, îşi învaţă copiilul să înjure.

– Oh, e groaznic de îngrozitor! exclamă ea. Eu nu ştiu ce înseamnă cuvintele alea, dar i-am spus că e un porc şi un beţiv.

De fapt eu cred că bătrînei lucrul ăsta îi făcea plăcere.

– Bine, doamnă Jupp, am întrebat-o, dar parcă pe nevasta lui Tom o cheamă altfel decît Topsy, nu? Ştiu că îi ziceai Pheeb.

– A, da, mi-a răspuns ea, numai că Pheeb s-a purtat ca o scroafă, şi acum e Topsy în locul ei.

Alice, fiica lui Ernest, s-a măritat cu băiatul cu care se juca pe vremuri. Ernest le-a dat tot ce-au zis că le trebuie şi încă multe pe deasupra. I-au dăruit deja un nepoţel, şi nu mă îndoiesc că o să-i mai facă încă mulţi alţii. Georgie, deşi nu are decît douăzeci şi unu de ani, e propietarul unui vaporaş frumos, pe care i l-a cumpărat taică-su. Cînd avea treisprezece ani, a început să meargă cu şlepul împreună cu bătrînul Rollings şi cu Jack, cărînd cărămizi de la Rochester pînă sus pe Tamisa; apoi taică-su i-a cumpărat şi lui şi lui Jack cîte un şlep; după aceea le-a cumpărat la amîndoi corăbii, şi apoi vapoare. Nu ştiu prea precis cum cîştigă oamenii bani de pe urma vapoarelor, dar el nu face nimic neobişnuit, şi totuşi, din

cîte îmi dau seama, activitatea asta e foarte rentabilă. Seamănă bine cu taică-su la chip, dar nu pare să aibă nici măcar o scînteie – din cîte am putut să observ – de talent literar; are mult umor, şi enorm de mult bun simţ, dar instinctul lui este fără doar şi poate de natură practică. Mă tem că-mi sugerează mai degrabă cum ar fi fost Theobald ca marinar, decît cum ar fi fost Ernest, într-o asemenea situaţie. Ernest se ducea de două ori pe an la Battersby şi stătea cîteva zile cu taică-su, pînă cînd acesta a murit. Cei doi bărbaţi continuau să fie în cei mai buni termeni, în ciuda faptului că Ernest scrisese ceea ce vecinii numeau „nişte cărţi înfiorătoare". Poate că armonia, sau mai degrabă lipsa discordiei care dăinuise între tată şi fiu, se datora faptului că Theobald nu şi-a aruncat niciodată ochii pe paginile vreunei cărţi scrise de fiul său, iar pe de altă parte, Ernest nu pomenea niciodată de ele în prezenţa lui taică-su. După cum am mai spus, se înţelegeau perfect, dar nu încape îndoială că vizitele lui Ernest erau scurte şi nu prea dese. O dată Theobald l-a rugat pe Ernest să-şi aducă copiii cu el, dar Ernest ştia că odraslelor n-o să le facă nici o plăcere, aşa că dorinţa bunicului n-a fost îndeplinită.

Uneori, Theobald venea la Londra, cu mici treburi, şi-l vizita pe Ernest în apartamentul lui; de obicei îi aducea cîte o salată-două sau o varză, sau cinci-şase napi, înveliţi într-o bucată de hîrtie de băcănie, şi-i spunea lui Ernest că ştie că la Londra e destul de greu să găseşti legume proaspete, şi de aceea i le-a adus. Ernest îi explicase adeseori că nu-i slujesc la nimic legumele şi că ar prefera să nu i le aducă; dar Theobald persistă, bănuiesc numai din plăcerea de-a face ceva care nu era pe placul fiului său, şi care totodată să fie un lucru prea mărunt ca să-l bage cineva în seamă.

Theobald a trăit pînă acum vreun an, cînd într-o dimineaţă a fost găsit mort în patul lui, după ce-i scrisese fiului său următoarea scrisoare:

„Dragă Ernest, n-am nimic special să-ţi scriu, însă scrisoarea ta zace de cîteva zile în purgatoriul scrisorilor la care n-am răspuns, adică în buzunarul meu, şi e timpul să-ţi răspund.

Mă simt foarte bine şi pot acum să umblu fără dificultate opt sau zece kilometri, ca de obicei, dar la vîrsta mea e greu să ştii cît au să dureze toate astea, şi timpul zboară repede. Toată dimineaţa m-am ocupat de răsăditul plantelor în grădină, dar acum, după-amiază, e o vreme tare ploioasă.

Ce are de gînd să facă guvernul ăsta antipatic, cu Irlanda? N-aş putea să zic că aş dori chiar să văd izbucnind un complot împotriva domnului Gladstone, dar dacă l-ar lua în coarne un taur furios, chiar acolo în Irlanda, şi nu s-ar mai întoarce, nu mi-ar părea rău. Lordul Hartington nu este exact omul pe care aş dori să-l pun în locul lui, dar cred că ar fi totuşi cu mult mai bun decît Gladstone.

Nici nu-ţi pot spune cît de mult îi simt lipsa surorii tale, Charlotte. Îmi ţinea socotelile gospodăriei, şi ei îi puteam deschide inima vorbindu-i de toate micile mele necazuri, iar acum cînd s-a însurat şi Joey, nu ştiu ce m-aş face dacă n-ar veni cîte unul din ei din cînd în cînd să se mai ocupe de mine. Singura mea consolare este că Charlotte o să-şi facă fericit soţul şi că el e mai mult sau mai puţin demn de ea, în măsura în care poate să fie un soţ.

Rămîn al tău tată iubitor,

Theobald Pontifex."

Aş putea să spun, în treacăt, că deşi Theobald vorbeşte de căsătoria Charlottei ca şi cum ar fi fost un eveniment recent, de fapt avusese loc cu vreo şase ani înainte, cînd avea treizeci şi opt de ani, iar soţul ei cu şapte ani mai puţin.

Nu încape îndoială că Theobald şi-a dat duhul liniştit, prin somn. Se poate spune despre un om că a murit, cînd moartea lui a avut loc în asemenea împrejurări? El a prezentat fenomenul morţii faţă de alţi oameni, dar faţă de el însuşi, nu

numai că n-a murit, dar nici nu s-a gîndit măcar că o să moară. Asta înseamnă a muri doar pe jumătate; dar pe de altă parte, nici viaţa nu şi-a trăit-o decît pe jumătate. Prezenta atîtea fenomene de viaţă, încît bănuiesc că în general ar fi mai comod să spunem că a trăit decît să considerăm că nu s-a născut niciodată. Dar lucrul acesta este posibil numai fiindcă asociaţia de idei nu se ţine strict de litera ei.

Nu acesta însă era verdictul general în privinţa lui, şi adeseori verdictul general este cel mai adevărat.

Pe Ernest îl copleşiră condoleanţele şi numeroasele cuvinte calde şi respectuoase în amintirea tatălui său.

– Niciodată n-a rostit măcar o singură vorbă împotriva cuiva, zise doctorul Martin, bătrînelul care-l adusese pe Ernest pe lume. Nu numai că era foarte simpatizat, dar îl iubeau toţi cei care au avut cîndva de-a face cu el.

– În viaţa mea n-am cunoscut un om mai drept şi mai corect în relaţiile cu alţii, zise avocatul familiei. Şi nici n-am văzut un om mai punctual în îndeplinirea obligaţiilor de afaceri.

– O să-i simţim în mod dureros lipsa, îi scrise lui Joey episcopul, în termeni cît se poate de călduroşi.

Sărăcimea era de-a dreptul consternată.

– Niciodată nu simţi lipsa fîntînii pînă cînd nu seacă, zise o bătrînică, exprimînd astfel sentimentele tuturor.

Ernest ştia că regretele acestea generale nu sînt cîtuşi de puţin mincinoase, ca şi în cazul oricărei alte pierderi, care nu poate fi uşor reparată. Îşi dădea seama că numai trei oameni de pe lume participaseră în mod nesincer la omagiul adus cu entuziasm lui Theobald, şi aceştia erau tocmai cei care puteau cel mai puţin să-şi manifeste lipsa de compasiune: era vorba de Joey, de Charlotte şi de el. Îi fu îngrozitor de ciudă pe el însuşi, fiindcă împărtăşeşte părerea lui Joey sau a Charlottei într-o privinţă oarecare, şi era fericit că trebuie să-şi ascundă pe cît posibil aceste sentimente, nu din pricina celor ce-i

făcuse taică-su – motivele de nemulțumire de acest gen se învechiseră prea mult ca să-și mai aducă aminte de ele acum – ci pentru că nu și-ar permite niciodată să aibă față de taică-su sentimente diferite de cele pe care le avusese întotdeauna. Atîta vreme cît comunicarea între ei se rezuma la banalități curente, totul mergea bine, însă dacă se abăteau cît de puțin, simțea invariabil că instinctul lui taică-su merge în totală opoziție cu al lui. Cînd era atacat Ernest, taică-su accentua cît putea de mult toate obiecțiile ridicate de adversarii săi. Dacă se lovea de vreun obstacol se vedea bine că taică-su e încîntat. Ce spusese bătrînul doctor despre Theobald, că nu vorbise de rău pe nimeni, era perfect adevărat în privința altora, dar nu și a lui Ernest, acesta însă știa foarte bine că nimeni nu-i subminase pe tăcute reputația, mai mult decît propriul său tată, în măsura în care avea curajul s-o facă. Este un lucru foarte obișnuit și foarte firesc. Se întîmplă adeseori, că dacă fiul are dreptate, tatăl n-are. Și tatăl nu e dispus să suporte acest lucru, dacă poate să-l combată într-un fel oarecare.

Și totuși era foarte greu de spus care era adevărata rădăcină a răului în cazul de față. Nu era vorba de șederea lui Ernest la închisoare. Theobald uitase complet de acest eveniment, mult mai repede decît ar fi făcut-o nouăzeci la sută dintre tați. Fără îndoială că în parte lucrul se datora unei incompatibilități de temperament, dar sînt convins că motivul principal de nemulțumire consta în faptul că ajunsese atît de independent, și de bogat, cînd era încă foarte tînăr, și că în felul acesta bătrînul fusese privat de puterea de a-l necăji și de-al lovi în modul în care se simțea îndreptățit s-o facă. Pasiunea de a necăji oamenii în mod meschin, cînd simțea c-o poate face fără nici o primejdie, rămăsese parte integrantă din firea lui, încă de pe vremea cînd îi spusese guvernantei că o s-o păstreze anume pentru ca s-o poată necăji. Bănuiesc că așa se-ntîmplă cu noi toți, sau cel puțin sînt sigur că cei mai mulți dintre tați, mai ales dacă poartă haina preoției, sînt aidoma lui Theobald.

Sînt convins că în realitate nu ţinea la Joey sau la Charlotte nici un pic mai mult decît la Ernest. Nu ţinea la nimeni şi la nimic, sau în cel mai bun caz, dacă totuşi ţinea la cineva, apoi acea persoană era majordomul lui, care-l îngrijea cînd nu se simţea bine, şi era plin de atenţii faţă de el, şi-l socotea omul cel mai bun şi mai capabil din lume. Dacă acest servitor credincios şi devotat a continuat să gîndească la fel şi după deschiderea testamentului lui Theobald, cînd s-a descoperit ce moştenire i-a lăsat, asta n-aş şti să spun. Dintre copii lui, pruncul care murise în vîrstă de o zi era singurul pe care-l socotea că s-a purtat ca un adevărat fiu. Cît despre Cristina, el nu s-a prefăcut niciodată că-i duce dorul şi nu i-a pomenit niciodată numele; dar asta a fost socotită o dovadă a faptului că suferă de pe urma pierderii ei prea mult ca să poată măcar să vorbească despre ea. Se prea poate să fi fost aşa, dar eu nu cred.

Lucrurile rămase de pe urma lui Theobald fură vîndute la licitaţie şi printre ele *Concordanţa Vechiului şi Noului Testament* pe care o alcătuise în decursul multor ani, cu desăvîrşită acurateţă, şi o imensă colecţie de predici în manuscris – fiind de fapt totalitatea operelor sale. Pe acestea, împreună cu *Concordanţa*, se obţinu preţul de nouă penny căruciorul. Am fost surprins să aud că Joey n-a plătit cei trei sau patru şilingi cu care ar fi putut cumpăra tot teancul, însă Ernest îmi spune că Joey îl antipatiza dintotdeauna pe taică-su cu mult mai multă ferocitate decît o făcuse el, Ernest, vreodată, fiind dornic să scape de orice lucruşor care-i amintea de el.

După cum a reieşit din cele de pînă acum, atît Joey cît şi Charlotte s-au căsătorit. Joey are copii, dar Ernest îi vede foarte rar. Bineînţeles Theobald nu i-a lăsat lui Ernest nimic prin testament; lucrul acesta era de prevăzut, aşa că ceilalţi doi copii au căpătat o parte frumuşică din moştenire.

Charlotte e la fel de deşteaptă ca întotdeauna, şi uneori îl poftеşte pe Ernest să vină să stea cu ea şi soţul ei, aproape de Dover, bănuiesc pentru că ştie că invitaţia n-o să-i facă plăcere. În toate scrisorile ei foloseşte un ton *de haut en bas*[1] ; e destul de greu de dovedit negru pe alb, însă Ernest nu primeşte niciodată o scrisoare de la ea, fără să simtă că-i scrie cineva care a fost în comunicaţie directă cu un înger.

– Ce creatură înfiorătoare trebuie să fi fost îngerul acela, îmi zise el într-o zi, dacă a avut vreo contribuţie la finisarea caracterului actual al Charlottei.

„Crezi că ţi-ar face plăcere o schimbare de decor, pe care ţi-o poate oferi marea de aici? îi scrisese ea nu demult. Curînd ierburile vor face să înverzească partea de sus a falezei. Probabil că grozama a şi răsărit, iar primele ierburi au apărut, bănuiesc, judecînd după aspectul dealului de la Ewell, şi fie că sînt sau nu ierburi, faleza e întotdeauna frumoasă, şi dacă vii aici, odaia ta va fi plăcută şi confortabilă, aşa că te poţi odihni liniştit în colţişorul tău. Cu nouăsprezece silingi şi şase penny îţi poţi cumpăra un bilet dus şi întors valabil o lună de zile. Dacă ai vrea să te hotărăşti ar trebui să ţii seama numai de propria ta plăcere, însă dacă totuşi vii, sperăm că ne vom strădui îndeajuns să-ţi facem şederea agreabilă; însă nu trebuie să-ţi creezi din asta o problemă, dacă nu eşti dispus să vii în direcţia noastră."

– În cele mai îngrozitoare coşmaruri ale mele, îmi zise Ernest arătîndu-mi rîzînd scrisoarea, visez că trebuie să mă duc să stau cu Charlotte.

S-ar zice că scrisorile ei sînt excepţional de bine scrise, şi bănuiesc că în familie se spune că Charlotte are de fapt o capacitate literară mult mai mare decît cea a lui Ernest. Uneori ni se pare că i le trimite numai ca să zică: „Ei, poftim – să nu crezi tu că eşti singurul dintre noi care ştie să scrie; ia citeşte

[1] De sus în jos (fr.).

scrisoarea asta! Şi dacă ai nevoie de un mic pasaj descriptiv pentru viitoarea ta carte, n-ai decît să-l foloseşti pe acesta." Şi mie mi se pare că scrie foarte bine, dar a căzut sub dominaţia cuvintelor de genul „sper", „cred", „simt", „încerc", „agreabil" şi „un pic" şi nu mai e în stare să scrie măcar o pagină, fără să introducă toate aceste cuvinte, iar pe unele dintre ele chiar de mai multe ori. Ca urmare, deci, stilul ei e monoton.

Ernest e la fel de pasionat de muzică cum a fost întotdeauna, sau poate chiar mai mult, şi în ultimii ani, la celelalte creaţii, a mai adăugat şi cîteva compoziţii muzicale. Tot mai are dificultăţi în această privinţă, şi mereu se luptă cu trecerea la tonalitatea do diez, după ce începe în tonalitatea do, şi nu mai izbuteşte să revină.

– Trecerea la do diez, zicea el, este ca o femeie care călătoreşte cu metropolitanul fără să fie însoţită de nimeni, şi se trezeşte la capătul liniei, la Shepherd's Bush, fără să ştie prea bine unde vrea să meargă. Cum poate să se întoarcă fără primejdie la Clapham Junction? Şi nici Clapham Junction nu este lucrul cel mai potrivit, fiindcă seamănă cu o septă redusă – susceptibilă de atîtea schimbări nearmonice, încît o poţi rezolva în toate terminaţiile muzicale posibile.

Apropo de muzică, mi-aduc aminte de o mică scenă care s-a petrecut nu demult între Ernest şi domnişoara Skinner, fiica cea mai mare a doctorului Skinner. Doctorul Skinner părăsise de mult şcoala din Roughborough şi devenise vicarul unei catedrale dintr-un comitat din inima Angliei – un post care i se potrivea ca o mănuşă. Aflîndu-se o dată prin vecinătate, Ernest îi făcuse o vizită, în virtutea vechii lor cunoştinţe, şi fusese invitat cu multă ospitalitate la dejun.

Cei treizeci de ani scurşi între timp albiseră sprîncenele stufoase ale doctorului Skinner, deşi nu izbutiseră să facă acelaşi lucru şi cu părul lui. Bănuiesc că dacă n-ar fi fost peruca aceea, ar fi fost uns episcop.

Glasul şi manierele nu i se schimbaseră şi cînd Ernest, făcînd cîteva observaţii despre un plan al Romei atîrnat pe peretele din hol, se pomenise rostind din nebăgare de seamă cuvîntul Quirinal, doctorul Skinner îi răspunsese cu obişnuitul său ton pompos:

– Da, Quirinalul sau, aşa cum prefer să-l numesc eu, Cvirinalul.

După acest triumf, trase mult aer în piept, pe la colţurile gurii, şi îl aruncă înapoi în obrazul cerurilor; în modul cel mai elegant, ca pe vremuri, cînd era directorul şcolii. Ba chiar, în timpul mesei, spusese că „era aproape imposibil să te gîndeşti la altceva", dar se corectase imediat, punînd cuvintele „aproape imposibil să concepi idei aberante", după care păruse că se simte mult mai liniştit. Ernest văzu formele familiare ale operelor doctorului Skinner, pe rafturile sufrageriei, dar nu văzu nici un exemplar din *Roma sau Biblia.*

– Tot atît de mult îţi place muzica, domnule Pontifex? îl întrebă domnişoara Skinner pe Ernest în timpul mesei.

– Da, domnişoară Skinner, dar nu orice fel de muzică; ştiţi că muzica modernă nu mi-a plăcut niciodată.

– Dar e foarte rău! Nu ţi se pare totuşi că... şi era gata să adauge „ar trebui să-ţi placă", dar lăsă lucrurile pe jumătate nespuse, avînd impresia că şi-a exprimat suficient gîndul.

– Aş vrea să-mi placă muzica modernă, dacă aş putea s-o îndrăgesc. Toată viaţa m-am străduit în privinţa asta, dar pe măsură ce îmbătrînesc izbutesc din ce în ce mai puţin.

– Dar rogu-te, unde socoţi dumneata că începe muzica modernă?

– De la Sebastian Bach.

– Şi Beethoven nu-ţi place?

– Nu. Pe vremuri, cînd eram tînăr, mi se părea că totuşi îmi place, dar acuma ştiu că de fapt nu mi-a plăcut niciodată prea mult.

– Ah! Cum poţi să spui una ca asta? Înseamnă că nu-l înţelegi, pentru că dacă l-ai înţelege, n-ai putea să spui aşa ceva. Pentru mine un simplu acord de Bethoven e suficient. E o adevărată fericire.

Pe Ernest îl amuza puternica asemănare a fetei cu taică-su, aerul familiei – o asemănare ce sporise la ea o dată cu vîrsta şi cuprindea chiar şi glasul, şi felul de a vorbi. Îşi amintea cum îi descrisesem partida de şah pe care o jucasem cu doctorul Skinner pe vremuri, şi în mintea lui i se părea că o aude pe domnişoara Skinner vorbind, de parcă ar fi alături un epitaf:

Opreşte-te:
Cuînd s-ar putea să iau
Un simplu acord de Beethoven
Sau o mică optime
Dintr-un Cîntec fără Cuvinte de Mendelssohn.

După-masă, cînd Ernest rămase singur vreo jumătate de oră cu vicarul, îi făcu atîtea complimente, încît bătrînul se arătă neobişnuit de încîntat şi măgulit. Se ridică şi făcu o reverenţă.

– Aceste vorbe, zise el, *voce sua*[1] sînt foarte preţioase pentru mine.

– Domnule director, ele nu sînt decît o mică parte din sentimentele pe care trebuie să le aibă faţă de dumneavoastră oricare dintre foştii elevi, îi răspunse Ernest.

Şi astfel, cei doi domni dansară, ca să zic aşa, un menuet la capătul mesei din sufragerie, în faţa vechii uşi cu geam, care dădea spre peluza de iarbă, tunsă scurt, ca o bucată de catifea. Apoi Ernest plecă. Dar peste cîteva zile, doctorul Skinner îi scrise o scrisoare, spunîndu-i că criticii lui sînt ασπρι]ι χει χαρε οπυν ρεζιστενο.. [2], şi totodată νε[νφριχαο..[3] Ernest îşi

[1] Cu glasul lui (propriu) (lat.).
[2] Aspri şi din cei care opun rezistenţă (gr.).
[3] Neînfricaţi (gr.).

aminti cuvîntul απρι[1] şi-şi dădu seama că celelalte cuvinte sînt cam din aceeaşi familie, aşa că totul era în regulă. Peste vreo două luni Dumnezeu îl strînse la el pe doctorul Skinner.

– Ernest, dar ăsta era un zevzec bătrîn, i-am spus, şi nu trebuia să-ţi îmblînzeşti atitudinea faţă de el.

– Nu m-am putut stăpîni, mi-a răspuns Ernest, era atît de bătrîn încît aveam impresia că mă joc cu un copilaş.

Uneori, ca toţi oamenii cu mintea activă, Ernest se oboseşte prea mult, şi atunci i se întîmplă să aibă ciocniri violente şi pline de reproşuri cu doctorul Skinner şi cu Theobald – în somn – dar în afară de asemenea incidente, nici unul din cele două personaje glorioase nu-i mai pot face vreun rău.

Pentru mine el e de multă vreme un adevărat fiu, şi chiar mai mult decît un fiu; uneori mi-e cam frică – de exemplu cînd îi vorbesc despre cărţile lui – că poate am fost un tată pentru el într-o măsură mai mare decît era justificat să fiu; dacă aşa stau lucrurile, sper că m-a iertat. Cărţile sînt singurul măr al discordiei între noi. Aş vrea ca el să scrie la fel ca alţi oameni, şi să nu-i supere pe atîţia dintre cititorii lui; zice că nu-şi poate schimba felul de a scrie, după cum nu-şi poate schimba nici culoarea părului, şi că ori scrie aşa cum e deprins, ori n-o să mai scrie deloc.

În general nu se bucură de favorile publicului. I se recunoaşte talentul, dar e considerat îndeobşte a fi un talent ciudat, total nepractic, şi indiferent cît de serios scrie, e acuzat întotdeauna că glumeşte. Prima lui carte a avut succes pentru motivele expuse mai sus, dar nici una dintre cărţile ulterioare nu s-a ridicat peste nivelul unor falimente onorabile. E unul dintre oamenii aceia nenorociţi, ale căror cărţi sînt ironizate de criticii literari cînd ies de sub tipar, dar devin „o lectură excelen-

[1] Aspri (gr.).

tă" de îndată ce sînt urmate de o lucrare ulterioară, care poate fi condamnată la rîndul ei.

În viaţa lui n-a poftit pe vreun recenzent la masă. I-am spus de nu ştiu cîte ori că asta e o adevărată nebunie, şi constat că este singurul lucru pentru care se supără pe mine.

– Ce importanţă poate să aibă pentru mine, zice el, dacă oamenii îmi citesc sau nu cărţile? Asta poate să aibă importanţă numai pentru ei – dar eu am prea mulţi bani ca să mai doresc alţii, şi dacă lucrările mele au totuşi ceva bun în ele, curînd acel ceva o să-şi croiască drum. Nu ştiu – şi nici nu-mi pasă prea mult – dacă sînt bune sau nu. Ce părere îşi poate face un om cu scaun la cap despre propria lui operă? Unii oameni trebuie pur şi simplu să scrie cărţi tîmpite, tot aşa cum trebuie să existe repetenţi şi codaşi într-o clasă. De ce ar trebui să mă plîng că sînt printre mediocrităţi? Dacă un om nu este categoric submediocru, atunci are motive să fie recunoscător – şi pe urmă cărţile lui vor trebui într-o bună zi să se susţină singure, şi cu cît mai curînd vor începe s-o facă, cu atît mai bine.

Nu demult am vorbit despre el cu editorul lui.

– Domnul Pontifex, mi-a zis editorul, este un *homo unius libri*[1] , dar n-are rost să-i spuneţi în faţă lucrul ăsta.

Vedem bine că editorul, care era normal să se priceapă, şi-a pierdut orice încredere în situaţia literară a lui Ernest şi-l considera un om al cărui eşec era cu atît mai deznădăjduit, cu cît dăduse cîndva o adevărată lovitură.

– E într-o situaţie de izolare, domnule Overton, a continuat editorul. Nu şi-a făurit nici un fel de relaţii, în schimb şi-a făcut duşmani nu numai în lumea clericală, dar şi în comunitatea literară şi ştiinţifică. În zilele noastre aşa ceva nu merge. Dacă un om vrea să parvină, trebuie să aparţină unei

[1] Omul unei singure cărţi (lat.).

clici, iar domnul Pontifex nu aparţine nici uneia – nu e nici măcar membru al unui club.

– Domnul Pontifex, i-am răspuns eu, seamănă ca două picături de apă cu Othello, cu singura diferenţă că urăşte nu cu înţelepciune, ci mult prea pătimaş. Lui nu i-ar plăcea mai-mărimile din literatură şi ştiinţă, dacă ar ajunge să facă cunoştinţă cu ele; între cele două tabere nu există nici un fel de solidaritate firească şi dacă ar intra în contact cu ele, în cele din urmă starea lui ar fi şi mai proastă decît la început. Instinctul îi spune acest lucru, aşa că le evită cît poate, şi le atacă ori de cîte ori i se pare că merită – poate în speranţa că o generaţie mai tînără l-ar asculta cu mai multă bunăvoinţă decît cea actuală.

– Dar oare poate cineva să conceapă un lucru mai nepractic şi mai imprudent? întrebă editorul.

La toate astea, Ernest răspunde cu un singur cuvînt: „Aşteaptă."

Asta este ultima frază de dezvoltare a prietenului meu. E adevărat că în momentul de faţă n-ar avea prea multe şanse de a încerca să întemeieze un colegiu de patologie spirituală, dar trebuie să-l las pe cititor să hotărască singur dacă nu există o puternică înrudire şi asemănare între Ernest cel cu colegiul de patologie spirituală şi Ernest cel care ţine morţiş să se adreseze generaţiei viitoare, mai degrabă decît propriei lui generaţii. Zice că speră că nu există nici o asemănare, şi, aşa cum se cuvine, participă o dată pe an la ceremonia sacramentului, ca un fel de jertfă adusă lui Nemesis, ca nu cumva să capete din nou prea multă patimă pentru o temă sau alta. Asta îl cam oboseşte, dar, cum zice el uneori:

– Opiniile nimănui nu merită să fie susţinute, dacă nu ştie să le renege uşor şi cu multă eleganţă, din cînd în cînd, în numele caritaţii.

În politică e conservator în ceea ce priveşte votul şi interesele lui. În toate celelalte privinţe este un radical de concepţii

înaintate. Taică-su şi bunică-su n-ar putea probabil să-i înţeleagă mai bine mentalitatea decît au înţeles limba chineză, dar cei care-l cunosc îndeaproape nu par să dorească de la el o schimbare substanţială a firii lui adevărate.

Redactor: RADU VLĂDUȚ
Tehnoredactor: EUGENIA CÎRSTEA
Tehnoredactare computerizată la Institutul de Teorie Socială

Bun de tipar: 25. 11. 1994; Coli tipar: 8,6

Tiparul executat în baza contractului nr. 15/1994 de către
Centrul de Multiplicare al Institutului de Teorie Socială
București, Bd. Armata Poporului nr. 1-3, etaj VII

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026